
16

Årsrapport 2016

Årsrapport 2016

© Norges forskningsråd 2016

Norges forskningsråd
Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Design omslag: Design et cetera AS

ISBN 978-82-12-03573-7 (pdf)
Oslo, februar 2017

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	STYRETS BERETNING	9
2	INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	12
2.1	STYRER OG UTVALG	12
2.2	INTERN ORGANISASJON OG ADMINISTRASJON	13
2.2.1	<i>Organisasjonsstruktur</i>	13
2.2.2	<i>Personellmessige forhold</i>	14
2.2.3	<i>Administrasjonskostnader</i>	15
2.2.4	<i>Søknadsbehandling og prosjektoppfølgning</i>	17
2.3	BUDSJETTUTVIKLINGEN I FOU-BUDSJETTET	18
2.4	FORSKNINGSRÅDET I TALL	21
3	ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	23
3.1.1	<i>Målstyringssystemet for Norges forskningsrådet</i>	23
3.2	MÅL 1. ØKT VITENSKAPELIG KVALITET	24
3.2.1	<i>Strategisk område: Verdensledende fagmiljøer</i>	26
3.2.2	<i>Strategisk område: Identifisering og stimulering av vitenskapelig kvalitet generelt</i>	32
3.3	MÅL 2. ØKT VERDISKAPING I NÆRINGSLIVET	37
3.3.1	<i>Strategisk område: Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv</i>	37
3.3.2	<i>Strategisk område: Styrket evne til omstilling i norsk økonomi</i>	43
3.3.3	<i>Strategisk område: Bedre samspill og kunnskapsoverføring</i>	47
3.4	MÅL 3. MØTE STORE SAMFUNNSUTFORDRINGER	54
3.4.1	<i>Strategisk område: Bedre offentlige tjenester</i>	54
3.4.2	<i>Hav</i>	61
3.4.3	<i>Klima, miljø og miljøvennlig energi</i>	63
3.4.4	<i>Globale utvikling og kulturelle endring</i>	65
3.5	MÅL 4. VELFUNGARENDE FORSKNINGSSYSTEM	68
3.5.1	<i>Strategisk område: Økt deltakelse i Horisont 2020</i>	68
3.5.2	<i>Annet internasjonalt samarbeid</i>	70
3.5.3	<i>Forskningsinstituttene</i>	72
3.6	MÅL 5. GOD RÅDGIVNING	74
3.6.1	<i>Strategisk område: Relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd til departementene</i>	74
3.6.2	<i>Kommunikasjon, kunnskapsspredning og dialog</i>	77
3.7	OPPFØLGNING AV LANGTIDSPLANEN	78
4	STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	83
4.1.1	<i>Virksomhets- og risikostyring</i>	83
4.1.2	<i>Operasjonell risiko, sikkerhet og beredskap</i>	83
4.1.3	<i>Strategisk og finansiell risiko knyttet til FoU-innsats</i>	84
5	VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	87
6	ÅRSREGNSKAP	89
6.1.1	<i>Årsregnskap 2016</i>	89
6.1.2	<i>ÅRSREGNSKAP EIENDOMSFONDET</i>	104
7	STYRETS UNDERSKRIFTER	107

Forord

Forskningsrådets årsrapport for 2016 er den formelle tilbakemeldingen til departementene om bruken av bevilningene over statsbudsjettet og tildelingsbrevene for 2016. Årsrapporten skrives på bakgrunn av tildelingsbrevene, som også inneholder krav til årsrapporten for 2016. Rapporten gir en redegjørelse for Forskningsrådets virksomhet og resultatene i 2016.

Forskningsrådet er pålagt å utarbeide Forskningsrådets årsrapport i fire deler.

- *Del I Forskningsrådet årsrapport*, er den overordnede rapporten for hele virksomheten. Dette er den foreliggende rapporten.
- *Del II Departementsvis rapportering*, er rapporten for bruken av det enkelte departements bevilgning. Rapporten gir en virksomhetsoversikt, redegjør for oppfølging av føringer og rapport om resultater fra 2016. Rapporten vil foreligge 1. mai.
- *Del III Særskilt rapportering*, består av rapporter på noen utvalgte områder hvor det er bedt om særskilt rapportering. Rapporten vil foreligge 1. mai.
- *Del IV Årsrapport fra programmene*, inneholder årsrapport fra programmer og aktiviteter. Den skal bare publiseres på nett. Rapporten vil foreligge 1. mai.

Lysaker

15.03.2017

1 Styrets beretning

To forhold har satt sitt preg på Hovedstyrets arbeid i 2016. Det ene er at offentligheten og myndighetene tydeligere enn før fremholder forskning og innovasjon som en helt sentral drivkraft for omstillingen i norsk økonomi og som virkemiddel for å møte de store samfunnsutfordringene. Det andre er regjeringens vedtak om en såkalt områdegjennomgang av Forskningsrådet. Et ekspertutvalg ble nedsatt for å fremme forslag til hvordan Rådet kan bidra sterkere til økt vitenskapelig kvalitet i forskningen og samtidig redusere utgiftene til forskningsadministrasjon.

Myndighetenes satsing på forskning og innovasjon kommer til uttrykk ved at de offentlige bevilgningene til forskning utgjør mer enn én prosent av BNP. Forskningsrådet fikk samtidig tidenes største budsjettvekst på over 1 mrd. kroner. Samtidig er norsk forskning inne i en svært positiv utvikling. Det publiseres mer, det samarbeides mer, næringslivet øker sin forskningsinnsats, Norge har flere verdensledende miljøer og har økt gjennomslag i den internasjonale konkurransen innenfor Horisont 2020. Hovedstyret mener det er svært positivt med den sterke satsingen på forskning og ser Forskningsrådets budsjettvekst som en anerkjennelse av den rollen Forskningsrådet spiller i det norske forskningssystemet. Styret mener at det i forskningsåret 2016 har skjedd en positiv utvikling på alle de fem målene som det nye styringssystemet setter for Forskningsrådet.

Økt vitenskapelig kvalitet er en forutsetning for fagutvikling, faglige gjennombrudd og mer verdensledende forskning i Norge. Høy vitenskapelig kvalitet er også avgjørende for hvordan forskningen kan bidra til å løse de store samfunnsutfordringene. Et gjennomgående trekk er at det er de vitenskapelig beste prosjektene som oppnår støtte i Forskningsrådet. Analyser viser også at de beste forskerne mottar midler fra hele bredden av Rådets ordninger, og at det er en sterk konsentrasjon av midler rundt de beste. Det er imidlertid for mange klart støtteverdige prosjekter som får avslag. Dette gjelder særlig innenfor tematisk uavhengig forskning, til tross for økte rammer. Også innenfor den tematisk rettede forskningen er den vitenskapelige kvaliteten høy. Det er potensial for å videreutvikle konkurransearenaene, slik at den beste og mest relevante forskning på prioriterte temaområder kan behandles og finansieres av programmene.

Økt kvalitet i forskningen er avhengig av at de største talentene velger en forskningskarriere og at forskningsmiljøene kan benytte seg av moderne og avansert forskningsinfrastruktur. Det ble i 2016 gitt støtte til 33 nye infrastrukturprosjekter til en samlet verdi på over 1,5 mrd. kroner, i første rekke innenfor Langtidsplanens prioriterte områder. Samtidig finansierte Forskningsrådet 1383 årsverk doktorstipendiater og 102 Unge talenter. Det er i 2016 gjort ytterligere tiltak for å bidra til høy vitenskapelig kvalitet, blant annet gjennom støtte til særlig fremragende forskergrupper (Toppforsk), mobilisering til ERC, ny programmodell og gjennomgang av systemet for faglig vurdering og rangering. Samlet sett mener Hovedstyret at det gjennomgående arbeides godt for økt vitenskapelig kvalitet i forskningen. Hovedstyret mener at utfordringene fremover ikke bare er knyttet til økt volum i satsingene, men også til at det utvikles en bedre sammenheng innenfor bredden av Forskningsrådets virkemidler.

Økt verdiskaping i næringslivet gjennom forskning og innovasjon inngikk som en sentral del av regjeringens satsing på omstilling. Det ble gitt betydelig vekst til de næringsrettede virkemidlene i 2016. For Forskningsrådet resulterte dette i en særskilt satsing på omstillingstiltak i petroleumsrelaterte næringer, økt satsing på omstilling i maritim sektor og havteknologi, økt satsing på kommersialisering, også gjennom et nytt tiltak for å stimulere til entreprenørskap blant studenter. Satsingen resulterte også i økt utnyttelse av ordningene for pilotering og demonstrasjon av teknologiske løsninger i petroleumsindustrien (DEMO2000). Sammen med den øvrige satsing på næringsrettet forskning i bedriftene gjennom SkatteFUNN, regionale satsinger, næringsrettede programmer, Nærings-ph.d. og fokus på digitalisering, ble det gjort en betydelig innsats for økt verdiskaping og omstilling i næringslivet gjennom forskning og innovasjon. Resultatet er økt søkning til de næringsrettede virkemidlene og at innslaget av nye bedrifter i porteføljen er stigende (40 prosent), noe som er et uttrykk for at forskningsbasert innovasjon oppfattes som et viktigere omstillingstiltak i bedriftene. Hovedstyrets vurdering er at Forskningsrådet har klart å utnytte regjeringens omstillingspakker på en god måte.

Hovedstyret er svært tilfreds med at SSBs evaluering av støtteordninger for næringslivet konkluderer med at Forskningsrådets virkemidler er godt tilpasset brukernes behov og har en tydelig effekt. Utfordringene fremover knyttet til forskningsbasert innovasjon er konkretisert i Rådets nye innovasjonsstrategi. Her trekkes særlig fram behovet for økt forskningsinnsats og utnyttelse av FoU i bedriftene, behovet for å videreutvikle kunnskapsbasen i forskningsmiljøene, og nødvendigheten av å få større effekt og anvendelse av den offentlige finansiering.

Det stilles store forventninger til hvordan en kan møte store samfunnsutfordringer gjennom forskning og innovasjon. Langtidsplanen har prioritert områdene Hav, Klima, miljø og miljøvennlig energi og Bedre offentlig tjenester. Hovedstyrets vurdering er at den budsjettmessige oppfølgingen i 2016 ikke var tilstrekkelig bred. Den var i all hovedsak rettet mot anvendelser innenfor petroleumsområdet og en ny generasjon forskningscentre for miljøvennlig energi (FME). Satsingen innenfor marin forskning og havbruk, klima, miljø, men også helse og omsorg var for svak. Det samme gjelder satsingen på innovasjon og fornyelse i statlig og kommunal sektor, - et nytt område som krever helt nye arbeidsmåter. På tross av Langtidsplanens prioriteringer var forutsigbarheten i satsingen på de store samfunnsutfordringene for svak. På flere av disse områdene kom det imidlertid betydelig vekst i 2017.

Likevel preges områdene av fornyet aktivitet. Det strategiske grunnlaget er videreutviklet gjennom revidert OG21 strategi, ny MARITIM 21 strategi og kunnskapsbaserte innspill til regjeringens havstrategi, bio-økonomistrategi og lavutslippssatsing. Gjennomgangen av virkemiddelstrukturen på helse- og omsorgsfeltet har resultert i tre store helsesatsinger. Også etablering av det nye programmet FORKOMMUNE og en ny administrativ enhet i Forskningsrådet for fornyelse og innovasjon i offentlig sektor er viktige nye initiativ. Det er lagt til rette for en bedre sammenheng fra forskning til anvendelse på energifeltet med Pilot E-tiltaket som er et samarbeid med Innovasjon Norge og Enova. Styret vil også trekke fram GLOBVAC sin innsats på vaksineområdet. Positiv effekt er dokumentert både for ny Ebola-vaksine og for vaksine mot Rotavirusknyttet til utvikling av en vaksine mot ebola-viruset. Forskning om skatteparadiser, kapitalflukt og utvikling, finansiert av Norglobal, viste sin relevans i forbindelse med avsløring av de såkalte "The Panama Papers".

Dialogen om samfunns- og næringsutfordringer er blitt ivaretatt gjennom større konferanser og møteplasser, som for eksempel konferansen Sjømat og helse, hvor også sentrale politikere var til stede. Det samme gjelder arbeidet for å bidra til økt tilgjengelighet og utnyttelse av persondata til helseforskning, hvor det nå er tatt flere viktige initiativ. Samlet sett mener Hovedstyret at Forskningsrådet har styrket sin evne til å møte de store samfunns- og næringsutfordringene.

Forskningsrådets bidrag til et velfungerende forskningssystem handler først og fremst om å bidra til bedre struktur gjennom konsentrasjon, samarbeid og arbeidsdeling, nasjonalt og internasjonalt. Hovedstyrets vurdering er at Langtidsplanens opptrappingsplaner på nasjonal forskningsinfrastruktur og EU-mobilisering har gitt et godt grunnlag for oppfølging på dette målområdet. Mobiliseringstiltakene for EU-mobilisering er i all hovedsak på plass. Norsk retur er på vei oppover og var pr oktober 2016 på 1,87 prosent og fortsatt sees målet om 2 prosent returandel fra Horisont 2020 som realistisk. Norske forskningsmiljøer gjør det godt på flere områder, men er for eksempel for svak på ERC. Særskilte tiltak er allerede på plass gjennom egen støtteordning for å utvikle søknader mot ERC. Universitetene bør også øke sin deltakelse i samarbeidsprosjekter innen de tematiske delene av rammeprogrammet. Næringslivet deltar sterkt i Horisont 2020 med ca en tredel av den norske returen.

Effektiv utnyttelse av nasjonal forskningsinfrastruktur har en sterkt strukturende effekt og bidrar til et velfungerende forskningssystem. Tildelingene i 2016 styrker mulighetene for et utvidet samarbeid og god utnyttelse av nasjonal forskningsinfrastruktur, som også kobler norske miljøer inn i et internasjonalt samarbeid. Tildeling av åtte nye FME-er og utlysning av en ny runde SFF-er bidrar ytterligere til konsentrasjon og nye tyngdepunkt i norsk forskning. Evaluering av de 14 SFI-ene som ble avsluttet i 2015 viser for eksempel at så mange som 900 stipendiater har vært tilknyttet sentrene og dermed realisert sentrene som tydelig tyngdepunkt for forskningsbasert innovasjon. Utfordringene knyttet til et mer velfungerende forskningssystem er i særlig grad relatert til hvordan Forskningsrådet virkemidler samspiller med sektorens egne prioriteringer, hvor volum, regularitet og langsiktighet i senterordningene er en særlig utfordring.

God rådgivning i form av kunnskapsgrunnlag, statistikk og analyser, foresight-analyser, utredninger, evalueringer, strategier, policyer, programplaner, budsjettforslag og årsrapporter er blitt en stadig viktigere forutsetning for forskningspolitikken og for forskningssatsingene. Forskningsrådet har også i 2016 hatt en betydelig aktivitet på dette området. Det er etablert tre nye strategier, - Revidert *Innovasjonstrategi*, *Policy for rekruttering* og *Helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet*. Det er også gitt innspill til flere av regjeringens strategiske satsinger på ulike samfunns- og næringsområder. Rådet har også vært sekretariat for den nye 21-strategien på det maritime området. Det er arrangert en rekke møteplasser hvor forskere, næringene og ulike samfunnsaktører kan treffes for å oppdatere kunnskap, diskutere forskningsbehov og forskningspolitikk. Kunnskapsgrunnlaget er betydelig utvidet gjennom nye analyser, både innenfor klima, miljø og polar. Forskningsrådet har også utviklet en ny HO21-monitor, som gir en helhetlig oversikt over all helse- og omsorgsforskning.

Hovedstyret erkjenner at Forskningsrådets rådgivnings- og møteplassfunksjon er ressurskrevende og har vært medvirkende til økte utgifter til forskningsadministrasjon. Styrets vurdering er imidlertid at det framover blir enda viktigere med god rådgivning og dialog, basert på et godt og omfattende kunnskapsgrunnlag, ikke minst når forskning og forskningspolitikken blir mer sentral for politisk debatt og beslutninger.

Det har vært jobbet aktivt med kostnadsreduksjon og effektivisering over flere år, blant annet gjennom digitalisering. Mindreforbruket i administrasjonskostnadene i 2016 skyldes i hovedsak utsettelse i oppbemanning og forsiktighet som følge av fremtidige effektiviseringskrav. Hovedstyret har i 2016 forsterket oppmerksomheten mot behovet for ytterligere kostnadsreduksjon og effektivisering. Hovedstyret har blant annet vurdert hvordan de pågående utviklingsprosjektene "forskningsrådet 3.0", "nye FoU-prosesser", "nye nettsider" og "fellestjenester" kan gi reduserte kostnader. Styrets vurdering er at arbeidet med en enklere program- og virkemiddelstruktur, et mer gjennomgående system for faglig vurdering og rangering, økt standardisering og forenkling av søknadstyper og bedre arbeidsdeling i søknads- og rapporteringsarbeidet, vil være sentralt både for effektivisering og økt kvalitet i arbeidet. Det samme vil arbeidet med å effektivisere analyse- og rådgivningsfunksjon, blant annet gjennom økt digitalisering og nye IT-verktøy. Også endringene knyttet til møteplassfunksjonen vil gi bedre ressursanvendelse. Styrets vurdering er at det er potensial for å redusere kostnadene til administrasjon, men at det må gjøres i takt med de utviklingsprosjektene som nå er satt i gang.

Administrerende direktør Arvid Halléns andre åremålsperiode gikk ut i november 2016. Hovedstyret vil takke Arvid Hallén for det store arbeidet han har lagt ned for Forskningsrådet. Hovedstyret har også gjennomført en omfattende prosess i arbeidet med å tilsette ny direktør. Styret har tilsatt John-Arne Røttingen i stillingen. Røttingen kommer fra stillingen som områdedirektør ved Folkehelseinstituttet, og har bred erfaring fra forskning, forskningspolitikk og internasjonalt samarbeid.

Hovedstyrets samlede vurdering er at det har vært tilfredsstillende måloppnåelse på alle de fem målene som er satt for Forskningsrådet. Det har vært økt aktivitet på alle målområder, både gjennom økte tildelinger over statsbudsjettet, men også ved at tildelingene har gitt økt forskningsaktivitet i forskningsmiljøene. Analysen av styringsinformasjonen gitt på de fem målområdene indikerer også at effektene av innsatsen har vært tilfredsstillende. Det er likevel potensial for å bli bedre på alle målområder. Hovedstyret mener også at Rådets arbeid har bidratt til en god oppfølging av regjeringens langtidspan. Styret har vurdert risikobildet knyttet til Rådets virksomhet og mener at risikoen er lav, men økende, særlig knyttet til mislighold av bevilgninger. Det er satt i gang tiltak for å redusere denne risikoen. Hovedstyret mener at det er godt tilrettelagt for å utvikle en mer effektiv administrasjon. Fremtidens utfordringer er sammensatte, sektorovergripende og tverrfaglige og krever en tydelig organisering for helhet og mangfold. Styret mener at Forskningsrådet også fremover er godt skodd for denne oppgaven.

2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Styret og utvalg

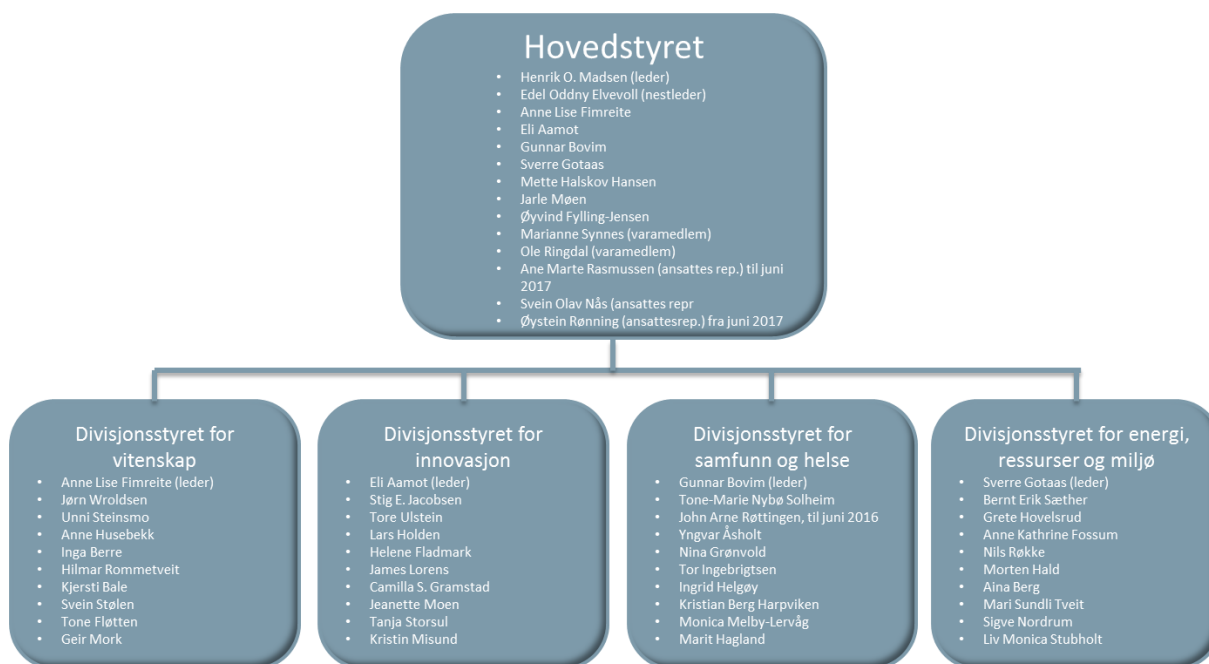
Hovedstyret er Forskningsrådets øverste organ. Den faglige virksomheten i Norges forskningsråd skal ledes av fire divisjonsstyret med ansvar for henholdsvis:

- fag- og disiplinutvikling-, og utviklingen av forskningssystemet (Vitenskap)
- forskning og innovasjon i og for næringslivet (Innovasjon)
- velferdssamfunnets utfordringer knyttet til områdene helse, velferd og utdanning (Samfunn og helse)
- globale utfordringer knyttet til områdene energi, miljø og klima (Energi, ressurser og miljø)

Hovedstyret oppnevner divisjonsstyrene som har ansvar for den faglige virksomheten. Styresystemet består også av et sett programstyret og utvalg for å bistå i gjennomføringen av Forskningsrådets oppgaver. Dette kan være rådgivende komiteer, fagutvalg og programstyret.

De tre styringsnivåene; hovedstyret, divisjonsstyrene og program- og aktivitetsstyrene har på hvert sitt nivå og område et ansvar for finansieringsfunksjonen, strategifunksjonen, møteplassfunksjonen og den formelle styringsfunksjonen i Forskningsrådet. Sammen ivaretar de tre styringsnivåene oppgavene knyttet til strategiutvikling, programplaner, oppnevninger, budsjettforslag- og fordeling, årsrapportering, bevilgninger, ekstern kontakt og kontroll. Styresystemet innebærer at alle Forskningsrådets/administrasjonens handlinger knyttet til finansiering, strategi og møteplass forankres og kontrolleres av et eksternt apparat før det settes ut i praksis, men også at en i etterkant gjennomfører kontroll av det som er gjennomført og de resultatene som er oppnådd.

Hovedstyret oppnevnes av regjeringen, mens divisjonsstyrene oppnevnes av hovedstyret etter en omfattende høringsprosess innenfor forskning, næringsliv og samfunn. Styrene oppnevnes for fire år av gangen. Hovedstyret ble oppnevnt fra 01.01.2015, mens divisjonsstyrene ble oppnevnt fra 1.6.2015. Fra 2016 er hovedstyret utvidet med to faste representanter for de ansatte.

I 2016 hadde Forskningsrådet 59 søknadsbehandlende organer på tredje styringsnivå. Dette er organer med rett til å fordele forskningsmidler. Av disse utgjorde programmene 40 stykker. Dette er organer som har oppgaver ut over det å dele ut midler. Medlemmene i programstyrene utgjør til sammen 395 personer.

Forskningsrådet har 19 organer eller utvalg som i all hovedsak kun har som oppgave å dele ut midler. Disse har 130 medlemmer. Samlet med medlemmer i hovedstyret og divisjonsstyrene er det 575 eksterne medlemmer i Forskningsrådets styrende og fordelende organer. Gjennomsnittsalderen blant medlemmer i programmer og utvalg på tredje styringsnivå er på 56 år. Kvinneandelen er på 48 prosent. Alle sektorer er representert i styrende organer på tredje styringsnivå. Det kan imidlertid se ut som instituttsektoren er underrepresentert i forhold til sin størrelse. Det er satt i gang rutiner for å ta tak i dette forholdet.

Tabell 2.1 Institusjonssammensetning i programmer og utvalg, andel i prosent.

Sektor	PROGRAM	UTVALG	Totalsum
Instituttsektor	10 %	7 %	9 %
Næringsliv	16 %	8 %	14 %
Organisasjon og forvaltning	23 %	12 %	20 %
UoH-sektor	22 %	32 %	25 %
Utlandet	17 %	26 %	19 %
Ukjent	11 %	15 %	12 %
Totalsum	100 %	100 %	100 %

2.2 Intern organisasjon og administrasjon

2.2.1 Organisasjonsstruktur

Norges forskningsråd hadde per 31.12.16 totalt 492 ansatte fordelt på 479,5 årsverk. Antallet personer er pr 31.12. og er ikke en gjennomsnittsberegning for hele året. Tallene inkluderer 2 direktører for strategi-prosessene OG21 og Energi21 og 1 direktør for JPI Oceans. Organisasjonen består av fem divisjoner og tre stabsenheter. Divisjon for innovasjon og Divisjon for samfunn og helse er omorganisert med virkning fra 1.1.2016. Figuren nedenfor viser divisjons- og avdelingsstrukturen pr 1.1.2017.

Tabell 2.2. Ansatte fordelt på stillingskategori og enhet

Stillingsnivå	VIT	ERM	INN	SAH	ADM	ADM	SUM
Lederstillinger	5	9	7	6	8	6	41
Rådgiver, Seniorrådgiver, Spesialrådgiver	55	77	100	57	47	52	388
Konsulent, Seniorkonsulent, Lærlinger	14	10	13	6	4	16	63
Total	74	96	120	69	59	74	492

2.2.2 Personneltmessige forhold

Forskningsrådet er en stabil organisasjon med lav turnover, lavt sykefravær, høyt formelt kompetansenivå, relativt høy gjennomsnittsalder, en stor andel medarbeidere over 60 år og gode resultater på interne medarbeiderundersøkelser. Rådet får generelt mange søkere til ledige stillinger.

Forskningsrådet er opptatt av arbeidsmiljøspørsmål og legger vekt på det forebyggende HMS-arbeidet i form av jevnlig vernerunder, medarbeiderundersøkelser, oppfølging av sykemeldte og samarbeid med bedriftshelse-tjenesten. Hvert annet år får medarbeidere over 55 år tilbud om helseundersøkelse. Rådet tilbyr førstehjelps-kurs til alle ansatte, og har egen førstehjelpsgruppe. I 2016 ble det avholdt tre møter i Arbeidsmiljøutvalget (AMU). Rutiner og handlingsplaner på HMS-området blir forelagt AMU. Hovedinntrykket er at HMS-arbeidet i Forskningsrådet har god kvalitet, og at de ansatte har sunne og gode arbeidsforhold.

Forskningsrådet er en IA-virksomhet og har rutiner og virkemidler for å ivareta ansatte som har behov for tilrettelegging av arbeidssituasjon for at de skal komme raskt tilbake i arbeid helt eller delvis. Sykefraværet er fortsatt lavt (3,1 %) og er redusert sammenlignet med 2015 (3,3 %) og dermed under målsettingen om et sykefravær under 3,8 %. Fraværet er fortsatt høyere blant kvinner (3,5 %) enn menn (2,3 %). I 2016 var det 28 personer som hadde et sykefravær på 10 % eller mer. Det er en betydelig reduksjon sammenlignet med 2015 hvor 45 personer hadde et sykefravær på 10 % eller mer.

Forskningsrådet har felles retningslinjer og verktøy som benyttes i rekrutteringsarbeidet. Alle stillingsannonser inneholder formuleringen: *"Forskningsrådet har som mål å gjenspeile mangfoldet i befolkningen gjennom en balansert alders- og kjønnsammensetning. Vi ønsker å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn. Forskningsrådet er tilknyttet inkluderende arbeidsliv-ordningen."* Forskningsrådet praktiserer at kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn skal inviteres til intervju. Rådet praktiserer moderat kjønnskvolter, stadfestet i Tilsetningsreglementet pkt. 4.3: *"Hvis det til ledige stillinger melder seg flere søkere som har tilnærmet like kvalifikasjoner for stillingen, skal søker fra det kjønn som har mindre enn 40 % av de tilsatte i den aktuelle stillingsgruppen, ha fortrinnsrett til stillingen"*. Andelen medarbeidere med innvandrerbakgrunn økte fra 6,8 % i 2015 til 7,1 % i 2016.

Forskningsrådet tilbyr seniorkurs (pensjonsforberedende kurs) for alle ansatte etter fylte 60 år. Gjennomsnittlig avgangsalder i Forskningsrådet var 69 år i 2016.

Kompetanseutviklingstilbudet er organisert gjennom Forskningsrådsskolen, som er en konkret oppfølging av vår kompetansepolicy. Forskningsrådet driver målrettet kompetansestyring knyttet til utvalgte kompetanseområder, og i tråd med Forskningsrådets behov.

Forskningsrådet ansatte to lærlinger i 2015 og to i 2016 hvorav tre innen kontor- og administrasjonsfag og en lærling innen IKT-servicefag. Vi er tilknyttet opplæringskontoret OK Stat. Samarbeidsavtalen vi har med De nasjonale forskningsetiske komiteene om lærlinger er videreført i 2016. Etter planen tilbyr Forskningsrådet fortsatt fire læreplasser i 2017.

En elev fra 2. året på videregående skole har hatt praksis en dag per uke i Forskningsrådet høsten 2016. Eleven tar programfaget Salg, service og sikkerhet og praksisen er en del av faget Yrkesfag til fordypning. Høsten 2016 har en person fra NAV hatt praksisplass hos oss. Personen har gått over i fast jobb utenfor Forskningsrådet i 2017.

Forskningsrådet ble Miljøfyrtårn-sertifisert i april 2016, etter å ha oppfylt kravene som stiftelsen stiller. Vi arbeider kontinuerlig for å ha miljøvennlig drift og et godt arbeidsmiljø. Flyreiser og papirforbruk har fått særlig fokus i første omgang. Det er fastsatt mål om økt bruk av videokonferanse, reduksjon i antall flyreiser og taxibruk. I tillegg er det fastsatt mål om vern av det ytre miljøet, og det er laget instruksjoner for el-sikkerhet og avfallshåndtering. Miljøfyrtårnarbeidet inngår som en fast del av Forskningsrådets tertialrapportering.

2.2.3 Administrasjonskostnader

Totale administrasjonskostnader omfatter Forskningsrådets administrasjonsregnskap (interne administrasjonskostnader) og kostnader som føres som administrasjon i FoU-regnskapet (eksterne administrasjonskostnader). De *interne* administrasjonskostnadene inkluderer alle personal-, drifts- og IKT-kostnader uavhengig av hvilke funksjoner Forskningsrådet ivaretar. I dette inngår også kostnader til særskilte oppgaver som SkatteFUNN-sekretariatet, regionale representanter, kunnskapssenter for utdanning, personale i utlandet og ulike sekretariater etc. De *eksterne* administrasjonskostnadene er kostnader som programmer og andre FoU-aktiviteter har knyttet til forvaltningen av forskningsmidlene, utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag og kommunikasjons- og formidlingsaktiviteter. Administrasjonskostnadene finansieres hovedsakelig gjennom administrasjonsbevilgningen fra KD og administrasjonsdel fra departementer som finansierer forskning gjennom Forskningsrådet.

Administrasjonskostnadene kommenteres her etter type kostnad, departementer og fordelingen av kostnadene etter Forskningsrådets hovedfunksjoner.

Tabellen nedenfor viser utvikling i administrasjonskostnadene etter type kostnad sammenlignet med regnskap 2015 og budsjett 2016. Det er kun kostnader som har resultateffekt som vises i tabellen. Fremstillingen fraviker fra årsregnskapets note A der alle kostnader vises etter kontogruppe.

Tabell 2.3. Administrasjonskostnader 2015-2016 (1000 kroner)

	R-2015	B-2016	R-2016
Interne administrasjonskostnader			
Personalkostnader inkl. pensjonsforpliktelse	442 101	490 229	473 896
IKT-kostnader	78 476	78 110	58 317
Andre driftskostnader	69 351	74 661	66 018
Driftskostnader	589 928	643 000	598 232
Finansinntekter og kostnader	-80	0	265
Pensjonsforpliktelse	-1 163	0	-1 489
Sum interne administrasjonskostnader med resultateffekt	588 845	643 000	596 478
Eksterne administrasjonskostnader (i FoU)	173 774	183 000	188 320
Totale administrasjonskostnader	762 620	826 000	784 798
Finansiering			
Administrasjonsbevilgning KD	257 775	279 676	268 478
Andre inntekter (inkl. kostnadsrefusjoner og bruk av fond tom 2015)	13 984	0	144
Administrasjonsdel fra departementsinntekter til intern administrasjon	317 086	363 324	327 855
Administrasjonsdel fra departementsinntekter til ekstern administrasjon	173 774	183 000*	188 320
Total finansiering	762 620	826 000	784 798
Totale FoU-inntekter fra departement - revidert budsjett	8 273 033	9 295 126	9 295 126
Diverse inntekter inkl. finansinntekter	210 036	227 800	227 800

*Budsjett eksterne administrasjonskostnader er basert på gjennomsnittlig forbruk 2013-2015.

De totale administrasjonskostnadene i 2016 var 785 mill. kroner med hhv. 596 mill. kroner i interne og 188 mill. kroner i eksterne administrasjonskostnader. Det tilsvarer en nominell økning på 22 mill. kroner sammenlignet med 2015. I 2016 har Forskningsrådet kvalitetssikret klassifiseringen av kostnader etter overgang til ny statlig regnskapsstandard. Noe av økning i de eksterne administrasjonskostnader skyldes at kostnader som i 2015 var klassifisert som FoU-kostnader nå regnes som administrasjonskostnader.

I 2016 satte Kunnskapsdepartementet en øvre ramme for nivået på de interne administrasjonskostnadene på 643 mill. kroner. Mindreforbruket på 47 mill. kroner i forhold til budsjett skyldes hovedsakelig lavere personalkostnader enn budsjettet som følge av forsinkelser og utsettelse i oppbemanning og forsiktighet som følge av fremtidige effektiviseringskrav. Det har videre vært forsinkelser i IT-utviklingsprosjekter, lavere forbruk på IKT drift og vedlikehold og mindre behov for investeringer i lokalene. Vel 35 mill. kroner av mindreforbruket ble tilbakeført til FoU-regnskapet.

Tabellen nedenfor viser hvordan administrasjonskostnadene fordeler seg på de ulike departementene. Fordelingen er beregnet på bakgrunn av departementenes deltakelse i programmer og aktiviteter og administrasjonsdelen i disse.

Tabell 2.4. Administrasjonskostnader fordelt etter departementer 2015-2016 (1000 kroner)

Finansieringskilde/dept.	2015	2016
KD	310 451	348 577
NFD	193 690	182 273
OED	74 895	76 857
HOD	34 676	41 727
LMD	26 291	23 844
UD	25 788	22 442
KLD	22 915	20 850
KMD	17 926	14 846
ASD	11 371	11 425
SD	11 379	10 461
FIN	3 666	4 115
KUD	3 078	3 104
BLD	6 184	2 794
JD	1 836	1 817
FD	130	296
DIVERSE	18 345	19 371
Sum	762 620	784 798

Som tabellen viser er det departementene som har store forskningsbevilgninger via Forskningsrådet som bærer de største administrasjonskostnadene. Størrelsen på de estimerte administrasjonskostnadene er også avhengig av hvor ressurskrevende aktivitetene og programmene som departementene deltar i.

Tabellene nedenfor viser utviklingen i interne og eksterne administrasjonskostnadene for 2015 og 2016 fordelt på hovedfunksjonene finansiering, rådgivning og møteplass i tillegg til andre oppgaver Forskningsrådet har blitt tillagt eller tatt på seg. Sistnevnte oppgaver omtales som særskilt tjenesteyting. De interne administrasjonskostnadene er fordelt utfra beregnet ressursbruk, mens de eksterne administrasjonskostnadene er fordelt på bakgrunn av data fra Forskningsrådets system for klassifisering av kostnader til drift av programmer og virkemidler. Data fra timeregistreringssystemet brukes for å beregne fordelingen av ressursbruken på hovedfunksjoner.

Tabell 2.5. Interne administrasjonskostnader. 1000 kroner.

År	Finansiering	Rådgivning	Møteplass	Særskilt	Sum interne
2015	311 179	146 530	91 505	39 631	588 845
2016	279 511	154 608	118 636	43 722	596 478

Tabell 2.6. Eksterne administrasjonskostnader. 1000 kroner

År	Finansiering	Rådgivning	Møteplass	Sum eksterne administrasjons-kostnader
2015	97 454	23 092	53 228	173 774
2016	114 820	28 878	44 622	188 320

De interne administrasjonskostnadene til rådgivnings- og møteplassfunksjonen, samt Særskilt tjenesteyting har økt fra 2015 til 2016. Det skyldes at det er registrert økt tidsbruk på disse funksjonene. Noe av økningen på møteplassfunksjonen er antakeligvis ikke reell, men skyldes endret registreringspraksis i timeregistreringen. De eksterne administrasjonskostnadene er økt fra 2015 til 2016 for finansierings- og rådgivningsfunksjonen. Noe av økningen skyldes endringen i klassifisering av kostnader som nevnt over. Det har også vært en økning i kostnader til bruk av fagekspert, drift av programmene og til evalueringer og utredninger av virkemidlene.

Tabellen nedenfor viser utvikling i ressursbruken til intern og ekstern administrasjon målt i forhold til FoU-inntektene fra departementene og indikerer hvor effektivt Forskningsrådet forvalter sin finansiering av forskning. Administrasjonskostnadene målt mot FoU-inntektene fra departementene er redusert fra 9,2 prosent i 2015 til 8,4 prosent i 2016. Nedgangen skyldes at veksten i administrasjonskostnadene var lavere enn veksten i FoU-inntektene i perioden.

Tabell 2.7. Administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter fra departement.

	2014	2015	2016
Interne administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter	7,3	7,1	6,4
herav finansieringsfunksjonen	3,0	3,8	3,0
Eksterne administrasjonskostnader i prosent av FoU-inntekter	2,5	2,1	2,0
herav finansieringsfunksjonen	1,5	1,2	1,2

2.2.4 Søknadsbehandling og prosjektoppfølgning

I 2015 og 2016 har det vært et eget utviklingsprosjekt - Nye FoU-prosesser - der en mer inngående har gått gjennom prosessene knyttet til søknadsbehandling og prosjektoppfølgning. Prosjektet har hatt tre hovedmål: økt effektivisering, økt kvalitet og økt tilgjengelighet. Parallelt med endringer av innholdet i prosessene (utlysning, søknadsbehandling, kontrakter og prosjektoppfølgning), er også organiseringen og styringen av søknads- og prosjektoppfølgingsarbeidet endret.

Som et resultat av dette prosjektet er det opprettet et nytt FoU-utvalg som skal ha fokus på prinsipielle og tverrgående problemstillinger, slik at Forskningsrådet fungerer enda mer helhetlig i søknads- og prosjektoppfølgingsarbeidet. Hovedoppgaven skal være å sørge for hensiktsmessige og kunnskapsbaserte retningslinjer og rutiner, følge opp avvik og gi råd om utviklings- og endringstiltak. Medlemmene av utvalget består av prosessledere for de største søknadstypene/virkemidlene og ledes av prosesseier for FoU-prosessen. I tillegg er det opprettet et FoU-team som skal sørge for at prosesser og prosessendringer blir forankret og gjort kjent og forstått. Som en del av FoU-teamet, er det et utlysningsteam som kvalitetssikrer utlysningstekstene.

Det er utviklet et nytt system for innmelding av avvik/endringer fra prosjekter. Dette vil nå skje via Mitt nettsted og vil øke både kvaliteten og sikkerheten av informasjonen mellom prosjektet og Forskningsrådet. All informasjon blir arkivert og Forskningsrådet tar stilling til de endringsmeldingene som sendes inn. Dette vil

reduere antall kontraktendringer betydelig. Som en følge av dette, vil rapporteringen fra prosjektene endres til resultatrapportering.

Videre er det foretatt en vurdering av Forskningsrådets søknadstyper og vurderingskriterier. Som en del av gjennomgangen av Rådets støtteordninger, skal søknadstypene tilpasses statsstøtteregulverket. Det vil også bli gjort en vurdering av de vurderingskriteriene som benyttes i et forsøk på å tilnærme oss de kriterier og karakterskala som benyttes i EU.

Forskningsrådet har over år endret vurderingen av søknader fra å bli gjort av enkelte eksperter til at det nå gjøres av paneler bestående av flere eksperter. Ordningen skal videreføres og ytterligere forbedres ved at flere av eksperter i de enkelte paneler får tildelte ansvarsoppgaver. Det vil også bli sett på mulighetene for hvordan vi kan effektivisere panelbehandlingen ytterligere.

I 2016 er det behandlet 52 klager på avvisning/avslag i Forskningsrådet, hvorav 14 var like klagesaker sendt fra samme prosjektansvarlig til samme saksbehandling. Alle klagen omhandler klager på både avvisning og avslag på søknader. Antallet saker er noe høyere enn i 2014 og 2015, og er ca 1% av innsendte søknader. Totalt ble ni av klagen tatt til følge.

2.3 Budsjettutviklingen i FoU-budsjettet

Forskningsrådet fikk en samlet inntektsøkning på 1,040 mrd. kroner sett i forhold til regnskap 2015. Økningen fra departementene er på 1,022 mrd. kroner. Dette innebærer at i løpet 2015 og 2016 har Forskningsrådets budsjett økt med nesten 1,477 mrd. kroner. Deler av økningen i 2016 kommer fra Regjeringens sysselsettingspakke. Dette utgjorde om lag 200 mill. kroner.

Kunnskapsdepartementet økte sin bevilgning til Forskningsrådet med 406 mill. kroner. Økningen var rettet mot FRIPRO til et nytt "fellesløft", til mobiliseringsordninger mot EU, til muliggjørende teknologier, Nasjonal forskningsinfrastruktur, men det kommer også midler til FORNY, klimaforskning, senter for høyreekstremisme og Nærings-Ph.d og Offentlig sektor Ph.d. Instituttsektoren får midler til en ny SAKS-ordning og doktorgrads-utdanning, i tillegg til at Uni Research kommer inn som nytt institutt i basisbevilgningsordningen. Ut over disse spesifikasjonene var det en frihetsgrad på rundt 60 mill. kroner til å følge opp andre prioriteringer i Forskningsrådets budsjettforslag 2016, noe som innebar en ytterligere styrkning av FRIPRO og satsinger innenfor velferd, helse og omsorg.

Nærings- og fiskeridepartementet økte sin bevilgning med 252 mill. kroner. Økningen gikk mot BIA, FORNY hvorav 25 til en ny satsing på studententreprenørskap, men også til marin forskning og muliggjørende teknologier. Basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene økte for å kompensere for prisstigning og innlemming av instituttet UniResearch.

Tabell 2.8. Forskningsrådets departementsbevilgninger 2015 og 2016. mill. kroner.

	Bevilgninger	Bevilgninger	Endring
	2015	2016	2015-16
Kunnskapsdepartementet	3 485	3 891	406
Nærings- og fiskeridepartementet	2 065	2 317	252
Olje- og energidepartementet	789	1 004	214
Landbruks- og matdepartementet	489	484	-5
Klima- og miljødepartementet	374	390	16
Helse- og omsorgsdepartementet	338	340	2
Utenriksdepartementet	217	353	135
Samferdselsdepartementet	137	140	3
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	146	141	-5
Arbeids- og sosialdepartementet	138	137	-1
Justis- og beredskapsdepartementet	22	32	10
Barne- og likestillingsdepartementet	22	16	-7
Finansdepartementet	22	22	
Kulturdepartementet	24	25	1
Forsvarsdepartementet	5	5	
Sum departementsinntekter	8 273	9 295	1 022
DIVERSE	210	228	18
Finansinntekter			
Sum inntekter	8 483	9 523	1 040

Olje- og energidepartementet økte sin bevilgning med 214 mill. kroner. DEMO2000 fikk 100 mill. kroner. FME økte betydelig, slik at en ny generasjon FME-sentre kunne etableres på samme reelle nivå. Det ble også gitt en viss vekst til ENERGIX, PETROMAKS2 og CLIMIT. *Klima- og miljødepartementet* økte sitt budsjett svakt og bare mot miljøinstituttene. *Helse- og omsorgsdepartementet* økte sin bevilgning til tre nye evalueringer som HOD ønsket at Forskningsrådet skulle gjennomføre. Utenriksdepartementet økte gjennom året sin bevilgning betydelig til landprogrammene, videreføring av NORGLOBAL, GLOBVAC og VISJON 2030. *Forsvarsdepartementet* økte sin bevilgning for å dekke utgiftene knyttet til et gaveprofessorat om norsk krigshistorie i anledningen 70 år siden frigjøringen av Norge. Landbruks- og matdepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet hadde en reduksjon i bevilgningen.

Tabell 2.9. Utgifter 2015 og 2016 fordelt på virkemidler og hovedaktiviteter, mill. kroner.

K	2015				2016			
	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut	RevBud	DispBud	Forbruk	Overført ut
Brukerstyrte innovasjonsprogr.	1 179	1 411	1 216	195	1 450	1 649	1 353	296
Grunnforskningsprogrammer	186	264	186	78	187	265	196	68
Handlingsrettede programmer	954	1 887	1 076	812	1 121	1 930	1 009	921
Store programmer	1 527	2 542	1 491	1 051	1 659	2 704	1 676	1 028
Programmer	3 846	6 104	3 969	2 135	4 416	6 547	4 234	2 313
Andre frittstående prosjekter	119	178	103	74	140	210	137	73
Andre grunnforskningsprosjekt	17	41	15	26	2	3	2	1
Internasjonal prosjektstøtte	58	37	54	-16	63	46	54	-7
Fri prosjektstøtte	802	803	771	32	893	953	858	95
Frittstående prosjekter	995	1 059	942	116	1 098	1 213	1 051	162
Andre infrastrukturtiltak	93	93	93		71	71	71	
Basisbevilgninger	1 220	1 231	1 248	-17	1 273	1 256	1 201	55
Strategisk institusjonsstøtte	201	335	216	120	217	296	209	88
SFF SFI FME	615	766	606	161	654	814	681	133
Vitensk.,utstyr,databeh.,saml.	455	798	461	337	492	826	690	136
Infrastruktur og inst.tiltak	2 585	3 224	2 623	601	2 708	3 264	2 852	412
Inform.,formidl.,publisering	96	127	93	34	108	137	93	44
Planlegging,utredning,evaluering	48	99	56	43	72	110	60	50
Diverse FoU-rel. aktiviteter	143	227	149	77	180	247	153	94
Internasjonale nettverkstiltak	298	420	225	195	436	644	330	314
Nasj.stimul.tiltak, møteplass	51	75	59	16	50	66	70	-4
Systemtiltak	297	337	283	55	370	423	358	65
Nettverkstiltak	647	832	566	266	856	1 133	758	375
Sekretariater	42	47	39	8	48	56	48	8
Felleskostnader	42	47	39	8	48	56	48	8
Særskilte forvaltningsoppdrag	215	307	214	93	210	302	221	81
Forvaltning	215	307	214	93	210	302	221	81
Disposisjonsfond	9	-131		-131	7	-139		-139
Disposisjonsfond	9	-131		-131	7	-139		-139
Totalsum	8 483	11 669	8 503	3 166	9 523	12 623	9 317	3 306

Brukerstyrte programmer fikk en samlet vekst på 271 mill. kroner. Økningen er særlig knyttet til BIA og DEMO2000 som fikk en vekst på henholdsvis 122 og 130 mill. kroner. Det var en svak vekst til MAROFF, BIONÆR og Transport 2025, mens GASSMAKS fikk en svak reduksjon. *Grunnforskningsprogrammene* ble videreført på samme budsjettnivå som i fjor. *Handlingsrettede programmer* fikk en samlet vekst på 166 mill. kroner. Vekst gikk i særlig grad til UD-finansierte satsinger som GLOBVAC, VISJON2030, og landprogrammene KINA og INDNOR, men også noe til MILJØFORSK, DEMOS og SAMRISK2. *Store programmer* økte med 131 mill. kroner, først og fremst til IKTPLUSS og PETROMAKS2, men også noe til NANO2021, BIOTEK 2021, HAVBRUK2, KLIMAFORSK og HELSEVEL.

Fri prosjektstøtte fikk en vekst på 91 mill. kroner. Samtidig som det ble inngått et nytt fellesløft med forskningsmiljøene på 50 mill. kroner. *Andre frittstående prosjekter* økte med 21 mill. kroner, som følge av blant annet 40 nye Nærings-Ph.d. og Offentlig sektor -Ph.d. *Internasjonal prosjektstøtte* økte med 5 mill. kroner som følge av oppfølgingen av stimuleringsordningen for mobilitet under Marie Sklodowska Curie Actions (MSCA). *Andre grunnforskningsprosjekter* fremstår med en reduksjon på 15 mill. kroner som følge av at Nevronor nå inngår i blant annet i HELSEVEL.

Basisbevilgningene økte med 53 mill. kroner. Først og fremst som en følge av at Uni Reseach er innlemmet blant institutter som mottar basisbevilgning. I økningen inngår også en tredjedels effekt av 20 stipendiatstillinger øremerket instituttsektoren og midler til strukturtiltak blant instituttene. Det er også en økning på grunn av en prisjustering av grunnbevilgningen til instituttene. *Strategisk institusjonsstøtte* øker med 16 mill. kroner. I all hovedsak knyttet til bevilgingen til SIMULA-senteret, og den nye ordningen for å stimulere institusjonelt samarbeid i instituttsektoren. Økningen på SFF/SFI/FME er knyttet til at det ble bevilget 40 mill. kroner til en ny runde med Sentre for miljøvennlig energi (FME). *Vitenskapelig utstyr* øker med 37 mill. kroner som en del av Langtidsplanens opptrapping på vitenskapelig utstyr.

Innenfor *Systemtiltak* er det en vekst til FORNY2020 på 84 mill. kroner, mens VRI og NORDSATS har fått en viss reduksjon. *Nasjonale stimuleringstiltak* i form av forskerskoler og regionale representanter videreføres på samme nivå som i fjor. *Internasjonale nettverkstiltak* øker med 137 mill. kroner. Først og fremst til EU-

mobilisering, herunder PES/POS og ulike former for nettverkstiltak. Det er også en økning til INTPART - ordningen for institusjonelt samarbeid. *Diverse FoU* øker med 36 mill. kroner, dels til økt satsing på nasjonal statistikk, mer brukerrettet formidling, men også til gjennomføring av evalueringer av reformer innenfor helseområdet.

Forbruk og overføringer

Det samlede forbruket til Forskningsrådets prosjekter øker med 814 mill. kroner i 2016. Det betyr at Rådet har bidratt til en vesentlig kapasitetsvekst i forskningsmiljøene. Økningen er på samme nivå som i 2015. Økningen kommer særlig innenfor forskningsinfrastruktur, brukerstyrte innovasjonsprogrammer og Store programmer, men også innenfor de internasjonale mobiliseringsordningene og Fri prosjektstøtte.

Forskningsrådet overføringer øker imidlertid noe i 2016. De samlede overføringene er på 3306 mill. kroner og øker med 140 mill. kroner sett i forhold til 2015. Denne økningen må sees i sammenheng med at inntektene økte med over 1 mrd. kroner eller nøyaktig 1040 mill. kroner fra 2015 til 2016. Nesten 1/5 av inntekten ble først kjent i løpet av året. Det er meget krevende å få satt i aktivitet en så stor vekst. Overføringenes andel av disponibelt budsjett går imidlertid ned fra 27 til 26 prosent.

Volumet i overføringene er først og fremst knyttet til programmene. De mottar ca halvparten av inntektene og står for 70 prosent av overføringene. De er særlig de handlingsrettede programmene som har store overføringer, men også Store programmer. Økningen i 2016 er imidlertid knyttet til brukerstyrte innovasjonsprogrammer og handlingsrettede programmer, mens Store programmer reduserer sine overføringer. De andre store kildene til overføringer er internasjonale tiltak, infrastruktur og senterordninger. Økning på internasjonale tiltak har sin årsak i etterslep på igangsetting av ordningen for institusjonelt samarbeid. Infrastrukturordningen reduserer imidlertid sine overføringer vesentlig i 2016. Det er noe overføringer knyttet til Fri prosjektstøtte og andre ordninger.

Sett i forhold til den meget store inntektsøkning, må økningen i overføringene regnes som beskjeden. Forskningsrådet hadde imidlertid forventet at overføringene skulle gå noe ned. Årsaken til at forventningene ikke slo til er dels økte inntekter, litt for optimistiske planer, utfordringer med å få gått igjennom regnskapsrapporter i tid, men også at arbeidet med kontraktsinngåelse kan være tidkrevende. De store overføringene knyttet til STIM-EU på 77 mill. kroner kommer for eksempel av at kontraktene med EU ikke var ferdig før regnskapet måtte avsluttes. Det er gitt stor oppmerksomhet til overføringsproblemet gjennom ny programmodell og utvikling av et nytt verktøy for langtidsbudsjettering.

2.4 Forskningsrådet i tall

Forskningsrådet har etablert to kilder for tall og statistikk om Forskningsrådet. Den ene er Forskningsrådet i tall, som gir nøkkeltallene for virksomheten. Den andre er Prosjektbanken, som gir statistikk, data og resultater fra prosjekter finansiert av Norges forskningsråd. Nedenfor følger noen nøkkeltall fra disse kildene, pluss noen data fra andre kilder.

NØKKELTALL FOR FORSKNINGSRÅDET			mill. kroner		
	2015	2016		2015	2016
FoU-bevilgninger	8 483	9 523	Antall søknader	5 300	5 974
Disponibelt budsjett	11 669	12 623	Ant. Forskerprosjekt	2025	2135
Forbruk	8 503	9 317	Ant. Personlig postdoktorstipend	16	24
Overføringer	3 166	3 306	Ant. Unge forskertalenter	328	357
			Ant. Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IP)	459	474
Intern administrasjon	588	596	Ant. Kompetanseprosjekt for næringslivet (140	140
Rådgivning	147	155	Ant. Personlig utenlandsstipend	147	140
Finansiering	311	280	Ant. Annen støtte	1274	1574
Møteplass	92	119			
Forvaltning	40	44	Antall nye prosjekter	1 917	2 055
			Totalt antall prosjekter	4 930	5 173
Antall årsverk	461	480			
Ledere, antall	37	41	Innvilgelse Programmer (karakter > 5)	79 %	76 %
Rådgivere, antall	370	388	Innvilgelse Fri Pro (karakter > 5)	44 %	32 %
Konsulenter, antall	67	63			
			Andel kvinnelige prosjektledere	33,7 %	33,9 %
Ekstern administrasjon	174	188			
Drift, søknadsbehandling	97	115	Doktorgradsstipend (årsverk)	1 365	1 384
Kunnskapsgrunnlag	23	29	Post doc (årsverk)	890	858
Kommunikasjon	53	45			
			SkatteFUNN - antall aktive prosjekter	5819	6925
Antall styre og utvalg	67	59	SkatteFUNN -budsjetterte prosjektkostn.	19990	26448
Antall medlemmer	604	575	SkatteFUNN-budsjetterte skattefradrag	3535	4785
Antall saker i HS & DS	414	431			
			Administrasjon/FoU-bevilgninger	9,0 %	8,2 %
Antall ferdige evalueringer	7	9	Kostnad pr prosjekt&søknad	0,0399	0,0354
Antall nye strategier/policier	1	3	Søknad/prosjekt pr ansatt (eks. ledere)	23	25
Prosjektbevilgninger	7 817	8 872	LTP-Hav	813	881
			LTP-Marint	308	349
Brukerstyrte innovasjonsprogrammer	1 180	1 451	LTP-Maritimt	143	128
Store programmer	1 587	1 654	LTP-Petroleum	356	396
Handlingsrettede prog	906	1 119			
Fri prosjektstøtte og grunnforskningssats.	1 000	1 085	LTP-Klima, miljø og miljøvennlig energi	854	995
SFF/SFI/FME	635	674	LTP-Miljøvennlig energi	527	272
Rettet internasjonaliseringstiltak	353	503	LTP-Klimasystem og tilpasning	239	91
Vitenskapelig utstyr og infrastruktur	455	489	LTP-Miljøvennlig energi	527	620
System- og nettverkstiltak	477	563			
			LTP-Bedre offentlige tjenester	650	588
Humaniora	252	262	LTP-Fornyelse i offentlig sektor	66	85
Landbruks- og fiskerifag	887	998	LTP-Velferd-, helse- og omsorgstjenester	505	429
Mat.nat.	1 599	1 859	LTP-Utdanning og læring	104	111
Samfunnsvitenskap	1 235	1 271			
Medisin og helsefag	867	965	LTP-Muliggjørende teknologier	921	1 066
Teknologi	2 895	3 422	LTP-IKT	146	219
			LTP-Bioteknologi	151	215
Anvendt forskning	3 790	4 120	LTP-Nanoteknologi	164	146
Grunnforskning	2 968	3 459	LTP-Avanserte produksjonsprosesser	98	106
Utviklingsarbeid	467	587			
Verifisering, pilotering, demonstrasjon	249	480	LTP-Et innovativt næringsliv	2 723	3 224
			LTP-Næringsliv i bredden	902	1 022
Universitet- og høyskolesektor	2 618	3 221	LTP-Kommersialisering	211	365
Herav statlige høyskoler	202	207	LTP-Næring & samfunnsutfordringer	1 640	1 900
Herav vitenskapelige høyskoler	64	76			
Instituttsektor	3 363	3 527	LTP-Verdensledende fagmiljøer	2 592	3 384
Herav basisbevilgninger instituttsektor	1 243	1 213	LTP-Fagmiljøer og talenter	2 024	2 332
Næringsliv	1 347	1 581	LTP-Forskningsinfrastruktur	364	719
Helseforetak	206	295	LTP-Internasjonalisering	328	302
Agder og Rogaland	339	400	Svalbard Og Jan Mayen	18	18
Hedmark og Oppland	132	145	Sør-Østlandet	259	262
Nord-Norge	598	657	Trøndelag	1 783	2 176
Oslo og Akershus	3 323	3 774	Vestlandet	1 177	1 305

3 Årets aktiviteter og resultater

3.1.1 Målstyringsystemet for Norges forskningsrådet

Forskningsrådet er gitt et nytt styringssystem fra og med 2015. Styringssystemet består av fem målområder med tilhørende strategiske områder. Systemet er under utvikling, det er ennå ikke komplett sett med strategiske områder under alle målene. For hvert strategiske område vil det bli utviklet styringsinformasjon som i all hovedsak innhentes gjennom separate undersøkelser og analyser eller utvikling av egnede indikatorer. Det vil bli lagt vekt på at styringsinformasjonen skal måle virkninger og effekter av Forskningsrådets innsats, og i mindre grad hvilke innsatsfaktorer og aktiviteter som gjennomføres. For alle målene, med tilhørende strategiske områder skal Rådet gi en overordnet vurdering av måloppnåelsen på basis av relevant styringsinformasjon. Det forventes at Forskningsrådet i større grad analyserer og vurderer i hvilken grad Forskningsrådets aktiviteter bidrar til at målene nås.

For 2016 er det satt følgende overordnede mål og strategiske områder (se nedenfor). I kapitlene under rapporteres det på hvert mål, strategiske område og på den styringsinformasjonen som er satt for områdene. Rapporteringen er gjort i henhold til kravene satt i styringsopplegget for Forskningsrådet og Kunnskapsdepartementets tildelingsbrev for 2016, med tilhørende tillegg.

- Mål 1. Økt vitenskapelig kvalitet
 - Strategisk område: Verdensledende fagmiljøer
 - Strategisk område: Identifisering og stimulering av vitenskapelig kvalitet generelt
- Mål 2. Økt verdiskaping i næringslivet
 - Strategisk område: Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv
 - Strategisk område: Styrket evne til omstilling i norsk økonomi
 - Strategisk område: Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv
- Mål 3. Møte store samfunnsutfordringer
 - Strategisk område: Fornylse i offentlig sektor, og bedre og mer effektive velferds-, helse- og omsorgstjenester
- Mål 4. Et velfungerende forskningssystem
 - Strategisk område: Økt deltakelse i Horisont 2020
- Mål 5. God rådgivning
 - Strategisk område: Relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd til departementene

Målene og de strategiske områdene fanger ikke opp hele Forskningsrådets virksomhet. Dette gjelder særlig de tre siste målområdene, hvor de strategiske områdene er nokså smalt definert sett i forhold til den aktiviteten Forskningsrådet faktisk har innenfor disse målområdene. Siden en årsrapport også skal gi et relativt heldekkende bilde av den aktiviteten Forskningsrådet har hatt i rapporteringsåret, er det under disse målområdene også rapportert annen relevant aktivitet.

Den nye *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning* gjelder for 2015-2024. Det er avslutningsvis gitt en redegjørelse for hvordan Forskningsrådet har fulgt opp *Langtidsplanen* i 2016.

3.2 Mål 1. Økt vitenskapelig kvalitet

Målformulering: «For alle forskningens begrunnelser, både instrumentelle og kulturelle, er den vitenskapelige kvaliteten en grunnleggende forutsetning. Vitenskapelig kvalitet forutsetter både talentfulle individer og infrastruktur og andre forskningsressurser av høy kvalitet. Forskningsrådet skal tildele etter konkurranse, og skal identifisere og støtte forskning av høy vitenskapelig kvalitet. Forskningsrådet skal også bidra til å forbedre den vitenskapelige kvaliteten i det enkelte forskningsmiljø eller på det enkelte forskningsområdet».

Økt vitenskapelig kvalitet er ett av de fem målene Regjeringen har satt for Forskningsrådet – med to strategiske områder: *Verdensledende fagmiljøer* og *Identifisering og stimulering av vitenskapelig kvalitet generelt*. Denne rapporteringen har følgende inndeling. Nedenfor redegjør vi først for Forskningsrådets innsats for å bidra til dette målet i rapporteringsåret. Deretter følger styringsinformasjon og vurdering av måloppnåelse for hvert av de strategiske områdene. I rapporten begrenser vi oss ikke kun til det som har skjedd i 2016, men ser også på utviklingstrekk og resultater oppnådd over tid frem til i dag.

Økt vitenskapelig kvalitet er en målsetting innenfor alle Forskningsrådets virkemidler og ordninger. Det gjelder innenfor alle ordninger der det gis støtte til forskning. Det er også et element i alle ordninger der det gis støtte til forskningsbasert innovasjon. Vurdering av Forskningsrådets bidrag til målet om økt vitenskapelig kvalitet er basert på følgende virkemidler: Fri prosjektstøtte, senterordninger, Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur (INFRASTRUKTUR), grunnforskningsprogrammer og andre grunnforskningsprosjekter, grunnforskningsprosjekter innenfor Store programmer og senterordninger, strategisk institusjonsstøtte, Forskerskoler og Nærings-ph.d. Dette er virkemidler som finansierer prosjekter hvor vitenskapelig kvalitet er utslagsgivende for støtte. Også i handlingsrettede programmer utgjør denne type finansiering av forskning et dominerende trekk.

Den målrettede prosjektinnsatsen på området utgjør i 2016 under 3 mrd. kroner. Dette er en økning på litt over 600 mill. kroner sammenliknet med 2015. Økningen i prosjektinnsats skjer først og fremst gjennom utnyttelse av inntekter fra tidligere år. Det er særlig forskningsinfrastruktur, men også Store programmer og Fri prosjektstøtte som står for økt prosjektinnsats. Fagområdene naturvitenskap og teknologifagene mottok rundt 1 mrd. kroner hver, mens fagområdet medisin og helse mottok litt under 0,5 mrd. kroner. Samfunnsfag og humaniora mottok relativt likt, rundt 230 mill. kroner hver. UoH-sektoren er som forventet den klart største mottakeren med 2,1 mrd. kroner, mens instituttsektoren mottar 0,7 mrd. kroner. Budsjettveksten var på 125 mill. kroner og var først og fremst knyttet til økningen til Fri prosjektstøtte og noe til forskningsinfrastruktur.

Fri prosjektstøtte hadde et samlet budsjett i 2016 på om lag 890 mill. kroner. I tillegg til dette kom universitetenes samfinansiering til Fellesløft II og Fellesløft III på 100 mill. kroner. Budsjettet til fri prosjektstøtte ble økt med om lag 80 mill. kroner over KDs budsjett fra 2015 til 2016. Av økningen fikk 50 mill. kroner til å realisere Fellesløft III og FRIPRO Toppforsk. Det ble avsatt 10 mill. kroner til en ny støtteordning for søkere til ERC som oppnår god evaluering (POS-ERC). Støtteordningen skal gjøre det mulig for forskerne å få tid og økonomi til å forbedre sin søknad til ERC. Økningen for øvrig ble fordelt på fagkomitéene i forhold til fagområdenes størrelse i UoH-sektoren og gikk til søknadstypen Unge forskertalenter og mobilitetsstipend.

Det ble tildelt omlag 1,95 milliard kroner til 178 FRIPRO-prosjekter med start i 2016. Av dette gikk 950 mill. kroner til søknadstypene forskerprosjekt, Unge forsker-talenter og FRIPRO mobilitetsstipend, og én milliard – som utgjør første trinn av Fellesløft III – gikk til 46 FRIPRO Toppforsk-prosjekter. Søknadskategorien FRIPRO Toppforsk ble iverksatt for første gang i 2016. Hensikten er å styrke forskningsmiljøer som har potensial til å bli blant de internasjonalt ledende innenfor sine felt. Den samlede porteføljen i Fri prosjektstøtte utgjøres av 691 prosjekter i 2016. Fagområde matematikk og naturvitenskap er det største fagområdet med en samlet finansiering på 340 mill. kroner. Deretter kommer fagområdet medisin og helsefag med 210 mill. kroner, mens humaniora og samfunnsvitenskap mottar litt over 100 mill. kroner hver. Over 80 prosent av midlene går til universitetene. Fri prosjektstøtte finansierer 214 doktorgradsårverk.

Forskningsrådet finansierte i 2016 21 Sentre for fremragende forskning (SFF) med et samlet budsjett på 280 mill. kroner. Åtte av disse sentrene (SFF-II) vil bli avsluttet i 2017 og det vil i løpet av 2016 bli valgt ut nye sentre (SFF-IV) som starter opp i 2017. Det er planlagt en opptrapping i budsjettet f.o.m. 2017 for å komme opp på et årlig budsjettnivå som for SFF-III. Det vil også bli lagt opp til at det for fremtiden vil settes i gang et likt antall

sentre ved hver utlysning. Det kom inn 150 søknader ved utlysningen av SFF-IV, hvor 34 søkere invitert videre til trinn 2 etter grundig vurdering av en internasjonal vitenskapelig komité i 2016. Tildeling av nye SFF-er skjer i mars 2017. Det å lede eller delta i et fagmiljø som har oppnådd status som Senter for fremragende forskning (SFF) gir de beste forutsetninger for å slå gjennom i ERC, der vitenskapelig kvalitet er eneste kriterium for utvelgelse. Siden Det europeiske forskningsrådet ERC begynte sine tildelinger i 2007, har norske forskningsmiljøer fått 68 tildelinger. Mer enn halvparten har en prosjektleder som er eller har vært assosiert med en SFF. Av 45 senterledere, har 12 fått tildelt finansiering fra ERC.

Nasjonal forskningsinfrastruktur skal bidra til at norske forskningsmiljøer og næringsliv skal ha tilgang til relevant og oppdatert infrastruktur som understøtter forskning av høy kvalitet og støtter opp under utvikling av nasjonalt prioriterte forskningsområder og nasjonalt viktige næringer med stort behov for forskningsinfrastruktur. I forbindelse med utlysningen av midler til nasjonale infrastrukturer, blir søknadene vurdert av internasjonale eksperter, som gir råd om hvilke infrastrukturer som har potensial for å støtte verdensledende forskning. Infrastrukturprosjektene i 2016 viderefører innretningen mot de nasjonalt prioriterte tema- og teknologiområdene, særlig mot bioteknologi og IKT, men også mot fornybar energi, klima, og det marine og maritime området. Et eksempel er ICOS, som er et avansert observasjonssystem for overvåkning av drivhusgasser. Det kan måle ulike nasjoners utslippsnivåer og bidra til å verifisere de nasjonale utslippsmålene i Paris-avtalen. Den norske delen av ICOS startet opp i 2016 med et bidrag fra INFRASTRUKTUR på 96 mill. kroner. Det er også gitt støtte til infrastrukturer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Alle de 33 prosjektene fra 2014-utlysningen til Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur ble i løpet av 2016 kontraktsfestet med en samlet tildeling på over 1,5 mrd. kroner i løpet av prosjektperioden. Også Norsk veikart for forskningsinfrastruktur er oppdatert i 2016. Dette inneholder en beskrivelse av store og nasjonalt viktige forskningsinfrastrukturer som har fått finansiering gjennom Forskningsrådet eller som er vurdert som støtteverdige.

Programmene finansierer en betydelig andel av prosjektene hvor vitenskapelig kvalitet er et hovedanliggende. Rundt 70 prosent av midlene som brukes på forskerprosjekter finansieres av programmene. Til sammenligning står Fri prosjektstøtte for rundt 20 prosent. Karakterfordelingen på søknadene til programmene følger nesten samme mønster som for Fri prosjektstøtte. Litt under 2/3 av søknadene vurderes som klart støtteverdige med karakter 5, 6 eller 7. Kvaliteten på innvilgede søknader er i all hovedsak meget god. Nesten 80 prosent av de innvilgede søknadene hadde hovedkarakter 6 eller 7. Programmene bidrar vesentlig til fagutvikling innenfor alle fagområder bortsett fra humaniora. Naturvitenskap og teknologifag mottar litt over 40 prosent av midlene, medisin og helsefag 13 prosent, mens samfunnsfag mottar nesten 30 prosent. Humaniora mottar kun 3 prosent av midlene. Det er i 2016 tatt vesentlig grep for å bidra til at programmene kan utvikles til åpne arenaer for fagutvikling på tematisk avgrensede områder. Utviklingsprosjektet *forskningsrådet 3.0* har utviklet prosedyrer og retningslinjer for programdriften slik at programmene kan fungere på denne måten. Dette innebærer blant annet at utlysninger, tematiske realisering og målene for programmet vil gis en noe annen åpnere innretning. Forskningsrådet har også gjennomgått hele systemet for faglig vurdering i fagpanelene for å vurdere hvordan en kan forbedre praksis, slik at evnen til å selektene de beste prosjektene kan bli enda bedre.

Forskningsrådet bidrar vesentlig til rekruttering og karriereutvikling for de beste forskerne. Det er i 2016 utviklet en ny Policy for rekruttering til forskning. Policyen tydeliggjør Forskningsrådets rolle for rekruttering til forskning, og understreker at hovedansvaret for rekruttering og karriereløp ligger hos forskningsinstitusjonene. Policyen fastsetter tiltak på tre områder: 1) tiltak for å bedre forskerqualifiseringen, først og fremst gjennom ordninger for økt bruk av utenlandsopphold; 2) tiltak for å sikre tilstrekkelig rekruttering på utvalgte områder; og 3) tiltak for å gjøre forskerkarrieren mer attraktiv, med Unge forskertalenter som en viktig støtteordning. Totalt finansieres det 1407 årsverk doktorstipend i 2016. Tilsvarende tall for postdoktorstipend er 866 årsverk. Forskningsrådet finansierte også 102 Unge forskertalenter i 2016. Unge forskertalenter er spesielt innrettet mot å bidra til å gjøre forskerkarrieren attraktiv for de mest lovende, unge talentene for å legge grunnlaget for flere fremragende forskningsmiljøer i fremtiden.

Kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning bidrar til økt kvalitet gjennom å ta hele talentbasen i bruk, og et større mangfold av perspektiver i forskning. Kjønnsbalansen blant stipendiatene har vært ganske stabil over de siste åtte år. Kvinneandelen blant stipendiatene er på 44 prosent. Innenfor alle fagområder bortsett fra

matematikk og naturvitenskap og teknologifagene er kvinneandelen over xx prosent. Kvinneandelen blant nye prosjektleder er svakt økende og er i 2016 på 33 prosent, som er vesentlig under målet satt i Forskningsrådets strategi om 40 prosent kvinner blant nye prosjektledere innen 2017. Universitets- og høgskolesektoren har tradisjonelt ligget høyst, men er nå tatt igjen av instituttsektoren. Begge ser ut til å nå 40 prosent i 2017. Næringslivet ligget langt etter, men har også en positiv utvikling. En del av forklaringen på forskjellen mellom næringsliv og de øvrige sektorene er den store andelen teknologifag i næringslivet. I 2015 går 4,4 prosent av Forskningsrådets samlede FoU-budsjett til prosjekter som inneholder kjønnsperspektiver (dvs. 234 prosjekter), mens 2,4 prosent går til forskning på kjønnsperspektiver i disse prosjektene. Mens arbeidet for bedre kjønnsbalanse er modent, er arbeidet for å integrere kjønnsperspektiver innenfor mange fag og tematiske områder i en startfase. Det er ikke motstand, men heller manglende oppmerksomhet, manglende kompetanse og mangel på gode treffsikre tiltak som er hovedutfordringene. Forskningsrådet vil styrke oppmerksomheten om kjønnsperspektivers betydning når programplaner og handlingsplaner behandles i divisjonsstyrene.

3.2.1 Strategisk område: Verdensledende fagmiljøer

Målformulering: «En forholdsvis stor del av den mest betydningsfulle forskningen kan tilskrives et fåtall av forskerne, som virker i fronten av sine felt. Det er et mål at flere fagmiljøer i Norge driver forskning av internasjonal fremragende kvalitet. Forskningsrådet skal mobilisere talentene, bidra til kvalitetsutvikling og legge til rette for at potensialet i de fremste miljøene virkeliggjøres».

3.2.1.1 Styringsinformasjon: Bibliometrisk siteringsanalyse av bidrag til internasjonalt fremtredende fagmiljøer

Som underlag for å vurdere på måloppnåelsen på dette strategiske området har det blitt gjennomført en bibliometrisk analyse for å identifisere 200 mye siterte norske forskere. Identifiseringen av forskerne er gjort ved å se på artikler indeksert i Web og Science med minst en norsk forfatteradresse og utgitt i perioden 2010 – 2014. Siteringer av artiklene er talt opp til og med 2014. Det er deretter undersøkt i hvilket omfang de mye siterte forskerne har fått støtte fra Forskningsrådet. Tankegangen er at i den grad disse forskerne har fått støtte, så vil det gi indikasjoner både på Rådets evne til å fange opp og mobilisere talentene, og på hvorvidt Forskningsrådets programmer er attraktive for de beste forskerne. Videre vil det være mulig å analysere hvorvidt forskerne har fått finansiering før de ble høyt siterte, og dermed om Forskningsrådet har bidratt til å legge til rette for å realisere potensialet i forskningsmiljøene.

Analysen identifiserer de mest siterte forskerne innenfor ulike fagområder på bakgrunn av flere indikatorer. Undersøkelsen bygger på samme metode som ble benyttet for en tilsvarende undersøkelse av 50 mye siterte forskere gjennomført våren 2016, men innebærer altså en utvidelse av datagrunnlaget i og med fire ganger så mange forskere er inkludert. Disse 200 forskerne har bidratt til publiseringen av 2736 av de ti prosent mest siterte artiklene fra Norge i perioden 2010-2014, dvs. 39,6 prosent. Materialet fanger med andre ord opp en høy andel av de som bidrar til de mest siterte artiklene. Blant de 200 forskerne er det 11 som ikke finnes igjen i Forskningsrådets systemer. Videre er det 10 av de 200 forskerne som har søkt Forskningsrådet om støtte, men ikke fått tildeling på noen av sine søknader.

Forskere kan ha ulike roller i prosjekter. I de prosjektene som inngår i analysen her, har forskerne i det alt vesentligste vært prosjektledere (86 prosent av prosjektene). Det innebærer at disse forskerne har vært faglig ansvarlige for prosjektene og dermed også hatt stor innflytelse i de aktuelle prosjektene. Videre har de vært stipendiater i 11 prosent av prosjektene, i hovedsak i rollen som postdoktor- og utenlandsstipendiat. Øvrige roller er gjesteforsker, forsker eller samarbeidspartner i prosjektene. Disse siste utgjør 3 prosent av det totale antall roller. Det er 14 av forskerne som har vært eller er prosjektledere for et senter, mens to andre har vært administrativt ansvarlige.

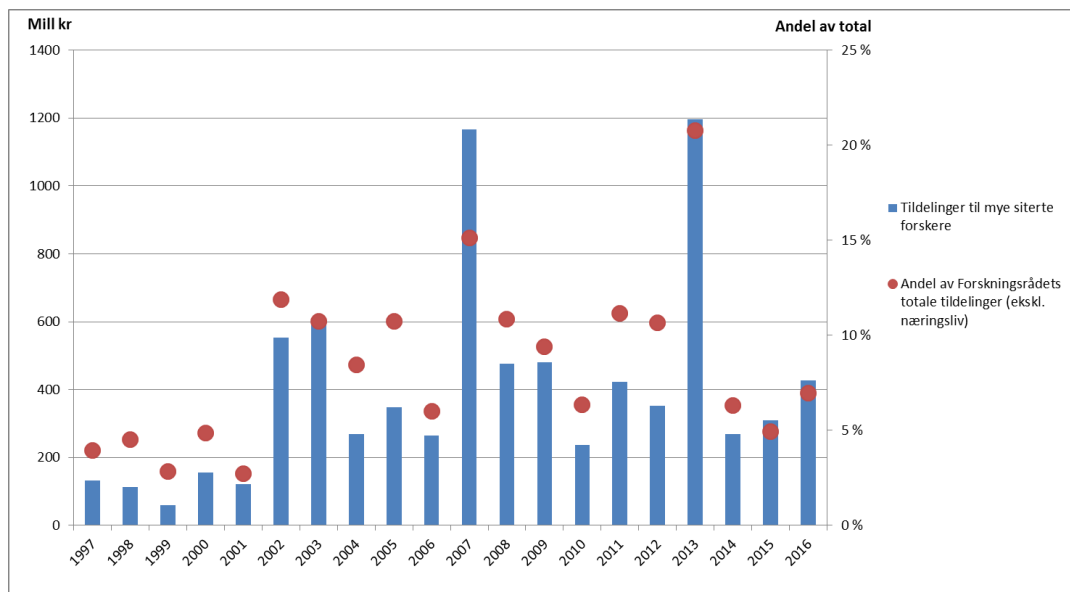
Tildelinger fra Forskningsrådet

Av de 200 forskerne har 171 fått støtte fra Forskningsrådet (87 prosent) i ett eller flere prosjekter hvor de har hatt en aktiv prosjektrolle. Til sammen har de vært involvert i prosjekter som har mottatt i underkant av 6,7 mrd. kroner i støtte i perioden 1997 til og med 2016. Det utgjør 7,5 prosent av Forskningsrådets totale

tildelinger i den samme perioden, og 9,1 prosent når næringslivet holdes utenfor. Støtten fordeler seg med 75,7 prosent til UH-sektor, 23,6 prosent til instituttsektoren og de resterende 0,7 prosent til næringsliv o.a.

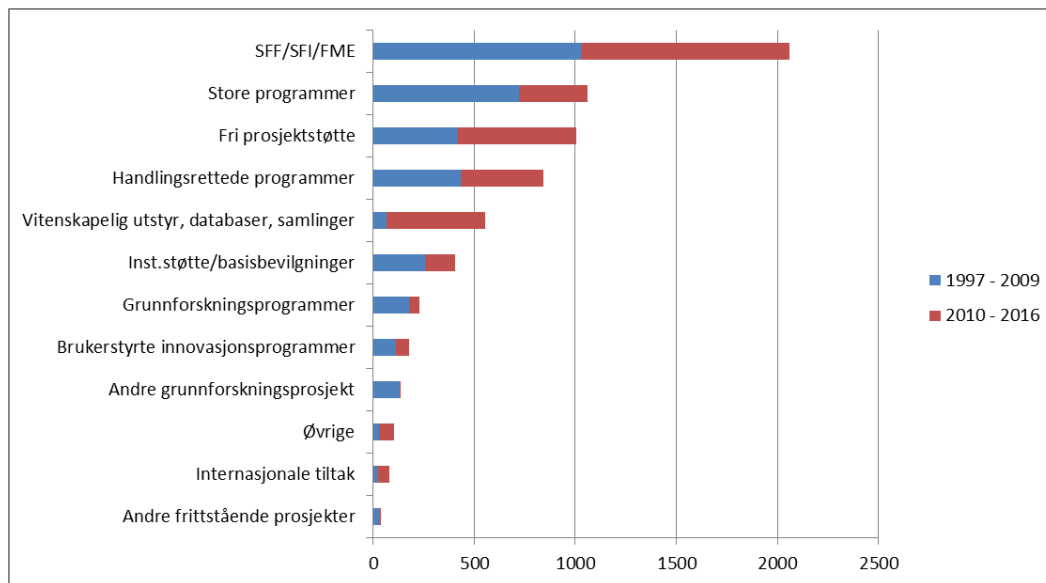
De 171 forskerne har fått støtte fra Forskningsrådet gjennom hele den perioden som analyseres. Figur 1 viser tildelinger per år i faste priser med 2010 som basisår (venstre akse) og andelen disse midlene utgjør av Forskningsrådets totale tildelinger for de samme årene (høyre akse). I gjennomsnitt er det tildelt 372 mill. kr per år målt i faste priser. Andelen tildelingene til disse forskerne utgjør av Forskningsrådets totale tildelinger varierer fra 2 til 17 prosent. Tildelingene preges av tre topper, i henholdsvis 2003, 2007 og 2013, som er tildelingsår for Sentre for fremragende forskning. Vi gjør oppmerksom på at vi her har tatt med tildelingene for hele prosjektperioden i det året tildelingen har funnet sted. Det betyr for eksempel at hele tildelingen til SFF-III er med i 2013. I praksis blir disse midlene utbetalt over ti år.

Figur 3.1. Prosjektbevilgninger per år og andel av Forskningsrådets totale bevilgninger, 1997 - 2016

De mye siterte forskerne får støtte fra mange av Forskningsrådets virkemidler. Figur 2 viser bevilgninger fordelt etter hovedaktivitet samlet for to tidsperioder. For årene 1997 – 2016 totalt er klart mest tildelt gjennom senterordningene (SFF/FME/FMI) med drøyt 2 milliarder kroner, herav 1,7 milliarder til SFF. Deretter følger Store programmer og Fri prosjektstøtte med rundt 1 milliard kroner hver, samt Handlingsrettede programmer med om lag 850 millioner kr. De resterende tildelingene spres seg ut på en lang rekke aktiviteter. For noen aktiviteter er bevilgningene små, og disse er slått sammen i Øvrige.

Figur 3.2. Prosjektbevilgninger etter hovedaktivitet og periode, mill. kroner, 1997 - 2016

Figuren viser at mange av Forskningsrådets virkemidler er attraktive for de beste forskerne. Den store andelen tildelinger gjennom senterordningene (30 prosent av totalen). Store programmer (15 prosent) og Fri prosjektstøtte (15 prosent) viser at disse forskerne har stort gjennomslag i virkemidler med stor konkurranse og høy kvalitet. SFF-ordningen utgjør alene 25 prosent av totalen.

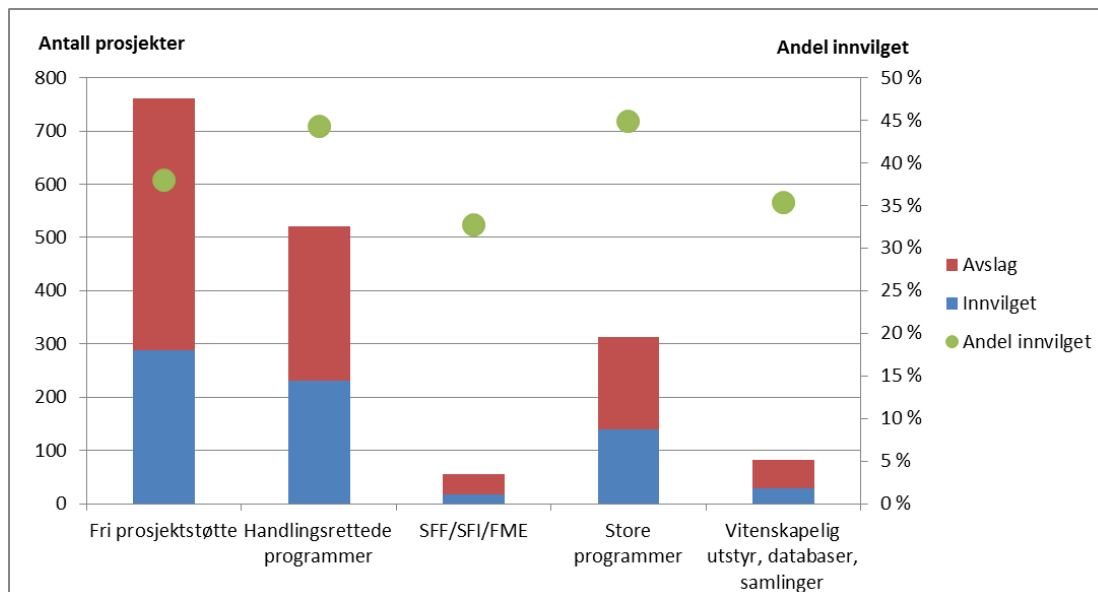
Vel halvparten av midlene er tildelt i perioden 1997 – 2009. Dette er før publikasjonene som inngår i siteringsanalysen ble utgitt. Dette kan tolkes slik at mange av disse forskerne hadde lovende CV'er og skrev gode prosjektsøknader allerede i denne perioden, og dermed kvalifiserte til støtte. Det inngir i så fall tillit til at det gjennom Forskningsrådets søknadsvurdering var mulig å identifisere disse forskerne som gode og støtte dem med betydelige beløp. Dermed kunne det bli lagt til rette for gode publikasjoner og høye siteringstall på et senere tidspunkt.

Mens andelen støtte gjennom Senterordningene og Handlingsrettede programmer er tilnærmet helt lik i de to periodene, viser figuren noen endringer i profilen for andre virkemidler. Andelen bevilget gjennom Store programmer er redusert, mens andelen bevilget gjennom Fri prosjektstøtte og Vitenskapelig utstyr har økt.

Søknader og tildelinger

De 171 forskerne (av de 200) som har søkt Forskningsrådet har til sammen vært involvert i 2438 søknader. Av disse har 1108 blitt innvilget, noe som gir en andel innvilgede på 45 prosent. Dette er betydelig over hva som er vanlig. Figur 3 viser antall søknader forskerne har vært involvert i fordelt på de største aktivitetene, antall avslåtte og innvilgede søknader, samt andel innvilgede søknader (høyre akse).

Figur 3.3. Søknader etter hovedaktivitet og innvilgelsesandel

Figuren viser at forskerne har vært involvert i flest søknader til Fri prosjektstøtte og Handlingsrettede programmer. Antallet søknader til senterordningene er naturlig nok langt lavere i og med at disse utlyses sjeldnere og det er forutgående prosesser som begrenser antallet. For alle hovedaktivitetene er disse forskerne involvert i søknader som har en innvilgelsesandel på over 30 prosent, og helt opp i 45 prosent for søknader til de store programmene. Andelen innvilgede søknader til Fri prosjektstøtte er på 38 prosent. Til sammenligning ble 15 prosent av alle søknader til Fri prosjektstøtte innvilget i 2015. Se tabell 3.3 nedenfor for andre aktiviteter.

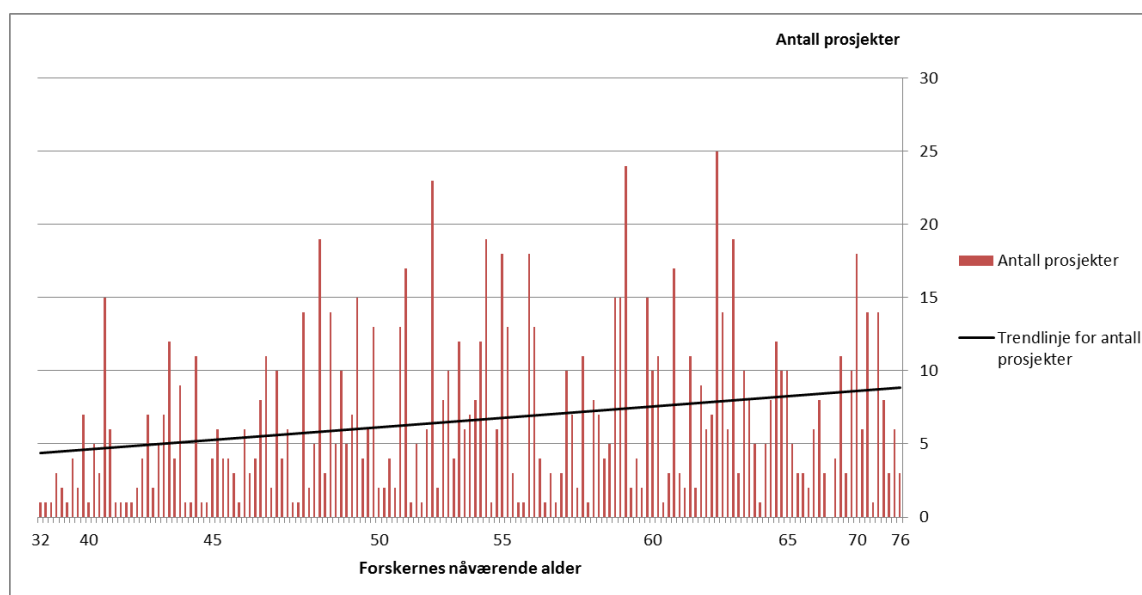
Forskere kan ha ulike roller i prosjekter. I de prosjektene som inngår her, har forskerne i det alt vesentligste vært prosjektledere (86 prosent av prosjektene). Det innebærer at disse forskerne har vært faglig ansvarlige for prosjektene og dermed også hatt stor involvering i de aktuelle prosjektene. Videre har de vært stipendiater i 11 prosent av prosjektene, i hovedsak i rollen som postdoktor- og utenlandsstipendiat. Øvrige roller er gjesteforsker, forsker eller samarbeidspartner i prosjektene. Disse siste utgjør 3 prosent av det totale antall roller. Ellers kan man legge merke til at det er 14 av forskerne som har vært eller er prosjektledere for et senter, mens to andre har vært administrativt ansvarlige.

Aldersfordeling

Figur 4 viser forskernes alder og hvor mange prosjekter den enkelte forsker har vært involvert i. Den yngste forskeren som har mottatt støtte er nå 32 år og den eldste 76. Det er stor spredning i alder, med noen færre under 45 år og over 65 år. Trendlinjen viser at antallet prosjekter øker med alderen, men kanskje ikke så mye som man skulle forvente ut fra at man skulle tro det var lettere å få støtte når man har hatt en lang forskerkarriere.¹ Figuren kan tolkes i retning av at Forskningsrådet har vært viktig for disse forskerne gjennom hele karrieren, men i ulik grad. Figuren viser at også de yngre mye siterte forskerne søker og får støtte fra Forskningsrådet.

¹ En forsker med i alt 67 prosjekter utelatt i figuren. Inkludering av denne forskeren ville ha medført at trendlinjen gikk noe høyere lengst til høyre i figuren.

Figur 3.4. Antall prosjekter per forsker etter forskernes alder

Undersøkelsen av 50 mye siterte forskere i 2016 viste at mange av disse fikk støtte jevnlig gjennom hele karrierene. Det er ikke gjort en tilsvarende undersøkelse på individnivå for de 200, men figuren over tyder på at mange av forskerne har fått mange prosjekter og disse må nødvendigvis være fordelt på mange år. Det er imidlertid stor variasjon i antall prosjekter på individnivå.

Sammenligning med 50 mye siterte forskere undersøkt i 2016

Det kan være grunn til å forvente at tildelingene fra Forskningsrådet går ned når utvalget forskere øker fra 50 til 200. De 50 mye siterte forskerne er sannsynligvis blant de aller beste forskerne i Norge, og det er ikke urimelig at disse har svært stort gjennomslag med sine søknader. Som tallene i tabell 1 viser, er det noe hold i en slik hypotese, men kanskje mindre enn man skulle forvente.

Tabell 3.3. Sammenligning 200 og 50 mye siterte forskere

Virkemidler	200 mye siterte - prosjekter med startår 1997-2016						50 mye siterte - prosjekter med startår 1997-2015					
	Antall prosjekt-søknader	Antall innvilgede prosjekter	Innvilgelsesprosent	Bevilgninger mill. kroner	Bevilgningsprofil i utvalget	Andel til mye siterte forskere av totale bevilgninger	Antall prosjekt-søknader	Antall innvilgede prosjekter	Innvilgelsesprosent	Bevilgninger mill. kroner	Bevilgningsprofil i utvalget	Andel til mye siterte forskere av totale bevilgninger
Fri prosjektstøtte	761	289	38 %	1004	15 %	11 %	133	53	40 %	185	10 %	3 %
Grunnforskningsprogrammer	125	73	58 %	227	3 %	6 %	54	35	65 %	90	5 %	3 %
Handlingsrettede programmer	520	230	44 %	845	13 %	7 %	130	68	52 %	219	12 %	2 %
Store programmer	312	140	45 %	1 059	16 %	7 %	59	27	46 %	178	10 %	1 %
Brukerstyrte innovasjonsprogrammer	54	39	72 %	180	3 %	1 %	14	11	79 %	34	2 %	0 %
SFF	47	13	28 %	1 699	25 %	56 %	13	5	38 %	722	40 %	14 %
SFI	5	3	60 %	240	4 %	14 %	1					
FME	2	2	100 %	120	2 %	12 %						
Vit. utstyr, databaser, saml.	82	29	35 %	554	8 %	16 %	28	10	36 %	178	10 %	6 %
Andre forskningsprosjekter	136	58	43 %	169	3 %	8 %	90	36	40 %	48	3 %	3 %
Inst. støtte/basis bev.	55	34	62 %	404	6 %	2 %	14	10	71 %	102	6 %	1 %
Nettverkstiltak	95	70	74 %	108	2 %	2 %	34	30	88 %	10	1 %	0 %
Internasjonal prosjektstøtte	136	79	58 %	19	0 %	1 %	32	21	66 %	7	0 %	1 %
Andre virkemidler	108	49	46 %	56	1 %	1 %	18	11	65 %	10	1 %	0 %
Totalt	2437	1108	45 %	6 684	100 %	7 %	619	317	51 %	1783	100 %	2 %

Undersøkelsen av 50 mye siterte forskere i 2016 viste at disse forskerne hadde mottatt til sammen 1,78 milliarder kroner fra Forskningsrådet gjennom 317 finansierte prosjekter. Andelen søknader som ble innvilget fra disse forskerne var på 51 prosent. For de 200 mye siterte forskerne er tilsvarende tall 6,68 milliarder kroner gjennom 1108 prosjekter, med en innvilgelsesandel på 45. Tallene viser at når antallet forskere firedobles, så

øker også antallet søknader, innvilgede søknader og tildelte midler med nesten fire ganger. Andelen innvilgede søknader går ned med 6 prosentpoeng. Ser man på fordelingen mellom virkemidlene, er det større andel bevilgninger fra Fri prosjektstøtte og store programmer blant de 200 og en lavere andel fra Senterordningene sammenlignet med de 50. Man må ta i betraktning at tallgrunnet for 200 mye siterte også omfatter tildelinger i 2016, mens siste år for analysen av de 50 var 2015. Hvis 2016 holdes utenfor, reduseres bevilgningene til de 200 med om lag 500 millioner.

Banebrytende forskningsresultater

Det finnes flere eksempler på gjennombruddsforskning utført av høyt siterte forskere som er finansiert gjennom Forskningsrådets virkemidler.

Professor Terje Johansen ved Institutt for medisinsk biologi ved Norges arktiske universitet har gjort banebrytende gjennombrudd i det helt nye forskningsfeltet nedbryting av cellekjernekomponenter. Resultatene som ble publisert i *Nature* viser at denne selektive nedbrytningen i cellene kan beskytte mot kreftutvikling. Johansen har fra 1996 og framover fått støtte gjennom 18 Forskningsråds-prosjekter, blant annet fra FRIPRO, store programmer og infrastruktur-ordningene.

Professor Kristine Beate Walhovd ved Psykologisk institutt, UiO forsker på forståelse av mekanismene for ulike typer endring i hjerne og kognisjon, og hvorvidt og hvordan vi kan påvirke disse. Forskingen har gitt stor innsikt i normal hjerneutvikling og kognitiv utvikling, særlig knyttet til hukommelse. Walhovd har fra 2000 og framover fått støtte gjennom 16 Forskningsråds-prosjekter, blant annet fra handlingsrettede programmer, FRIPRO og internasjonal nettverksstøtte.

Forskere ved SFI Sea Lice Research Centre har bidratt til å legge grunnlag for nye medikamenter for bekjempelse av lakselus ved å etablere protokoller for uttesting i lakselus og å teste de fleste hovedtyper av insektmidler for effekt på lakselus. Videre er senteret kommet langt med å identifisere hva som gjør lusa resistent mot tradisjonelle behandlinger og har utviklet nye og effektive metoder for å påvise resistent lakselus. Det er også identifisert nye førtilsetningsstoffer som ser ut til å medføre at opptil 40 prosent mindre lus slår seg ned på fisken. Dette er forskning som har stor betydning for oppdrettsnæringen i Norge og internasjonalt. Senterets leder professor Frank Nilsen, som er blant de mye siterte forskerne, har siden 2004 fått støtte gjennom åtte forskningsrådsprosjekter, blant annet fra de store programmene FUGE og HAVBRUK, i tillegg til SFI.

Forskere ved Senter for kreftbiomedisin ved Universitetet i Oslo, som ble Senter for fremragende forskning i 2007, har publisert to artikler i *Nature* i 2015. Den ene forklarer hvordan cellene beskytter DNA for skade under celledelingen. Forskere ved senteret har oppdaget at en gruppe proteiner reparerer hullene i skallene rundt de to nye cellekjernene mot slutten av celledelingen. Funnet vil bidra til bedre forståelse av sykdommer som er assosiert med kjernemembranen og DNA-skade. Senteret har også gjort et annet viktig funn som forklarer hvordan nervetråder som overfører impulser fra nerveceller til hjernen blir til. Senterets leder, professor Harald Stenmark, som er blant de mye siterte forskerne, har siden 1996 fått støtte gjennom 23 Forskningsråds-prosjekter, blant annet fra FRIPRO, andre grunnforskningsprogrammer og til infrastruktur.

Forskningsmiljøet ved Senter for nevralt nettverk ved NTNU har gjort nye gjennombrudd i vår forståelse av hjernen og har så langt publisert tre artikler i *Nature*. Funnene gir viktige bidrag til å forklare hvordan hjernens kart er forbundet med verden og hvordan vi kan forutsi bevegelse. Senteret har også funnet hjernens fartsceller. De tre av forskerne ved sentret som er med blant de mye siterte, professorene May-Britt Moser, Edvard Moser og Menno Witter, har siden 1997 til sammen fått støtte gjennom 41 Forskningsråds-prosjekter, blant annet to sentre for fremragende forskning, FRIPRO, internasjonal nettverksstøtte og infrastruktur.

3.2.1.2 Vurdering av måloppnåelse

Analysen over tyder på at Forskningsrådet gjennom sine virkemidler og utvelgelsesmekanismer har identifisert og gitt støtte til de beste forskerne. Undersøkelser av både utvalget på 50 og 200 mye siterte forskere viser at de har hentet betydelige midler fra Forskningsrådet, over hele bredden av Rådets virkemidler og gjennom hele forskerkarrieren. Dette indikerer at Forskningsrådet er en nødvendig og tilgjengelig kilde for forskere på høyt vitenskapelig nivå, som finner hele spekteret av Rådets virkemidler attraktive, og at midlene bidrar til å bygge

fremragende forskningsmiljøer. Analysen tyder også på at betydelige midler konsentreres om de beste forskerne og at Rådet har hatt betydelig positiv innvirkning på deres forskningsressurser. Konsentrasjonen vises ved at det i perioden 1997-2016 til sammen var om lag 22 000 personer fra UH- og instituttsektor som søkte de samme aktivitetene i Forskningsrådet som de 171 forskerne har fått støtte fra. De 171 forskerne utgjør dermed 0,8 prosent av alle søkerne, men mottok altså 9,1 prosent av midlene.

Videre er det slik at noen av Forskningsrådets virkemidler, særlig senterordningene, har en utløsende effekt på annen finansiering. De totale ressursene ved disse enhetene blir derfor mye høyere enn det som kommer gjennom Forskningsrådets bidrag. Den langsiktige og robuste senterfinansieringen bidrar dermed til ytterligere konsentrasjon oppbygging av sterke fagmiljøer bestående av et stort antall forskere.

Resultatene kan føres tilbake til prioriteringer fra Forskningsrådets side over mange år: Satsing på kvalitet og vekt på langsiktig grunnleggende forskning også i programmene, særlig innenfor Store programmer, samt særskilte virkemidler rettet inn mot de beste forskerne og tiltak rettet mot rekruttering og karriereutvikling. Ny rekrutteringspolicy, søknadskategoriene Unge forskertalenter og FRIPRO Toppforsk er eksempler på at denne satsingen forsterkes. I utlysningen og søknadsvurderingen for Fri prosjektstøtte er det dessuten lagt til kriterier om at prosjektene skal vise dristighet og fornyelse. Tilsvarende tiltak er også gjort innenfor enkelte av programmene. En pris for fremragende unge forskere ble også delt ut for første gang i 2016.

Kjønnsfordelingen i utvalgene på hhv. 50 og 200 mye siterte forskere og blant de hhv. 39 og 171 som har mottatt støtte fra Forskningsrådet er skjev. Analyser av kjønnsbalansen blant prosjektledere viser imidlertid at Rådets innsats for å bedre kjønnsbalansen er i ferd med å gi resultater.

Framover vil Forskningsrådet arbeide videre for å identifisere og finansiere de beste forskerne og derigjennom bidra til flere verdensledende forskningsmiljøer. Ordninger som Unge forskertalenter, FRIPRO mobilitetsstipend, FRIPRO Toppforsk, POS-ERC og Sentre for fremragende klinisk helseforskning som er under utredning, vil alle bidra i den retningen. Tildelinger gjennom SFF-IV i mars 2017 vil gi ytterligere et stort antall forskere anledning til å bygge opp fremragende miljøer. Utviklingsprosjektet 3.0 vil også imøtekomme ambisjonene om økt vitenskapelig kvalitet og banebrytende forskning gjennom løpende og bredere programmer som også vil inkludere grunnleggende langsiktig forskning. Målet er å tilrettelegge for økt kvalitet, fagutvikling og samfunnsnytte i alle Forskningsrådets virkemidler der det er relevant. Ambisjonen er at programmene skal utvikles til større og bredere konkurransearenaer for kvalitet og samfunnsnytte på tematisk avgrensede områder og som i større grad kan sees i sammenheng med de helt åpne arenaene.

Utover dette vil Rådet videreutvikle innsatsen mot hvordan norske forskere kan gjøre det bedre på internasjonale arenaer, som bl.a. økt deltakelse i European Research Council (ERC) og Marie Skłodowska-Curie actions (MSCA). Maler og søknadskriterier i FRIPRO legges tett opp til tilsvarende i ERC, og både FRIPRO Toppforsk og SFF IV har sterke føringer om at de som får midler, skal søke ERC. I 2016 ble det opprettet en støtteordning for at forskere som var like ved å nå opp, kan gjøre forbedringer og sende søknad til ERC på nytt. For å øke utgående mobilitet under MSCA har Forskningsrådet nylig etablert en ordning med toppfinansiering. Også programmene har egne forsterkningsmidler for å utnytte Horisont 2020 ytterligere på sine tematiske områder.

Videre skal Forskningsrådet videreutvikle arbeidet med å få til et bedre samspill mellom Rådets virkemidler og institusjonenes basisbevilgninger og satsing på høy vitenskapelig kvalitet. Innenfor Fri prosjektstøtte er det gjennomført tre såkalte "fellesløft" der institusjonene forplikter seg til å delfinansiere noen prosjekter. Slike initiativ og andre former for samspill krever god dialog med institusjonene og forutsigbarhet for finansiering, fra både Forskningsrådets og i institusjonenes side.

3.2.2 Strategisk område: Identifisering og stimulering av vitenskapelig kvalitet generelt

Målformulering: «For å utnytte forskningens potensial er det ikke tilstrekkelig med bare de få miljøene som er ledende på sine felt, det er også behov for vitenskapelig kvalitet i bredden av en mangfoldig forskningssektor og på en rekke områder. Forskningsrådet skal sikre god vitenskapelig kvalitet i alle sine tildelinger. Forskningsrådet skal også bidra til fornyelse ved å identifisere potensial for kvalitet og stimulere kvalitetsutvikling i forskningen.»

3.2.2.1 Styringsinformasjon: Analyse med utgangspunkt i søknadsbasen av konkurranse og gjennomslag

Det er to konkrete spørsmål knyttet til Forskningsrådets arbeid med kvalitet som er av særlig interesse: Bidrar Forskningsrådet til at de beste prosjektene får bevilgning og bidrar Forskningsrådet til kvalitetsutvikling over tid?

Bidrar Forskningsrådet til at de beste prosjektene får bevilgning?

Forskningsrådets bidrag til at de beste prosjektene får bevilgning kan blant annet omfatte at Rådet etablerer konkurransearenaer som tiltrekker seg mange og gode søkere, og at det er de beste prosjektene innenfor hver utlysning som får bevilgning.

I 2015 foretok Forskningsrådet 95 utlysninger², og totalt ble det bevilget 8,4 milliarder kroner. 22 av utlysningene hadde mer enn 50 søkere og ved 41 av utlysningene ble det bevilget mer enn 50 millioner til prosjekter. De 20 største utlysningene (målt ved bevilget beløp), stod for 73 prosent av de totale bevilgningene. Det finnes likevel en del mindre utlysninger gjerne knyttet til særskilt øremerkede midler, midler som må deles ut på kort varsel eller der utlysningen er knyttet til et særskilt tiltak.

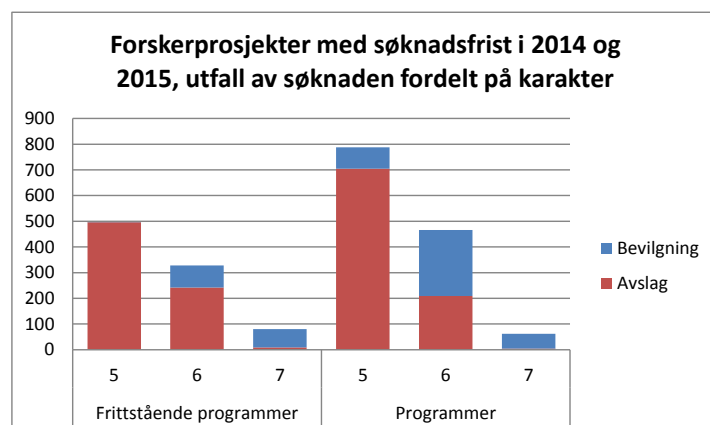
Det har i flere år vært arbeidet systematisk i Forskningsrådet for å samle små programmer i større, mer overordnede konkurransearenaer og dette arbeidet fortsetter videre. I 2016 var tallet for antall utlysninger 86, og i 28 av disse utlysningene var det mer enn 50 søkere. Dette viser en økning i andel utlysninger med mer enn 50 søkere fra 23 til 33 prosent. Det kan forventes en ytterligere konsentrasjon av søkere og bevilgede forskningsmidler fremover ettersom ny programstruktur innføres.

En analyse av samvariasjon mellom norske institusjoners uttelling i Forskningsrådet og EUs rammeprogram, viser gjennomgående at institusjoner som får uttelling i EU innenfor ulike tematiske områder, også har fått finansiering fra Forskningsrådet. Dette viser at de beste miljøene (som får støtte i EU) også deltar i de nasjonale konkurransearenaene og styrker kvaliteten der.

Søknader til Forskningsrådet blir vurdert av fageksperter opp mot en rekke vurderingskriterier – avhengig av hvilken søknadstype som søknaden faller inn under. På grunnlag av disse vurderingene gis prosjektet en samlet vurdering (hovedkarakter) som sammen med strategiske vurderinger knyttet til finansieringsaktivitetens mål og øvrig portefølje, blir bestemmende for den endelige tildelingen av midler i den enkelte utlysningen.

Et prosjekts vitenskapelige kvalitet er et av kriteriene som benyttes for å vurdere prosjekter i Forskningsrådet. En undersøkelse av samvariasjon mellom vurdering av vitenskapelig kvalitet og hovedkarakter innenfor forskerprosjekter, viser en korrelasjonskoeffisient på 0,91. En slik sterk samvariasjon viser at vurdering av vitenskapelig kvalitet er en viktig del av den samlede vurderingen. Den viser også at hovedkarakter er en god indikasjon på den vitenskapelige kvaliteten i søknadene.

En gjennomgang av søknadstallene for forskerprosjekter i 2014 og 2015 viser at det gjennomgående er søknadene med høyest hovedkarakter innenfor de ulike konkurransearenaene som får tilslag på søknaden – både innenfor frittstående prosjekter (hovedsakelig FRIPRO) og de

² Informasjon om utlysninger og søknadsbehandling er stort sett basert på tall for 2015, siden mange av utlysningene i 2016 ikke er ferdigbehandlet ennå. En utlysning er definert som én aktivitets utlysning av forskningsmidler ved én søknadsfrist – uavhengig av om den er delt opp i flere delutlysninger eller ikke.

ulike programmene. Gitt at hovedkarakter i stor grad avspeiler vurdering av vitenskapelig kvalitet, viser resultatene at det er de beste prosjektene – også utfra vurdering av vitenskapelig kvalitet – som får bevilgning.

Innenfor programvirksomheten vil strategiske vurderinger knyttet til samlet programportefølje spille en større rolle. Dette kan forklare et større innslag av prosjekter med hovedkarakter fem som har fått bevilgning (se figuren nedenfor).

Bidrar Forskningsrådet til kvalitetsutvikling over tid?

I tillegg til et generelt fokus på kvalitet i forskning, bidrar Forskningsrådet til kvalitetsutvikling innenfor fagfelt som har svak forskningstradisjon og i liten grad når opp i konkurranser om midler. Tilsvarende bidrar Forskningsrådet også til kvalitetsutvikling innenfor sektorer og fagmiljøer som kan ha lang forskningstradisjon, men som ikke når opp åpen konkurranse, nasjonalt eller internasjonalt.

Forskningsrådets bidrag til kvalitetsutvikling består i hovedsak av å legge til rette for deltakelse i konkurranser om forskningsmidler som i seg selv kan virke kvalifiserende både for den enkelte forsker og forskergrupper. En undersøkelse blant søkere til Forskningsrådet i 2016³ viser at om lag tre fjerdedeler svarer at de hadde middels, stor eller svært stor nytte av å delta i en av Forskningsrådets konkurransearenaer – utover muligheten til å bli tildelt forskningsmidler. For over 80 prosent av søkerne har deltakelsen generert ideer til fremtidige prosjekter, og for over 70 prosent av søkerne har deltakelsen stimulert til viktig faglig samarbeid og bidratt til faglig utvikling for søkeren og forskergruppen.

Resultatet av en slik kvalitetsutvikling knyttet til deltakelse i en konkurransearena, ser vi dersom vi følger søkere fra ett år til et neste. Blant søkerne til forskerprosjekter i 2015 som fikk karakteren 4 og avslag, var det omtrent halvparten som også søkte om midler til et forskerprosjekt året etter. Av disse fikk nærmere 60 prosent karakteren 5 eller bedre på sine søknader.

Høgskolene har i en periode hatt en egen ordning med Strategiske høyskoleprosjekt der ett av formålene har vært å bygge kompetanse i miljøer med svak forskningstradisjon. I perioden fra 2004-06 til 2013-15 har antallet søknader fra høyskolene økt kraftig. Antallet innvilgede prosjekter har ikke økt tilsvarende, så innvilgelsesprosenten har gått ned fra 42 til 30 prosent. Høgskolene har i perioden funnet nye arenaer for å søke. De har hatt en kraftig økning i antallet søknader til store programmer, brukerstyrte innovasjonsprogrammer og handlingsrettede programmer. Slik sett er det tydelig at det har foregått en mobilisering på høyskolene, men de når ennå ikke opp i alle konkurranser, og har et potensiale for ytterligere kvalitetsutvikling. Forskningsrådet er i ferd med å etablere en ny satsing for profesjonsutdanninger der arbeidsdeling og konsentrasjon vil bidra til å løfte miljøene ytterligere.

Program for global helse- og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC) er et eksempel på en satsing over tid som blant annet har hatt som formål å utvikle gode forskningsmiljøer innenfor feltet global helse. Midtveisevalueringen av GLOBVAC konkluderer med at programmet har ført til betydelige prestasjoner på en rekke områder og at programmet fyller en viktig rolle i det norske virkemiddellandskapet. Programmet har hatt suksess i oppbygging av den norske kapasiteten og kvaliteten på global helse- og vaksinasjonsforskning.

Forskningsrådets bidrag til kvalitetsutvikling er også knyttet til veiledning rundt søknadsskriving, tilbakemeldinger fra fagekspertene og støtte til samarbeid og nettverksaktiviteter. Forskningsrådet driver et utstrakt mobiliseringsarbeid både overfor potensielle deltakere i EUs forskningsaktiviteter, næringslivets FoU-aktiviteter og blant miljøer i UH- og I-sektorene.

Å måle kvalitetsutvikling over tid kan likevel være vanskelig. Fagmiljøer og forskergrupper er sjelden statiske over tid, og det kan være vanskelig å isolere de enkelte faktorene som bidrar til kvalitetsutviklingen. Forskningsrådets virksomhet på dette området vil sammenfalle og samvirke med andre utviklingstrekk i forskningssektorene.

³ Tids- og ressursbruk for søkning til Norges forskningsråd i 2016 (NIFU 2016/43)

Forskningsrådets fagevalueringer gir det mest omfattende bilde av kvalitetsutviklingen i norsk forskning over tid, og kan derfor regnes som et viktig tiltak for å identifisere og stimulere til vitenskapelig kvalitet generelt. For medisin, naturvitenskap og teknologi har det siden slutten av 1990-tallet vært gjennomført to runder med fagevalueringer. Disse er blitt fulgt opp av institusjonene og i Forskningsrådet, bl.a. gjennom utvikling av nye virkemidler som Unge forskertalenter. Innenfor samfunnsvitenskap er alle de større disiplinene blitt evaluert en gang siden 2002. Innen humanistiske fag hadde Forskningsrådet kun evaluert fire enkeltfag før en bredt anlagt humanioraevaluering ble satt i gang i 2015. I denne nye evalueringen vil forskningens samspill med utdanning og andre samfunnsbidrag også tillegges vekt. En tilsvarende evaluering av hele det samfunnsvitenskapelige feltet ble startet opp i 2016. I forbindelse med denne siste evalueringen skal det på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet gjennomføres en pilot for kombinerte fagevalueringer hvor både forskning og utdanning inngår. Piloten er et samarbeid mellom NOKUT og Forskningsrådet.

For å styrke kvalitet på lang sikt er det viktig at Forskningsrådet også har virkemidler rettet mot den neste generasjons beste forskere. Forskningsrådets nye policy for rekruttering omfatter nye tiltak for karriereutvikling, først og fremst gjennom en ny ordning for støtte til utenlandsopphold for alle stipendiater finansiert av Forskningsrådet, og tiltak for å sikre tilstrekkelig rekruttering på utvalgte områder. Innføringen av den nye søknadstypen for Unge forskertalenter i 2013 er et annet eksempel på Forskningsrådets bidrag til karriereutvikling. Inkludert tildelingen av 45 nye prosjekter i 2016 med oppstart i 2017, har Forskningsrådet gitt 201 unge forskere en unik mulighet til å etablere seg som internasjonalt anerkjente forskere gjennom dette virkemiddelet. Forskningsrådet vil arbeide videre for at virkemiddelporteføljen skal gi gode og forutsigbare finansieringsmuligheter for de beste forskerne på alle karrierenivåer.

3.2.2.2 Vurdering av måloppnåelse

Spørsmålet om hvordan Forskningsrådet bidrar til kvalitet i bredden av det norske forskningssystemet kan besvares på flere måter. Her vil vi på den ene siden vurdere måloppnåelse ved å se på hvordan Forskningsrådet gjennom sine virkemidler evner å identifisere de beste prosjektene, altså hvordan konkurransen om midler gjennom Forskningsrådets programmer og aktiviteter i seg selv bidrar til å fremme forskningskvalitet ved en rekke forskningsinstitusjoner.

Gjennomgangen viser at Forskningsrådet bidrar til at de beste prosjektene får bevilgning. Det er i all hovedsak de beste prosjektene med hovedkarakter 6 og 7 som får bevilgning. Dette skjer ikke bare i Fri prosjektstøtte, men også i programmene. For årene 2014 og 2015 er det innvilget 156 forskerprosjekter i Fri prosjektstøtte med hovedkarakter 6 eller 7, mens det i programmene ble innvilget 315 forskerprosjekter. Dette betyr samtidig at de beste forskerprosjektene som finansieres spres seg på en lang rekke temaer og fagområder. Som en følge av humaniorafagenes lave finansiering fra programmene, er det likevel slik at Forskningsrådets rolle for stimulering til vitenskapelig kvalitet er svakere på dette fagområdet, enn de andre fagområdene. Når det gjelder kvalitetsutvikling på lenger sikt viser evalueringene av SHP og GLOBVAC at programmer som rettet mot bestemte institusjoner eller tema kan være gode virkemidler for å styrke miljøer som ikke når opp i de åpne nasjonale og internasjonale arenaene.

Undersøkelsen av samvariasjon mellom vurdering av vitenskapelig kvalitet og hovedkarakter innenfor forskerprosjekter, viser en svært høy korrelasjon mellom disse karakterene, noe som viser at vitenskapelig kvalitet tillegges stor vekt er i den samlede vurderingen av de aller fleste prosjekter. Forskningsrådet vil likevel arbeide videre for å styrke den samlede vitenskapelige kvaliteten i prosjektporteføljen, blant annet gjennom tydeligere kriterier og bedre prosedyrer for identifisering av vitenskapelig kvalitet.

Undersøkelsen blant søkere til Forskningsrådet i 2016 viser at det å delta i en av Forskningsrådets konkurransearenaer oppfattes som nyttig i seg selv, uavhengig av om søkerne får tildelt forskningsmidler. For over 80 prosent av søkerne hadde deltakelsen generert ideer til fremtidige prosjekter, og for over 70 prosent av søkerne har deltakelsen stimulert til viktig faglig samarbeid og bidratt til faglig utvikling for søkeren og forskergruppen. Dette betyr at nasjonale konkurransearenaer har en kvalitetsutviklende funksjon uavhengig av om det oppnås finansiering eller ikke.

Utlysning av forskningsmidler i åpen konkurranse hvor prosjektsøknader vurderes av uavhengige fagfeller er den grunnleggende mekanismen Forskningsrådet bruker for å sikre at forskningsmidlene blir tildelt de beste

prosjektene. Antall søknader som mottas til utlysningene, innvilgelsesprosent og karakter for vitenskapelig kvalitet for innvilgede søknader kan være gode indikatorer for den kvalitetshevende effekt av en slik konkurranse. Forskningsrådet har som ambisjon å legge til rette for optimal konkurranse om forskningsmidler sett i forhold til programmenes og utlysningens målsettinger. Dette er ikke det samme som at konkurransen alltid skal være størst mulig (maksimal). I noen tilfeller vil en begrensning av konkurransen basert på tema, institusjon eller karrierenivå være optimalt i forhold til gitte mål.

Halvparten av utlysningene med søknadsfrist 2014-2015 mottar færre enn 20 søknader, noe som kan være en indikasjon på for svak konkurranse. Selv om en begrensning av konkurransen noen ganger kan være legitim arbeides det for at det skal bli færre og større utlysninger. Søknadstall fra 2016 viser at utviklingen allerede går i retning av større utlysninger. Det kan forventes en ytterligere konsentrasjon av søkere og bevilgede forskningsmidler når arbeidet med å forenkle program og virkemiddelstrukturen er fullført (*forskningsrådet 3.0*). Det er en sentral målsetting at programmene skal innrettes slik at de mest mulig kan fungere som åpne arenaer for fagutvikling også på tematisk avgrensede definerte områder.

Innvilgelsesprosenten er et uttrykk for hvor sterk konkurransen er i de ulike programmer og aktiviteter. Innvilgelsesprosenten er gjennomgående lavere for Fri prosjektstøtte enn for programmer. Innvilgelsesprosenten for forskerprosjekter med hovedkarakter 6 eller 7 var 38 prosent i Fri prosjektstøtte og 58 prosent i Store og handlingsrettede programmer. Datamaterialet viser at 251 søknader med hovedkarakter 6 eller 7 ble avslått i Fri prosjektstøtte i 2014 og 15, mens tilsvarende tall for programmer var 216. Lave suksesserater er problematisk både fordi det er tidkrevende å skrive og behandle søknader om forskningsmidler, men særlig fordi en ikke utnytter det potensiale som ligger i søknadene. Særlig innenfor Fri prosjektstøtte bør suksesseraten bli høyere.

3.3 Mål 2. Økt verdiskaping i næringslivet

Målformulering: «Forskningsrådet skal utløse FoU som, på kort og/eller lang sikt, skal øke den samlede verdiskapingen i norsk økonomi. Forsknings- og utviklingsarbeid gir økt verdiskaping gjennom nye eller forbedrede produkter, tjenester og prosesser, eller ved at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger.»

Økt verdiskaping er ett av de fem målene Regjeringen har satt for Forskningsrådet – med tre strategiske områder: Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv, Styrket evne til omstilling i norsk økonomi og Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv. Under redegjøres det først for Forskningsrådets innsats for å bidra til dette målet i rapporteringsåret. Deretter følger styringsinformasjon og vurdering av måloppnåelse for hvert av de strategiske områdene. I rapporten begrenser vi oss ikke kun til det som har skjedd i 2016, men ser også på utviklingstrekk og resultater oppnådd over tid frem til i dag.

3.3.1 Strategisk område: Økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv

Målformulering: "Under dette strategiske området ligger forventningen om at Forskningsrådet skal utløse forskningsbasert innovasjon som gir økt konkurransevne i næringslivet. Forskningsrådet skal utløse økt FoU-innsats i bedriftene og økt kvalitet i prosjektene. Målet er uavhengig av bedriftenes størrelse og alder, næring og geografi."

Forskningsrådet har hatt et økt trykk på mobilisering av nye brukere og veiledning til søkere i 2016. De regionale programmene (VRI, Forskningsløft i nord og det nystartede programmet FORREGION) og Forskningsrådets regionansvarlige er sentrale i Forskningsrådets mobiliseringsarbeid. Samarbeidet med Sivas innovasjonselskaper, Innovasjon Norge, klyngeorganisasjoner og regionale myndigheter er styrket gjennom 2016 og er vesentlig for å nå ut til nye aktører. Prosjektet Kundereisen har gitt større innsikt i søkerens opplevelse av Forskningsrådets næringsrettede tilbud, og dette gir retning i mobiliseringsarbeidet. Prosjektverksted, som skal veilede søkere og øke ferdighetene til å utvikle gode forskningsprosjekter uavhengig av tema eller bransje, har blitt en etterspurt tjeneste. I 2016 er det gjennomført rundt 20 slike møteplasser i hele landet, med over 440 deltakere/potensielle søkere til både tematiske og ikke-tematiske programmer.

SkatteFUNN anses som et av Rådets viktigste virkemidler for å rekruttere nye brukere, og det er grunn til å tro at økt informasjon og proaktiv veiledning er årsaken til den store veksten vi ser i søknader til ordningen. SkatteFUNN Åpen dag 2016 ble arrangert 22 steder rundt omkring i landet med tett under 800 deltakere. Forskningsrådet forvalter SkatteFUNN-ordningen sammen med Skatteetaten. Det er tatt initiativ til et opptrappet samarbeid med Skatteetaten og Revisorforeningen for å styrke skattekontorenes og revisorenes arbeid med regnskapsteknisk kontroll og rådgiving rundt SkatteFUNN, og Forskningsrådet og Skatteetaten har bl.a. opprettet en ny samarbeidsavtale.

Innovasjonsprosjekter i næringslivet er Forskningsrådet viktigste virkemiddel for å støtte forskningsbasert innovasjon i norske bedrifter. Høsten 2016 gjennomførte Forskningsrådet en felles utlysning av nye innovasjonsprosjekter med oppstart i 2017. Det kom inn over 400 søknader om støtte for til sammen drøyt 3 mrd. kroner, etter at Forskningsrådet hadde gitt tilbakemelding på 223 prosjektskisser. Alle søknadene vurderes av eksperter før de beste prosjektene bevilges støtte. Totalt bevilget Forskningsrådet 950 mill. kroner til 126 nye innovasjonsprosjekter over en periode på to til fire år. Bevilgningene kommer fra åtte ulike næringsrettede programmer og utløser i tillegg privatfinansiering til de samme prosjektene på om lag 2 mrd. kroner.

Regjeringen lanserte i 2016 en tiltakspakke for økt sysselsetting på til sammen 200 mill. kroner. BIA fikk 50 mill. kroner fra denne, som muliggjorde større utlysninger og uttesting av nye tiltak. Tiltakspakken åpnet for at flere av BIA-søknadene kunne fått støtte, og i alt ble 50 bedrifter tildelt totalt 530 mill. kroner i 2016 etter hard konkurranse. Støtten utløser FoU-innsats i bedriftene og vil bidra til fornyelse av etablert industri og nytt næringsliv gjennom nye produkter, prosesser og tjenester og styrking av bedriftenes konkurransevne. Flere av bedriftene har ikke hatt slik støtte fra Forskningsrådet tidligere.

BIA åpnet i 2016 også for at innovasjonsprosjekter som nylig var avsluttet eller var i slutfasen, fikk muligheten til å søke om støtte til eksperimentell utvikling av forskningsresultatene for bidra til økt/raskere realisering av innovasjonene. Som del av tiltakspakken ble 13 mill. kroner tildelt syv prosjekter for eksperimentell utvikling av forskningsresultater. De valgte prosjektene vurderes å ha et stort potensial til å bidra til omstilling og ny verdiskaping når forskningsresultatene testes ut og tas et skritt nærmere markedet. Den store responsen på utlysningen viser at det er behov for slik støtte.

DEMO 2000 fikk tildelt 150 mill. kroner fra tiltakspakken i 2016. Til sammen ble 103 mill. kroner tildelt bedrifter i Agder og Rogaland til prosjekter med oppstart i 2016. Dette har bidratt til både sysselsetting, innovasjon og bevaring av kompetansen i nøkkelbedrifter og institusjoner. Tiltaksmidlene gjorde det mulig å utlyse større prosjekter, slik at også store og toneangivende bedrifter kunne søke støtte til sine prioriterte teknologiprojekter. Særlige hensyn ble tatt for å sikre at nødvendig kompetanse ble værende ved institusjoner til nytte for videreutviklingen av norsk sokkel. Antallet søknader fra seismikkelskapene økte markant. For å øke kvaliteten på søknadene og sikre rask oppstart av prosjekter som er tildelt midler, ble ordningen med forprosjektmidler til SMB-bedrifter videreført. Erfaringen viser at dette gir bedre søknader med gode forretningsmodeller som gir raskere oppstart og forenkler gjennomføringen av prosjektene.

SFI-ordningen skal styrke innovasjonsevnen i næringslivet gjennom satsing på langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom forskningsaktive bedrifter og framstående forskningsmiljøer. I de 24 SFI-konsortiene som har vært i virksomhet i 2016 (SFI-II og SFI-III) deltok hele 278 bedrifter og offentlige foretak (brukerpartnere) som aktive deltakere i arbeidet; det vil si et snitt på 11,5 per senter. Det er stor variasjon i brukerpartnerne når det gjelder størrelse, næring og geografi. Ca. en tredjedel av sentrene har hatt aktivt samarbeid med relevante næringsklynger og har således bidratt til å styrke FoU-innsatsen hos bedrifter i klyngene. Sluttrapportene for de 14 sentrene som ble avsluttet i 2015 (SFI-I) viser at sentrene har skapt resultater av stor betydning for de 115 brukerpartnere i næringsliv og offentlig forvaltning.

Den norske suksessen i EUROSTARS, et europeisk program for å styrke forskningsutførende SMB-er, fortsetter. Så langt i programmet er Norge et av landene med høyest suksessrate. I den første utlysningen i 2016 hadde Norge en suksessrate på over 60 prosent. Eurostars tiltrekker seg mange nye og unge bedrifter. Programmet bidrar til å øke konkurransevnen til disse bedriftene gjennom samarbeid med partnere i Europa, og gjennom dette samarbeidet få tilgang til et europeisk marked.

Forskningsrådet, Enova og Innovasjon Norge har startet et samarbeidsprosjekt (PILOT-E) for å forsere utviklingen av høyrisiko utviklingsløp rettet mot nye energiløsninger. Det overordnede målet er å få frem nytt konkurransedyktig næringsliv innenfor miljøvennlig energiteknologi. PILOT-E omfatter hele kjeden fra forskningsaktiviteter til demonstrasjonsfasen. Den første PILOT-E utlysningen høsten 2016, som var på 70 mill. kroner supplert med en fleksibel ramme fra Enova, var rettet mot utslippsfri maritim sjøtransport. Det ble gjennomført omfattende mobilisering med informasjonsmøter hos bransjeaktører som Norsk Industri, NCE Maritime Cleantech og Rederiforbundet flere steder på Vestlandet og i Oslo. I 2017 starter fem konsortier opp ambisiøse prosjekter for å realisere ulike konsepter for ferger, hurtigbåter og supply med batteri- og hydrogendrift. Prosjektene kan forvente – og planlegge for – virkemiddelapparatets samarbeid, oppfølging og støtte helt frem til markedet, forutsatt at omforente milepæler nås underveis i løpet.

En nyopprettet ordning, IKT-forskerpool, skal styrke forskningsinnholdet i en ellers utviklingstung, stor og omfattende IKT-sektor. Mot slutten av 2016 ble det utlyst en mulighet for 50 forskere å være med i en pool som bedrifter kunne bruke for å øke sin forskningsbevissthet og identifisere behov. Samtidig er det en mulighet for forskerne å knytte nye næringslivskontakter. Allerede mot slutten av januar 2017 var poolen full. Det er første gangen dette grepet testes i Norge men det er gode erfaringer med denne type samarbeid i andre land.

3.3.1.1 Styringsinformasjon: FoU-innsatsen i foretakene med støtte sammenlignet med FoU-innsatsen i foretakene med avslåtte søknader som er vurdert som gode

Det skal undersøkes hvordan Forskningsrådet bidrar til å øke FoU-innsatsen i foretakene med støtte ved å sammenligne med søkere uten støtte. Undersøkelsen skal bygge på FoU-statistikk på foretaksnivå og

Forskningsrådets søknadsvurderinger. Den endelige avgrensningen av karakterer man vil sammenligne må gjøres av miljøet som får i oppdrag å lage indikatoren.

Den siste FoU-undersøkelsen i næringslivet utført av Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at næringslivet utførte FoU for om lag 28 mrd. kroner i 2015. I foretak med 5-9 sysselsatte, som ikke inngår i undersøkelsen, ble det i tillegg utført FoU for rundt 2,5 mrd. kroner. Veksten i næringslivet FoU-innsats er på 12 prosent sammenliknet med 2014. Målt i faste priser er økningen på 9 prosent, en klart større vekst enn i EU28 og de andre nordiske landene. Næringslivet er også den største FoU-utførende sektoren i Norge, og økte sin andel av FoU-innsatsen til 47 prosent i 2015. Resultatene for 2015 viser også en klar økning i andelen foretak som utfører FoU. Denne andelen har ligget på rundt 20 prosent i flere år, men gjør for 2015 et hopp til 25 prosent for alle foretak samlet. Veksten i antall FoU-foretak slår mest ut for mindre foretak med 10-50 sysselsatte. Økningen kan synes stor, men samsvarer bra med den kraftige økningen i SkatteFUNN de siste årene. Antall godkjente søknader til SkatteFUNN økte med vel 15 prosent for hvert av årene 2014 og 2015. I 2016 kom det inn 4570 søknader, en økning på 25 prosent fra 2015. Det kan ikke entydig belegges kausalt at det er en sammenheng mellom Forskningsrådets innsats og den økte aktiviteten i næringslivets FoU-investeringer, men den positive utviklingen kommer på et tidspunkt da den næringsrettede støtten fra Forskningsrådet har vist en positiv utvikling over tid. Møreforskning Moldes intervjubaserte undersøkelser av den utløsende effekten av støtten, samt SSB sine analyser av effekter av støtte fra det næringsrettede virkemiddelapparatet bygger begge opp under en slik konklusjon. Forskningsrådets bevilgninger til næringsrettet forskning har på fem år økt fra om lag 3,2 mrd. kroner til 4,3 mrd. kroner. Dette innebærer økt støtte til FoU-prosjekter i næringslivet, som igjen utløser private investeringer.

For å kunne avgjøre om støtten fra Forskningsrådet til foretak i næringslivet bidrar til en mer positiv utvikling i FoU-innsatsen enn hva som er tilfelle for foretak som har fått avslag på søknad om støtte, må man studere utviklingen over tid. Informasjon om foretakenes samlede investeringer i FoU finnes ikke i Forskningsrådet og det er derfor inngått et samarbeid med SSB for å utnytte informasjonen som finnes i den årlige FoU-undersøkelsen til norske foretak. På den måten kan man koble foretakene som har søkt Forskningsrådet opp mot den informasjonen som finnes i SSB. For inneværende år har dette ikke vært mulig å gjennomføre fullt ut. SSB har imidlertid gjort en foreløpig analyse av meravkastning i foretak som har fått støtte fra Forskningsrådet sammenliknet med en kontrollgruppe som ikke har fått støtte. Resultatene viser at små og middels støttebeløp har i liten grad har effekt målt tre år etter prosjektstart. Store støttebeløp (min 1,5 mill. kroner) gir en prosentvis vekst og høyere statistisk signifikansnivå for effektindikatorerne salgsinntekter, antall ansatte og verdiskaping enn mindre støttebeløp. Det er et generelt trekk at effektene er størst og mest signifikante for gründerforetak. Det understrekes imidlertid at dette er foreløpige resultater fra analyser under arbeid. Det siktes mot å utdype resultatene i årsrapporten for 2016 til Nærings- og fiskeridepartementet.

Det er i denne forbindelse også i 2014 gjennomførte Møreforskning Molde en undersøkelse av hva som skjer med prosjekter som får avslag. Resultatene viser at omlag halvparten av prosjektene skrinlegges eller legges på is i påvente av nye muligheter. Den andre halvparten kan deles i to tilnærmet like deler, hvor den ene består av prosjekter som igangsettes helt eller delvis til tross for avslag fra Forskningsrådet, men i stor grad med støtte fra andre virkemidler. Den andre halvparten har revidert sine prosjekter og fremmet dem på nytt, og i disse tilfellene har opp mot 90 prosent fått tilslag. Dette betyr at søknadsskrivingen ikke er bortkastet, men også at det er krevende å sammenligne prosjekter med tilslag og avslag siden avslåtte prosjekter i stor grad synes å finne andre veier til gjennomføring. En oppfølging av avslagsstudien gjennomføres i 2017.

3.3.1.2 Styringsinformasjon: Utvikling i FoU-innsats for foretak med støtte

Det skal undersøkes hvordan Forskningsrådet bidrar til å øke FoU-innsatsen i foretakene med støtte ved å sammenligne med FoU-innsatsen før støtten. Undersøkelsen skal bygge på FoU-statistikk på foretaksnivå. Undersøkelsen bør se på både total egenutført FoU og forholdet mellom egenfinansiering og offentlig støtte.

Forskningsrådet samarbeider med SSB for å belyse dette punktet. Med utgangspunkt i informasjon om støtte til FoU fra Forskningsrådet kobler SSB informasjonen mot den spørreskjemabaserte FoU-statistikken på foretaksnivå. Datamaterialet i SSB er ikke fulldekkende for alle Forskningsrådets prosjekter, og det vil ta tid å utbedre dette. I den tilbakeskuende analysen er det så stort frafall at det ikke er mulig å trekke entydige konklusjoner.

Det gjøres et oppfølgingsarbeid for foretak med 50 sysselsatte eller flere. I påfølgende årganger kan FoU-undersøkelsen suppleres med foretak som har søkt Forskningsrådet om støtte. Etter hvert som dataene blir tilgjengelige, vil dette kunne gi bedre innsikt.

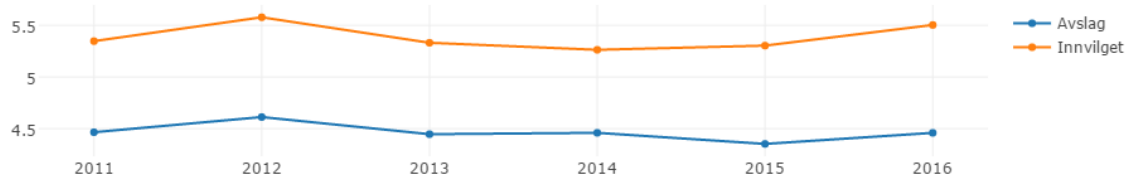
3.3.1.3 Styringsinformasjon: Forskningsrådets vurdering av bedrifts- og samfunnsøkonomisk effekt

Undersøkelsen skal bygge på delkarakterer fra Forskningsrådets søknadsvurderinger. Følgende momenter skal trekkes inn i vurderingen av måloppnåelse:

- *Utvikling i omsetning for foretak med støtte: Det skal undersøkes hvordan den økonomiske aktiviteten utvikler seg i foretakene med støtte. Undersøkelsen skal bygge på regnskapsdata i bedrifts- og foretaksregisteret.*
- *Brukernes vurderinger av oppnådde resultater og betydningen av ulike former for utbytte fra prosjektet. Vurderingen skal baseres på data fra fremdrifts- og sluttrapporter samt data innhentet gjennom spørreundersøkelser.*

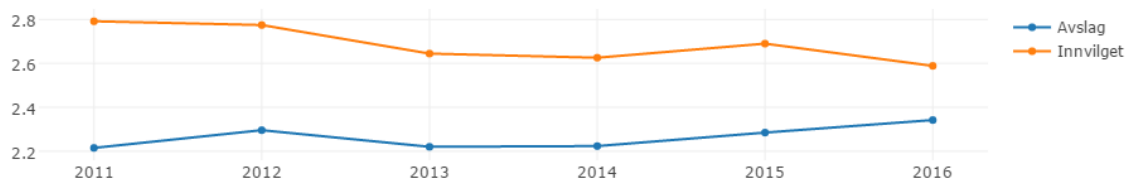
Prosjektene potensial for bedrifts- og samfunnsøkonomisk effekt blir vurdert i Forskningsrådets søknadsbehandling. For innovasjonsprosjekter benyttes 14 ulike vurderingskriterier, herunder "Verdiskapingspotensial for bedriftspartnere" og "Øvrig samfunnsøkonomisk nytteverdi". Figurene under viser at verdiskapingspotensialet vurderes som høyt, også for mange prosjekter som ikke blir innvilget. Hvilke programmer som kommer ut med høyeste snittverdi har variert mye fra utlysning til utlysning. Den samfunnsøkonomiske nytteverdien blir vurdert på en skala fra A/3 til C/1. Det har vært en økende andel prosjekter som får score B. Heller ikke her er det noen entydig systematisk forskjell mellom programmene.

Gjennomsnittskarakter "Verdiskapingspotensial for bedriftspartnere", innovasjonsprosjekter i næringslivet

Kilde: NFR eVurdering. Lastet: 23/02/2017

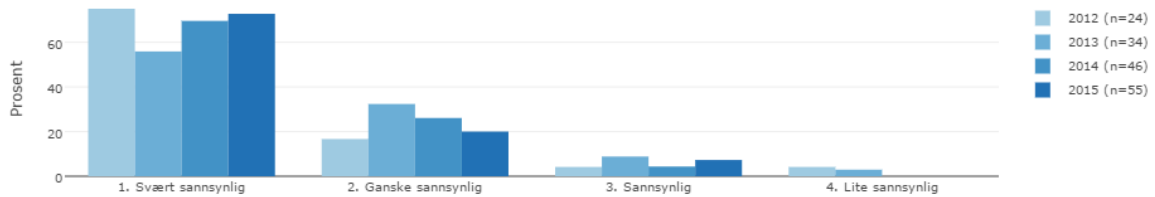
Gjennomsnittskarakter "Øvrig samfunnsøkonomisk nytteverdi", innovasjonsprosjekter i næringslivet.

Kilde: NFR eVurdering. Lastet: 23/02/2017

BIA har de siste to årene gjennomført en pilot med utvidet rapportering av forventninger til resultater og effekter av prosjektene. De aller fleste prosjektene rapporterer at det er sannsynlig at prosjektresultatene vil bli tatt i bruk og blir nyttige. Figuren under viser forventningene fordelt på prosjektets oppstartsår.

Hvor sannsynlig er det at FoU-prosjektet vil få frem resultater som blir tatt i bruk og blir nyttige for bedriften?

Kilde: BIA Ekstrareportering, 2015/2016. Lastet: 23/02/2017

De fleste prosjektene forventer også at de økonomiske resultatene vil bli synlige i regnskapene allerede få år etter prosjektslutt. Samlet sett tyder resultatene på at foretakene forventer relativt moderat risiko både i kunnskapsutviklingsfasen og i gevinstrealiseringen. Forventningene til direkte økonomisk utbytte for prosjekt-deltakerne er også relativt moderate. De fleste prosjektene har store forventningene når det gjelder eksterne effekter.

Møreforskning Moldes årlige undersøkelser av samfunnsøkonomisk lønnsomhet for brukerstyrt forskning (Innovasjonsprosjekter i næringslivet) finansiert av Forskningsrådet, har over en 20-årsperiode studert resultatene og effektene av disse forskningsinvesteringene. Studiene er basert på spørreundersøkelser til bedrifter (kontraktspartnere) som har mottatt slik støtte. Det er ikke mulig å fastsette den samfunnsøkonomiske avkastningen med ett tall, og vurderingen bygger derfor på indikatorsett knyttet til kunnskaps- og kompetansebygging, kunnskapsspredning og andre eksterne effekter samt kommersialisering og bedriftsøkonomisk avkastning.

Oppsummert viser resultatene fra den nyeste studien⁴ at den akkumulerte effekten av prosjektene målt på lang sikt indikerer at populasjonen totalt sett forventer positiv privatøkonomisk avkastning og at det utvikles kompetanse av stor betydning for bedriftene. Mange prosjekter bidrar til eksterne virkninger gjennom markedeffekter og kunnskapsoverføring. Samlet synes den samfunnsøkonomiske avkastningen i porteføljen av brukerstyrte prosjekter å være god i forhold til de samlede FoU-kostnadene.

Omtrent 75 prosent av prosjektene i porteføljen er uten økonomiske anslag, enten fordi det ikke lot seg gjøre å få intervjuet prosjektene fire år etter avslutning eller fordi bedriftene ikke kunne gi noen anslag. Det er vanskelig å si noe om privatøkonomisk avkastning av disse prosjektene. Dersom det legges til grunn et meget forsiktig scenario hvor det antas at ingen av disse prosjektene ga noen inntjening, vil den samlede forventede netto nåverdien for alle 615 prosjektene være omtrent 2 mrd. kroner. Imidlertid har 26 prosent av de intervjuede bedriftene oppgitt at de har kommersialisert, eller vil kommersialisere, resultater fra prosjektene, men de har ikke vært i stand til å gi økonomiske anslag. Det er derfor grunn til å tro at den samlede netto nåverdien er høyere.

Videreformidling og spredning av forskningsresultater og ny kunnskap fra innovasjonsprosjektene er en viktig del av prosessen som genererer eksterne effekter og nytteverdier for samfunnet og næringslivet for øvrig. Selv om bedriftene gjennom prosjektet skulle mislykkes i kommersialisering av teknologiske resultater, kan kunnskapen finne veien til andre som kan ta den i bruk i andre sammenhenger. Dersom kommersialiseringen er vellykket, vil kunnskapen kunne spres gjennom flere kanaler og gi større potensial for eksterne effekter.

45 prosent av nye prosjekter i 2014 forventes å kunne gi høy nytteverdi utenfor bedriftene. For avsluttede prosjekter i 2014 er andelen med høy nytteverdi utenfor bedriften 33 prosent. I den langsiktige resultatmålingen (prosjekter avsluttet 2011) er andelen med høy nytteverdi utenfor bedriften 28 prosent. Dette indikerer at jo lenger ut i prosjektenes livssyklus man kommer, jo lavere er forventningene til betydelige eksterne effekter.

⁴ "Resultatmåling av brukerstyrt forskning 2014", Bjørn G. Bergem og Helge Bremnes, Møreforskning Molde AS, Molde 2016.

Undersøkelsen indikerer at bedriftene anser økt nytteverdi for sluttbrukere/kunder som den viktigste eksterne effekten av prosjektene. Betydningen av eksterne effekter knyttet til kompetanse- og teknologispredning og miljøgevinster er i mindre grad vurdert som viktig. Dette kan ha sammenheng med at det muligens er vanskeligere for bedriftene å vurdere omfanget av slike effekter.

I den siste langsiktige resultatmålingen vurderer de ansvarlige bedriftene at formaliserte forskningsresultater fra 30 prosent av prosjektene i stor grad er gjort kjent for andre aktører. Dette er på nivå med foregående undersøkelse. Halvparten av de intervjuede prosjektene har bidratt med publisering i vitenskapelige tidsskrift med referee-ordning, og det er avlagt doktorgrader i 28 prosent av prosjektene. Dette er også på nivå med tidligere langsiktige undersøkelser, men det er i snitt flere publiserte artikler og avlagte doktorgrader blant de intervjuede bedriftene i den siste undersøkelsen sammenlignet med tidligere.

3.3.1.4 Vurdering av måloppnåelse

Måloppnåelsen for dette området vurderes som tilfredsstillende. Evalueringer viser at Forskningsrådets støtte til næringslivet utløser forskningsbasert innovasjon og gir økt verdiskaping. Bedriftene som får støtte vurderer at prosjektene som får støtte bygger ny kompetanse og gir stor nytteverdi som igjen styrker konkurranseevnen.

SSBs evaluering av støtteordninger for næringslivet konkluderer med at Forskningsrådets virkemidler har en tydelig effekt. I 2016 la de fram en evaluering av de næringsrettede virkemidlene på oppdrag fra NFD (*Innovasjons- og verdiskapingseffekter av utvalgte næringspolitiske virkemidler, SSB (2016)*). Analysen gjorde en sammenligning av støtte fra Forskningsrådet, Innovasjon Norge, GIEK og SkatteFUNN. Det ble gjennomført separate analyser av effektene av hvert virkemiddel og gjort vurderinger av sammenhengen mellom virkemidlene. SSB konkluderer med at det ser ut til å være en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom virkemidlene. SSB sammenlignet lønnsomhet og vekst i verdiskaping, salgsinntekter, sysselsetting og produktivitet i foretak som fikk støtte med en sammenligningsgruppe av foretak som ikke mottok støtte. Videre beregnes avkastningen av FoU for prosjekter med offentlig støtte og sammenligner med avkastningen av FoU generelt i norske foretak. Rapporten viser at én million kroner i støtte til bedrifter fra Forskningsrådet, inkludert SkatteFUNN, skaper ett og et halvt nytt årsverk hos bedriften og øker årlig verdiskaping med 1,8 mill. kroner målt etter tre år. Det konkluderes for Forskningsrådets vedkommende med at støtten virker utløsende for foretakenes egen innsats og således ikke kommer til erstatning for hva foretakene uansett ville gjennomført.

FoU-innsatsen i norsk næringsliv er ujevnt fordelt, og bredden av næringslivet i Norge, særlig små og mellomstore bedrifter (SMBer), kan med fordel investere mer i FoU. SMBer er potensielt fremtidens vekstbedrifter. For mange av disse vil langsiktig og strategisk bruk av ny kunnskap, eller bruk av eksisterende kunnskap på nye måter for å utvikle nye eller vesentlig forbedrede produkter (varer og tjenester) eller produksjons- og distribusjonsprosesser, være avgjørende for økonomisk vekst. Det er også et behov for å utfordre de store bedriftene til å investere mer i FoU. Store bedrifter kan ha større kapasitet og gjennomføringsevne, både til å engasjere faglig sterke FoU-miljøer og til å bringe FoU-resultatene frem til innovasjoner som lykkes i et marked. Videre har store bedrifter gjennom sine strukturer og nettverk store positive virkninger (eksternaliteter), spesielt når det gjelder spredning av kunnskap. De empiriske undersøkelsene fra Møreforskning Molde indikerer at rundt 30-40 prosent av prosjektene Forskningsrådet finansierer har potensial til å generere betydelige eksterne effekter på lang sikt.

I tråd med den nye innovasjonsstrategien har Forskningsrådet skarpere fokus på å være en attraktiv innovasjonspartner for næringslivet og å øke samfunnsseffektene av forskningsinvesteringene. Forskningsrådet gir risikoavlastning til næringslivets FoU-investeringer og utløser gjennom dette også private investeringer. Forskningsrådet fasiliterer samarbeid mellom bedrifter og FoU-institusjoner i FoU-prosjekter som skal føre til innovasjon og verdiskaping i næringslivet. Rådet har økt innsatsen for mobilisering av bedrifter i alle næringsrettede programmer og gjennom særskilte rådgivnings- og mobiliseringsaktiviteter. Forskningsrådets virkemidler når nå ut til en større bredde av bedrifter, særlig SMBer. Nye bedrifter som ikke har fått støtte tidligere, har søkt og mottatt støtte fra Forskningsrådet, enten fra SkatteFUNN eller fra et av de næringsrettede programmene.

3.3.2 Strategisk område: Styrket evne til omstilling i norsk økonomi

Målformulering: "Under dette strategiske området ligger forventningen om at Forskningsrådet skal identifisere kunnskapsbehov, bygge opp kunnskap og legge til rette for utvikling av forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien. Målet omfatter forskning som ikke nødvendigvis har umiddelbar anvendelse i dagens marked."

Forskningsrådet bidrar til å utvikle gode forskningsmiljøer, blant annet gjennom å finansiere prosjekter der bedrifter, FoU-institusjoner og andre inngår et forpliktende samarbeid for å kople forskningsbasert kunnskap til innovasjon og omstilling.

SFI-ordningen er etablert for å stimulere innovasjonsevne, internasjonalisering og omstilling i norsk næringsliv. Sentrene er åtteårige toppforskningscentre med bred næringslivsdeltakelse. Partnerne i sentrene er norske og utenlandske universiteter og høyskoler, institutter, store industriaktører og SMBer (ofte underleverandører). Forskningen i sentrene skal løse konkrete problemer knyttet til næringslivets omstillingsbehov – på kort og lengre sikt. Sentrene vil legge grunnlag for økt konkurransekraft i eksisterende næringsliv og bidra til utvikling av leverandørselskaper. Blant de 24 sentrene som har vært aktive i 2016 er det sentre innenfor sterke forskningsbaserte næringer som petroleum, maritim industri og havbruk. Sentrene innenfor disse områdene kommer til å utvikle bærekraftige løsninger og tjenester basert på en kombinasjon av nye forskningsresultater og eksisterende fagkompetanse. Også innenfor andre områder med behov for forskningsbasert innovasjon, som helse- og omsorgssektoren, IKT-sektoren, bioøkonomien og prosessindustrien finner vi SFI-er med stort potensial. Forskningsrådets finansiering av SFI i 2016 var på 184,5 mill. fordelt på de 24 sentrene.

BIAs første utlysning innenfor en ny fleksibel stønadsordning (BIA-X) var rettet mot omstilling mot et annet marked for leverandører til petroleum og maritim sektor ved bruk av bedriftenes kjerneteknologi og kjernekompetanse. Interessen for utlysningen var stor. Det var direkte kontakt med nærmere 100 bedrifter og dialogmøter ble gjennomført i Kristiansand og Ålesund. 37 søknader ble behandlet og 22 av søkerbedriftene hadde tidligere ikke hatt støtte i Forskningsrådet. 13 bedrifter fikk totalt 53 mill. kroner til spennende prosjekter som vil åpne nye markeder og bidra til økt konkurransekraft og arbeidsplasser i bedriftene. Alle søkerne med avslag har fått veiledning for å kunne rette seg inn mot andre støtteordninger.

I regi av BIA lyse Forskningsrådet i 2016 for første gang ut midler til prosjekter rettet mot produksjonsteknologi for helsenæringen. For at helse- og omsorgsindustrien i Norge skal bidra til økt sysselsetting og langsiktig omstilling, skal BIA-Helse legge grunnlag for utvikling og/eller etablering av internasjonalt konkurransedyktig norsk produksjonskapasitet (leverandørindustri) for helsebedrifter (pharma, diagnostikk, biotek, medtek). Produksjonsaktiviteter er sjelden en del av helseinnovasjonsprosjektene som ellers blir finansiert gjennom Forskningsrådet. Antall innkomne søknader (40 totalt) var overraskende høyt og viser at det er et stort engasjement og behov for slike midler. 11 prosjekter fikk bevilgning. Søkere som fikk avslag vil bli fulgt opp og veiledet mht. andre relevante finansieringsmuligheter i virkemiddelapparatet. Målet er å bidra til at flere bedrifter innenfor helsenæringen satser på produksjon i Norge og at målrettede offentlige FoU-midler til skal bidra til dette.

Regjeringens nasjonale FoU-strategi for IKT peker ut helse som et helt sentralt tematisk felt. Sektoren har stort behov for reell, tilpasset implementering av teknologi for å møte digitaliseringsbehovene og tilhørende omstillingsbehov. For å bidra til dette kreves tverrfaglig samarbeid, både mellom fagmiljøer og også på tvers av sektorer. Etter en omfattende prosess ble det i 2016 utpekt tre Fyrtårn som i løpet av 4-6 år skal benytte nesten 170 mill. kroner for å knytte sammen forskning, innovasjon og implementering i helsesektoren. De tre prosjektene – BIGMED, INTROMAT og DoMore! – favner bredt og skal møte utfordringer knyttet til person-tilpasset medisin, psykisk helse og kreft.

I 2016 lanserte Forskningsrådet en ny, stor satsing på havteknologi for å utnytte det store potensialet for kompetanse- og teknologioverføring mellom de havbaserte næringene petroleum, fornybar energi, skipsfart, fiskeri og havbruk. Satsingen skal stimulere til verdiskaping og omstilling ved å utnytte Norges fortrinn som verdensledende leverandør av havteknologi. Den omfattet i tre utlysninger som resulterte i 100 mill. kroner til 12 innovasjonsprosjekter i bedrifter som leverer teknologiløsninger til havnæringene. Inkludert var også en idelab som la vekt på nye og grensesprengende ideer som vil styrke kunnskaps- og teknologioverføring mellom

etablerte og nye havnæring og bidra til bærekraftig verdiskaping. Idélab'en resulterte i seks prosjekter som fikk tilsammen 8 mill. kroner i støtte."

Bioøkonomien er helt sentral for grønn omstilling, bedre ressurs håndtering og grønn verdiskaping. Forskningsrådet innsats innenfor bioøkonomien, på godt over 800 mill. kroner i 2016, omfatter en rekke programmer og satsinger. For å legge til rette for ressursutnyttelse på tvers av sektorer og verdikjeder, ble det i 2016 gjennomført en koordinerte utlysning på området som omfattet BIONÆR, HAVBRUK, ENERGIX og BIOTEK2021 og BIA. Denne sikret at søknader som tematisk strakk seg over mer enn ett program, kunne få finansiering fra flere programmer. Utlysningen har vist seg nyttig for å fange opp sektorovergrepene søknader og det vil være naturlig å videreføre samarbeidet fremover.

Muliggjørende teknologiers betydning for omstilling og digitalisering er gjennomgrepene og sentral, og bevisstheten rundt dette økte sterkt gjennom 2016. Innsatsen ble til dels dreid mot å stimulere til mer forskning på digitalt liv og på kunstig intelligens, autonome systemer, dyp læring, cyber physical systems, tingenes internett, big data osv. Samtidig blir teknologiutvikling fattig uten samspill med dens brukere, uten samfunnsmessig helhetsforståelse og uten grundig innarbeidelse av ansvarlighet i forsknings- og innovasjonsarbeidet. Disse perspektivene er derfor blitt en integrert del av tenkingen rundt utviklingen og anvendelsen av teknologiene. Forskningsrådets totale innsats knyttet til muliggjørende teknologier var i 2016 ca. 2 mrd. kroner, hvorav omtrent en fjerdedel forvaltes gjennom de dedikerte programmene IKTPLUSS, BIOTEK2021 og NANO2021. Den langsiktige kunnskapsbyggingen finansieres i hovedsak av NFD, KD og SD, mens en rekke øvrige departementer bidrar til totalinnsatsen, noe som gjenspeiler teknologienes betydning for ulike sektorer. Den målrettede innsatsen på avanserte produksjonsprosesser ligger på rundt 200 mill. kroner. Avanserte produksjonsprosesser er tett knyttet til digitalisering og sentrale for å kunne møte omstillingsutfordringene i norsk næringsliv. Forskningsrådet har i 2016 gjennomført en kartlegging av status og behov på området som gir grunnlag for å prioritere innsatsen framover.

3.3.2.1 Styringsinformasjon: Forskningsrådets bidrag for å styrke omstillingsevnen i norsk økonomi

Forskningsrådet skal gi en kortfattet vurdering av sin aktivitet for å styrke omstillingsevnen i norsk økonomi. Vurderingen skal inkludere begrunnelser for de viktigste tiltakene og prioriteringer som er gjort, hvilke virkninger de har hatt, og hvilke effekter man mener man kan oppnå fremover. Følgende momenter skal trekkes inn i vurderingen av måloppnåelse:

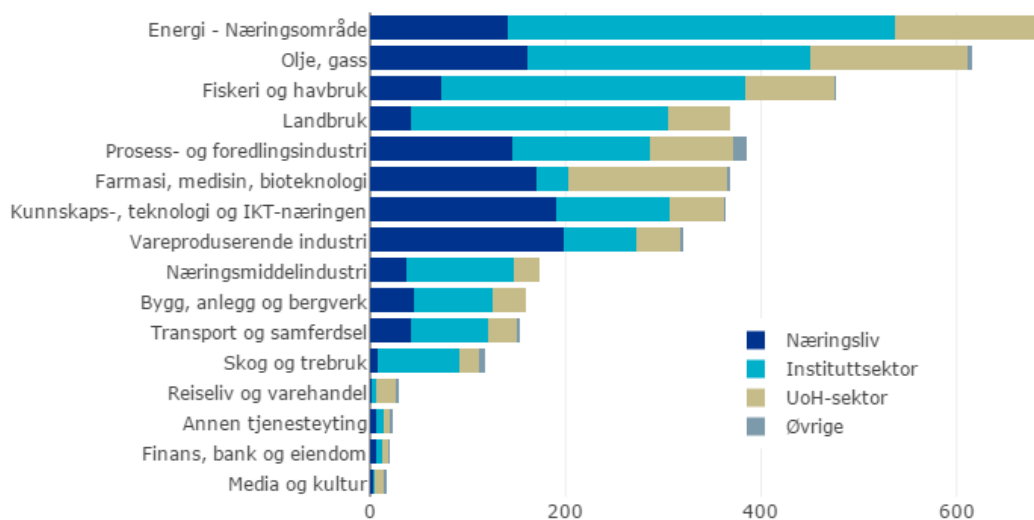
- *Forskningsrådets tildelinger og fremtidig utvikling i ulike næringer: Forskningsrådet skal vurdere hvordan tildelingene fordeler og har fordelt seg på ulike næringer, og hvordan man ser for seg næringsutviklingen fremover. Data skal hentes fra Forskningsrådets databaser.*
- *FoU-innsats og økonomisk utvikling i ulike næringer: Forskningsrådet skal beskrive og vurdere sin rolle i å påvirke FoU-innsatsen i næringslivet og fordelingen på ulike næringer. Redegjørelsen skal inneholde en beskrivelse av næringslivets FoU-innsats fordelt på ulike næringer, og sett i lys av næringsutviklingen. Data hentes fra tilgjengelig statistikk (FoU-statistikk, nasjonalregnskap).*

Forskningsrådets næringsrettede virkemiddelportefølje er innrettet mot å styrke omstillingsevnen i norsk økonomi, både gjennom å sikre en solid kunnskapsbase i forsknings- og utdanningsinstitusjonene og fremme forskningsbasert innovasjon næringslivet. Den samlede næringsrettede porteføljen var i 2016 på om lag 4,3 mrd. kroner, og inkluderer både risikoavlastning til bedrifter og støtte til forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler. Forskningsrådet arbeider kontinuerlig for å sikre en best mulig virkemiddelmiks tilpasset de enkelte næringsområdene, med målrettede virkemidler og god balanse mellom direkte og indirekte insentiver/støtteordninger og mellom tilbudsdrivne og etterspørselsdrivne virkemidler.

Forskningsrådet og SkatteFUNN finansierer en betydelig del av egenutført FoU i enkelte næringer. På områdene Fornybar energi og Havbruk spiller offentlig finansiering en stor rolle, og er også blant områdene der Forskningsrådet og SkatteFUNN finansierer mest FoU totalt. Forskningsrådet finansierer også mye forskning innenfor Olje og gass, men her er andelen av totale FoU-investeringer lavere. Det samme gjelder IKT. Innenfor

IKT-området bidrar SkatteFUNN til finansiering av mange prosjekter, men dette utgjør en relativt liten del av næringsens totale FoU-innsats.

Forskningsrådet: merket beløp til forskning i og for næringslivet, 2016. Mill. kroner.

Kilde: NFR datavarehus. Lastet: 23/02/2017

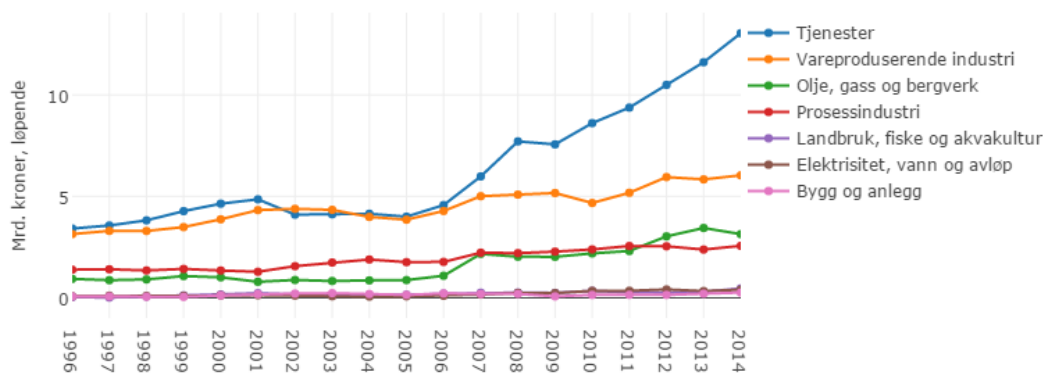
Figuren over viser at en stor andel av Forskningsrådets direkte finansiering går til FoU og innovasjon i ressursbaserte næringer, særlig knyttet til hav. Denne innsatsen skal bidra til kunnskapsoverføring, omstilling og konkurransekraft, i tråd med bl.a. målene i regjeringens langtidsplan. Over de siste fem år har beløpet til næringsområdene totalt økt med 43 prosent. Farmasi, medisin og bioteknologi, Olje og gass samt Prosess- og foredlingsindustri har økt mest, men også Vareproduserende industri og Energi har økt forholdsvis mye.

Instituttsektoren er den største kontraktspartneren totalt sett. Innenfor næringsområdene Kunnskaps-, teknologi og IKT-næringen og Vareproduserende industri går en større andel av midlene til næringslivet. Dette er områder der både SkatteFUNN og næringslivet selv finansierer mye FoU, spesielt relatert til digitalisering. Å sikre tilstrekkelig grunnleggende IKT-forskning er en utfordring fremover. Nok en utfordring ligger i å sikre vel fungerende innovasjonssystemer knyttet til sentrale næringsområder, eksempelvis innenfor Farmasi, medisin og bioteknologi, som ikke har en dedikert instituttsektor.

1100 ulike foretak fra næringslivet deltok i prosjekter finansiert av Forskningsrådet i 2016. Av disse var 450 foretak uten tidligere erfaring fra deltakelse i forskningsrådsfinansierte prosjekter. Over 40 prosent av de nye deltakerne var nyetablerte foretak (etablert i 2012 eller senere). Rundt 80 prosent av de nye deltakerbedriftene har færre enn 50 ansatte, og 60 prosent av disse har 10 eller færre ansatte. Blant foretakene med erfaring fra tidligere deltakelser har 40 prosent 50 ansatte eller flere.

Figuren under viser at tjenestenæringene står for en økende andel av næringslivets FoU-investeringer. Vi ser også Forskningsrådets støtte til de ulike næringene delvis faller sammen med næringslivets egne investeringer i FoU, f.eks. i Olje og gass og i Vareproduserende industri. Forskningsrådet investerer også betydelig i tjenestenæringene, spesielt i Kunnskaps-, teknologi og IKT-næringen. Innenfor Energi, Fiskeri og havbruk samt Landbruk utgjør imidlertid Forskningsrådets bevilgninger en større del av næringenes totale FoU-investeringer.

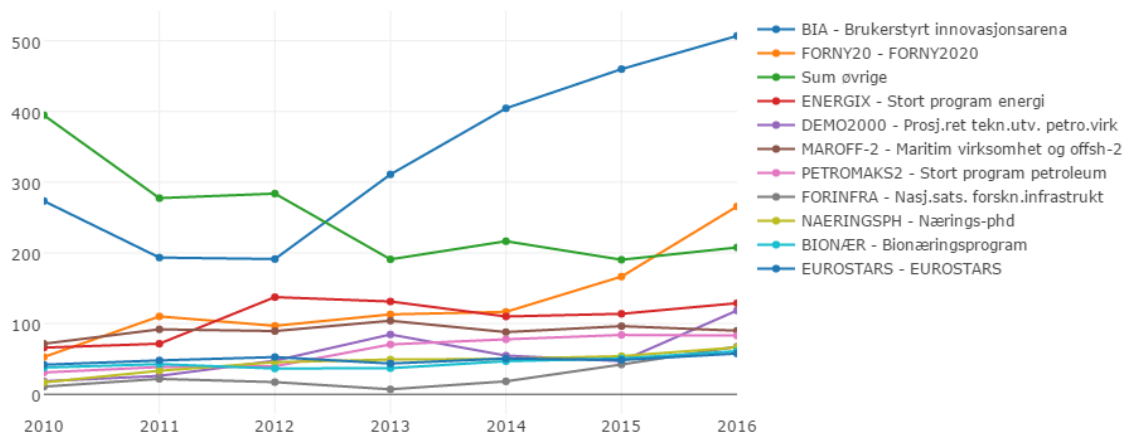
Totale FoU-investeringer fordelt på næringsgrupper (ekskl. Undervisning, FoU-arbeid, Offentlig adm. og Helse)

Kilde: SSB, Nasjonalregnskap FoU-investeringer. Oppdatert: 23/02/2017

BIA, FORNY og Nærings-ph.d. er sentrale virkemidler for næringslivet. Disse virkemidlene er i stor grad uten tematiske føringer og dermed åpne også for tjenestenæringene. Årsakene til at tjenestenæringene ikke er sterkere representert i prosjektporteføljen, ligger i stor grad utenfor Forskningsrådet, og skyldes ikke minst en lite utviklet forskningstradisjon og lav FoU-intensitet i mange av næringene. SFI og Nærings-ph.d. er, sammen med SkatteFUNN, virkemidler som fungerer som døråpnere for mange foretak i tjenestesektoren.

10 største aktiviteter med tildelinger til næringslivet (Forskningsrådets sektormerking). Mill. kroner, løpende

3.3.2.2 Vurdering av måloppnåelse

Måloppnåelsen for dette området vurderes som tilfredsstillende, selv om det er svært krevende å vurdere Forskningsrådets bidrag til styrket evne til omstilling i norsk økonomi. Forskningsrådet har en stor næringsrettet portefølje som bygger opp kunnskap, i et samspill mellom bedrifter og FoU-institusjoner, og utvikler forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien.

Omstillingsutfordringene i norsk økonomi er tett koplet både til produktivitsutfordringer, teknologiutvikling, globale endringsprosesser og de store samfunnsutfordringene. Sammen med SkatteFUNN har Forskningsrådet et sett av virkemidler som samlet sett skal sikre kunnskap og kompetanse som er relevant for en bærekraftig omstilling i norsk økonomi. I 2016 er det lagt ned stor innsats i å styrke muliggjørende teknologier, både gjennom støtte til grunnleggende forskning, anvendt forskning og kopling av aktører på tvers av tradisjonelle næringsområder. Næringslivet har en nøkkelrolle i å finne løsninger på samfunnsutfordringer knyttet bl.a. til klima, miljø, energi og helse. Forskningsrådet har skarpere fokus og innsats på forskningsbasert innovasjon

innrettet mot de verdiskapingsmulighetene som ligger i samfunnsutfordringene og i det grønne skiftet, både gjennom de tematiske programmene på langtidsplanens prioriterte områder og gjennom de åpne arenaene.

Omstillingsutfordringene reiser omfattende kunnskapsbehov, som både må møtes med kvalitet og kapasitet i forsknings- og utdanningsinstitusjonene og med forskningsbasert innovasjon i næringslivet. Forskningsbasert omstilling fordrer at etablerte bedrifter utvikler, framstiller og selger nye eller vesentlig forbedrede produkter (varer og tjenester), der kunnskap og/eller metoder fra forskning brukes direkte eller indirekte for å oppnå økt verdiskaping. Å mobilisere nye bedrifter til å investere i FoU, har vært høyt prioritert i 2016. Omstilling betyr også at nye bedrifter, med nye eller bedre produkter, produksjons- og distribusjonsprosesser, vil erstatte etablerte bedrifter. Likevel er det en relativt liten andel av bedriftene i Norge som driver systematisk og forskningsbasert innovasjonsarbeid eller som kombinerer erfaringsbasert og forskningsbasert innovasjon. Den økte betydningen av tjenester, digitalisering og nye forretningsmodeller utfordrer alle næringer, så vel som tradisjonelle forståelser av innovasjon, og forsterker behovet for å bringe forskning inn i innovasjons- og omstillingsprosessene. Forskningsrådet arbeider derfor aktivt for å øke FoU-intensiteten i hele næringslivet, uavhengig av næringsområde. Samtidig er det ønskelig å forsterke innsatsen ytterligere på områder som forventes å få stor betydning for fremtidig verdiskaping og omstilling, bl.a. knyttet til teknologiutvikling og anvendelse av teknologi i privat og offentlig sektor.

Omstilling i enkelt næringer og endringer i den norske næringsstrukturen gjennom framvekst av nye bærekraftige næringer og næringsområder, vil kreve grensesprengende forskning og radikale innovasjoner i skjæringsfeltet mellom fag, disipliner, teknologi og næringer. De som skal ta i bruk forskningens resultater må være aktivt involvert gjennom hele FoU-prosessen. Åpne konkurransearenaer, senteratsinger, strategiske satsinger, internasjonalisering og økt deltakelse i Horisont 2020 står sentralt i arbeidet for økt forskningskvalitet, -kapasitet og omstillingsevne.

3.3.3 Strategisk område: Bedre samspill og kunnskapsoverføring

Målformulering: *"Under dette strategiske området ligger forventningen om at Forskningsrådet skal fremme samspill og kunnskapsoverføring mellom offentlig finansierte forskningsinstitusjoner og næringsliv som fører til økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådets virksomhet skal gi økt næringsrelevant kompetanse i FoU-miljøene og økt FoU-kompetanse i næringslivet. Forskningsrådet skal også bidra til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer til bedre utnyttelse i næringslivet, blant annet gjennom kommersialisering av forskningsresultater."*

SFI-ordningen er i sin natur organisert for samarbeid og kunnskapsoverføring mellom forskere i akademia, forskningsinstitutter og næringsliv, nasjonalt og internasjonalt. Sluttrapportene for de 14 sentrene som ble avsluttet i 2015 (SFI-I) viser at sentrene har skapt resultater av stor betydning både for forskningsmiljøene og brukerpartnere i næringsliv og offentlig forvaltning. Sentrene har styrket innovasjon og doktorgradsutdanning på områder som betyr mye for utviklingen av et konkurransedyktig næringsliv. De har gitt en viktig stimulans til samarbeid både mellom forskningsmiljøer og bedrifter, men også mellom universiteter og forskningsinstitutter og mellom bedrifter. Utdanning av forskere er et viktig delmål og alle sentrene har ambisiøse måltall for forskerrekuttering. Mange stipendiater tilbringer en del av sin utdanningsperiode ute i en bedrift. De første 14 SFI-sentrene finansierte nesten 900 stipendiatårsverk (doktorgradsstipendiater og postdoktorer) og i alt var 333 personer registrert som stipendiater, et gjennomsnitt på nesten 24 personer per senter. Disse har vært svært viktige ressurser for sentrene i deres arbeid og har bidratt til økt forskningskapasitet. Sentrene ble bedt om å rapportere om hvor de som har avlagt doktorgrad i senteret har tatt veien videre. Av de 162 stipendiater som dette var kjent for da sentrene avsluttet, arbeidet 58 i industrien, 72 i forskningsinstitusjoner, 17 i offentlige organisasjoner og 15 i utlandet. SFI-ordningen bidrar i betydelig grad til kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv.

Det langsiktige samarbeidet mellom næringsliv og forskning i Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME) bidrar til at forskningen er rettet inn mot samfunnets og næringslivets behov. Videre bidrar det til at resultatene fra forskningen blir tatt raskere i bruk for å løse de store utfordringene samfunnet står overfor på klima- og energiområdet. Den stabile deltakelsen fra næringslivspartnerne, er en god bekreftelse på at FME-ordningen anses som viktig og nyttig for bedriftene. Sentrene har de siste årene arbeidet mye med å

konkretisere innovasjoner og legge til rette for at de skal komme til anvendelse, eksempelvis har BIGCCS identifisert ca. 35 innovasjoner fra TRL-nivå 2 til 7; tilsvarende tall for NOWITECH er 40. I utlysningen av nye FME-er i 2015, la Forskningsrådet stor vekt på at næringslivsaktører skulle delta aktivt i utformingen av nye sentre, slik at sentrene vil bli enda bedre tilpasset næringslivets behov. Antallet brukerpartnere som deltar i de åtte nye FME-ene er nesten tredoblet sammenliknet med første runde sentre, og inntrykket er at de har hatt en god innflytelse på sentrene i den viktige etableringsfasen. Forskerrekruttering er en viktig oppgave for sentrene og alle sentrene har mål for antall stipendiater (PhD og post doc) Mer enn 200 dr. gradskandidater har avlagt eller i ferd med å fullføre sin dr. grad i tilknytning til et FME.

Gjennom Nærings-ph.d.-ordningen er det totalt rekruttert over 325 doktorgrader i næringslivet. Ordningen gir støtte til mindre FoU-prosjekter i form av en ph.d.-stilling som skal styrke bedriftens konkurranse- og omstillingsevne, og er et godt alternativ for bedrifter som ikke har ressurser til å delta i større prosjekter. I 2016 var det en betydelig vekst i antall søknader og totalt ble 50 nye doktorgradsprosjekter i bedrifter igangsatt. Dette er en økning på 22 prosent fra året før. Den økte interessen fra næringslivet viser at ordningen er ettertraktet. Variasjonen i porteføljen knyttet til bedriftenes størrelse og næring tyder på at ordningen er godt egnet til å nå bredden i norsk næringsliv. En undersøkelse av 93 gjennomførte prosjekter utført av Forskningsrådet viser at sammenliknet med statistikk fra NIFU for doktorgradsstudenter, har Nærings-ph.d.-kandidater god gjennomføringsgrad (87,5 prosent) og noe kortere gjennomføringstid (+ 6 mnd. utover planlagt prosjektperiode).

Forskningsrådets næringsrettede programmer finansierte nærmere 700 doktorgradsstipendiat-	Antall næringsrettede ph.d.-årsverk finansiert av Forskningsrådet, 2011-2016					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
årsverk i 2016, hvorav 171 gjennom SFI/FME og 138 gjennom Nærings-ph.d.-ordningen. Tabellen viser at antallet i 2016 nærmere seg nivået i 2013 og er noe høyere enn de to foregående år.	838	772	700	606	605	678

årsverk i 2016, hvorav 171 gjennom SFI/FME og 138 gjennom Nærings-ph.d.-ordningen. Tabellen viser at antallet i 2016 nærmere seg nivået i 2013 og er noe høyere enn de to foregående år.

De tre IKT-fyrtårnene for tverrfaglig samarbeid og digitalisering i helsesektoren består av store konsortier med både academia, offentlig sektor og næringsliv representert og bidrar til stor kunnskapsoverføring mellom aktørene. Det er allerede sett ringvirkninger av samarbeidene ved at IBM har valgt å legge sin høyprofilerte Watson Lab til Norge og OCCI (Oslo Cancer Cluster Incubator).

Innenfor bioteknologi er det identifisert et behov for å støtte forskningsmiljøer som ønsker å optimalisere utnyttelse av forskningsresultater. BIOTEK2021 har i samarbeid med FORNY2020 også i 2016 utlyst midler til dette og interessen er svært stor.

Forskningsrådet arbeider aktivt for å styrke samspillet mellom forsknings- og utdanningsinstitusjoner, næringslivet og virkemiddelapparatet slik at en større andel av forskningen kan komme til nytte for samfunnet. Nye enkle og forutsigbare støtteformer, som kan forlenge støtten til lovende forskerprosjekter frem mot et marked, er under utvikling. Hensikten er å videreutvikle FoU-institusjonenes samfunnsoppdrag knyttet til innovasjon og kommersialisering i tråd med anbefalingene i NIFUs evaluering av TTO-er og FORNY2020 (NIFU Rapport 18/2016) og i dialog med UoH-sektoren og departementene.

I 2016 ble StudENT etablert som en pilotordning med formål om å bidra til læring om hvordan arbeidet med å fremme studententreprenørskap kan innrettes på en hensiktsmessig og god måte. Ordningen har ambisjoner om å 1) mobilisere til entreprenørskap blant studenter, 2) bidra til å styrke innovasjons- og entreprenørskapskulturen i universitets- og høyskolesektoren og 3) øke antallet kunnskapsintensive arbeidsplasser i Norge. Forskningsrådet mottok 83 StudENT-søknader, hvorav 23 fikk en bevilgning på inntil 1 mill. kroner. Ordningen har allerede hatt effekt ved at studiestedene jobber aktivt for å koble entreprenørskapsundervisning inn i studieløpene og for å mobilisere fagmiljøene til å bistå StudENT-prosjektene. StudENT styrker dermed entreprenørskaps- og gründerkulturen i academia.

Kommersialiseringsaktørene, som er knyttet til FoU-institusjonene, har de siste årene blitt mer profesjonelle og synlige, slik at de får et økende antall innmeldte kommersielle ideer fra forskningsmiljøene. FORNY2020

benyttet bevilgningen fra tiltakspakken i 2016 på 50 mill. kroner til å styrke sine verifiseringsmidler (lokale og sentrale). Ytterligere 20 mill. kroner kom i revidert nasjonalbudsjett og gjorde at rammen på høstens utlysning av verifiseringsmidler til kommersialiseringsaktører og nystartede bedrifter ble økt til 120 mill. kroner. Med disse midlene kan TTO-ene øke sin kompetanse og også de nye universitetene få etablerert kommersialiseringskompetanse tett på forskningsmiljøene. FORNY2020 har styrket fokus på at risikoavlastningen kommer i riktig fase og er tilpasset det øvrige virkemiddelapparatet. Prosjekter som ikke når sine mål skal avsluttes tidligere.

3.3.3.1 Styringsinformasjon: Forskningsrådets bidrag for å styrke kunnskapsoverføring og samspill mellom foretak og forskningsinstitusjoner

Forskningsrådet skal gi en kortfattet vurdering av aktiviteten for å styrke kunnskapsoverføring og samspill mellom foretak og forskningsinstitusjoner. Vurderingen skal begrunne de viktigste tiltakene og prioriteringene som er gjort, virkningene av dem og hvilken effekt de er ment å ha på verdiskapingen. Redegjørelsen skal inkludere en vurdering av bidraget til kunnskapsoverføring målt gjennom næringslivets kjøp av FoU-tjenester.

Evalueringen av de 14 teknisk-industrielle instituttene som får basisbevilgning fra Forskningsrådet ble avsluttet i 2016. Rapporten fra det internasjonale ekspertutvalget slår fast at instituttene er viktige for verdiskapingen i norsk industri og næringsliv, men at de bør bli enda bedre på å bidra til innovasjon. Samtidig anbefaler utvalget at Forskningsrådet premierer innovasjon og omstilling enda bedre enn i dag, f.eks. gjennom å knytte en del av basisbevilgning opp til hvor sterkt instituttene bidrar til innovasjon, og gjennom å tildele midler til institutter som kan dokumentere hvordan midlene kan støtte raskere omstilling i næringslivet. I forbindelse med evalueringen ble det foretatt en effektanalyse for å dokumentere instituttenes bidrag til omsetning og produktivitet i norske bedrifter. Ved å sammenligne industribedrifter med og uten FoU-samarbeid med instituttene, ble det bl.a. anslått at slikt samarbeid har vært med på å bidra til å øke verdiskapingen i industrien med 800 mrd. kroner de siste ti årene. Denne summen utgjør 1,1 prosent av samlet omsetning til norske selskaper i perioden. Evalueringen slår også fast at de teknisk-industrielle instituttene er svært viktige for norsk deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid, ikke minst for å trekke med seg norsk næringsliv gjennom partnerskap og samarbeid. Støtten til deltakelse i slikt samarbeid fra myndighetene og Forskningsrådet må fortsette.

Tabellen viser hvor store driftsinntekter de teknisk-industrielle instituttene har hentet fra norsk næringsliv de siste fem årene (2011-2015) både i kroner og i andel av totale drifts-

	2011	2012	2013	2014	2015
Totale driftsinntekter fra norsk næringsliv (mill. kroner)	1645	1860	1752	2063	1803
Andel av totale driftsinntekter (prosent)	39	42	39	44	37

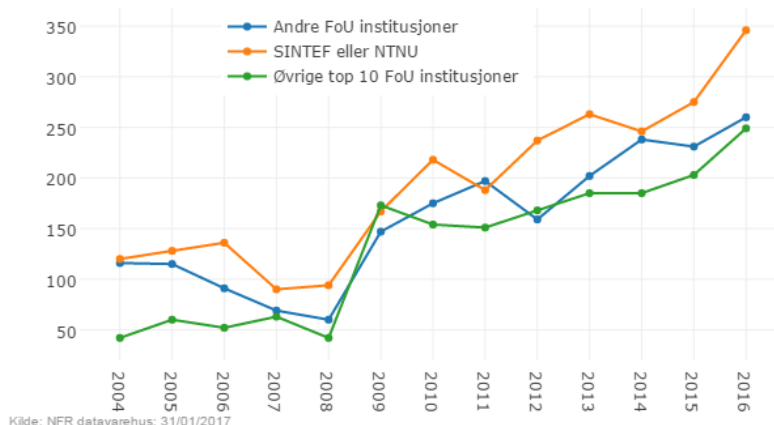
inntekter (kilde: NIFU/FoU-statistikkbanken). Over lengre tid har andelen fra næringslivet ligget på rundt 40 prosent. I 2014 var disse inntektene høye med en påfølgende nedgang fra 2014 til 2015 på 12,5 prosent. Dette skyldes i stor grad at mange institutter har mye virksomhet knyttet til petroleumsnæringen, og at markedet for oppdrag innenfor denne næringen strammet seg til i 2015. Instituttene jobber bevisst for å omstille seg og anvende sin kompetanse på andre områder, bl.a. innenfor fornybar energi.

Gjennom forskningen som finner sted i innovasjonsprosjektene, dannes grunnlaget for påfølgende kommersialisering, kunnskapsspredning og verdiskaping for samfunnet. Møreforskning Moldes analyser viser at 86 prosent av prosjektene avsluttet i 2014 anses som meget vellykkede av bedriftene med hensyn til kompetanseutvikling, og 72 prosent som meget vellykkede med hensyn til samarbeid og nettverksbygging. I vurderingen av prosjektenes betydning for bedriftenes videreutvikling oppgir 53 prosent at kompetanse fra prosjektet er meget viktig. I tillegg vurderes halvparten av prosjektene som meget viktige for bedriftenes videreutvikling av samarbeid og nettverk, dette er på nivå med de to forrige målingene.

Indikatorer for intern suksess i bedriftene viser at prosjektene oppleves som vellykkede. Det er først og fremst kompetanseutvikling og kunnskapsbygging som tillegges vekt, og i liten grad økonomiske resultater på det tidspunkt da prosjektet nettopp er avsluttet. Også fire år etter avslutning er det fortsatt kompetanse og FoU-samarbeid fra prosjektet som vektlegges mest for betydningen for bedriftenes utvikling, mens prosjektenes betydning for vekst, konkurranseevne og overlevelse vektlegges i mindre grad. Andelen av prosjekter som anser at kompetanse og FoU-samarbeid er viktig, er noe lavere i årets undersøkelse sammenlignet med de to foregående undersøkelsene.

Figuren under viser at SkatteFUNN bidrar til et stort antall samarbeidsrelasjoner mellom bedrifter og FoU-institusjoner. SINTEF er her den klart største aktøren på instituttsiden med totalt nesten 1800 prosjektdeltakelser fra 2004-2016. SINTEF og NTNU deltar i mer enn 1/3 av samarbeidsrelasjonene og andelen har økt de seneste årene. Selv om antall samarbeidsrelasjoner er økende, har andelen SkatteFUNN-prosjekter med samarbeid falt noe tilbake som følge av den store økningen i antall godkjente SkatteFUNN-søknader.

Antall samarbeidsrelasjoner mellom bedrifter og FoU institusjoner i SkatteFUNN

Den nasjonale forskningsstatistikken kartlegger kjøp og salg av FoU gjennom egenrapportering fra foretakene. I dette ligger en betydelig kunnskapsdeling. For å få støtte fra Forskningsrådet er det i de fleste tilfeller krav om samarbeid. Sett i forhold til et samlet omfang i næringslivets egenutførte FoU i 2015 på om lag 28 mrd. kroner, er omfanget av innkjøpt FoU relativt høyt med ca. 6,8 mrd. kroner, en økning på om lag 500 mill. kroner fra året før (kilde: SSB). Deler av dette kjøpes imidlertid inn fra andre norske foretak, slik at det ligger en viss dobbelttelling i tallene. Omlag halvparten kjøpes inn fra utlandet. Innkjøpene er noe høyere for tjenestesektoren enn for industrien.

Også salg av FoU-tjenester i næringslivet har et betydelig omfang og ligger i 2015 på rundt 6,5 mrd. kroner (kilde: SSB). Av dette går omlag halvparten til andre foretak i eget konsern i utlandet. FoU for drøyt 2 mrd. kroner selges til andre foretak i Norge. Mens innkjøpt FoU fordeler seg noenlunde likt mellom hovednæringene, selger tjenesteytende næringer for mer enn fem ganger så mye som industrinæringer.

3.3.3.2 Styringsinformasjon: Private investeringer i kommersialiseringsprosjekter med støtte fra Forskningsrådet ved offentlig finansierte forskningsinstitusjoner.

Det skal gis en oversikt og vurdering av investeringer i støttede kommersialiseringsprosjekter. Investeringene kan være i form av inntekter fra lisenser eller salg av patenter, emisjoner, salg og børsnotering. Oversikten skal dekke den totale porteføljen og inkludere tidsserier over minst fem år.

FORNY2020 baserer sine resultater på innrapporterte nøkkeltall fra samarbeidende kommersialiseringsaktører (KA-er). Disse er BTO, Inven2, NTNU TTO, Kjeller Innovasjon, SINTEF TTO, Validé, Norinnova og Innoventus Sør. Programmet bidrar til prosjektfinansiering hos KA-ene gjennom verifiseringsmidler og lokale prosjektmidler, samt til å stimulere til profesjonelle, effektive og spesialiserte KA-er gjennom tiltak for nettverksbygging og kompetanseheving. Tabellen under viser hvordan Forskningsrådet bidrar til resultater gjennom kommersialisering av forskning.

Resultater i form av nøkkeltall fra kommersialiseringsaktørene med støtte fra FORNY2020.

	2012	2013	2014	2015	2016
Innhentet fremmedkapital (mill. kr) ¹	299	433	263	369	521
- Herav fra såkorn og venture	102	121	56	118	190
- Herav fra andre private aktører	77	183	129	160	252
- Herav fra offentlig forvaltning ²	120	130	78	92	80
Inntekter fra kommersialiseringer (mill. kr)	63	89	95	118	140
Forretningsideer mottatt ved KAene	601	827	741	938	1221
Bedriftsetableringer	25	37	43	43	53
Lisensavtaler og teknologisalg	65	70	97	108	109
Patenter ³	216	163	210	205	286
FORNY2020 budsjett (mill. kr)	118	118	139	197	281

¹⁾ Kapital innhentet det aktuelle året til selskaper etablert det samme året og de fire foregående årene, samt til prosjekter i arbeid hos KAene. Det er også hentet inn tall fra mikrobedrifter med verifiseringsprosjekt som ikke dekkes gjennom TTOenes rapporter.

²⁾ Innovasjon Norge, Norges forskningsråd (utenom FORNY2020 og SkatteFUNN) og andre offentlige midler.

³⁾ Summen av innleverte prioritetsøknader, prioritetsøknader som er videreført som PCT-søknad og videreførte nasjonale og regionale søknader.

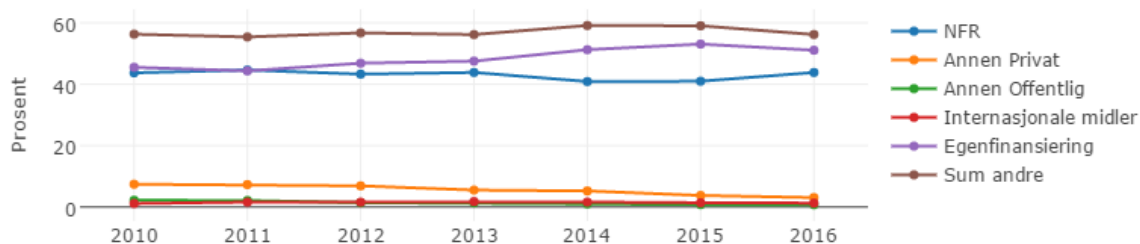
Resultatene for 2016 viser en positiv økning i alle nøkkeltall sammenlignet med 2015, og alle nøkkeltall er på sitt høyeste nivå i 2016 sammenlignet med hele femårsperioden. Selv om man kan forvente at det tar noen år fra en økning i FORNY2020s budsjett gir utslag på innovasjonsresultatene, er det positivt at man de siste fem årene har sett en jevn stigning i de fleste nøkkeltallene i takt med at budsjettet har steget. Den jevne stigningen i nøkkeltallene tyder på at systemet fortsatt ikke er mettet, men at det skjer en gradvis økning i kommersialiseringsaktiviteten ettersom KA-ene blir mer profesjonelle, kommersialisering i større grad blir en integrert del av forskningen, og det blir mer tilgjengelige midler til kommersialisering.

3.3.3.3 Styringsinformasjon: Andel av prosjekter som er finansiert av andre enn Forskningsrådet (fordelt på kilde, søknadstype og program)

Forskningsrådets støtte skal være utløsende for et forskningsprosjekt. Samtidig bidrar privat medfinansiering til å sikre at andre går god for det kommersielle potensialet i prosjektet. Andelen av prosjektene som er privat finansiert er i stor grad gitt av søknadstypen, men kan allikevel gi nyttig informasjon for å diskutere om Forskningsrådet har funnet en god balanse mellom disse hensynene. Tallene hentes fra Forskningsrådets database.

Addisjonalitet er et sentralt tema knyttet til offentlige støtteordninger innrettet mot kommersielle forsknings- og utviklingsprosjekter. Spørsmålet er i hvilken grad subsidiene bidrar til å utløse private investeringer til FoU. Andelen av prosjekter med full addisjonalitet (prosjekter som ville blitt henlagt eller lagt på is uten støtte) lå på et nivå rundt 50 prosent fram til 2012, da den passerte 60 prosent. I den siste undersøkelsen av nye prosjekter i 2014 er andelen full addisjonalitet 58 prosent, en svak nedgang fra de to foregående undersøkelsene gjennomført av Møreforskning.

Prosentandel finansiering av innovasjonsprosjekter fordelt på kilder, 2010-2016.

Kilde: NFR Datavarehus. Lastet: 23/02/2017

Innovasjonsprosjektene finansieres i hovedsak gjennom egenfinansiering og støtte fra Forskningsrådet. Annen privat finansiering bidro i 2016 med 3,5 prosent, internasjonale midler med 1,3 og annen offentlig finansiering med 0,8 prosent. Sett over perioden 2010-2016 utgjør disse øvrige finansieringskildene en stadig mindre del av prosjektfinansieringen.

Støtte fra Forskningsrådet til innovasjonsprosjekter skal utløse forsknings- og utviklingsaktivitet i næringslivet som spesielt bidrar til innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Prosjektansvarlig bedrift og eventuelle samarbeidspartnere finansierer normalt minst 50 prosent av prosjektkostnadene. Tabellen viser at egenfinansieringen er størst i BIA.

Innovasjonsprosjekter 2016 fordelt på programmer	Forskningsrådets finansieringsandel (%)
BIA - Brukerstyrt innovasjonsarena	33
Øvrige brukerstyrte innovasjonsprogrammer	40
Handlingsrettede programmer	39
Store programmer	40

Annen styringsinformasjon

I henhold til Møreforskning Molde (2016) forventer 63 prosent av prosjekter med oppstart i 2014 en avkastning høyere enn normalavkastning i sin bransje. For avsluttede prosjekter i 2014 er denne andelen 38 prosent. Også tidligere undersøkelser viser at andelen bedrifter med forventning til høy økonomisk avkastning er langt mindre etter at prosjektet er avsluttet sammenlignet med forventningene ved oppstart. I den langsiktige resultatmålingen av prosjekter avsluttet i 2011 oppgis 43 prosent å ha ført til kommersielle resultater, og ytterligere 26 prosent forventer å oppnå kommersialisering de nærmeste fem år. For 27 prosent av prosjektene forelå det ingen planer om kommersialisering, eller dette var ikke relevant. Begrunnelsene for dette er i hovedsak endringer i bedriftenes strategiske mål, manglende strategiske partnere og tilgang på videre finansiering.

De siste fem langsiktige resultatmålingene av prosjekter avsluttet i perioden 2007–2011 gir en samlet portefølje på 615 prosjekter. For disse prosjektene er det påløpt en samlet FoU-kostnad på 11,3 mrd. kroner, hvorav 3,4 mrd. er støtte fra Forskningsrådet. Fra denne porteføljen er det intervjuet totalt 324 prosjekter. Om lag halvparten (147 prosjekter) var i stand til å kvantifisere økonomiske resultater i form av salgsinntekter, lisensinntekter og kostnadsbesparelser som følge av prosjektene. Beregnet forventet nåverdi for disse 147 prosjektene er 13,3 mrd. kroner, noe som er høyere enn den samlede forskningsinnsatsen på 11,3 mrd. for hele populasjonen (615 prosjekter). Den samlede netto nåverdien på de 147 prosjektene isolert sett er på om lag 10,2 mrd. kroner etter fratrukk på 3,1 mrd. i private og offentlige FoU-kostnader. Beregnet netto nåverdi på lang sikt har ligget rundt 2 mrd. kroner per år. Etter en nedgang til 1,2 mrd. i 2013-målingen har forventet verdi per år økt gradvis igjen til 2,4 mrd. i årets rapportering.

De beregnede økonomiske resultatene er likevel beheftet med en viss usikkerhet. Det meste av den beregnede nåverdien er knyttet til fremtidig inntjening; på måletidspunktet var 17 prosent av potensiell inntjening faktisk realisert. Et fåtall prosjekter står for en stor andel av forventet økonomisk avkastning; 97 prosent av beregnet

netto nåverdi er knyttet til 15 av de 147 prosjektene. Det vil også være usikkerhet knyttet til anslagene fra tidligere år grunnet endringer i konjunkturer, markedssituasjon og bedriftsspesifikke forhold.

3.3.3.4 Vurdering av måloppnåelse

Måloppnåelsen på dette området vurderes som tilfredsstillende. Alle Forskningsrådets næringsrettede programmer og aktiviteter har samspill, samarbeid og kunnskapsflyt som sentral dimensjon. Det satses koordinert i universiteter, instituttsektor og næringsliv og gjennomføres tiltak for å koble relevante aktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Innovasjonsprosjekter, kompetanseprosjekter og senterordninger (SFI og FME) er sentrale virkemidler for å kople næringsliv og FoU-institusjoner. Dette gir økt næringsrelevant kompetanse i FoU-miljøene og økt FoU-kompetanse i næringslivet. Forskningsrådet bidrar til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer til utnyttelse i næringslivet, blant annet gjennom å finansiere samarbeidsprosjekter mellom disse institusjonene og bedrifter. Resultatene for 2016 viser en positiv økning i alle nøkkeltall knyttet til kommersialisering av forskningsresultater fra offentlig finansierte FoU-institusjoner.

Kjernen i kunnskapsflyten mellom akademia og næringslivet er kandidatene som utdannes i universitets- og høyskolesektoren og deres kompetanse. Også instituttsektoren medvirker i stor grad til forskerutdanningen gjennom veiledning av mastergradsstudenter og doktorgradsstipendiater. Instituttsektoren tilbyr også kompetanse, teknologi, nettverk og forskningsinfrastruktur av betydelig verdi for bedrifter. Den siste evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene viser at bedrifter som samarbeider med disse øker både omsetning og produktivitet sammenlignet med tilsvarende bedrifter uten samarbeid. Forskere som samarbeider med bedrifter, har ofte arbeidserfaring fra næringslivet, og forskere med nettverk i næringslivet har lettere for å skaffe kapital til kommersialisering av forskning.

Meritteringssystemet i UoH-sektoren gir få insentiver til samarbeid med næringslivet, og det er ingen påviselig økning i samspillet mellom universitetene og næringslivet de siste årene. Bare en mindre andel av den offentlig finansierte forskningen kommer til kommersiell anvendelse og gir verdiskaping i eksisterende eller nytt næringsliv. Forskningsrådet har derfor intensivert dialogen med UoH-sektoren for å øke nyskaping og kommersialisering i sektoren og styrke sektorens bidrag til innovasjon, omstilling og konkurransekraft i næringslivet. Forskningsrådet vil sikre at nye støtteformer spiller godt sammen med etablerte virkemidler som FORNY2020, Nærings-ph.d., SFI/FME og StudENT for å understøtte UoHs innovasjonsrolle. Gjennom FORNY2020 etableres det også kommersialiseringskompetanse tett på de nye universitetene og eksisterende kommersialiseringsaktører har fått økt sin kompetanse.

Instituttsektoren er den største mottakeren av FoU-midler fra Forskningsrådet og samarbeider tett med næringslivet i senterordningene, kompetanseprosjektene og innovasjonsprosjektene. Forskningsrådets STIM-EU-ordning er også helt sentral for styrke instituttens deltakelse i Horisont 2020 i et samarbeid med næringslivet.

Forskerkompetanse i næringslivet er avgjørende for å øke FoU-innsatsen i næringslivet og derigjennom bedriftenes innovasjons- og omstillingsevne. Nærings-ph.d.-ordningen styrker samspillet mellom bedrifter og FoU-institusjoner, bidrar til mer forskning i næringslivet og utdanner forskere med kunnskap som er relevant for bedriften de er ansatt i. Vel 70 prosent av Nærings-ph.d.-kandidatene jobber fortsatt i næringslivet etter avsluttet doktorgrad, hvorav 60 prosent i den bedriften de var ansatt i mens de tok doktorgraden. De fleste som ikke jobber i næringslivet, er ansatt ved et universitet.

3.4 Mål 3. Møte store samfunnsutfordringer

Målformulering: «Et sentralt mål for forskningspolitikken er kunnskap som gjør oss best mulig i stand til å møte de store utfordringene samfunnet står overfor. Forskningsrådet skal finansiere forskning som er nyttig for samfunnet, og for å møte de store samfunnsutfordringene. Forskningsrådet påvirker hvilke områder/-problemstillinger det forskes på og hvor mye, kvaliteten på forskningen og kompetansen i miljøene, og koblingene i og mellom forskningssystemet og i ulike deler av samfunnet».

Innenfor målområdet Møte store samfunnsutfordringer er det for 2016 kun utviklet ett strategisk område. Dette er Bedre offentlige tjenester. Forskningsrådet har omfattende innsats knyttet til målområdet som går ut over det fastsatte strategiske området. Under dette målområdet rapporteres det derfor også på områdene Hav, Klima, miljø og miljøvennlig energi og Global utvikling og kulturell endring.

3.4.1 Strategisk område: Bedre offentlige tjenester

Målformulering: «Forvaltningen og de offentlige tjenestene møter store krav til kunnskap og kompetanse fremover, blant annet på grunn av komplekse samfunnsendringer (blant annet knyttet til demografi, bosetting, sikkerhet, helse og arbeidsdeltakelse), høye kvalitetskrav og behovet for samspill mellom tjenestene. Det offentlige har ansvar for at tjenestene har høy kvalitet og for å vite om tjenestene virker etter hensikten. Flere områder i offentlig sektor er forskningssvake i den forstand at det finnes lite forskningsbasert kunnskap på området i dag. Forskningsrådet skal øke forskningens bidrag til gode, effektive og kunnskapsbaserte tjenester og til fornyelse i offentlig sektor. Forskningsrådet skal bidra til å heve forskningskvaliteten på strategisk viktige områder, til at det drives relevant forskning på områder med store kunnskapsbehov (f.eks. som identifisert av tjenestemottakere, tjenestene og myndighetene), til styrket samspill mellom forskning, utdanning og praksis. Forskningsrådet skal også bidra til at forskningsbasert kunnskap spres og bidrar til innovasjon i offentlig forvaltning og næringsliv til nytte for tjenestemottakerne».

Fornyelse i offentlig sektor og bedre og mer effektive helse, velferds- og omsorgstjenester omhandler forskning og innovasjon som skal bidra til nødvendige omstillinger i offentlig sektor. Området følges opp gjennom tre underområder; fornyelse i offentlig sektor, bedre helse-, omsorgs- og velferdstjenester og området utdanning og læring.

Den samlede målrettede prosjektinnsatsen innenfor Bedre offentlige tjenester er på 588 mill. kroner. Helse-omsorgs- og velferdsområdet er størst med en samlet innsats på om lag 430 mill. kroner. Prosjektinnsatsen innenfor fornyelse i offentlig sektor er på 85 mill. kroner, mens innsatsen på utdanningsområdet er på 111 mill. kroner. Det er store forskjeller i innsatsen innenfor de ulike områdene, noe som også kommer av hvor bredt områdene er definert. Helse- omsorgs- og velferdsområdet spenner bredt og har følgelig en betydelig større innsats enn de to øvrige områdene. Fornyelse i offentlig sektor er et område som er lite i utgangspunktet, og hvor innsatsen må bygges ut. Den budsjettmessige økning i 2016 var på 57 mill. kroner, størst mot helseområdet, men også mot de to andre områdene. Økningen var i særlig grad knyttet til nye reformevalueringer, nytt program om lærertetthet, og en svak økning i flere av programmene under området.

Det har vært arbeidet med å utvikle en bedre og tydeligere struktur i det samlede programlandskapet. To nye programmer, Bedre helse og livskvalitet (BEDREHELSE) og God og treffsikker diagnostikk, behandling og rehabilitering (BEHANDLING), startet opp i 2016. Sammen med programmene Gode og effektive helse-, omsorgs og velferdstjenester (HELSEVEL) er det etablert en programstruktur på helseområdet med tre større helseprogrammer. Programmet Humane biobanker og helsedata avsluttes i 2016, men videreføres inn i den nye strukturen. Programmet Sykefravær, arbeid og helse er avsluttet, men deler av programmet er forlenget med to år tom 2018. Innenfor området fornyelse i offentlig sektor har programplanen for det nye programmet FORKOMMUNE vært under utvikling i hele 2016. Planen er å etablere dette som et kjerneprogram for forskningsstøttet innovasjon i kommunesektoren. Dette skjer samtidig som det har vært arbeidet for økt bruk av kompetansevirkemiddelet Offentlig sektor ph.d., hvor det nå er 53 stipendiater i gang. Innenfor området utdanning og læring ble den nye satsingen Lærertetthet og læringseffekt startet opp i 2016.

Forskningen på området domineres av samfunnsfag, tett etterfulgt av medisin og helsefag. Nesten 2/3 av innsatsen er rettet mot universitets- og høgskolesektoren. Resten går mot instituttsektoren. Området har

tradisjonelt vært lite rettet mot næringslivet, men det er tatt initiativ til dette både når det gjelder velferdsteknologi og på utdanningsområdet. Det er først og fremst søknadstypen forskerprosjekter som benyttes. Forskingen på området spenner over en rekke temaområder, også på områder som kan belyse den aktuelle samfunnsdebatten, som eksempelvis forskning om migrasjon og forskning om skatteparadis og kapitalflukt. Forskere fra disse satsingene har satt sitt preg på offentlig og akademisk debatt internasjonalt etter henholdsvis flyktningkrisen og "The Panama Papers".

Det strategiske grunnlaget på helseområdet er styrket. Som en del av Forskningsrådets oppfølging av HelseOmsorg21 er det vedtatt en ny policy for forskning og innovasjon på helseområde. Policyen, *Helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet*, omfatter seks satsingsområder. Dette er områder knyttet til kvalitet og internasjonalt samarbeid, infrastruktur og helsedata, næringsutvikling, velferdsteknologi, helse- og omsorgstjenester, og forebygging og behandling av sykdom. HO21 er også fulgt opp gjennom lanseringen av en ny HelseOmsorg21-monitor som for første gang samler den nasjonale statistikken for helse- og omsorgsforskningen på ett sted. Den bidrar til en helhetlig oversikt over ressursbruk, resultater og effekter av forskning og innovasjon.

Også evalueringer av satsinger er et nødvendig grunnlag for videre forskning. Evalueringen av programmet Sykefravær, arbeid og helse (2007-2016) i 2016, viser at dette har vært en vellykket satsing totalt sett og at deler av sykefraværskforskningen er helt i den internasjonale forskningsfronten. Det er bygd opp gode forskningsmiljøer og nye miljø har kommet til. Det ligger godt til rette for forskning på dette området i Norge. Det finnes gode registre på sykefravær- og uføreområdet som har bidratt til forskning av høy kvalitet og relevans. På arbeidsmiljø og arbeidshelse-området, som kom inn som et nytt tema i 2011, har det vært kortere tid til å bygge kapasitet og det er større spredning i kvalitet og relevans. Det har vært stor samfunnsmessig og politisk interesse for forskningen knyttet til sykefravær, arbeid og helse.

På helseområdet har Norge en unik samling persondata forvaltet av ulike aktører på ulike måter under ulike regelverk. Forskningsrådet har i 2016 lagt ned betydelig arbeid for å sikre økt tilgjengelighet av helsedata og helseregistre for forskning. Rådet var vertskap for en konferanse om tematikken med deltagere fra alle relevante interessenter. Det er også blitt utarbeidet en rapport om *Enklere tilgang – mer forskning*, som gir en oversikt over status og hindre for god bruk av norske persondata i helseforskning. Rapporten viser hvordan forskere kan få raskere, rimeligere og sikrere tilgang til helsedata og gir også anbefalinger om hvordan hindrene kan løses på en helhetlig måte for Norge.

Forskning for politikktutvikling inngår som en viktig oppgave i flere programmer og satsinger. I 2016 ble følgeevaluering av samhandlingsreformen avsluttet og overlevert Helse- og omsorgsdepartementet. Mye er oppnådd, men det er fortsatt en lang vei igjen, var et hovedfunn fra i alt seks evalueringsprosjekter med ulike temaer som er gjennomført i perioden 2012-2015. Som et ledd i arbeidet med kunnskapsspredning har det også blitt arrangert fem forskningsfrokoster med godt oppmøte fra stortingsrepresentanter og -sekretariater, partier, departementene og organisasjonslivet. Viktige forskningsresultater for politikk og arbeidsliv ble presentert på avslutningskonferansen for Program for sykefravær, arbeid og helse og utdanningsprogrammet FINNUTs konferanse om "Ny kunnskap for læring".

3.4.1.1 Styringsinformasjon: Relevant forskning på områder med store kunnskapsbehov

De senere år har det vært arbeidet mye med å fremme forskningens nytte og relevans, og å bidra til kompetanseoppbygging både i forskningsmiljøene og hos "brukerne" av forskning i offentlige og private virksomheter. Dette fordrer økt fokus på brukermedvirkning, behovsidentifisert forskning og samarbeidsprosjekter.

Vurderingskriterier for relevans, nytte og brukermedvirkning i forskningen

Helseforskningsprogrammene har fra 2016 innført krav til søkerne om å redegjøre for brukermedvirkning og nytte i prosjektene, og det er utviklet egne seleksjonskriterier for dette i søknadsbehandlingen. Utviklingen i bruken av disse kriteriene i søknadene vil indikere om Forskningsrådets støtteformer gir merverdi. Forutsetningen er at det er sammenlignbare utlysninger.

En undersøkelse av brukermedvirkning og nytte i de tre helseforskningsprogrammene BEDREHELSE, BEHANDLING og HELSEVEL viser at av 327 søknader om forskerprosjekt som ble behandlet i 2015 og 2016, oppnådde 28 prosent karakteren A for nytte av prosjektet og 34 prosent karakteren A for brukermedvirkning. Ingen

	A	B	C
Nytten av prosjektet			
Antall søknader om forskerprosjekt	28 %	63 %	10 %
Antall innvilgede forskerprosjekt	82 %	18 %	0 %
Brukermedvirkning			
Antall søknader om forskerprosjekt	34 %	44 %	21 %
Antall innvilgede forskerprosjekt	61 %	30 %	9 %

med karakter C for nytte av prosjektet fikk innvilget prosjektet, mens det var noen med karakter C for brukermedvirkning som fikk. Tiltaket skal styrke kvaliteten i søknadene langs disse dimensjonene.

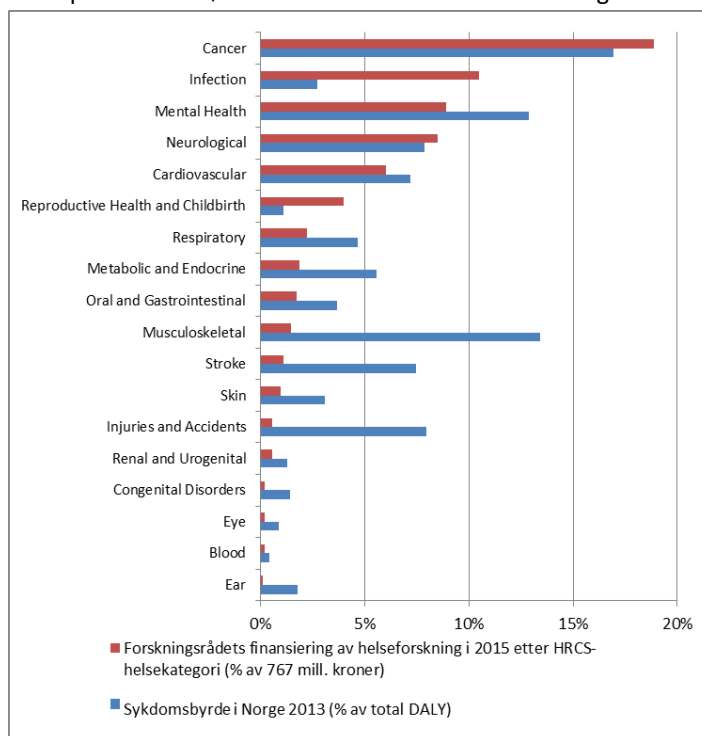
Det er tatt et nytt initiativ for å identifisere kunnskapsbehov som i særlig grad etterspørres av brukere av helsetjenester og som kan brukes i tjenestene på relativt kort sikt. Det er utviklet en metodikk for identifisering av behovsidentifisert forskning, hvor en først ber om innspill fra pasienter, pårørende, behandlere osv, for deretter å la et brukerpanel konkretisere relevante problemstillinger i en utlysning. Neste steg er å gjennomføre en totrinns søknadsbehandling hvor først brukerpanelet vurderer innsendte prosjektskisser, og hvor en til slutt lar de mest relevante prosjektene bli gjenstand for en ordinær søknadsbehandling. En slik metodikk ble gjennomført på utmattelsesykdommen ME, hvor en mottok 737 innspill til forskningsspørsmål fra brukerne. Pilotprosjektet har vært administrativt arbeidskrevende, men det har også gitt Forskningsrådet nye erfaringer med å jobbe nært med pasienter, pårørende og behandlere for å initiere ny forskning. Når det er truffet beslutning om endelig tildeling av midler vil Forskningsrådet evaluere prosessen og drøfte eventuell fremtidig bruk av dette virkemiddelet.

Flere andre programmer har også utlyst midler til prosjekter der brukermedvirkning er et krav. Dette gjelder FINNUT, LÆREEFFEKT, PraksisVel (HELSEVEL), DEMOS og VAM. Forskningsrådet vil følge utviklingen av dette seleksjonskriteriet også på disse områdene.

Søknadstyper – endring i støtteformer

For å styrke brukernes deltagelse i kunnskapsutviklingen og utvikle nye modeller for samspill mellom forskning, utdanning og yrkesutøvelse i offentlig sektor, har Forskningsrådet tatt i bruk den nye søknadstypen *Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor*. Ved å se på hvordan søknadene er vurdert vil man kunne gi en vurdering av relevansen for brukerne av forskningen. Senere kan man følge utviklingen i bruken av denne støtteformen for å vurdere om Forskningsrådets portefølje har økt relevans for brukerne av forskningen.

Tre programmer har tatt i bruk den nye søknadstypen *Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor (IPO)*. Dette er FINNUT, IKTPLUSS og Transport 2025. I løpet av 2015 og 2016 har IPO vært utlyst seks ganger, hvorav fem utlysninger er ferdigbehandlet. To utlysninger i FINNUT, en i IKTPLUSS og to i TRANSPORT2025. I tillegg har det kommet inn 58 søknader til HELSEVEL. Til de fem ferdigbehandlede utlysningene kom det inn 123 søknader; 99 i FINNUT, 12 i IKTPLUSS og 12 i TRANSPORT2025. Av de 123 søknadene oppnådde 9 prosent av søkerne

hovedkarakter 6 og 22 prosent hovedkarakteren 5. Det var ingen 7-ere blant søknadene. 17 prosjekter er innvilget; FINNUT (10), IKTPLUSS (3) og Transport 2025 (4).

Ordningen Offentlig sektor ph.d. ble etablert i 2014. Etter to bevilgningsrunder er 53 prosjekter startet opp. Forskningsrådets vurdering er at prosjektporteføljen viser en bredde både med hensyn på sektorer, fagområder og tematikk. Helse- og omsorgssektoren og utdanningssektoren er godt representert i porteføljen. Prosjekter innenfor helsesektoren har fokusert på både barn og unge og eldre. Prosjekter innenfor utdanningssektoren er ofte tverrfaglige og relatert til helsesektoren. Det er prosjekter innenfor sektorområder der det er stort behov for forskning, men der Forskningsrådet til nå har hatt få virkemidler, eksempelvis prosjekter innenfor vann- og avløpssektoren. Ordningen har også lyktes med å få flere prosjekter innenfor trykdeforvaltningen (NAV), et sektorområde som Forskningsrådet har arbeidet aktivt for å mobilisere til utlysninger bl.a. innenfor helseprogrammene, men der en til nå i liten grad har lyktes. Mange prosjekter i porteføljen er svært tverrfaglige. Ett område som til nå ikke er godt representert, og der en bør gjøre en ekstra innsats for å få mobilisert sektoren, er IKT og digitalisering.

HRCS for helseprosjektene

Kategoriseringen av helseprosjektene ved bruk av Health Research Classification System (HRCS), viser porteføljen fordelt på ulike helsekategorier/ sykdomsgrupper og ulike forskningsaktivitetskoder. Ved å vurdere porteføljen, kan man uttrykke hvordan porteføljen svarer på relevans for forskningsbehov på helse, f.eks. i forhold til fordeling av sykdomsbyrde. Dette kan sammenholdes med tilsvarende tall for helseforetakene, EU-prosjektene og etter hvert grunnbevilgninger ved institusjonene. Det kan også sammenlignes med tall for Storbritannia.

I policyen Helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet, er det gjort en analyse av hvordan Rådets portefølje samsvarer med sykdomsbyrde. Figuren over viser en sammenstilling av sykdomsbyrde for 2013 og Forskningsrådets finansiering av forskning på de samme sykdommene/ helsekategoriene. Den største forskjellen mellom sykdomsbyrde og forskningsinnsats er for muskelskjelettsykdommer, hjerneslag og skader/ulykker.

Forskningsrådet finansierer bare en liten andel av den totale helseforskningen, og bildet kan se ganske annerledes ut når en vesentlig større andel av forskningen er kartlagt med HRCS. Videre er det mange årsaker til at det ikke er, og antakelig heller ikke bør være, et én-til-én-forhold mellom sykdomsbyrde og forskningsinnsats. Sykdomsbyrde er en kompleks indikator som påvirkes av mange faktorer, og det er ikke nødvendigvis mer forskning som er virkemiddelet som skal til for å minske byrden. Man kan følgelig ikke slutte direkte fra sykdomsbyrde til prioritering av forskning, men sykdomsbyrde vil være et viktig utgangspunkt for en prioriteringsprosess.

Det er utviklet gode indikatorer på relevans innenfor helseforskningen gjennom nytte og brukermedvirkning som vurderingskriterier og bruken av HRCS. På hele målområdet er innovasjonsprosjekter i offentlig sektor og Offentlig sektor ph.d. gode indikatorer på hvor relevant brukerne oppfatter Forskningsrådet å være. Det kreves lengere tidsserier for å se utviklingen i relevansen målt med disse indikatorene. Resultatene i 2016 vurderes som et godt utgangspunkt for videre innsats.

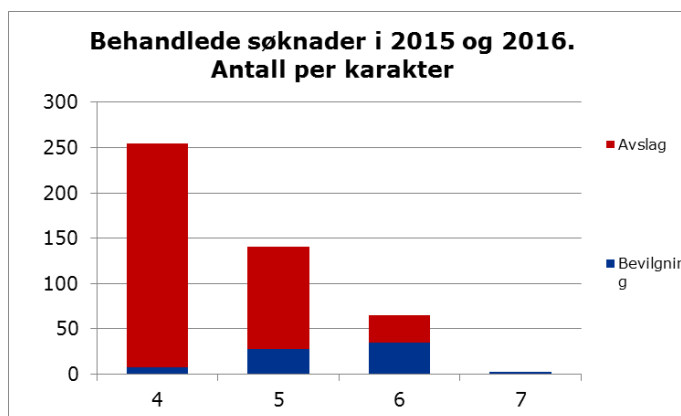
3.4.1.2 Styringsinformasjon: Forskningskvalitet på strategisk viktige områder

Karakterutvikling

Under omtalen av Mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet trekkes det frem to sentrale spørsmål: Bidrar Forskningsrådet til at de beste prosjektene får bevilgning? Og bidrar Forskningsrådet til kvalitetsutvikling over tid? Hovedtyngden av alle søknader til dette området blir vurdert etter kriteriet vitenskapelig kvalitet, hvorav forskerprosjekter utgjør den klart største søknadstypen. En undersøkelse av samvariasjon mellom vurdering av vitenskapelig kvalitet og hovedkarakter innenfor forskerprosjekter, viser at det er stor grad av sammenfall mellom disse vurderingene, og at kriteriet "vitenskapelig kvalitet" veier tungt når hovedkarakter settes. Også for dette området er det for mer enn 90 prosent av de beste søknadene (hovedkarakter 6 eller 7) sammenfall mellom vurderingen av vitenskapelig kvalitet og hovedkarakter, og hovedkarakter er derfor brukt i den

følgende undersøkelsen. Innenfor dette målområdet er det særlig viktig å kunne vise frem en sammenheng mellom høy vitenskapelig kvalitet og høy samfunnsnytte.

I 2015 og 2016 ble det behandlet 585 søknader som har benyttet vurderingskriteriet for vitenskapelig kvalitet innenfor dette området, hvorav forskerprosjekter utgjør hovedtyngden. Av søknadene oppnådde 209 (36 prosent) hovedkarakter 5 eller bedre. Søknadene fordeler seg på 26 utlysninger i 12 programmer. Rådet arbeider systematisk med å legge til rette for deltakelse i konkurranse om forskningsmidler, noe som i seg selv bidrar til kvalitetsutvikling. Det er et mål å styrke vitenskapelig kvalitet i bredden, blant annet ved å heve nivået på søknadene fra karakter 5 til 6. Men på forskningssvake områder der det skal bygges kapasitet og kvalitet vil det også være andre forventninger til vitenskapelig kvalitet og tett dialog med Forskningsrådet.

Som det fremgår av figuren ble alle søknader med karakter 7 innvilget, over 50 prosent med karakteren 6 og ca 20 prosent med karakteren 5. Kun 3 prosent av de med hovedkarakter 4 fikk innvilget prosjektet.

Internasjonalisering

For Forskningsrådet er det et viktig mål å øke *internasjonaliseringen* for å bedre kvaliteten og kapasiteten i norsk forskning. De nasjonale konkurransearenaene er også i stor grad en kvalifiseringsarena for deltakelse i H2020. Internasjonalisering kan måles på ulike måter, og her vises internasjonalisering basert på hvordan hvert av prosjektene er merket med dette,

sett i forhold til total prosjektportefølje innenfor området. Tallene baserer seg på Forskningsrådets egen merking av prosjektene for 2015 og 2016 innenfor de målrettede programmene og aktivitetene. Det kan

	2015	2016
Internasjonalt prosjektsamarbeid	35,9 %	38,2 %
Internasjonalt samarbeid om utlysning	2,8 %	3,6 %
Mobilitet	3,2 %	3,3 %
Internasjonale stimuleringsmidler	0,0 %	0,2 %
Internasjonalt vertskap	0,3 %	0,3 %

være overlapp mellom de fem kategoriene, da prosjektene merkes ut i fra innhold, og pengene kan derfor telles flere ganger. Som det fremgår av figuren er det en økning i andel internasjonalt prosjektsamarbeid fra 2015 til 2016. De fleste programmer og aktiviteter stiller krav om internasjonalt samarbeid i prosjektene, og i praksis er det slik at de beste søknadene alle har internasjonalt samarbeid. Forskningsrådet har også stipendordninger for å øke internasjonal mobilitet. Når de gjelder samarbeid om utlysninger er det FINNUT, JPI Neurodegenerative sykdommer og ERA-NET TRANSCAN som bidrar til økningen.

Et annet mål på internasjonalisering er å se på internasjonale *samarbeidspartnere*. Antall prosjekter med samarbeid i utlandet har økt fra 165 i 2014 til 195 i 2015 og videre til 210 i 2016.

Ved å se på *utvikling av suksessrate* og vurderinger av søknader til internasjonale konkurransearenaer for søknader med norske partnere som også har fått støtte fra Forskningsrådet, vil man kunne gjøre en kvalitativ vurdering av Forskningsrådets bidrag til internasjonalisering og kvalitetsutviklingen på de internasjonale konkurransearenaene. I mai 2015 ble det gjort en kartlegging som viser samvariasjon mellom støtte fra Forskningsrådet i perioden 2009 -2014 og støtte fra EUs rammeprogram FP7 2007-2013. I denne kartleggingen fremgår det at det er en signifikant positiv samvariasjon mellom midler fra Forskningsrådet og midler fra FP7. Samvariasjonen er større innenfor Bedre helse og helsetjenester, svakere innenfor Velferd, arbeidsliv og utdanning. Det henvises for øvrig til avsnittet om det strategiske området "Økt deltagelse i Horisont 2020" under Mål 4 – Velfungerende forskningssystem.

3.4.1.1 Styringsinformasjon: Forskningsbasert kunnskap spres og bidrar til innovasjon i offentlig forvaltning og næringsliv til nytte for tjenestemottakerne

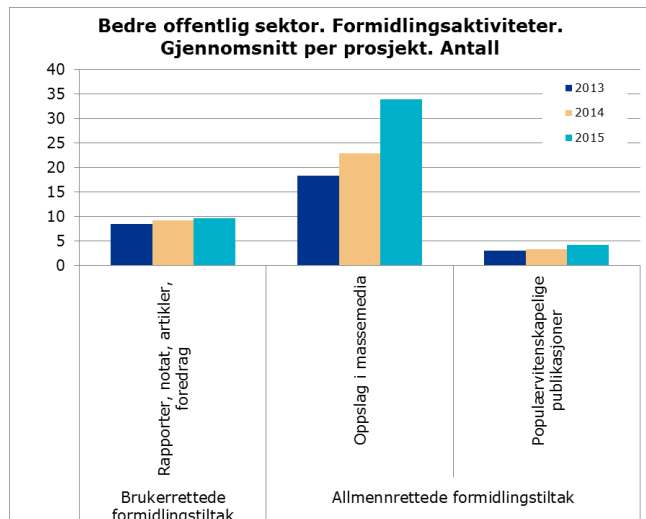
Allmennrettet og brukerrettet formidling

Ved å se på utviklingen av allmennrettet og brukerrettet formidling kan man vurdere sannsynligheten for at ny forskningsbasert kunnskap blir kjent for brukerne og tatt i bruk.

Totalt antall formidlingsaktiviteter økte i perioden 2013-2015. Utvalget er basert på alle prosjekter merket med Bedre offentlige tjenester og omfatter således både målrettet og øvrig portefølje. Brukerrettede formidlings-tiltak har hatt en moderat økning, mens de allmennrettede formidlingstiltakene har hatt en betydelig sterkere økning. Mye av økningen i totaltallene kan forklares med en økning i antallet prosjekter som har denne merkingen og som rapporterer i denne perioden. Samtidig skjuler tallene store forskjeller. Innenfor enkelte aktiviteter er det en nedgang, og andre har stor økning. Videre er rapporteringen også knyttet til hvilken fase programmene og prosjektene er i.

Gjennomsnittlig rapportert formidling per prosjekt øker også i perioden. Det gjelder særlig oppslag i massemedia. Ulike mekanismer gir store variasjoner. Når en hendelse får mye mediedekning, og det finnes prosjekter som omhandler nettopp den aktuelle saken, vil også forskningsprosjektet få mange oppslag i media. Et eksempel på dette er forskningen for å utvikle en ebolavaksine samtidig med ebolaepidemien i Vest-Afrika i 2015. Videre er det noen prosjekter der prosjektleder/forskere har faste spalter i aviser. Dette anses som viktige bidrag i å spre forskningsbasert kunnskap.

Når vi ser på median-verdien for rapportering, er det liten endring å spore i formidlingsaktiviteten per prosjekt, og faktisk en nedgang fra 2014 til 2015 for oppslag i massemedia. Hovedtendensen er altså at det er flere prosjekter som har aktivitet rettet mot målet om Bedre offentlige tjenester, og at formidlingsaktiviteten per prosjekt stort sett er på det jevne. Unntaket gjelder enkeltprosjekter som spres mye i media og som genererer mange nyhetsoppslag.

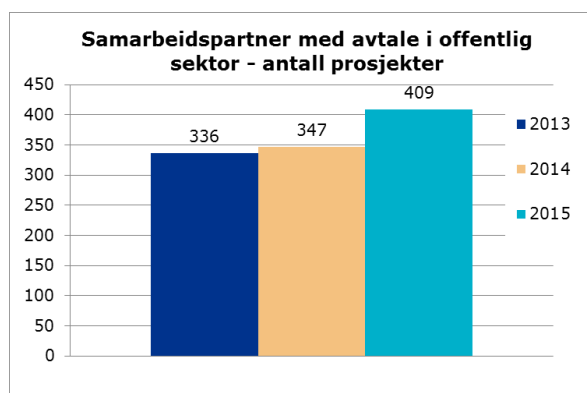
Forskningsrådet har i flere år jobbet systematisk for å bidra til at forskningen i større grad blir tatt i bruk. I 2016 har det vært arrangert fem *forskningsfrokoster* for politikere og forvaltning, der kunnskapsstatus på aktuelle temaer presenteres. Målet er å vise at forskningen kan gi noen retninger og vise større tendenser. Temaene i 2016 har vært; Hva vet vi om trygd?, Hva vet vi om kvalitet i høyere utdanning?, Hva vet vi om evnerike elever?, Hva vet vi om sykefravær? og Hva vet vi om antibiotikaresistens?. Av andre brukerrettede arrangementer kan nevnes at programmet Sykefravær, arbeid og helse arrangerte et brukerrettet seminar hvor forskerne presenterte funn knyttet til arbeidsdeltakelse og sykefravær hos foreldre til barn med spesielle behov. Videre at Utdanningsprogrammet FINNUT arrangerte konferansen "Ny kunnskap for læring", der beslutningstakere og representanter fra utdanningssektoren fikk et innblikk i funn fra utdanningsforskningen.

3.4.1.2 Styringsinformasjon: Styrket samspill mellom forskning, utdanning og praksis

Søknader fra offentlig sektor og søknader med prosjektpartner fra offentlig sektor

Ved å se på utvikling av omfang og bredde i virksomheter i offentlig sektor som tar del i forsknings- og innovasjonsprosjekter, kan man gjøre en vurdering av om samspillet mellom forskningsmiljøene og offentlig sektor er i utvikling.

Utviklingen av virksomheter i offentlig sektor som tar del i forskningsprosjekter baseres på institusjoner som er kontraktspartner/prosjektansvarlige. Antallet løpende prosjekter med prosjektansvarlig i offentlig sektor har økt fra nærmere 50 til nærmere 60 fra 2013 til 2015. Offentlig sektor ph.d. er en viktig forklaringsfaktor på økningen til 2015.

For prosjektene eller søknadstypene der offentlig sektor er prosjektansvarlig eller for identifiserte utlysninger som setter krav om samarbeid med offentlig sektor, er det mulig å se nærmere på hvem offentlig sektor har som samarbeidspartnere. Som det fremgår av figuren er det en økning i antall samarbeidspartnere med avtale i offentlig sektor. Det er med andre ord en klar økning i både antall prosjektansvarlige og antall samarbeidspartnere i offentlig sektor. Særlig bidrar ordningen Offentlig sektor ph.d., HELSEVEL og FINNUT til utviklingen.

Forskningsrådet har også utviklet søknadstypen Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor for å utvikle samspill med og innovasjon i offentlig sektor. Søknadstypen Annen støtte med definerte krav til samarbeid, er også brukt til dette formålet. Videre er aktiviteten Offentlig sektor ph.d. et viktig tiltak. Hvilke institusjoner som søker disse støtteformene, og vurderingen av disse kan gi en indikasjon på utviklingen i samspill mellom forskningssektorene og offentlig sektor.

Innenfor ordningen Offentlig sektor ph.d. er det i første rekke de store kommunene som til nå er mobilisert og flere av disse har mer enn ett prosjekt, men det er også tre mindre kommuner i porteføljen. Det er flere store statlige virksomheter i porteføljen, eksempelvis Statens vegvesen, STATPED, KD, Helsedirektoratet og NAV. Forskningsrådets vurdering er at det er god fordeling av prosjekter på statlig og kommunal sektor. Også to ideelle organisasjoner har fått bevilget midler. Ordningen har også mobilisert prosjekter innenfor helse- og omsorgssektoren, utdanningssektoren, teknisk sektor, bygg- og anleggssektoren og kultursektoren. Et område som til nå ikke er godt representert er IKT og digitalisering.

3.4.1.3 Vurdering av måloppnåelse

Det drives relevant forskning på områder med store kunnskapsbehov. Analysen av porteføljen i forhold til relevanskriteriet, anvendelse av søknadstyper og den tematiske fordelingen av prosjektene på sykdomskategorier, er et uttrykk for dette. Forskningsrådet skal både støtte høykvalitetsforskning på forskningssterke områder og løfte kvaliteten på forskningssvake området. Rådet vurderer at en har lyktes med begge deler. Det arbeides med utvikling av bedre indikatorer for å vise dette tydeligere. Et viktig middel for å løfte kvaliteten er internasjonalisering. Forskning for bedre offentlige tjenester skjer i økende grad i internasjonalt samarbeid, en meget positiv utvikling fra et dårlig utgangspunkt for noen år siden.

Forskningsrådet har i de senere år prioritert høyt det å bidra til at forskningen blir tatt i bruk. Det arbeides nå systematisk med vektlegging av formidling, utvikling og spredning av oppsummert forskning og tiltak for å styrke brukerne av forsknings evne til å ta forskningen i bruk. Indikatorer viser at formidlingsaktivitetene øker, selv om det fortsatt er stor variasjon. Det gjenstår mye arbeid med å utvikle gode indikatorer på bruk. Det kan måles gjennom evalueringer, men det er svært ressurskrevende. Det er en tydelig økning i samspillet mellom forskning og offentlig sektor innenfor forskningen for bedre offentlige tjenester. Det kan avleses både gjennom flere prosjekter som ledes av enheter i offentlig sektor og flere samarbeidspartnere i prosjektene fra offentlig sektor. Dette kommer som resultat av nyorientering av programmene, nye støtteformer og målrettet mobiliseringsarbeid. Også på dette området pågår det et utviklingsarbeid for å få enda bedre indikatorer.

Forskningsrådet har arbeidet systematisk med å videreutvikle virkemidler og støtteformer, slik at de bedre treffer offentlig sektor og bidrar til å bedre koblingen mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon. Gjennom etablering av ny programstruktur på helseområdet, etablering av den nye satsingen Lærertetthet og læringseffekt og arbeidet med det nye programmet FORKOMMUNE, som starter opp i 2017, legges det til rette for målrettet innsats. Klassifisering av forskningen i forhold til helseproblemer de retter seg mot og

arbeidsdeling mellom ulike aktører, blir mer synlig når flere aktører klassifiserer sin forskning. Det legges økt vekt på brukermedvirkning og nytte blant annet ved etablering av kompetansevirkemiddelet Offentlig sektor phd.d. og ny søknadstype Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor. Arbeidet med revisjon av programlogikk vil tydeliggjøre sammenheng mellom innsats og resultater og vil bidra til enda større fokusering på forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter av Forskningsrådets innsats. Budsjettveksten til forskning for bedre offentlige tjenester er svak, men samlet sett vurderes måloppnåelsen som god og Forskningsrådets vurdering er at de tiltakene som er innført går i positiv retning for forskningen. På flere områder pågår det et arbeid med å utvikle indikatorer for bedre å kunne vurdere måloppfyllelsen.

3.4.2 Hav

Området Hav omfatter de ressursbaserte næringene knyttet til havet. Ett område som dekker de marine ressurser og næringer i tillegg til forvaltningsmessige problemstillinger, ett tilknyttet maritime næringer, og ett område tilknyttet petroleumsvirksomheten.

Forskningsrådets har betydelige innsats innenfor alle de tre prioriterte områdene. Samlet innsats på området Hav, i både målrettede og ikke-målrettede aktiviteter, var i 2016 på nærmere 1,7 mrd. kroner. Den målrettede innsatsen var på nær 900 mill. kroner, en økning på om lag 70 mill. kroner fra 2015. Det er den målrettede innsatsen som omtales videre i kapittelet. Det marine området og petroleumsområdet er de største innenfor Hav, med en innsats på henholdsvis rundt 350 og 400 mill. kroner i 2016. Det maritime området er noe mindre med et samlet volum på anslagsvis 130 mill. kroner i 2016. Den budsjettmessige økningen i 2016 kom første og fremst innenfor petroleumsområdet gjennom økt satsing på pilotering og demonstrasjon av nye teknologiske løsninger. Satsingen kom som en del av regjeringens tiltakspakke for arbeid. Samlet ble det gitt en budsjettvekst på 175 mill. kroner på dette området i 2016. De to andre områdene hadde en beskjeden vekst, men aktivitetsnivået økte noe gjennom igangsetting av flere prosjekter ved bruk av midler fra tidligere år.

Området Hav ivaretas først og fremst gjennom et begrenset antall større programmer. Innenfor petroleumsområdet er det PETROMAKS2 og DEMO 2000, innenfor det marine området er det MARINFORSK, HAVBRUK, BIONÆR og POLARPROG, mens det innenfor det maritime området er programmet MAROFF. Programmene representerer hver for seg strategiske satsinger på sentrale deler av de ulike områdene og kan på den måten videreutvikle disse på en rett og helhetlig måte. Dette viser seg for eksempel ved at de enkelte områdene er innrettet mot ulike deler av det norske forskningslandskapet. Det marine området finansierer forskerprosjekter i særlig grad mot instituttsektoren og til dels universitetssektoren. Forskerprosjektene har også stor grad av samarbeid med næringslivet. I tillegg har Havbruksprogrammet også en betydelig andel innovasjonsprosjekter. Det maritime området retter seg i all hovedsak mot bedrifter og næringsliv gjennom innovasjonsprosjekter og kompetanseprosjekter for næringslivet, mens petroleumsområdet vektlegger både forskerprosjekter og innovasjonsprosjekter. Nær halvparten av midlene innenfor Hav går mot instituttsektoren, tett fulgt av næringslivet, mens midlene mot UoH-sektoren utgjør en noe mindre andel.

De siste årene har Forskningsrådet arbeidet med å identifisere muligheter for tverrgående teknologisamarbeid bl.a. gjennom flere fellesutlysninger mellom de målrettede aktivitetene. I 2016 lanserte Rådet sin egen havteknologisatsing for å stimulere til samarbeid på tvers av de havbaserte næringene. Forskningsrådet bevilget i 2016 nær 100 mill. kroner til 12 nye innovasjonsprosjekter i bedrifter som leverer teknologiløsninger til havnæringene.

Det har vært oppmerksomhet knyttet til hvordan DEMO 2000 har utnyttet midlene i tiltakspakken for arbeid. Målsettingen med tiltakspakken er å gjøre norsk leverandøring industri konkurransedyktig, øke produktiviteten og redusere kostandene for fremtidige utbygginger på norsk sokkel. Tildelingen har også prioritert prosjekter som bidrar til å redusere klimagassutslippene fra virksomhetene på sokkelen som et ledd i en omstilling av petroleumsindustrien til mer miljøvennlige driftsformer. Totalt har DEMO 2000 gjennom to utlysingsrunder tildelt 190 mill. kroner til nye prosjekter som startet opp i 2016. Av disse er til sammen 103 mill. kroner tildelt bedrifter i Agder, Rogaland og Hordaland. Et eksempel på hva denne type satsing kan bidra til, er et prosjekt som skal utvikle en ny helautomatisk kontinuerlig borerigg, og hvor det er vist at det vil være mulig å spare opp mot 45 prosent av tiden til boring av en produksjonsbrønn sammenlignet med en tradisjonell borerigg. Til

sammen dekker PETROMAKS 2 og DEMO 2000 hele utviklingsløpet fra grunnforskning og innovasjon til demonstrasjon og pilotering av teknologi.

Det foregår et utstrakt internasjonalt forsknings samarbeid. Innenfor petroleumsområdet er det eksempelvis gjennomført fellesutlysninger med både Brasil og Russland. Et samarbeid som også er et uttrykk for hvordan forskningsområder trekkes inn i norsk utenrikspolitikk. Norge deltar også i ERA-NET Cofund MarTERA, hvor 17 partnere fra 15 land deltar i et bredt internasjonalt samarbeid om utvikling av havteknologi. De norske marine forskningsmiljøene har så langt hatt stor gjennomslagskraft i H2020 med en returandel på 11 prosent på "marine" midler i samfunnsutfordringene. Det er norsk deltakelse i 29 av totalt 38 innstilte prosjekter.

Innenfor området Hav gjennomføres det i de målrettede programmene 660 løpende prosjekter og det er etablert vel 200 nye prosjekter i løpet 2016. Porteføljen innenfor petroleum og det maritime området domineres av teknologifagene, mens det marine område domineres av fiskerifag og naturfagene. Det er en også en andel samfunnsfag innenfor det marine området og petroleumsområdet. Satsingene innenfor Hav bidrar vesentlig til rekruttering og finansierer rundt 140 doktorgradsårverk i 2016. Sluttrapporten fra 10 år med havbruksforskning – HAVBRUK 2006-2015, viser hvordan resultatene fra programmet er tatt i bruk i næring og forvaltning. Evalueringen fra 2013 viser at prosjektene holder høy kvalitet og er internasjonalt orientert og at det er utviklet grunnleggende forskning i nasjonale kompetansemiljøer. Den samlede forskningsinnsatsen har blant annet bidratt til kunnskap som ligger til grunn for at produksjonen av laks og ørret i dag er tilnærmet fri for antibiotika, at det er avlet fram en mer robust laks, og at det kan brukes alternativer fôrråvarer. Havbruksprogrammet støtter også, i samarbeid med andre programmer, prosjekter som studerer miljøpåvirkninger av oppdrett. Et eksempel er prosjektet QuantEscape hvor det er utviklet nye statistiske metoder om innkryssing av oppdrettslaks i de ville laksebestandene.

Forskningsrådet har bidratt aktivt til å skape møteplasser hvor forskerne, næringene og ulike samfunnsaktører kan treffes for å oppdatere kunnskap og diskutere forskningsbehov og forskningspolitikk. Rådet arrangerte i samarbeid med Innovasjon Norge standen "Innovation Park" under årets Offshore Northern Seas (ONS) i Stavanger. ONS Innovation Park er det viktigste kommunikasjons tiltaket for å vise frem innovative leverandørbedrifter som har fått finansiering av petroleumsprogrammene i Rådet. Standen var godt besøkt og bedriftene var svært godt fornøyde med eksponeringen de fikk. Forskningsrådet arrangerte også et eget seminar med fokusering på helse, miljø og sikkerhet i offshore petroleumsssektor under ONS, der blant annet nytt kunnskapsgrunnlag for PETROMAKS2s langsiktige innsats på området ble gjennomgått. Programmene MILJØFORSK, MARINFORSK og HAVBRUK har samarbeidet om å arrangere et forskermøte om villaksens overlevelse i sjøen, for å belyse hva man vet, hva man eventuelt kan finne ut, og hva som kan gjøres for å finne ut mer om årsakene til nedgang i tilbakevandring av atlantisk laks. Havbrukskonferansen oppsummerte ti års forskning, og pekte på havbruk som drivkraft i norsk bioøkonomi, men også på mulighetene for samarbeid og teknologioverføring på tvers av sektorer, ikke minst fra olje- og gassnæringen til havbruk. Konferansen "Sjømat og Helse" rettet seg mot kunnskapsbehov i skjæringspunktet mellom sjømat og folkehelse med innlegg fra både helse- og fiskeriminister, i tillegg til innledninger fra representanter for WHO og FAO. Forskningsrådet deltok også på NorFishing - verdens ledende messer innenfor fiskeriteknologi -, med informasjon om Rådets rolle innenfor fiskeri- og sjømatnæringen.

Det strategiske grunnlaget for satsingen på Hav er bragt vesentlig videre i løpet av 2016. Med Forskningsrådet som sekretariat, er det lansert en helt ny MARTIM21-strategi. Denne strategien legger vekt på å prioritere forskning for å fremme klima- og miljøvennlig maritim virksomhet, forskning for å ta i bruk muliggjørende teknologier som kan gi en digitalisering av maritim næring, og forskning for å bidra til at nye markeder, teknologier og forretningsmodeller kan gi muligheter i eksisterende og framvoksende næringer. Dessuten vil det være viktig å prioritere forskning for økt sjø sikkerhet og forskning som er relevant for sjøtransport og maritime operasjoner i nordområdene. Ny revidert OG21 strategi er levert, hvor hovedbudskapet er hvordan ny teknologi kan utløse betydelige verdier og gi lavere klimagassutslipp. Forskningsrådet har også bidratt med innspill til regjeringens kommende havmelding og havstrategi, hvor det blant annet er lagt vekt på forskningsbehov knyttet til miljø, fornybar energi, skipsfart, fiskeriresurser og samarbeid om forskningsinfrastruktur. Også statistikk og kunnskapsgrunnlaget er videreutviklet, blant annet gjennom kartlegging av marin FoU, inkludert havbruksforskning.

Området Hav viser samlet sett en positiv utvikling med økt samarbeid på tvers av målrettede programmer og oppgang i porteføljen. Den budsjettmessige oppfølgingen har i midlertid hovedsakelig vært rettet mot tiltakspakke innenfor petroleumsområdet, mens veksten har vært beskjeden for de to andre områdene.

Forskningsrådets har etablert en sterk satsing på havteknologi. Ved å koordinere innsatsen i ulike forskningsprogrammer som støtter havbasert virksomhet, bidrar Forskningsrådet til å mobilisere kompetanse- og teknologioverføring på tvers av sektorer. Dette vil kunne gi nye arbeidsplasser og bærekraftig verdiskaping i næringer der Norge har naturgitte fortrinn. Samarbeidet på tvers av områdene vurderes som viktig for å styrke omstillingsevnen for norsk økonomi. Prosjektene som har fått støtte holder høy kvalitet.

Forskningsrådet sikrer at forskningen har høy kvalitet og relevans ved at forskningsmiljøene konkurrerer om midlene. Det er stor søknadstilgang til aktivitetene på områdene med søknader av høy kvalitet. Mange av disse søknadene er det ikke midler til å finansiere. Både næringslivet og forskningsinstitusjonene ser ut til å ha god evne til å regulere kapasiteten etter prosjektinngang.

3.4.3 Klima, miljø og miljøvennlig energi

Området Klima, miljø og miljøvennlig energi omfatter området Miljøvennlig energi, som igjen består av forskning innenfor ulike former for fornybar energi, energiinfrastruktur, energieffektivisering og CO₂-håndtering. Området Miljø omfatter blant annet terrestrisk forskning om økosystemer, naturmangfold og forurensing, men også transport og byutvikling. Klimaområdet omfatter forskning knyttet til klimasystemet og endringer i klima, effekter av klimaendringer på natur og samfunn, og tilpasning til klimaendringer, samt samfunnsendringer som bidrar til å redusere klimagassutslipp.

Forskningsrådets har betydelig innsats innfor alle de tre prioriterte områdene. Samlet innsats, både i målrettede og ikke-målrettede aktiviteter, var i 2016 på i overkant av 2 mrd. kroner. Den målrettede innsatsen utgjorde om lag 1 mrd. kroner, en økning på vel 100 mill. kroner fra 2015, som hovedsakelig skyldes igangsetting av flere prosjekter ved bruk av midler fra tidligere år. Det er den målrettede innsatsen som omtales videre i kapitlet. Miljøvennlig energi utgjør det største området med 620 mill. kroner. Deretter kommer klimaområdet med 270 mill. kroner, mens innsatsen innenfor miljø utgjør kun 90 mill. kroner. Den budsjettmessige veksten i 2016 var på totalt 76 mill. kroner, hvor økningen på miljøvennlig energi utgjorde 54 mill. kroner. Så si hele økningen gikk til en ny runde med FME-er. Veksten knyttet til klima og miljø var beskjeden og på henholdsvis 13 og 8 mill. kroner.

Klimaområdet ivaretas i all hovedsak av KLIMAFORSK, og POLARPROG, miljø av MILJØFORSK og også av POLARPROG, mens miljøvennlig energi ivaretas av ENERGIX, CLIMIT og senterordningen FME. Det foregår relevant aktivitet innenfor en rekke andre programmer og ordninger. Dette gjelder særlig de åpne arenaene FRIPRO og BIA, men også satsingen på forskningsinfrastruktur. Instituttsektoren er en stor mottager av midler fra området. Over halvparten av innsatsen går mot denne sektoren. Også universitetene er aktive på feltet og mottar 1/3 av midlene. Næringslivet mottar så å si midler bare fra ENERGIX, men inngår som partner i en rekke prosjekter. Teknologifagene dominerer innenfor miljøvennlig energi, mens naturvitenskap utgjør et vesentlig tyngdepunkt innenfor klima- og miljøområdet. Det er en andel samfunnsvitenskap innenfor alle områder, mens innsatsen mot humaniora er fremdeles svært beskjeden.

Forskningen innenfor Klima, miljø og miljøvennlig energi spenner over en rekke temaområder. Energi-effektivisering er eksempel på et temaområde som er særlig viktig for å nå klimamålene satt for Norge og Europa. Gjennom et bredt internasjonalt prosjekt tas det sikte på å utvikle et simuleringsverktøy for samspillet mellom termodynamiske systemer i og mellom bygninger, slik at en kan utnytte den samlede energibruken i hele bygningsmassen på en mest mulig effektiv måte. Det er også utviklet en klimakalkulator for privatpersoner og næringsliv slik at en kan motivere til endring basert på eget forbruk av CO₂. Det er videre utviklet modeller for hvordan skogen best kan forvaltes både med hensyn til CO₂-utslipp og utnyttelse av biomasse til energi-formål, blant annet med sikte på å gi relevante innspill til FNs klimapanel.

To nye viktige satsinger er iverksatt i 2016 – FME og PILOT-E. Forskningsrådet har tildelt en ny runde med åtte nye forskningssentre for miljøvennlig energi (FME). De nye sentrene får en årlig bevilgning på 15–25 mill. kroner i opptil åtte år, totalt 160 mill. kroner pr år. De åtte nye forskningssentrene skal bidra til å redusere

klimagassutslippene nasjonalt og internasjonalt, bruke energi mer effektivt og øke produksjonen av fornybar energi. Sentrene dekker områdene vannkraft, smarte strømmnett, energieffektiv industri, miljøvennlig transport, CO₂-håndtering, solceller, biodrivstoff og nullutslippsområder i byene. En viktig oppgave er å vise frem resultatene av forskningen og bidra til en kunnskapsbasert debatt om miljøvennlig energi. PILOT-E er et nytt tilbud til næringslivet innenfor fornybar energi, hvor en har realisert ambisjonen om et sømløst virkemiddelapparat mellom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova. Et PILOT-E-prosjekt kan forvente finansiering og bistand fra alle de tre institusjonene såfremt det når avtalte milepæler. PILOT-E gir større forutsigbarhet i gjennomføringen av prosjektet fra forskning, anvendelse ut til et marked og sikrer koblingen mellom bedriftenes forsknings- og utviklingsaktiviteter og sluttkunden for løsningene som utvikles. Den første PILOT-E-utlysningen var rettet mot utslippsfri maritim transport.

Norge har ambisiøse mål og store forpliktelser internasjonalt for omstilling til et bærekraftig lavutslipps-samfunn. Ti nye forskningsprosjekter og ett kompetanseprosjekt skal forske på omstilling til et bærekraftig lavutslipps-samfunn. For å ivareta og videreutvikle fremragende norsk klimaforskning fikk også fem prosjekter av fremragende kvalitet støtte under en tematisk helt åpen utlysning på klima. Tap av naturmangfold og påvirkninger på økosystemtjenester er blant de største miljøutfordringene. 16 miljøprosjekter med en ramme på ca. 70 mill. kroner ble startet i 2016 med vekt på arealbruksutviklingens påvirkning på terrestrisk naturmangfold og samfunnsutviklingen.

Forskning på byens sosiale, miljømessige og økonomiske aspekter er prioritert i en rekke programmer i Forskningsrådet. For å koordinere, synliggjøre og samle ressursene på dette området ble det i 2016 etablert en egen utlysning rettet mot ulike problemstillinger knyttet til byens utfordringer og muligheter. Det var satt av 71 mill. kroner og kom inn 63 søknader.

Forskningsrådet har i 2016 bidratt aktivt til å skape møteplasser hvor forskerne, næringene og ulike samfunnsaktører kan treffes for å oppdatere kunnskap, diskutere forskningsbehov og forskningspolitikk. Rådet arrangerte bl. a. Energiforskningskonferansen, hvor de åtte nye FME-ene ble lansert, og for første gang en egen bykonferanse. Begge samlet over 300 deltakere. I forbindelse med byforskningsutlysningen ble det også arrangert et informasjons- og nettverksmøte. Under avslutningskonferansen for MILJØ 2015 ble en syntese-rapport med resultater fra prosjektene som programmet har finansiert lansert. Det er bl.a. dokumentert komplekse økologiske sammenhenger mellom arter, og at dagens raske tap av biologisk mangfold kan føre til uventet hurtige omveltninger i økosystemene. Det er også dokumentert hvordan klimaendringer og reguleringer kan endre begroing og bunnsfauna i regulerte vassdrag. Forskningen har således frembragt ny, forvaltningsrelevant innsikt på området.

Kunnskapsgrunnlaget for forskningspolitikken utvikles på flere måter. Forskningsrådet har fått kartlagt den nasjonale ressursinnsatsen innenfor miljø- og klimaforskning. Innsatsen i 2014 var på om lag 2,4 mrd. kroner for miljø og 2 mrd. kroner for klima. Forskningsrådets andel av finansieringen utgjorde om lag 26 prosent av miljøforskningen og 30 prosent av klimaforskningen. Nærmere 3 000 personer var involvert i miljøforskningen og nærmere 2 800 personer i klimaforskningen. Kartleggingene viser også at de to forskningsfeltene er svært like på mange områder, blant annet preget av deltakelse fra mange fagområder og en betydelig internasjonal orientering. Tilsvarende kartlegging er gjort innenfor polarforskningen. Kartleggingen viser at Norge opprettholder sin posisjon som verdens tredje største forskningsnasjon i Arktis og opprettholder sin 21. plass i Antarktis. Det ble nasjonalt brukt 1,8 mrd. kroner på polarforskning i 2014, hvor i underkant av 20 prosent går gjennom Forskningsrådet. Norsk polarforskning siteres imidlertid mindre enn forskning utført av andre store polarforskningsnasjoner. Det ble også igangsatt en evaluering av norsk polarforskning i et internasjonalt perspektiv. Evalueringskomiteen er internasjonal og vil rette spesiell oppmerksomhet mot Svalbardforskningen.

Etter bestilling fra KLD, har Forskningsrådet også utarbeidet en rapport om forskningsinnsats innenfor lavutslipp av klimagasser. Rapporten ga en oversikt over den samlede norske forskningsinnsatsen og en vurdering av på hvilke områder det er størst behov for økt innsats med utgangspunkt i Norges klimamål for 2030 og 2050. Rapporten dannet et viktig kunnskapsgrunnlag for KLDs betydelige tildeling til Forskningsrådet i statsbudsjett 2017 på lavutslipp.

Klima, miljø og miljøvennlig energi er utfordringer som ikke kan løses av en nasjon alene, og er et område preget av utstrakt internasjonalt samarbeid på alle områder. Norge gjør det også relativt bra innenfor de prioriterte områdene energi, klima og miljø i Horisont 2020. Det internasjonale samarbeidet krever også utvikling av avtaler og nye samarbeidsformer. I 2016 har det eksempelvis blitt utviklet en juridisk bindende avtale om forskningssamarbeid under Arktisk råd hvor Rådet har vært leder for den norske delegasjonen. Avtalen legger blant annet til rette for styrket forskningssamarbeid gjennom enklere prosedyrer for å ta personell, utstyr og prøver over grenser, fordeling av data og for tilgang på infrastruktur og logistikk. Forskningsrådets posisjon og kompetanse på slike områder er også utgangspunktet for at Rådet, som en oppfølging av Svalbardmeldingen, har fått i oppdrag å gi innspill til en overordnet strategi for forskning og høyere utdanning på Svalbard og å utvikle en egen forskningsstrategi for Ny-Ålesund.

Utviklingen innenfor Klima, miljø og miljøvennlig energi har samlet sett gått i positiv retning og har vært preget av fornyet aktivitet. Den målrettede satsingen på miljø- og klimafeltet vurderes imidlertid som for lav tatt i betraktning langtidsplanens mål om å øke det tverrgående behovet for slik forskning. Samtidig viser nylige kartlegginger av miljø- og klimaforskning i regi av NIFU at forskningsmiljøene har kapasitet til å absorbere en økt innsats på områdene. Forskningsrådet har i tillegg ett potensial for å integrere miljø- og klimaperspektiver mer på tvers og gi miljømessig bærekraft en mer sentral plass i flere programmer og satsingsområder. Rådets igangværende arbeid med en strategi for bærekraft er blant annet relevant for dette.

Det er ønskelig med en sterkere involvering og samhandling med næringslivet på miljø- og klimaområdet og at forskningen er mer brukerrettet. Forskningsrådet arbeider med dette i form av flere ulike tiltak, blant annet utlysninger av kompetanseprosjekter for næringslivet og offentlig sektor, gjennom å delta i et stort ERANET om klimatjenester og gjennom ulike møteplasser.

Den vitenskapelige kvaliteten på søknadene er jevnt over meget høy. Blant forsker- og kompetanseprosjektene er det hovedsakelig søknader med karakter 6 og 7 som innvilges. Det er også meget høy kvalitet på innovasjonsprosjektene som ledes av bedrifter med en overveiende del prosjekter med karakter 6.

Det er potensialet for flere tiltak som samordner og strukturer forskningen. FME-ordningen og utlysningssamarbeid mellom programmer, gir et vesentlig bidrag til dette og flere initiativ av denne typen planlegges.

PILOT-E vurderes som et viktig tiltak for å oppnå et mer sømløst virkemiddelapparat fra forskning til anvendelse i marked. Fellesinstrumentet som første gang hadde utlysning i 2016 er en videreføring og konkretisering av et langvarig samarbeid mellom virkemiddelaktørene på energiområdet. Tiltaket har fått stor oppmerksomhet, også politisk, og det vurderes nå lignende samarbeid på flere områder.

3.4.4 Globale utvikling og kulturelle endring

Globale utvikling og kulturelle endringer omfatter forskning på utenriks- og utviklingspolitikk, internasjonale relasjoner og norske interesser, forskning om og for utvikling, herunder også global helse- og vaksinasjonsforskning, og kulturelle endringsprosesser.

Forskningsrådets målrettede prosjektinnsats utgjør i 2016 i overkant av 305 mill. kroner. Prosjektinnsatsen fordeler seg med 130 mill. kroner rettet mot global helse og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC), anslagsvis rundt 65 mill. kroner rettet mot samarbeid med India, Russland, Kina, Sør-Afrika og Latin-Amerika (landprogrammene), anslagsvis 70 mill. kroner for studie av kulturell og politisk endring (SAMKUL, EUROPA og KULMEDIA), og rundt 47 mill. kroner til forskning om og for utvikling (NORGLOBAL). Det var en betydelig budsjettøkning i 2016, dels som følge av planlagt opptrapping og dels som følge av beslutning om igangsetting av neste periode av NORGLOBAL, men også som følge av det nye initiativet VISJON 2030. Samlet budsjettøkning i 2016 er på 130 mill. kroner. Den faglige orientering innenfor området er i stor grad gitt gjennom områdets hovedinnretning knyttet til helse, utvikling og kultur, slik at medisin og helsefag, samfunnsfag og humaniora er de dominerende fagområdene. Både UoH-sektoren og instituttsektoren er aktive på området og mottar nesten like stor andel av midlene.

Global utvikling

En midtveisevaluering av Global helse- og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC2) vurderer at programmet så langt har levert på samtlige målsettinger. Programmet anses å være en effektiv finansieringsmekanisme som tetter et viktig gap i det norske forskningslandskapet. Programmet har bidratt til bekjempelsen av større epidemier som Ebola-epidemien i 2014/15. Uten forskningsmiljøer med høy kvalitet og kapasitet, ville Norge ikke kunnet sittet i førerretet under gjennomføringen av den svært vellykkede ring-vaksinasjonsstudien i Guinea. Programmet har styrket nasjonal kapasitet på global helse- og vaksinasjonsforskning. Andelen forskningsgrupper involvert i tematikken har økt betydelig og det er større grad av nasjonalt og internasjonalt samarbeid, med spesiell vekt på Nord-Sør-samarbeid. Sistnevnte har bidratt til viktig kapasitetsbygging i lav- og lavere mellominntektsland (LLMICs). Den vitenskapelige kvaliteten og relevansen av porteføljen er vurdert som generelt god, og mange prosjekter har oppnådd stor internasjonal anerkjennelse.

Forskningsrådet har bidratt aktivt på internasjonalt nivå til at forskningsfinansiering kan mobiliseres raskt i akutte kriser (rapid response preparedness) i organisasjonen Global Research Collaboration for Infectious Disease Preparedness (GloPID-R). Dette har vært spesielt aktuelt i forbindelse med Ebola- og Zica-epidemiene. Det dreier seg om å forberede seg på slike kriser og ha klare regler for hva som utløser raskere utlysningssprosedyrer. Et resultat av dette var blant annet at midt under ebola-utbruddet i 2015 ble en ny vaksine prøvd ut i rekordfart. Nå foreligger de endelige resultatene, som viser at vaksinen gir beskyttelse mot ebola-virusykdom. Programmet har også bidratt med å finansiere utviklingen av en ny vaksine mot det dødelige rotaviruset. Vaksinen innføres nå i et av verdens største vaksinasjonsprogrammer.

Evalueringen av India-programmet (Oxford Research AS) er positiv og viser at programmet har hatt nytteverdi og bidratt til å styrke norsk-indisk forskningssamarbeid. Samtidig peker evalueringen på at programmets finansiering er utilstrekkelig dersom det skal dekke bredden av programplanens målsettinger. Evalueringsrapporten er oversendt Utenriksdepartementet og Den norske ambassaden i India til orientering, og vil bli fulgt opp av administrasjonen i samråd med disse.

VISJON2030 er et nytt initiativ som har som overordnet mål å fremme fattigdomsreduksjon gjennom innovasjon i land som mottar bistand fra Norge. Ordningen er finansiert av Utenriksdepartementet og er et samarbeid mellom Norad, Innovasjon Norge og Forskningsrådet. I 2016 og 2017 går midlene til innovasjonsprosjekter og følgeforskning.

I samarbeid med Innovasjon Norge, SIU og norske institusjoner ble det for første gang arrangert South Africa – Norway Science Week. Tema var Value Creation in Ocean Space og behovet for samarbeid mellom Norge og Sør-Afrika om forskning, utdanning og innovasjon. Det var stor interesse for arrangementet, som også viser betydning av forskningssamarbeid for utviklingen av norske internasjonale relasjoner.

Programmet Norge - global partner (NORGLOBAL) ble i 2016 besluttet videreført for en ny periode på 8 år. Programmet skal finansiere forskning av høy kvalitet som kan bidra til global bærekraftig utvikling for å nå FNs bærekraftsmål. Programmet finansieres av UD. NORGLOBAL har i sin første fase blant annet hatt en egen satsing på skatteparadis og kapitalflukt i utvikling (TaxCapDev). Resultater fra denne forskningen har bidratt til forståelse av hvilke negative effekter skatteparadis og kapitalstrømmer ut av utviklingslandene har for utviklingslandene. Etter avsløringene gjennom "The Panama Papers" har forskere fra programmet deltatt aktivt i debatten om skatteparadis og "The Panama Papers", både i nasjonale og internasjonale media, som for eksempel BBC, NRK og gjennom kronikker i Washington Post og Dagens Næringsliv.

En midtveis gjennomgang av NORGLOBALS aktivitet innenfor humanitær politikk ga generelt sett en positiv vurdering av HUMPOL-satsingen for å ha bidratt til økt forskningsbasert kunnskap om humanitære spørsmål, tverrfaglighet og samarbeid med partnere i Sør. Det ble samtidig påpekt at det i denne fasen er vanskelig å se at prosjektene har bidratt vesentlig til policy-utviklingen på myndighetssiden eller til andre som utformer humanitær politikk.

Kulturell endring

Den humanistiske forskningen mottar litt over 280 mill. kroner eller 3 prosent av de FoU-midler som ble delt ut i 2016. Dette er omtrent på nivå med fjoråret. Litt over halvparten av dette finansieres gjennom Fri

prosjektstøtte og SAMKUL. Store programmer og handlingsrettede programmer bruker kun 1 prosent av midlene til humanistisk forskning. Grunnforskningsprogrammene bruker ¼ av midlene til humaniora, hvor SAMKUL står for det aller meste.

SAMKUL-programmets porteføljeanalyse fra 2015 viser blant annet at det er god forskningskapasitet i mange sentrale humanioramiljøer utover fagområdets tradisjonelle gjenstandsområder, eksempelvis innenfor klima og miljø, helse, og ulike problemstillinger knyttet til migrasjon og integrering. Søkningen til SAMKULs utlysninger har vært svært stor, og under ti prosent har blitt innvilget. Mange svært gode og samfunnsrelevante søknader har blitt avslått, og dette indikerer også at kvaliteten på forskningen er god. Porteføljeanalysen viser at programmet, med sin klare ambisjon om å fremme samfunnsrelevant forskning, i stor grad har lyktes i å engasjere humanioramiljøene. Programmet utarbeidet høsten 2015 en ny programplan for perioden 2016 til 2020, som viderefører satsingen på humanistisk orientert forskning på sentrale samfunnsområder med store utfordringer.

SAMKUL-perspektivet er godt gjenkjennbart i Forskningsrådets innspill til Regjeringens kommende humanioramelding, hvor det blant annet etterlyses at humanistisk forskning i større grad må rettes mot samfunnsutfordringer og bidra til et bredt kunnskapsgrunnlag for å forstå og håndtere disse. Innspillet peker også på at i revisjonen av Langtidsplanen for forskning bør den humanistiske forskningens rolle gjøres enda tydeligere, både innenfor de eksisterende satsingsområdene og ved å innføre "kulturelle endringsprosesser" som en ny tematisk prioritering.

Forskningsrådet gjennomfører i 2016-2017 den største evalueringen av de humanistiske fagene i Norge på 30 år. Et av de nyskapende elementene er at forskningens samfunnsbidrag er tatt med i evalueringen (impact-cases). En foreløpig oversikt over innsendte eksempler på konkrete samfunnsbidrag viser at det store flertall av disse belyser samfunnsmessige endringsprosesser og svarer på problemstillingene som blant annet er sentrale under samfunnsutfordring 6 i H2020. Dette viser at mye humanistisk forskning i Norge allerede er rettet mot samfunnsutfordringer, og at dette er en kapasitet som enda tydeligere kan knyttes til forskningspolitisk prioriterte satsingsområder. Humanioraevalueringen, inkludert impact-undersøkelsen, vil gi et viktig kunnskapsgrunnlag for en videre utvikling av kulturfagenes rolle og samfunnsrelevans.

3.5 Mål 4. Velfungerende forskningssystem

Målformulering: «Et velfungerende forskningssystem er en grunnleggende forutsetning for å nå målene i forskningspolitikken. Forskningsrådet skal legge til rette for at forskningsressurser og -resultater utnyttes best mulig. Forskningsrådet skal bidra til å utvikle det nasjonale forskningssystemet, til styrket helhet og samspill, og til god interaksjon med internasjonale forskningsarenaer.»

Et velfungerende forskningssystem innebærer et effektivt samspill mellom forskningsaktørene, høy kvalitet i forskningen og en optimal utnyttelse av ressursene. Det innebærer også at resultatene utnyttes og at forskningen i økende grad utføres i et internasjonalt samarbeid. Forskningsrådets mest sentrale virkemidler er senterordninger, Store programmer, Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur, basisbevilgningene til instituttsektoren og strategisk institusjonsstøtte. Nedenfor rapporteres det på det strategiske området Økt deltagelse i Horisont 2020, annet internasjonalt samarbeid og basisbevilgningene for forskningsinstituttene. Kortfattede rapporter om de øvrige virkemidler som bidrar til et velfungerende forskningssystem er gjort under de tre første målområdene.

3.5.1 Strategisk område: Økt deltagelse i Horisont 2020

Målformulering: «Deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid er et sentralt virkemiddel for å forbedre norsk forskning, både for å oppnå høyere vitenskapelig kvalitet og større positive bidrag til samfunns- og næringsutviklingen. Europa er det viktigste området for norske samarbeidsrelasjoner og deltagelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon det viktigste enkelttiltaket for internasjonalisering av norsk forskning. Forskningsrådet skal bidra til å mobilisere forskningsmiljøene til økt deltagelse i rammeprogrammet og til at søknadene i større grad kvalifiserer til støtte.»

Deltakelsen i Horisont 2020 er det tyngste virkemidlet for internasjonaliseringen av norsk forskning og innovasjon. Forskningsrådet har i 2016 iverksatt flere tiltak for å optimalisere mobiliseringsarbeidet. Kapasiteten i NCP-arbeidet er styrket. Samarbeid med Innovasjon Norge, Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU), Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Forskningsinstituttens fellesarena (FFA), og regionkontorer nasjonalt og i Brussel, er styrket. Kunnskapskontoret i Brussel ble opprettet i 2016, og bidrar til økt mobiliseringsarbeid. I tillegg til mobiliseringen gjennom Forskningsrådets virkemidler er mobiliseringsarbeidet styrket gjennom 17 EU-nettverk og klyngeprogrammet. Forskningsrådet samarbeider med FFA og UHR om kurspakken The Path to EU Excellence. Bedrifter, offentlige aktører og forskningsinstitusjoner som ikke har egne EU-rådgivere tilbys konkret hjelp til utarbeidelse av søknad.

I 2016 er støtte til prosjektetablering og posisjonering (PES2020) vesentlig styrket, og forskningsinstitusjonene har fått betydelig større rammebevilgninger. Det er innført reisestøtte for bedrifter som ønsker å posisjonere seg i forhold til Horisont 2020. Universiteter og høyskoler har fått mulighet til å bruke større deler av rammebevilgningene til å styrke sitt eget interne støtteapparat for bedre søknader. Tilbakemeldinger fra universiteter og høyskoler viser at de nå er godt i gang med en omlegging og styrking av den interne EU-mobiliseringen. I tillegg til de økte rammebevilgningene bruker institusjonene også betydelige egne midler. Tilbakemeldinger fra instituttsektoren, bl.a. gjennom FFA, viser at også for denne sektoren har rammebevilgningene fra PES2020 stor betydning. Det blir pekt på at kostnadene ved å være koordinator av en EU-søknad er betydelig større enn det de gjeldene satsene i PES-ordningen dekker. Forskningsrådet er i gang med å vurdere satsene i 2017. PES2020 vil evalueres i 2018, slik at virkninger av økt støtte fra 2016 fanges opp.

Gjennom rammeprogrammet samarbeider norske forskningsmiljøer, bedrifter og offentlige etater med de landene i Europa som har størst påvirkningskraft, størst økonomi, og som er Norges viktigste eksportmarkeder. Tyskland er største og viktigste samarbeidspartner, deretter kommer England, Frankrike, Spania og Nederland. Det er også et betydelig samarbeid med våre nordiske naboer.

Etter at ca. 30 prosent av programmets budsjett er bevilget ut har norske aktører hentet hjem 349 mill. euro, ca. 3,3 mrd. kroner. Dette gir en returandel på 1,87 prosent. Regjeringens mål er på 2 prosent. Horisont 2020 har en noe annen innretning enn tidligere rammeprogram. Norske aktører melder at kravet om "impact" krever nye nettverk og at det har tatt tid å etablere disse nettverkene. Næringslivet, UoH-sektoren og instituttsektoren henter så langt hjem ca. en tredel hver.

Norske aktører gjør det best innenfor *samfunnsutfordringene*, der nesten 18 prosent av søknadene med norsk deltakelse vinner frem. Til sammenligning er gjennomsnittstallet fra alle andre land på 11 prosent. *Returandelen* varierer i de ulike delene av rammeprogrammet. I *kroner* er returen til norske aktører høyest innenfor ERC, Food, ICT, Energy og Environment. Fire av de ti største norske prosjektene er innenfor programmet for Energy. Returen varierer avhengig av relevante utlysninger. Norske delegater og nasjonale eksperter melder om at det vil komme flere relevante utlysninger for norske aktører i siste del av Horisont 2020. På områdene Health, MSCA (Maria Sklodowska-Curie Actions) og ERC (European Research Council) ligger den under det norske gjennomsnittet. Det er etablert en egen stimuleringsordning for å få bedre resultater på helseområdet, det er innført toppfinansiering av MSCA utgående kandidater, og det gis økonomisk støtte til forskere for å bedre ERC-søknader. Innenfor ICT nærmer returandelen seg nå det norske gjennomsnittet. IKT og helse er eksempler på tverrgående fagområder der betydelige deler av de utlyste midlene ligger i andre delprogram.

Næringslivet oppgir at tilgang til de beste kompetansemiljøene, markedstilgang og muligheter for å skape internasjonale allianser er de viktigste grunnene til å delta i Horisont 2020. Det største enkeltprosjektet er EXILVA der Borregaard mottar omlag 25 mill. euro. Borregaard satser tungt på bioøkonomi og bygger et bio-raffineri i Sarpsborg. De har gjennom mange år benyttet seg av nasjonale virkemidler og har nå fått et flaggskip-prosjekt i Horisont 2020 som skal demonstrere hvordan naturlige, bærekraftige råmaterialer fra tre blir til avanserte og miljøvennlige biokjemikalier og biomaterialer som kan erstatte oljebaserte produkter.

Av universitetene er det UiO, tett etterfulgt av NTNU som har mottatt mest midler. UiB har størst gjennomslag med 20 prosent suksessrate. HiOA er den høyskolen som så langt har gjort det best. SINTEF er den norske aktøren som har hevdet seg best med deltakelse i over 90 prosjekter og retur på 40 mill. euro. Instituttsektoren har samlet fått mest midler via ICT og har høyest EU-støtte per FoU årsverk. Helseaktørene har i 2016 mobilisert og økt antallet søknader og flere har fått bevilgning.

Instituttsektoren har en nøkkelrolle i det norske forskningssystemet, og det er forventet at sektoren bør stå for en større andel av den totale norske deltakelsen. Særlig instituttene melder at kravet om "impact" har krevd nye nettverk og at det har tatt tid å bygge disse. Videre understreker instituttene den avgjørende betydningen STIM-EU har for instituttene økonomiske sikkerhet for å kunne delta i Horisont 2020. SINTEF melder at de har forskningskapasitet til høyere deltakelse, men at deltakelsen må vurderes opp mot de økonomiske kostnadene ved å delta, særlig som koordinator. Det er innført et ekstra insentiv for institutter som samarbeider med norsk næringsliv eller offentlig sektor, og som påtar seg koordinatoransvar. Ordningen gjelder nå med få unntak hele rammeprogrammet.

NCP-ene har en viktig rolle som nasjonale eksperter i Horisont 2020 programkomiteer og i tilhørende nasjonale referansegrupper. De skal bidra til relevans i forhold til norske behov og prioriteringer, og deretter veilede norske aktører opp mot de konkrete utlysningene. Bl.a. er deres arbeid opp mot de 17 EU-nettverkene styrket. Analysekapasiteten er også styrket. Det ble i 2016 igangsatt utarbeidelse av et kunnskapsgrunnlag for å se potensialet for økt deltakelse innenfor IKT, Helse og Næringsliv. Videre har NIFU på oppdrag av Forskningsrådet nylig publisert rapporten *Choosing the right partner* som viser at særlige de aktørene som har hatt suksess i rammeprogrammet og således deltar i sterke nettverk – konsortier, er de som har størst potensial for fortsatt økt deltakelse.

En spørreundersøkelse om kvaliteten på Forskningsrådets rådgivingstjeneste viser at NCP-enes innsats overfor miljøene har stor nytteverdi og blir verdsatt, og at Forskningsrådets prosjektutviklingskurs oppleves som gode og dekker et behov. En kartlegging av samvariasjon mellom støtte fra Forskningsrådet og støtte fra FP7 og Horisont 2020 fram til og med 2015 viser at det kan sees en samvariasjon innenfor noen store institusjoner. Datamaterialet og analysemetoden egner seg imidlertid ikke til å analysere eventuelle årsakssammenhenger.

3.5.1.1 Vurdering av måloppnåelse

Norske styrkeområder, nasjonale prioriteringer, gode stimuleringsordninger og målrettet mobilisering og veiledning, tilsier at målet på 2 prosent kan nås. Norske aktører gjør det best på de områdene som overlapper med norske styrkeområder.

- Erfaringene så langt viser at nasjonale virkemidler virker kvalifiserende til deltakelse i Horisont 2020. Det er imidlertid behov for en skreddersydd dialog med aktørene slikt at de deltar i de riktige konsortiene og treffer utlysningen. Dette er særdeles viktig både for forskningsmiljøene, bedrifter og offentlige aktører.
- Stimuleringsordningene for deltakelse i Horisont 2020 er nå i hovedsak på plass. Størrelsen og innretningen på STIM-EU og PES 2020 er særdeles viktig for måloppnåelsen. For å øke utbyttet av deltakelsen og bidra til økt retur bør det satses på å få flere norske koordinatore, særlig i instituttsektoren og i UoH-sektoren. Økte satser for koordinatore i PES 2020 og STIM-EU kan bidra til dette. Det er fortsatt utfordringer knyttet til kostnadsdekning ved deltakelse i EU-prosjekter for institutter med kostbar forskningsinfrastruktur.
- *Returandelen* varierer mellom de ulike programområdene. På norske styrkeområder som marin, maritim, energi, klima og miljø er returen over 2 prosent. Rådet vurderer at potensialet for økt deltakelse både er størst og viktigst på disse områdene, jf. tematiske prioriteringer i Langtidsplanen. God uttelling på de sterke områdene er viktigere enn at alle områder skal opp på 2 prosent retur.
- Den norske uttellingen på ERC er fortsatt for lav. Dette kan skyldes at noen av de beste forskerne ikke søker ERC, men kan også skyldes kvalitetsutfordringer i norsk forskning. Forskningsrådet har de senere årene gjort endringer i virkemidlene, særlig innenfor fri prosjektstøtte og gjennom ny programmodell, som forventes å bidra til økt søkning og økt gjennomslag i ERC. Flere av de tyngste forskningsinstitusjonene har startet målrettede kvalitetsutviklingsopplegg rundt lovende forskere og forskergrupper som også kan gi økt gjennomslag i ERC.
- Instituttene, UH-sektoren og næringslivet står for om lag en tredjedel hver av den økonomiske returen fra Horisont 2020. For å nå målet om en samlet retur på 2 prosent bør innsatsen økes i alle deler av forskningssystemet. Instituttsektoren hadde svakere resultater i starten av Horisont 2020, men ser nå ut til å komme sterkere. Det er imidlertid en utfordring for både instituttsektoren og universitetene at en stor del av midlene lyses ut på et relativt høyt TRL-nivå – dvs med overvekt av markedsnære aktiviteter og mindre grad av mer grunnleggende eller anvendt forskning. Landene har påpekt dette i flere programkomiteer og på noen områder har det ført til endringer i arbeidsprogrammene.
- EXILVA-prosjektet er et godt eksempel på hvordan næringslivet kan ha betydelig nytte av Horisont 2020. Langsiktig strategisk satsing fra bedriftene, i tett samspill med nasjonale FoU-programmer, har gitt resultater. Forskningsrådet har de mest avanserte bedriftene i sin prosjektportefølje. Flere av disse har potensiale for økt innsats i rammeprogrammet.
- Forskningsaktørene har egeninteresse av og et selvstendig ansvar for deltakelse på den viktige forskningsarenaen som Horisont 2020 utgjør. For å oppnå gode resultater er det likevel nødvendig med mobilisering og veiledning. Gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer identifiseres aktører med særlig høyt potensial, disse blir tilbudt veiledning. Klynger og EU-nettverk er også viktig i mobiliseringen.

3.5.2 Annet internasjonalt samarbeid

Selv om Horisont 2020 er verdens største forskningsprogram går ca 90 prosent av de offentlige midlene til forskning i Europa gjennom nasjonale budsjetter. En mer koordinert bruk av de nasjonale midlene vil gi større effekt. Det er derfor etablert et betydelig forsknings- og innovasjonssamarbeid gjennom fellesprogrammer som Joint Programme Initiatives (JPI-er), SET-planen og Eurostars, og organiserte samarbeid mellom nasjonale forskningsprogram. Norge er med i alle de 10 etablerte JPI-ene og i SET-planen på energiområdet. Resultatene av JPI evalueringen ble fremlagt i 2016. Så langt har det vært en utfordring at deltakerlandene ikke har forpliktet seg tilstrekkelig for at JPI-ene når sine mål. Norge er også tungt inne i samarbeid mellom nasjonale forskningsprogrammer. Forskningsrådets bevilgninger inn i felles prosjekter utgjorde i 2016 totalt 246 mill. kroner. Av dette utgjorde samarbeid mellom nasjonale programmer 70 mill. kroner, fellesprogrammer under artikkel 185 (Eurostars, EDCTP og AAL) 79 mill. kroner, JPI/SET-planen 41 mill. kroner og Joint Technology Initiatives 27 mill. kroner. Hittil har medfinansiering fra Horisont 2020 til Norge vært 182 mill. kroner i samarbeid mellom nasjonale programmer og fellesprogrammer, og 370 mill. kroner i Joint Technology Initiatives.

Forskningsrådet er medlem av Science Europe, som har som formål å være en uavhengig stemme for europeisk forskning og være en strategisk aktør overfor EU og Europakommisjonen. I 2016 var virksomheten særlig rettet mot å bidra til utviklingen av ERA, Horisont 2020 og forberedelsen til EUs 9. rammeprogram. Forskningsrådet

var i 2016 vertskap for Science Europes generalforsamling og High Level Workshop med temaet "samvirke mellom nasjonal og europeisk forskningsfinansiering og perspektiver fremover på europeisk finansiering av forskning og innovasjon".

Visjonen om Norden som ledende region innenfor forskning og utdanning ligger til grunn for nordisk forskningssamarbeid. Det er etablert felles forskningsprogrammer der samarbeidet gir nordisk merverdi; bioøkonomi, grønn vekst, kjønnsdimensjonen i nordisk forskning og innovasjon, utdanningsforskning, eScience, nøytronforskning, samfunnsikkerhet, Arktis, og helse og velferd. Programmene driftes av NordForsk, og er samfinansiert mellom nasjonale forskningsråd og midler fra Nordisk ministerråd. I 2016 var Forskningsrådets utbetalinger til fellesprosjekter 10,9 mill. kroner. Generelt er det et problem at de nasjonale forskningsrådenes finansiering gjennom NordForsk er relativt lav. Det pågår nå et arbeid for å styrke NordForks rolle som plattform for de nordiske nasjonale forskningsrådene, og dermed øke satsingen på det nordiske forskningssamarbeidet.

Forskningsrådet koordinerer norsk deltakelse i bilaterale forskningsprogrammer fra EØS-midlene etter oppdrag fra UD. Programmene blir administrert av institusjoner i mottakerlandene med Forskningsrådet som rådgiver og observatør. I perioden 2011-2017 er det fem programmer, med en samlet ramme på over en milliard kroner, som finansierer forskningsprosjekter med partnere fra både Norge og mottakerland: Polen (75 prosjekter), Estland (13), Tsjekia (23), Romania (20), Latvia (11). De siste prosjektene avsluttes i april 2017. Ny avtale om et nytt bilateralt forskningsprogram i Romania (40 mill. EUR) ble inngått i oktober 2016 for perioden 2017 - 2023.

Samarbeidet i EUREKA har i 2016 vært konsentrert om implementering av EUREKAs strategiske veikart og oppfølging av EUROSTARS 2.

Samarbeidet med land utenfor Europa er i utvikling. Fraværet av innarbeidede samarbeidsrelasjoner og manglende synlighet for norsk forskning i ettertraktede samarbeidsland er en utfordring. De prioriterte landene USA, Canada, Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika har betydelig samarbeid med en rekke andre land, og Norge konkurrerer derfor med andre land om oppmerksomhet og samarbeidsmuligheter. I 2016 har hovedaktivitetene vært oppfølging av samarbeidsavtaler, gjennomføring av felles utlysninger og deltakelse på bilaterale og multilaterale samarbeidsarenaer. Science and Innovation Week ble organisert i USA, Japan og i Sør-Afrika. I St.Petersburg ble en norsk-russisk forskerkonferanse avholdt med det russiske grunnforskningsfondet med presentasjon av samfinansierte prosjekter. I India ble det avholdt bilaterale møteplasser innenfor IKT og bioøkonomi med sikte på fellesutlysninger i 2017. Forskningsrådet arrangerte et seminar om kunnskaps-samarbeid med Singapore i forbindelse med presidentbesøket fra Singapore i oktober. Utlysning av midler fra INTPART-programmet resulterte i 20 nye samarbeidsprosjekter. Porteføljen består av til sammen 39 prosjekter. Normaliseringen av de politiske relasjonene til Kina åpner nye muligheter for samarbeid. Reisetøtte for økt næringsrettet samarbeid med prioriterte land utenfor Europa ble for første gang lyst ut høsten 2016. Responsen fra næringslivet har så langt vært god.

I Forskningsrådets prosjektportefølje er det registrert flest prosjekter med samarbeid med USA. På de neste plassene kommer åtte EU-land med Storbritannia, Sverige og Tyskland på topp. Neste land utenfor EU er Canada på 10. plass. På listen over land utenfor EUs rammeprogram er alle prioriterte samarbeidsland med i toppen. Australia er eneste ikke-prioriterte land i toppen av listen.

Totalinnsatsen på målområdet har økt fra 2.7 mrd. kroner i 2015 til 3 mrd. kroner i 2016. Området internasjonalisering omfatter internasjonalt prosjekt- og programsamarbeid, internasjonal mobilitet, stimulerings-tiltak for å øke internasjonaliseringen, samt særskilte tiltak for å gjøre Norge til et attraktivt vertsland for forskning. Internasjonalt samarbeid i prosjektene utgjør den største delen. Det er for få unge forskere som gjennomfører et forskningsopphold utenlands. Forskningsrådet har derfor besluttet at alle postdoktorstipendiater finansiert av Forskningsrådet, fra og med 2017 kan forlenge stipendperioden med 3-12 måneder, dersom de gjennomfører et utenlandsopphold av tilsvarende varighet.

3.5.3 Forskningsinstituttene

Forskningsrådet har et strategisk ansvar for utvikling av norsk instituttsektor. Basisbevilgningene til instituttene gir økt rom for kompetanseutvikling og spesialisering for å møte de mange kunnskapsbehovene i både næringsliv og offentlig sektor. Virkemiddelet gir et viktig bidrag til instituttene utvikling som bygger opp under de forskjellige institusjonenes egenart og strategier og fremmer en hensiktsmessig arbeidsdeling i forskningssystemet. Den statlige basisfinansieringen skal disponeres til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging, og skal stimulere instituttene vitenskapelige kvalitet, relevans, internasjonalisering og samarbeid.

	2015			2016		
	Resultatbasert grunnbevilgning		Sum basis	Resultatbasert grunnbevilgning		Sum basis
Instituttgruppe	Fast del	Omfordelte midler		Fast del	Omfordelte midler	
Miljøinstitutter	169 903	6657	176 560	177 578	11 919	189 497
Primærnæringsinstitutter	272 096	4 847	276 943	273 804	4 877	278 681
Samfunnsvitenskapelige institutter	159 683	18 886	178 569	174 249	19 382	193 631
Teknisk-industrielle institutter	299 837	42 656	342 493	315 663	35 074	350 737
Sum	901 519	73 046	974 565	941 294	71 252	1 012 546

Den totale basisbevilgningen til forskningsinstituttene i 2016 var på 1 013 mill. kroner, en økning på 38 mill. kroner eller 3,9 % i forhold til 2015. Av den totale bevilgningen ble 941,3 mill. kroner gitt som fast tildeling, mens 71,3 mill. kroner eller 7,3 pst. av totalen ble tildelt ut fra resultater på utvalgte indikatorer for kvalitet og relevans for årene 2012, 2013 og 2014. Dette er et noe lavere nivå enn i 2015. Gjennomsnittlig utgjorde basisbevilgningen 10,2 % av instituttene totale driftsinntekter i 2015 (tall for 2016 foreligger ikke ennå), varierende fra 7,1 % for de teknisk-industrielle instituttene til 14,3 % for primærnæringsinstituttene.

I statsbudsjettet for 2016 ble det over Kunnskapsdepartementets budsjett bevilget 140 millioner kroner for å stimulere til økt deltakelse av forskningsinstitutter i EUs rammeprogram. STIM-EU ordningen utløser støtte tilsvarende 33,3 prosent av instituttene samlede EU-tildeling, og det er ekstra påslag for institutter som samarbeider med norsk næringsliv eller offentlig sektor, og som påtar seg koordinatoransvar i EU-prosjektene. Ordningen gjelder for prosjekter fra Horisont 2020s pilarer for samfunnsutfordringer og industrielt lederskap, men også for instituttene ERC Grants og deltagelse i Maria Sklodowska-Curie Actions (MSCA).

I 2016 var det 126 EU-deltakelser fra instituttene, med en samlet retur på 50 millioner euro, som danner grunnlaget for STIM-EU tildelingen. Samlet STIM-EU-støtte utgjør 168 millioner kroner, men siden bare 56 av EU-prosjektene hadde signert kontrakt ved beregningstidspunktet for STIM-EU i oktober, ble det utbetalt kun 82 millioner kroner i STIM-EU støtte i 2016. Det resterende, 86 millioner kroner, utgjør en forpliktelse i 2017. Samlet sett er det et merforbruk i STIM-EU både i 2015 og 2016. Dette skyldes delvis valutakursen og delvis at volumet av innvilgede EU-prosjekter har vært større enn forventet så tidlig i rammeprogrammet.

I løpet av de første tre årene av Horisont 2020 har STIM-EU gitt uttelling for 288 deltakelser og den samlede støtten fra ordningen til norske institutter er totalt 382 millioner kroner. 19 millioner er støtte til et etterslep av 40 prosjektdeltakelser fra 7. rammeprogram, mens de resterende 364 millioner er støtte for instituttene deltakelse i alle delene av Horisont 2020. Av disse er 85 prosent av støtten gitt på bakgrunn av instituttene deltakelse i pilarene for industrielt lederskap og samfunnsutfordringer og 15 prosent med bakgrunn i deltakelse i pilaren for fremragende forskning. Prosjekter innenfor programmene LEIT-ICT, FOOD, ENVIRONMENT og ENERGY er de som har utløst mest støtte fra ordningen så langt i rammeprogrammet.

Av midlene som ble utbetalt fra ordningen i 2016 fikk miljøinstituttene 12 prosent, primærnæringsinstituttene 21 prosent, de samfunnsvitenskapelige instituttene 4 prosent og de teknisk-industrielle instituttene 54 prosent. Institutter som ikke er omfattet av retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter mottok 9 prosent av tildelingen i 2016.

I prop. 1 S for 2015-2016 Kunnskapsdepartementet, la regjeringen frem forslag om 20 nye rekrutteringsstillinger til de teknisk-industrielle instituttene. Regjeringen ba Forskningsrådet om å utforme kriteriene for fordelingen av rekrutteringsstillingene slik at de største og mest solide instituttene ble prioritert. Kriteriene for fordelingen skulle ha som formål å sikre best mulig kvalitet for kandidatene og for forskningen

som skal utføres. Departementet la også til grunn at ikke alle teknisk-industrielle institutter skulle tildeles stillinger, og noen institutter kunne få flere stillinger.

De 20 nye stillingene ble fordelt etter en modell for tildelingspoeng basert på følgende formel (med nøkkeltall for perioden 2012 – 2014): Faglige årsverk + ansatte med ph.d.+ publiseringspoeng + avlagte doktorgrader + veiledere. Ut fra denne formelen ble stillingene fordelt til følgende institutter (antall stillinger i parentes): SINTEF (8), IFE (2), NGI (2), SINTEF Energi (2), CMR (1), IRIS (1), Marintek (1), NR (1), SINTEF Petroleum (1), Uni Research (1)

Forskningsrådets strategiske ansvar innebærer også å tilrettelegge for instituttene deltakelse i andre virkemidler, slik at instituttene kan fungere som virkemidler i den nasjonale kunnskapsoppbyggingen. I alt tildelte Forskningsrådet 2,4 mrd. kroner i 2016 til instituttsektoren (omfatter alle institutter, ikke bare de som får basisbevilgning) utenom basisbevilgningene. Dette er en økning på 290 mill. kroner i forhold til 2015. Det er først og fremst fra programmene instituttsektoren mottar midler, og særlig fra de Store- og de handlingsrettede programmene. Instituttsektoren er også vertskap for flere sentre og mottar betydelige midler gjennom senterordningene SFI og FME.

Forskningsrådet er i gang med en systematisk evaluering av forskningsinstituttene. Miljøinstituttene ble evaluert i 2015, i 2016 ble evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene avsluttet og evaluering av de samfunnsvitenskapelige instituttene startet opp. Evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene viser at instituttene holder generelt et høyt vitenskapelig og teknologisk nivå. Instituttene har en økende grad av vitenskapelig publisering og høy siteringsgrad innenfor områder der instituttene er spesialiserte. I perioden 1997 til 2013 har de teknisk-industrielle instituttene mottatt 10 milliarder kroner i offentlig finansiering. Økonomiske estimater viser at dette har gitt 48 mrd. kroner i økt verdiskapning gjennom direkte, indirekte og avledete effekter av virksomheten, samt gjennom lisensiering, patentering og etablering av 117 spin-off selskaper. En kontrafaktisk analyse anslår en samlet økt omsetning hos norske selskaper på 800 milliarder kroner over en tiårs-periode (2003-2013), delvis som et resultat av samarbeidet med de teknisk-industrielle instituttene.

De samfunnsvitenskapelige instituttene ble evaluert i 2016. Et hovedbudskap i evalueringen er at de samfunnsvitenskapelige instituttene er en nasjonal ressurs. Enkeltinstituttene prestasjoner varierer, men samlet sett har de en tydelig påvirkning på politikkutforming både regionalt, nasjonalt og internasjonalt, og de bidrar til samfunnsmessig og økonomisk utvikling. Evalueringen anbefaler at regjeringen fortsetter å investere i denne arenaen. Evalueringen kommer med en rekke anbefalinger til regjeringen til Forskningsrådet og til instituttene. Forskningsrådet blir blant annet anbefalt om å bevare de nåværende rammebetingelser for basisfinansiering, men håndheve betingelsene strengere.

3.6 Mål 5. God rådgivning

Målformulering: «Forskningsrådet har ansvar for å gi myndighetene råd i forskningspolitiske saker. Forskningsrådet skal gi råd som grunnlag for utforming av forskningspolitikken (herunder sektorvise problemstillinger), og for hvordan de gjeldende forskningspolitiske prioriteringer bør følges opp.»

Innenfor målområdet God rådgivning er det for 2016 kun utviklet ett strategisk område. Dette er Relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd til departementene. Forskningsrådet har innsats knyttet til målområdet som går ut over det fastsatte strategiske området. Det rapporteres derfor også på Kommunikasjon, kunnskapsspredning og dialog under dette målområdet.

3.6.1 Strategisk område: Relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd til departementene

Målformulering: «Dette styringsområdet skal legge til rette for en strategisk dialog med departementene om de viktigste elementene i Forskningsrådets rådgivningsfunksjon. Dialogen vil dreie seg både om kvaliteten og effektiviteten i rådgivningen. Kvalitet handler i stor grad om hvor relevante, velfunderte og godt begrunnet rådene er. For å ha effekt må også rådene tas i bruk, og rådgivningsprosessen legge til rette for dette (til riktig tid, i riktig format, med en tillitsvekkende dialog, osv.). Forskningsrådet har ansvar for å gi myndighetene råd i forskningspolitiske saker. Forskningsrådet skal gi råd som grunnlag for utforming av forskningspolitikken, og for hvordan de gjeldende forskningspolitiske prioriteringer bør følges opp.»

God og oppdatert kunnskap om og analyse av forsknings- og innovasjonssystemets virkemåte er en forutsetning for Forskningsrådets arbeid. Det bidrar til utforming av mer effektive og treffsikre virkemidler, avdekker nye kunnskapsbehov og danner grunnlag for rådgivningsfunksjonen. Arbeidet med kunnskapsgrunnlaget omfatter både forskning, utredning, analysearbeid, evalueringsvirksomhet og videreutvikling av statistikk og indikatorer. I 2016 har Forskningsrådet finansiert aktiviteter for styrking av kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken med 116,7 mill. kroner, mot 124,3 mill. kroner i 2015.

En sentral satsing på feltet er programmet Forskning for forsknings- og innovasjonspolitikken (FORINNPOL) som skal bidra til et styrket kunnskapsgrunnlag for utforming og gjennomføring av forsknings- og innovasjonspolitikken hos relevante aktører. Med oppstart i mai 2016 er det gitt bevilgning til to forskningssentre, med en funksjonstid på inntil åtte år. Centre for Research Quality and Policy Impact Studies (R-Quest), der NIFU er vertsinstitusjon, skal undersøke hva som kjennetegner og fremmer forskning av høy kvalitet og hvordan slik forskning igjen påvirker samfunnet. Oslo Institute for Research on the Impact of Science (OSIRIS) med Universitetet i Oslo som vertsinstitusjon, skal undersøke hvordan forskning skaper effekter i samfunnet, spesielt innenfor områdene helse, politikkutforming, økonomi og innovasjon.

3.6.1.1 Styringsinformasjon: Spørreundersøkelse om departementenes vurdering av Rådets rådgivningstjenester

Kunnskapsdepartementet gjennomførte i 2015 for første gang en spørreundersøkelse blant departementene om deres tilfredshet med Rådets rådgivningstjenester. Spørreundersøkelsen er gjentatt i 2016. Resultatene viser en svak positiv utvikling for Forskningsrådet, i form av at departementene samlet sett er blitt litt mer fornøyd med rådgivningen. Nedenfor rapporteres det på hvordan Forskningsrådet har fulgt opp resultatene fra denne undersøkelsen i sitt arbeid med kunnskapsgrunnlaget.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at departementene er mindre fornøyd med Forskningsrådets rådgivning knyttet til tematiske/faglige områder som krever forskningsinnsats, samt Forskningsrådets rådgivning om fordeling av økonomiske ressurser på ulike temaer. For å sikre et godt grunnlag for rådgivning om tematiske områder som krever forskningsinnsats, er det i 2016 gjennomført flere nasjonale kartlegginger av innsatsen på ulike forskningsområder. NIFU har gjennomført kartlegginger av norsk klima- og miljøforskning og polarforskning og det er også gjennomført en kartlegging av norsk samfunnsvitenskapelig forskning innenfor miljøvennlig energi. For å sikre at Forskningsrådet imøtekommer departementenes forventninger om bedre

rådgivning om tematisk forskningsinnsats, har man i 2016 arbeidet med å få på plass et forenklet system for innhenting av nasjonal tematisk statistikk. Nytt system vil være på plass i 2017 og vil sikre systematikk og forutsigbarhet i innhenting av tematisk statistikk.

Forskningsrådets arbeid med evalueringer bidrar også inn i rådgivningen om tematisk/faglig forskningsinnsats. I 2016 ble det gjennomført evalueringer av programmene GASSMAKS, GLOBVAC, SYKEFRAVAER og HUMPOL (en underaktivitet under NORGLOBAL). Den treårige følgeevalueringen av BIONÆR ble også avsluttet og det er gjennomført midtveisevaluering av ENERGIX og PETROMAKS2. Evalueringene utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for å vurdere innretningen på forskningssatsingen på viktige felt som miljømessig forsvarlig utnyttelse av norske naturgassressurser, global helse og vaksinasjonsforskning, forskning om humanitær politikk og forskning om sykefravær. I 2016 ble også den omfattende evalueringen av de 14 teknisk-industrielle instituttene sluttført. Forskningsrådet gjennomfører også evalueringer av enkeltinstitusjoner, og i 2016 ble Atferdssenteret evaluert med overordnede gode resultater.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at departementene er mindre fornøyd med Forskningsrådets råd om innretning på virkemidler. Forskningsrådets evalueringssinnsats har over tid dreiet mot økt vektlegging av virkemiddelevaeringer, noe som på sikt vil kunne imøtekomme departementenes ønske om bedret rådgivning på dette feltet. I 2016 ble det gjennomført en evaluering av virkemiddelet Strategiske høyskoleprosjekter (SHP). Evalueringene viste blant annet at virkemiddelet har bidratt til å øke FoU-aktiviteten og styrke forskningskompetansen ved høyskolene, og at institusjonene har utnyttet midlene til å videreutvikle fagmiljøene og å styrke institusjonens FoU-profil. Den årlige resultatmålingen av innovasjonsprosjekter i næringslivet (IPN) ble gjennomført også i 2016. Undersøkelsen tar for seg prosjekter startet i 2014, og et utvalg prosjekter avsluttet i 2007 - 2011.

For ytterligere å styrke kunnskapsgrunnet for rådgivningen om Forskningsrådets virkemidler, er det i 2016 gjennomført en rekke prosjekter med siktemål å videreutvikle Forskningsrådets søknadstyper og finansieringsprosesser. På oppdrag fra Forskningsrådet har NIFU sammenlignet virkemiddelstruktur og vurderingskriterier i forskningsråd i fem land (USA, Sverige, Nederland, Storbritannia og Norge), samt i Horizon 2020 og ERC. Rapporten konkluderer med at Forskningsrådet bør revidere sine søknadstyper og kriterier med henblikk på å utvikle en mer begrenset portefølje av støtteordninger som også opererer med et mer begrenset kriteriesett. En intern rapport har vurdert behovet for endringer i Forskningsrådets søknadsbehandlingsrutiner. Basert på observasjoner av Forskningsrådets og EUs panelbehandlingsrutiner, samt en gjennomgang av relevant litteratur på feltet, er det identifisert potensial for justering av eksisterende praksis på flere felt, blant annet med henblikk på å oppnå økt kvalitet og kostnadseffektivitet i søknadsbehandlingsprosessene. Gjennom prosjektet Kundereisen har man fått økt innsikt i brukernes opplevelse av Forskningsrådet som tjenesteleverandør. En rekke brukergrupper er blitt dybdeintervjuet om alle de tre kjerneområdene møteplass, finansiering og rådgivning og det er identifisert flere områder hvor Forskningsrådet har forbedringspotensial, fortrinnsvis knyttet til finansieringsfunksjonen.

Forskningsrådet har i 2016 også deltatt i flere internasjonale fora med henblikk på å benchmarke egen aktivitet og virkemidler opp mot god praksis internasjonalt. Innenfor TAFTIE arbeidsgruppen om næringsrettede senterordninger er det foretatt en gjennomgang av flere europeiske lands erfaringer med senterordninger. Gjennomgangen indikerer at norske senterordninger, som Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) og Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME), bør videreutvikles for blant annet å møte utfordringene knyttet til økt globalisering av næringslivet, behovet for mer grensesprengende forskning og sterkere vekt på forskningens rolle i å løse de store samfunnsutfordringene. Deltagelse i ytterligere to TAFTIE arbeidsgrupper, på temaene søknadsbehandling og måling av ulike innovasjonsinstrumenters effektivitet og effekter, har bidratt ytterligere til et godt grunnlag for Forskningsrådets kontinuerlige utviklingsarbeid knyttet til egne virkemidler. Samlet sett bidrar prosjektene til å sette Forskningsrådet bedre i stand til å utføre finansieringsfunksjonen på en kunnskapsbasert måte som bygger på oppdatert forskning og god praksis internasjonalt.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at departementene generelt er fornøyd med Rådets arbeid med programplaner og rådgivningen knyttet til disse. I 2016 har Forskningsrådet jobbet målrettet med å forbedre og systematisere vårt arbeid på dette feltet ytterligere. Nye retningslinjer for programplanarbeidet

understreker at alle Forskningsrådets programplaner skal bygge på programlogikkmodeller. En programlogikkmodell er et verktøy og en prosess for å forstå hvorfor og hvordan en innsats virker – hva som virker for hvem, hvordan og under hvilke betingelser. Programlogikkmodeller sørger for programmer med en tydelig sammenheng mellom realistiske mål, hensiktsmessige aktiviteter og forventede resultater og effekter, og gir dermed grunnlag for å utvikle meningsfulle indikatorer og gode evalueringssopplegg.

Forskningsrådet har i 2016 hatt omfattende virksomhet knyttet til utvikling av programmer og satsinger. Det er utviklet en egen satsing på forskning og innovasjon i kommunesektoren, FORKOMMUNE. Programmet skal bidra til innovasjon ved å utvikle ny kunnskap som er relevant for kommunesektoren, i tillegg til å sørge for en bedre kobling mellom kommunesektor, forskningsmiljøer og andre kunnskapsaktører. Det er nedsatt et eksternt utvalg som skal utforme en plan for forskning om ekstremisme og terrorisme. Arbeidet bygger på et kunnskapsgrunnlagsarbeid med bred forankring hos fagmiljøer og forvaltning. Det arbeides også med å legge til rette for økt satsing på forskning og innovasjon om og for byer. I 2016 ble det utarbeidet en felles kunnskapsplattform for samordnet innsats på tvers av programmer på feltet, og en fellesutlysning ble gjennomført. Kunnskapsgrunnlagsarbeidet fortsetter i 2017. Det er også utarbeidet et kunnskapsgrunnlag for en satsing på avanserte produksjonsprosesser. Satsingen skal bidra til økt verdiskaping gjennom å øke konkurransekraften og omstillingsevnen i norske vareproduserende næringer. Norsk veikart for forskningsinfrastruktur gjennomgikk en revidering i 2016.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at departementene overordnet er fornøyd med Forskningsrådets dialogbaserte rådgivning inn mot departementenes internasjonale arbeid. Forskningsrådet har i 2016 jobbet videre med å utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag for mobilisering til EUs støtteordninger, og har blant annet finansiert en NIFU-studie av konsortier med norsk deltakelse i EUs rammeprogrammer. Studien tyder på at den mest effektive strategien for å øke norsk deltakelse i og retur fra Horisont 2020 er å satse på de aktørene som allerede er sentrale i EU-forskningen eller som er attraktive for ledende europeiske aktører å invitere inn i deres konsortier.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at Forskningsrådets arbeid med porteføljeanalyser vurderes relativt ulikt av de ulike departementene, og mange departementer er ikke i posisjon til å gjøre en vurdering av Forskningsrådets arbeid på dette feltet. Forskningsrådet gjør en rekke interne analyser av egen portefølje og H2020-porteføljen. I 2016 har man blant annet gjort en analyse Forskningsrådets helseportefølje basert på Health Research Classification System. For ytterligere å styrke vårt arbeid på dette feltet og sørge for økt synlighet på tvers av departementene er det i 2016 innført et system som vil sørge for at det annethvert år utarbeides et omfattende sett av porteføljeanalyser som dekker alle departementenes interesser. Det skal utarbeides analyser innenfor 22 porteføljeområder knyttet til Langtidsplanens seks mål, i tillegg til flere porteføljeområder som faller utenfor disse som global utvikling og kulturell endring. Det er også satt i gang et arbeid med utvikling av tre foresight-analyser som en del av Rådets innspill til revidert langtidsplan.

Departementsundersøkelsen om rådgivning viser at departementene generelt er fornøyde med bestilte kunnskapsgrunnlag og med Forskningsrådets innspill til plandokumenter og strategier. I 2016 har Rådet blant annet bidratt til Stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning; strategisk program for Horisont 2020 for perioden 2018 - 2020; Stortingsmelding om humaniora; industrimeldingen; Stortingsmelding om bærekraftige byer og sterke distrikter; Regjeringens havstrategi; Regjeringens Havmelding; og Regjeringens Bioøkonomistrategi. Rådet har også vært sekretariat for MARITIM21-strategien.

I tillegg til å spille inn til eksterne policy og strategiprosesser, har Forskningsrådet også betydelig aktivitet knyttet til eget strategiarbeid. I 2016 ble det gjennomført en omfattende revidering av Forskningsrådets innovasjonsstrategi, og ny strategi gjelder for perioden 2016 -2020. Som en del av Forskningsrådets oppfølging av HelseOmsorg21 er det vedtatt en ny policy for forskning og innovasjon på helseområde - Helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet. Forskningsrådets policy for rekruttering til forskning ble også ferdigstilt i 2016. Også en revidert Nordområdestrategi er utviklet. Forskningsrådet startet i 2016 et arbeid for å utarbeide en strategi for bærekraft i tråd med Hovedstrategiens anbefalinger, og arbeider også med å revidere policy for innovasjon i offentlig sektor. Strategiene lanseres i 2017.

God statistikk om forsknings- og innovasjonssystemet er en forutsetning for å kunne drive kunnskapsbasert policy og strategiutvikling. Forskningsrådet har et hovedansvar for innsamling av FoU- og innovasjonsstatistikken for Norge. Arbeidet gjennomføres av NIFU (UoH- og instituttsektoren, helseforetakene) og SSB (næringslivet). Statistikken er en sentral del av grunnlaget for å utarbeide politikk for forskning og innovasjon i Norge. I 2016 har det blitt arbeidet med å videreutvikle statistikken på rekrutteringsområdet med tanke på å få etablert et monitoreringssystem, samt at innhentingen av statistikk fra UoH-sektoren har blitt forenklet. Forskningsrådet har også i 2016 bidratt aktivt til arbeidet med et nytt styringssystem for Rådet, herunder utvikling av styringsinformasjon. På oppdrag av Helse- og omsorgsdepartementet har Forskningsrådet utviklet HelseOmsorg21-monitor som samler statistikk om forskning og innovasjon innenfor helse og omsorg.

Forskningsrådet har i 2016, ved siden av et kontinuerlig utviklingsarbeid knyttet til datafangst og datakvalitet, hatt stor oppmerksomhet på å gjøre data tilgjengelig for interne og eksterne brukere. Prosjektbanken ble ferdigstilt i slutten av 2016 og gjennom høsten har det pågått et pilotarbeid knyttet til nytt visualiseringsverktøy, Tableau. Prosjektbanken kombinerer statistikk og prosjektarkivet og gir eksterne og interne brukere raskere og lettere tilgang til statistikk om Forskningsrådets bevilgninger og informasjon om enkeltprosjekter finansiert av Forskningsrådet. Tableau skal i første rekke gjøre data om prosjektporteføljen og styringsinformasjon enklere tilgjengelig for interne brukere, og det er utviklet spesialtilpassede dashbord med skreddersydde datasett til definerte brukergrupper.

Et resultat fra spørreundersøkelsen var blant annet at det faglige grunnlaget for Store satsinger og budsjettforslaget bør bli bedre. Det har derfor vært lagt mye arbeid i å forbedre budsjettdokumentet Store satsinger. Det er utarbeidet en ny struktur for dokumentet slik at det skal bli tydeligere hvilke utfordringer forslaget tar utgangspunkt i, hvilke ambisjoner som er satt gjennom meldinger og strategier, hvor langt en er kommet i satsingen på områder, hvilke faglige og strukturelle prioriteringer som fremmes, forventede effekter av satsingsforslaget og til slutt hvordan satsingsforslaget vil iverksettes gjennom Rådets virkemidler og satsinger. Opplegg har vært utviklet i samarbeid med departementene, og tilbakemeldingene på endringene er positive.

3.6.1.2 Vurdering av måloppnåelse

Rådet opplever en økende etterspørsel etter strategiske råd og innspill fra Forskningsrådet og at disse oppfattes som nyttige. Forskningsrådet opplever også at rådene lyttes til. De betydelige økte budsjettene i de tre siste årene og det relativt sterke sammenfallet mellom Forskningsrådets forslag til prioriteringer og tildelingene er et uttrykk for dette.

Arbeidet med kunnskapsgrunnlaget for den forskningspolitiske rådgivningen er tatt videre i 2017. Kunnskapsgrunnlaget brukes aktivt i utvikling av programplaner for nye satsinger. Flere programmer og virkemidler er evaluert. Det er utviklet nye strategier og policyer for å gi retning og råd i det strategiske arbeidet mot departementene. Det er også gjennomført flere analyser av temaområder og det er tatt initiativ til å utvikle en systematisk nasjonal statistikk på temaområdene. Utfordringene på området er knyttet til videreutviklingen av den nasjonale statistikken, i større grad å vri evalueringsvirksomheten mot virkemiddelevalueringer, utnytte en programlogikkmodell i den løpende monitoreringen av virkemidlene, og integrere kunnskapsgrunnlaget enda bedre i Rådets budsjettforslag. Den største utfordringen er imidlertid knyttet til å utvikle systemer og analyser av resultater, effekter og virkninger av forskning. Dette er et krevende område som ikke minst er viktig for suksessen til det styringssystemet som er satt for Forskningsrådet.

Rådgivningsfunksjonen er ressurskrevende og har vært en kilde til økte administrative utgifter. Økt digitalisering vil kunne bidra til større effektivitet på området, særlig innenfor området statistikk og analyse. Likevel må det forventes at rådgivningsfunksjonen er et område som må gis økt oppmerksomhet. En tydeligere rolle for Forskningsrådet i å få frem forskningsbasert kunnskap som grunnlag for forskningssatsinger, politikkutforming, men også som premiss for den offentlige debatten, blir viktig fremover.

3.6.2 Kommunikasjon, kunnskapsspredning og dialog

Kommunikasjon, kunnskapsspredning og dialog om forskning og forskningspolitikk er nødvendig for at forskningens resultater skal realiseres i samfunn og næringsliv. Ny kommunikasjonsstrategi kom på plass i

2015. I 2016 ble kommunikasjonsstrategien fulgt opp på flere måter. Det ble vedtatt en egen kanalstrategi som slår fast prinsipper for hvordan Forskningsrådet skal nå viktige målgrupper med relevant innhold i digitale kanaler. Arbeidet for søkere og potensielle søkere er styrket. Planleggingen av nye nettsider for Forskningsrådet kom godt i gang.

Forskningsrådet hadde 6308 oppslag i norske mediekanaler på nett og papir i 2016. April, juni og oktober var svært gode måneder med over 700 artikler i hver av månedene. Store tildelinger, ansettelsesprosess og offentliggjøring av ny administrerende direktør, et pilotprosjekt med brukerinitiert forskning på ME, og nyheter rundt forskningssatsinger i statsbudsjettet var med på å skaffe ekstra oppmerksomhet disse månedene. Forskningsrådet har samarbeidet hyppig om pressemeldinger og medieinnsalg med flere departementer, særlig med Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet. Det har også blitt levert idéer og opplegg for flere mediasaker til Statsministerens kontor.

Det var en markert økning i bruk av sosiale medier i 2016, spesielt på Facebook. Veksten målt i antall følgere var på mer enn 40 prosent på facebook og 15 prosent på LinkedIn og Twitter sammenlignet med 2015. Ved årsskiftet hadde Forskningsrådet 37 500 følgere på Twitter, 14 600 følgere på LinkedIn og 6500 på Facebook. Forskningsradet.no er Forskningsrådets viktigste kommunikasjonskanal. Nettstedet inneholder planlagte og aktive utlysninger, nyheter og informasjon om forskningspolitikk og om Forskningsrådets virksomhet. I 2016 hadde vi 9 420 000 sidevisninger og 1 900 000 besøk på forskningsradet.no.

Programnettsiden til H2020 var i 2016 den tredje mest besøkte etter FRIPRO og SkatteFUNN. Egne nyhetsbrev og sosiale kanaler bidrar til å spre informasjon om EU-programmet i de relevante målgruppene. Økt mobilisering til Horisont2020 har vært en viktig kommunikasjonsoppgave i 2016. Det har vært jobbet planmessig med å lage såkalte suksesshistorier som viser hvordan noen av dem som har hatt suksess i H2020 har jobbet.

Forskningsdagene hadde i 2016 teamet Grenser. Sammen med andre institusjoner hadde vi arrangementer i hele landet. Øvrige nasjonale tiltak, som Nysgjerrigper, Unge forskere, Forskningskampanjen og Program for profilering av forskning (PROFORSK), retter seg spesielt mot barn og unge og deltagelsen i 2016 var stor. Nysgjerrigper hadde igjen rekorddeltakelse, både i konkurransen og på lærerkonferansen. I PROFORSK fikk 7 prosjekter innvilget til sammen 3,3 millioner kroner.

3.7 Oppfølging av Langtidsplanen

Oppfølgingen av Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (2015 – 2024) er en særlig viktig oppgave for Forskningsrådet. Året 2016 er andre år i langtidsplanperioden. Langtidsplanens områder samsvarer i stor grad med de fire første målene for Forskningsrådet, slik disse er redegjort for i kapittel 3. For en detaljert beskrivelse av oppfølgingen av Langtidsplanens områder Hav, Klima, miljø og miljøvennlig energi og Bedre offentlige tjenester vises det derfor til Mål 3 Møte store samfunnsutfordringer. Oppfølgingen av Langtidsplanens område Verdensledende fagmiljøer er på sin side i all hovedsak beskrevet i Mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet og Mål 4 Velfungerende forskningssystem. Oppfølgingen av Langtidsplanens områder Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv og Muliggjørende teknologier er i all hovedsak beskrevet under Mål 2 Økt verdiskaping i næringslivet.

Langtidsplanens prioriterte områder er til en viss grad overlappende. Det betyr at det er flere programmer og satsinger som bidrar til å følge opp flere av de prioriterte områdene. Forskningsrådet holder oversikt over oppfølgingen på tre måter. For det første ved å klassifisere alle programmer og satsinger etter hvilket område i Langtidsplanen som de er mest relevant for, hvor en teller oppfølgingen bare en gang. En slik optelling innebærer at det er lettere å se sammenheng mellom Rådets faktiske departementsbevilgninger og oppfølgingen. Dette kalles budsjettinnsats. For det andre ved å telle prosjektinnsatsen i programmer og aktiviteter innenfor flere av Langtidsplanens områder, så fremt de bidrar ut i fra sitt formål til oppfølgingen av disse områdene. Dette kalles målrettet innsats. Prosjektinnsatsen kan være lavere eller høyere enn budsjettinnsatsen alt avhengig hvordan bevilgningene over flere år er utnyttet. For det tredje ved å telle opp all aktivitet som bidrar til oppfølgingen, inkludert innsats innenfor programmer og aktiviteter som ikke har

oppfølgingen mot spesifikke områder som formål. Eksempelvis foregår det klimarelevant forskning i Fri prosjektstøtte som kan være viktig for klimaområdet, men som ikke er prioritert av Fri prosjektstøtte fordi det skal bidra til oppfølgingen Klima, miljø og miljøvennlig energi, men ut fra en prioritering av vitenskapelig kvalitet. Nedenfor følger en kort gjennomgang av hvordan Forskningsrådet har fulgt opp de seks prioriterte områdene i Langtidsplanen i henhold til disse tre inndelingene.

Tabell 3.4. Budsjettinnsats, målrettet- og total prosjektinnsats 2015 og 2016 fordelt på Langtidsplanens prioriterte områder, med tilhørende underområder. mill. kroner.

	Budsjettinnsats						Prosjektinnsats FoU	
	2014	2015	2016	Økning	Økning	Økning	Målrettet	Total
	Rev bud	Rev bud	Rev bud	2015	2016	2015&16	2016	2016
Hav	890	889	1 064	-2	175	173	881	1 684
Marint	343	347	359	5	12	17	349	846
Maritimt	154	139	146	-15	7	-8	128	373
Petroleum	394	402	559	8	157	165	396	594
Klima, miljø og miljøvennlig energi	974	1 006	1 082	32	76	108	995	2 030
Klima	199	216	229	17	13	30	272	655
Miljø og samfunn	125	130	139	6	8	14	91	416
Miljøvennlig energi	650	660	715	9	55	64	620	1 101
Bedre offentlige tjenester	670	722	779	52	57	109	588	1 919
Fornyelse i offentlig sektor	52	68	86	15	18	34	85	396
Helse, omsorgs- og velferdstjenester	506	540	558	34	18	52	429	1 600
Utdanning og læring	112	114	135	3	21	24	111	176
Muliggjørende teknologier	555	565	631	10	67	76	1 066	2 658
IKT	258	274	320	15	46	62	219	1 046
Bioteknologi	169	159	172	-10	13	2	215	1 035
Nanoteknologi	128	132	140	4	8	12	146	476
Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv	1 254	1 329	1 544	75	215	290	3 224	4 140
Næringsliv i bredden	901	925	1 052	23	127	151	1 022	1 082
Kommersialisering	139	197	281	58	84	142	365	573
Næring & samfunnsutf.	214	208	211	-6	3	-3	1 900	3 604
Verdensledende fagmiljøer	1 765	2 060	2 333	295	273	568	3 384	3 577
Fagmiljøer og talenter	1 231	1 297	1 392	66	95	161	2 332	2 396
Forskningsinfrastruktur	352	451	486	100	35	135	719	720
Internasjonalisering	182	312	454	130	142	272	302	882
Andre områder	1 908	1 912	2 053	3	141	145		

Området *Hav* består av ett område som dekker de marine ressurser og de forvaltningsmessige utfordringene, ett som dekker ambisjonene tilknyttet maritim industri og offshorenæringen, og ett område tilknyttet petroleumsvirksomheten. Budsjettinnsatsen mot Hav er på 1064 mill. kroner. Oppfølgingen av området foregår i hovedsak gjennom de Store programmene HAVBRUK og PETROMAKS2, og programmene MAROFF, MARINFORSK, DEMO2000, POLARPROG og BIONÆR, men også innenfor de to forskningssentrene for petroleum og PETROSAM2. Den målrettede prosjektinnsatsen i 2016 er noe lavere enn budsjettinnsatsen, mens totalinnsatsen er på 1,68 mrd. kroner, og har økt betydelig fra 2015. Det er særlig innenfor det marine området det er betydelig aktivitet utenom de målrettede satsingene. Denne skjer først og fremst innenfor primærnæringsinstituttene, innenfor Fri prosjektstøtte på de marine fagområdene, men også ved at SFF- og SFI-ordningen gjennom enkeltsentre bidrar til oppfølgingen av Hav. Prosjektinnsatsen har økt innenfor alle underområdene, ikke på grunn av budsjettvekst, men på grunn av økt aktivitet i programmene med overførte midler. Det kom betydelig økning til området i 2016 som den del av regjeringens tiltakspakke for arbeid. Økningen var på 175 mill. kroner, og gikk i all hovedsak til den anvendte delen av petroleumsområdet, det vil si til DEMO 2000. Det kom en svak vekst til Marint og Maritimt. Tildelingene i 2017 innebærer en tydeligere oppfølging av områdene Marint og Maritimt.

Norge har naturgitte forutsetninger for å øke verdiene fra våre sterke næringer på havet, i kystområdene og på kontinentalsokkelen. Økt forskningsbasert verdiskaping vil øke avkastningen fra naturressursene og kan samtidig bidra til flere kunnskapsbaserte arbeidsplasser. Retningen og ambisjonene for videre innsats er blant

annet gitt gjennom de nasjonale strategiene HAV21, MARITIM21 og OljeGass21. Forskning som bidrar til å løse lakselusproblemet, sikre en bedre forvaltning av fiskeressurser i havområdene, skape smarte løsninger for fremtidens maritime næring, og sørge for kostnadseffektiv utnyttelse av petroleumsressursene er blant områdene det må satses videre på. Også kravet om mer miljøvennlig og bærekraftig utvikling av næringene forutsetter en betydelig økt forskningsinnsats.

Området *Klima, miljø og miljøvennlig energi* utgjøres av ett område som dekker klima, ett som dekker ambisjonene knyttet til utvikling av miljøvennlig energi, og ett område knyttet til miljø og samfunn. Budsjettinnsatsen mot Klima, miljø og miljøvennlig energi er på 1,082 mrd. kroner. Området følges i all hovedsak opp gjennom de store programmene ENERGIX og KLIMAFORSK, Forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) og programmene CLIMIT, POLARPROG og MILJØFORSK, men også BIONÆR og Transport 2025 bidrar inn mot området. Den målrettede prosjektinnsatsen anslås i 2015 til omtrent 995 mill. kroner. Området kjennetegnes av at det foregår mye relevant forskning også utenfor de målrettede programsatsingene, særlig innenfor området Miljø. Bidragene kommer både innenfor tilgrensende programmer, særlig knyttet til ressursforvaltning og brukerstyrt innovasjon, men også Fri prosjektstøtte, basisbevilgninger til enkeltinstitutter, vitenskapelig utstyr og flere av sentrene utgjør viktige områder for den totale prosjektinnsatsen. Området ble svakt fulgt opp i 2016, i all hovedsak mot Miljøvennlig energi gjennom en ny runde FME. Det kom en helt svak vekst til Klima og Miljø. Det har vært en betydelig sterkere oppfølging av området i 2017, særlig til Klima og Miljøvennlig energi.

Utfordringene på området er særlig knyttet til at omstilling til lavutslippssamfunnet og at et grønt skifte krever nye teknologiske løsninger, nye markeder, endret adferd og ny politikk for samfunn og næringsliv. En del av løsningen vil være å utvikle kunnskapen som gjør at klima- og miljøhensyn kan inngå i alle deler av samfunn og næringsliv. Det er forskningens oppgave å bidra til utvikling av rene energiteknologier og lavutslippsløsninger. Slike teknologier kan samtidig gi næringslivet store muligheter for økt verdiskaping i et av verdens raskest voksende markeder. Forpliktelsene til økt innsats er blant annet gitt gjennom Paris-avtalen Mission Innovation, avtalen om 40 prosents utslippsreduksjon i Norge innen 2030, og det internasjonale Naturpanelets krav til å bevare naturmangfoldet.

Området *Bedre offentlige tjenester* består av ett område som dekker forskning og innovasjon i og for offentlig sektor, ett område som dekker velferds-, helse- og omsorgsrelatert forskning, og ett område som dekker forskning knyttet til utdanning og læring. Budsjettinnsatsen mot Bedre offentlige tjenester var på litt over 779 mill. kroner i 2016. Sentrale aktiviteter er Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM), Forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT), Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL), Bedre helse og livskvalitet (BEDREHELSE) og God og treffsikker diagnostikk, behandling og rehabilitering (BEHANDLING). Også programmet Demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning (DEMOS) og Offentlig sektor-ph.d. er viktige aktiviteter. Den målrettede prosjektinnsatsen var på 588 mill. kroner, mens total prosjektinnsats utgjorde nesten fire ganger så mye. Det er særlig området Helse, velferd og omsorgstjenester som har stor samlet prosjektinnsats. Bidragene kommer fra Fri prosjektstøtte gjennom FRIMEDBIO, flere SFF/SFI-er som arbeider innenfor helseområdet, men også bioteknologisatsingen bidrar. Fornylse i offentlig sektor er et svakere utviklet område, både i prosjektinnsats og i kraft av målrettede virkemidler. Det nye brukerstyrte innovasjonsprogrammet FORKOMMUNE, med oppstart 2017, vil være et viktig nytt tiltak på området. Også dette området ble svakt fulgt opp i 2016. Samlet vekst til området var på 57 mill. kroner, relativt jevnt fordelt mellom de tre områdene. Området ble betydelig bedre fulgt opp i 2017, både innenfor Fornylse i offentlig sektor og innenfor Helse, omsorgs- og velferdstjenester.

Offentlig sektor står overfor store utfordringer i møte med en aldrende befolkning, økt migrasjon og forventninger om bedre helse- og omsorgstjenester. Økt forskningsinnsats må bli et viktigere virkemiddel for å møte utfordringene. Forskningsbasert innovasjon vil være viktig for å skape innovasjon og fornyelse i kommunesektoren, styrke forskningskompetansen og videreutvikle forsknings- og innovasjonssystemet for sektoren. Økt forskningsinnsats mot helse og omsorg vil på sin side bidra til å utsette eller hindre sykdom og sikre effektiv behandling og rehabilitering. Tilsvarende vil økt forskning om utdanningssektoren bidra til institusjoner som sørger for mindre frafall, relevant kompetanse for yrkeslivet og en sektor som bygger utdanningen på best tilgjengelig kunnskap.

Området *Muliggjørende teknologier* består av de tre teknologiområdene informasjons- og kommunikasjons-teknologi, bioteknologi og nanoteknologi. Avanserte produksjonsprosesser følges foreløpig opp gjennom enkeltprosjekter i flere programmer og satsinger, slik at det ikke enkelt lar seg skille ut som en entydig budsjettstørrelse. Tyngdepunktet i innsatsen ligger innenfor den nye, brede IKT-satsingen IKTPLUSS og de Store programmene NANO2021 og BIOTEK2021. Budsjettinnsatsen på området er 631 mill. kroner. Forskningsrådets oppfølging kjennetegnes av at det pågår mye relevant aktivitet gjennom programmer og satsinger som ikke har en satsing på muliggjørende teknologier som hovedformål. Et klart tegn på at dette er nettopp er muliggjørende teknologier for fornyelse på andre temaområder. Oppfølgingen skjer gjennom alle de tematiske teknologi- og ressursorienterte programmene, gjennom senterordningen, via basisbevilgningene og gjennom Fri prosjektstøtte. Samlet prosjektinnsats er på 2,65 mrd. kroner, hvor IKT og bioteknologi utgjør de største områdene. Det kom betydelig vekst til området i 2016. Første og fremst til IKT, og betydelig svakere til Bioteknologi og Nanoteknologi. En fordeling som var i samsvar med Forskningsrådets eget budsjettforslag. Tildelingene i 2017 viderefører ikke opptrapping på IKT.

De muliggjørende teknologiene er sentrale for innovasjon, omstilling og bærekraftige løsninger på de fleste samfunns- og næringsområder, og får stadig større betydning for konkurransevnen til norsk næringsliv og fornyelsen av offentlig sektor. Det er særlig behov for å styrke IKT-forskningen, slik at forskningen kan bidra til den omfattende digitaliseringen som vil prege fremtidens samfunn og næringsliv. Utviklingen innenfor bioteknologi, nanoteknologi og avanserte produksjonsprosesser krever også økt innsats. En satsing på IKT og digital innovasjon vil få frem grensesprengende og anvendt forskning som også kan bidra til å løse utfordringer innenfor helse og omsorg, energi og miljø, klima, bioøkonomi, offentlige tjenester og samfunnsikkerhet.

Området *Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv* består av ett område som dekker ambisjonen om forskningsbasert innovasjon i bredden av norsk næringsliv, ett område som dekker behovet for økt kommersialisering basert på forskning, og ett område som dekker næringsutvikling for å møte samfunnsutfordringer, særlig bioøkonomi og transport for næringsutvikling. Budsjettinnsatsen på området er på 1,544 mrd. kroner i 2016. Området følges først og fremst opp gjennom BIA, EUROSTARS 2, Nærings-ph.d., FORNY2020, FORREGION, SFI og FoU-innsats mot næringsklyngene og deler av BIONÆR og SAMANSVAR. Den totale prosjektinnsatsen som er på nesten 4,1 mrd. kroner, er et uttrykk for at målsettingen om et innovativt næringsliv følges opp gjennom en lang rekke virkemidler og omfatter alt Forskningsrådet gjør i og for næringslivet. Det er med andre ord betydelig næringsrelevant forskning i bredden av Forskningsrådets virkemidler. Mye av denne innsatsen er den samme som inngår i områdene Hav og Klima, miljø og miljøvennlig energi, slik som omtalt ovenfor. Området fikk betydelig økt budsjettinnsats i 2016, særlig mot Næringsliv i bredden gjennom BIA og til Kommersialisering gjennom FORNY2020. Deler av denne økningen, til begge disse områdene, kom som en del av regjeringens tiltakspakke for arbeid. Opptrappingen av området ble ikke fulgt opp i 2017.

Norge trenger et mangfoldig og omstillingsdyktig næringsliv som kan utnytte ny kunnskap og teknologi til økt verdiskaping. Bedriftenes forskningsinvesteringer og utvikling av forskningsbasert kunnskap vil være bestemmende for næringslivets innovasjonsevne, produktivitet og konkurransekraft. Regjeringens ambisjon om at 2 prosent av forskningsinvesteringene i Norge skal komme fra næringslivet krever økt statlig engasjement. For å stimulere til mer forskning i bredden av norsk næringsliv er det nødvendig med en styrking av de bransjeavhengige FoU-ordningene for bedriftene som inngår i dette området. Med økt offentlig risikoavlastning vil flere bedrifter kunne ta forskning i bruk i eget innovasjonsarbeid, inngå samarbeid med FoU-institusjonene, satse på doktorgradskompetanse hos sine ansatte og investere i mer ambisiøse og internasjonalt orienterte forsknings- og innovasjonsprosjekter. Det er også behov for å styrke ordninger som bidrar til kommersialisering og oppstart av nye bedrifter basert på resultater fra offentlig finansiert forskning.

Området *Verdensledende fagmiljøer* omfatter ett område knyttet til ambisjonene om utvikling av topp fagmiljøer og de beste talentene, ett område som ivaretar oppbygging av nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur, og ett område som dekker satsingen på internasjonalisering og mobilisering mot Horisont 2020. De mest sentrale virkemidlene er satsingen på Fri prosjektstøtte, Senter for fremragende forskning, Nasjonal forskningsinfrastruktur og stimuleringsordningene for å øke deltakelsen i Horisont 2020. I tillegg gir Forskningsrådets grunnforskningsprogrammer viktige bidrag til at fagmiljøer kan utvikle seg til å bli verdens-

ledende. Budsjettinnsatsen er på litt over 2,33 mrd. kroner. Den totale prosjektinnsatsen er imidlertid enda større, særlig knyttet til at det foregår mye langsiktig grunnleggende forskning innenfor de Store programmene. Det skjer også en god del internasjonalisering via programmene og utenom de målrettede satsingene. Området fikk betydelig budsjettvekst i 2016. Samlet budsjettøkning var på 273 mill. kroner. Opptappingsplanen for mobilisering til Horisont 2020 ble fulgt opp. Også Fagmiljøer og talenter ble fulgt opp gjennom en betydelig økning til Fri prosjektstøtte. Det var en svakere vekst til Forskningsinfrastruktur i tråd med Forskningsrådets forslag. Tildelingen i 2017 viderefører den sterke veksten fra årene før.

Utfordringene fremover er å gi de beste forskningsmiljøene mulighet til å utvikle seg til internasjonalt ledende innenfor sine fagområder gjennom solid finansiering og gode rammebetingelser. De største talentene må også kunne se forskning som en attraktiv karrierevei, og det må gis muligheter for å etablere internasjonale nettverk tidlig i karrieren. Verdensledende forskning springer ut fra dynamiske, vitenskapelige fagmiljøer som samarbeider internasjonalt og har tilgang til forskningsinfrastrukturer av topp kvalitet. Forskningsinfrastruktur i toppklasse og tilstrekkelig ressurser til internasjonalt samarbeid er avgjørende i en satsing på verdensledende fagmiljøer.

Forskningsrådet bidrar vesentlig til oppfølgingen av Langtidsplanen. Det samlede budsjettet er gradvis vridt mot prioriteringene i Langtidsplanen. Kun 22 prosent av det samlede budsjettet går til områder som ikke er prioritert i Langtidsplanen. Dette er først og fremst basisbevilgninger til instituttsektoren og satsinger knyttet til global utvikling og kulturell endring. I den første to-årsperioden er det i særlig grad Verdensledende fagmiljøer som er prioritert gjennom økte budsjetter. Dette følger i særlig grad av opptappingsplanene for mobilisering til Horisont 2020 og Forskningsinfrastruktur. Verdensledende fagmiljøer har blitt tilgodesett med ca 39 prosent av veksten i 2015 og 2016. Deretter kommer Et innovativt næringsliv med 20 prosent, Hav med 12 prosent, Bedre offentlige tjenester og Klima, miljø og miljøvennlig energi med 7 prosent hver, og lavest Muliggjørende teknologier med 5 prosent av veksten. Også relativt sett, om en måler økningen i forhold til nullvekst nivået i 2014, får en det samme mønsteret. Dette endres noe i 2017, ved at temaområdene kommer bedre ut.

Som nevnt er det i all hovedsak tre områder i Forskningsrådets portefølje som ligger utenfor de seks prioriterte områdene i Langtidsplanen. Basisbevilgningene har økt betydelig, først og fremst gjennom STIM-EU-ordningen, men også gjennom en ny stipendiatorordning for instituttsektoren og gjennom midler for å legge til rette for fusjoner og samarbeid. I tillegg har det vært gitt en viss priskompensasjon av basisbevilgningen. Samtidig er ett nytt institutt tatt inn i ordningen. Samlet økte basismidlene i 2016 med 57 mill. kroner, slik at samlet budsjettinnsats i 2016 var på 1,273 mrd. kroner. STIM-EU-midlene økte ikke i 2016, men har økt betydelig i både 2015 og 2017. Det andre området utenfor Langtidsplanen er global utvikling, som består av en rekke programmer og aktiviteter som i all hovedsak er finansiert av UD. Samlet budsjettinnsats utgjør 302 mill. kroner. Det kom en betydelig økning gjennom 2016 på til sammen 130 mill. kroner dels som følge av planlagt opptapping og dels som følge videreføring av NORGLOBAL, men også som følge av det nye initiativet VISJON 2030. Det tredje området er kulturell endring. Området består av tre programmer med et samlet budsjett på 77 mill. kroner, som er det samme nivået som i 2015.

4 Styring og kontroll i virksomheten

4.1.1 Virksomhets- og risikostyring

Forskningsrådets styres etter en virksomhetsstyringsmodell, hvor det er etablert en styringsløype mellom premisser, prosesser og resultater for en årlig justering av virksomhetens videre retning og arbeid. Utgangspunktet er premisser gitt gjennom regjeringens forskningsmelding og nå også Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Videre legges Forskningsrådets egen hovedstrategi og underliggende policyer og strategier til grunn for virksomhetsstyringen. Også departementenes mål og resultatstyringssystem for Forskningsrådet utgjør et viktig premiss, sammen med departementenes tildelingsbrev og føringer knyttet til bevilgningene. Med dette som utgangspunkt skal Forskningsrådet fylle rollen som rådgiver, møteplass og finansiør av forskning og innovasjon.

Gjennomføringen skjer ved hjelp av ett hovedstyre og fire divisjonsstyrer, med tilhørende administrativt støtteapparat. Gjennomføringen iverksettes også ved hjelp av et sett med prosedyrer, styringsverktøy og faste organisatoriske prosesser, hvor de viktigste utgjøres av handlingsplaner for programmene, FoU- og administrasjonsbudsjettet, søknads- og prosjektbehandlingsprosedyrer, arbeidsprogrammer og en rekke tverrgående arbeidsgrupper som koordinerer sentrale prosesser og oppgaver. Risikostyringen inngår som en eksplisitt og implisitt del av de enkelte arbeidsområdene.

Resultatet av virksomheten fremkommer i form av de forskningsprosjektene og satsingene Forskningsrådet finansierer, de rådene Forskningsrådet fremmer i form av budsjettforslag, strategier, innspill og årsrapporter og til slutt de møteplassene Forskningsrådet skaper i form av aktiviteter for kunnskapspredning og dialogarenaer om utvikling av forskningspolitikk. Resultatene fremkommer også i form av effekter på samfunn og næringsliv.

Forskningsrådets system for risikostyring er knyttet til realisering av Rådets fem hovedmål, slik disse er nedfelt i systemet for mål- og resultatstyring av Forskningsrådet. Formålet med risikostyringen er å identifisere og prioritere sentrale risikoer knyttet til realisering av hovedmålene, og å håndtere disse risikoene gjennom ulike former for tiltak, tett integrert i den ordinære virksomheten. Samlet betyr dette at Forskningsrådets risikostyring er dels orientert mot strategisk og finansiell risiko knyttet til FoU-innsats, rådgivning, målgrupper og strategisk kompetanse og dels mot operasjonell risiko knyttet til det FoU-administrative arbeidet og drift av Rådet som organisasjon.

For den strategiske og finansielle risikoen er det satt seks generelle risikoområder som dekker ulike sider ved Forskningsrådets virksomhet. I tillegg er det utviklet et sett med mer detaljerte risikoområder knyttet til Forskningsrådets hovedfunksjoner. Dette systemet er knyttet opp mot målbildet i det tidligere mål og resultatstyringssystemet, men vil bli revidert nå som de fleste elementene i det nye styringssystemet er på plass. Nåværende risikosystem oppfattes imidlertid i all hovedsak som tilstrekkelig i og med at det er relativt stort overlapp mellom hovedmålene i det gamle og nye styringssystemet.

Forskningsrådet er eksponert for et sammensatt operasjonelt risikobilde. Rådets internkontroll er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Rådet har beredskapsplaner og gjennomfører jevnlige øvelser. De etiske retningslinjene legger vekt på habilitet og taushetsplikt. Det er også oppmerksomhet på fullmaktstrukturer og rutiner for å sikre en forsvarlig saksbehandling. Rådet forebygger ved å ha så transparente og standardiserte arbeidsprosesser som mulig, slik at vi reduserer sannsynligheten for at uønskede hendelser inntreffer.

4.1.2 Operasjonell risiko, sikkerhet og beredskap

Det er i 2016 gjennomført risikovurdering knyttet til søknadsbehandlingsprosessen, hvor vurdering av økonomiske risiko er tillagt stor vekt. Det vil i 2017 være stor oppmerksomhet på å redusere de risikoene som er identifisert, blant annet gjennom et eget prosjekt for effektivisering av FoU-prosessen.

Som en oppfølging av risikovurderingen av utvalgte administrative styring- og støtteprosesser gjort i 2015 er det i 2016 gjennomført risikoreducerende tiltak. Dette er tiltak innenfor informasjonssikkerhet, fysisk sikkerhet (Bygg), HMS (arbeidsplass), økonomi (Lønn, inn/utbetalinger, rapportering), rekruttering, anskaffelser

(innkjøp), dokumentasjon (arkiv). De iverksatte tiltakene har bidratt til at risikoene er redusert på alle områder. Tiltakene knytter seg til forenkling og standardisering av arbeidsprosesser, systemtekniske forbedringer og tydeliggjøring av rolle og ansvar i og mellom prosesser. Informasjonssikkerhet fremstår fremdeles noe høy, hovedsakelig på grunn av et trusselbilde i stadig endring (særsilt cyberkriminalitet) og en rivende utvikling på området. Informasjonssikkerhet vil derfor kreve stor oppmerksomhet også fremover.

For å styrke arbeidet og innsatsen innen sikkerhet og beredskap ble det medio 2016 ansatt en spesialrådgiver med overordnet ansvar for sikkerhet- og beredskapsarbeid i Forskningsrådet.

Forskningsrådet gjennomfører årlig krisehåndteringsøvelse. Årets øvelse ble gjennomført som en spill-øvelse i desember. Scenarioet var koordinerte terroranslag i en europeisk storby der Rådet gjennomførte en konferanse, og hvor ansatte ble direkte rammet. Øvelsesmål var blant annet etterleving av de fire grunnprinsippene for krisehåndtering, med særlig vekt på ansvars- og likhetsprinsippet. Øvelsen ble gjennomført med bistand av et eksternt selskap, som også leverte markører for å sikre trening i media- og pårørendehåndtering. Hele beredskapsorganisasjonen ble øvet, herunder stedfortreder i den strategiske kriseledelsen. Den eksterne evalueringen konkluderte med at beredskapsorganisasjonen gjennomførte krisehåndteringen med godt resultat. Erfaringer fra øvelsen vil bli benyttet i det videre beredskapsarbeidet.

Forskningsrådet har i 2016 videreutviklet styringssystemet for informasjonssikkerhet, basert på anbefalte standardkrav i NS - ISO 27001:2013. Herunder er Forskningsrådets ISO 27002:2013 SOA (Statement of Applicability) for IT blitt revidert. Etter årets risikoanalyse ble det vedtatt en rekke tiltak på prioriterte områder, for å redusere risikoen ytterligere. Av de viktigste tiltakene som er gjennomført i perioden kan nevnes; innskjerpede rutiner for tilgangsstyring, utvidet eksternt overvåking av systemer som er synlig fra internett for å oppdage og varsle om feil/sårbarheter, utvidet intern overvåking av systemer for å oppdage og varsle om feil/sårbarheter, utvidet logging, hyppigere og delvis automatisert oppdatering av servere, hyppigere og automatisert oppdatering av klienter, ytterligere sikring av server og klientmiljø, strengere passordpolicy/-rutiner, strengere krav til kryptering, eksternt IT-revisjon, nye rutiner for å få/miste tilganger, sikkerhetsopplæring for alle medarbeidere og utvidet sikkerhetsopplæring for alle med lederansvar. Oktober er Rådets sikkerhetsmåned, og som vanlig var måneden preget av et aktivt sikkerhetsfokus, med en rekke initiativ, foredrag og bruk av effekter.

4.1.3 Strategisk og finansiell risiko knyttet til FoU-innsats

Risikostyringen knyttet til den strategiske og finansielle risikoen er ivaretatt ved at risikoområdene er implisitt og eksplisitt lagt til grunn ved utforming av strategier, policyer, budsjettforslag, programplaner og utforming av nye virkemidler og søknadstyper. I kapittel tre i denne rapporten, som blant annet omhandler en vurdering av måloppnåelse på de fem hovedmålene, er risikoområdene lagt til grunn for vurdering av måloppnåelse. Status i forhold til strategisk og finansiell risiko oppfattes tilstrekkelig rapportert gjennom den vurdering av måloppnåelse som gjøres i dette kapittelet. Det gis i tillegg en samlet overordnet vurdering av risiko nedenfor.

Den overordnede risikoen er vurdert ved å se på hvordan risikobildet ser ut i forhold til noen sentrale dimensjoner på tvers av de fem målområdene satt for Forskningsrådet. Nedenfor gis det en kort gjennomgang av det samlede risikobildet knyttet til disse dimensjonene.

- Tilstrekkelige inntekter og ressurser
- Evnen til å bygge ny forskningskapasitet
- Innsats på tema-, fag-, sektor- og næringsområder
- Bidraget til å strukturere forskningssystemet
- Deltagelse og utnyttelse av det internasjonale samarbeidet
- Forskningskvaliteten og innovasjonsgraden i porteføljen
- Evnen til å skape resultater, virkninger og effekter
- Bidraget til rådgivning, dialog og kommunikasjon

Det er vurdert som en risiko at bevilgningene til forskning ikke er tilstrekkelig til å realisere målene for Forskningsrådet. De siste årene har Forskningsrådet hatt betydelig vekst i budsjettene. Til sammen i 2015 og 2016 har det vært en vekst gjennom Forskningsrådet på 1,5 mrd. kroner. Bare i 2016 var det en vekst på over 1

mrd. kroner. På noen områder er bevilgningene svakere enn ønskelig. Dette gjelder særlig på deler av de tre prioriterte temaområdene i Langtidsplanen; Hav, Klima, miljø og miljøvennlig energi og Bedre offentlige tjenester. Det svekker muligheten for måloppnåelse på målet Møte store samfunnsutfordringer. Økningen knyttet til Økt kvalitet i forskning, Økt verdiskaping i næringslivet og et Velfungerende forskningssystem har imidlertid vært meget god. Også i 2017 har Rådet fått betydelig vekst. En vekst som i større grad er rettet mot de tematiske prioriteringene. Risikoen knyttet til utilstrekkelig finansiering oppfattes derfor i første omgang som lav. Dette kan imidlertid endre seg fort.

En annen risiko er knyttet til Rådets evne til å bygge forskningskapasitet i forskningssystemet i tråd med de midlene som er stilt til disposisjon. Forbruket av Forskningsrådets midler har i 2016 økt med over 800 mill. kroner sammenlignet med 2015. Det er økt aktivitet i alle sektorer, størst i universitet- og høyskolesektoren, og særlig stor innenfor teknologifagene. Det er også en økning i antall stipendiater finansiert av Rådet. Målsettingen om en jevnere økonomisk ressursstrøm til fagmiljøene, må sees i forhold til den store veksten på enkelte virkemidler. Utviklingen innenfor Store programmer indikerer en mer jevn ressursstrøm. Et mål på kapasitetsbygging er om Forskningsrådet har utnyttet hele inntekten og unngått økte overføringer. Overføringene øker noe, men sett i forhold til en budsjettoverføring på over 1. mrd. kroner er økningen beskjeden. Risikoen knyttet til området oppfattes som lav og mindre enn før. Utvikling av en ny programmodell, med tilhørende vekt på langtidsbudsjettering og utvikling av en ny IT-løsning for dette, tilsier en slik risikovurdering.

En tredje risiko er knyttet til hvordan Rådets samlede portefølje bidrar til å følge opp prioriterte tema-, fag, sektor- og næringsområder. Risikoen ligger i særlig grad i at programmer og aktiviteter også bidrar til å følge opp en rekke prioriteringer og områder, enn de som er satt som målet for programmet og aktiviteten. Et hovedbilde er at på alle områder er totalinnsatsen større enn den målrettede innsatsen. Eksempelvis er totalinnsatsen innsatsen på marin forskning nesten tre ganger så stor som den målrettede innsatsen. Det finnes imidlertid områder hvor øvrig innsats bidrar lite til den målrettede innsatsen. Et eksempel er humaniora, som i liten grad gis støtte utenfor satsinger som har humaniora som hovedformål. Det er satt i gang tiltak for å redusere risikoen. Et revidert system for porteføljeanalyser, et nytt system for å analysere porteføljedata og en ny styringsmodell for å ivareta temaer og områder som går på tvers av programmer og satsinger, er sentrale tiltak. Risikoen på området vurderes derfor som lav.

Et element i det samlede risikobildet er Forskningsrådets bidrag til å forbedre forskningssystemet. Risikoen er særlig knyttet til om Rådet har virkemidler og støtteformer som bidrar til konsentrasjon, samarbeid, arbeidsdeling, kompetanseutvikling og på den måten kan virke strukturerende innad og mellom forskningsmiljøene. Senterordningen, forskningsinfrastruktur og programmer har sterke strukturerende effekter. Utvikling av nye støtteformer som Nærings ph.d, Offentlig sektor ph.d, Institutt-stipendiater utvikler samarbeidet mellom sektorer. Forskningsrådets konkurransearenaer er i tillegg den største omfordelende mekanismen i forskningssystemet. Utfordringen er hvordan virkemidlene samspiller med sektoren, volumet og dermed styringskraften i ordningene, og forutsigbarheten og regulariteten i ordningene. Evalueringene av virkemidlene viser i all hovedsak at de virker etter hensikten, men at de må videreutvikles. Arbeidet med en ny programmodell, justering av sentervirkemidlene inngår i dette. Samlet sett vurderes derfor risikoen på området som lav.

Det er en risiko for at det internasjonale samarbeidet ikke utnyttes godt nok, blant annet sett i forhold til å nå to-prosentmålet for returen fra Horisont 2020. Generelt er det en økende internasjonaliseringsgrad i Forskningsrådets portefølje. I så å si alle programmer og aktiviteter er internasjonalt samarbeid en forutsetning for bevilgning. Det er stor aktivitet i det bilaterale samarbeidet og det har vært stor interesse i miljøene for den nye ordningen for internasjonalt institusjonelt samarbeid. Rådet har også fått på plass et heldekkende sett av mobiliseringsordninger for økt deltagelse i Horisont 2020. Deltagelsen i Horisont 2020 er økende og det antas at Norge vil nå målet om to-prosent retur. Risikoen for ikke å utnytte det internasjonale samarbeidet godt nok vurderes generelt sett som lav. Den vurderes imidlertid som moderat sett i forhold til målet for Horisont 2020. Målet om retur er ikke bare avhengig av norsk mobilisering, men også hvordan utlysningene i Horisont 2020 innrettes fremover.

Høy kvalitet og innovasjonsgrad i porteføljen er et hovedanliggende for Forskningsrådet. Risikoen på området kan blant annet være knyttet til at Rådet har for svake systemer for å identifisere og rangere høy kvalitet og

innovasjonsgrad, at det legges vekt på for mange andre hensyn ved innvilgelse av søknader, at det er en ubalanse mellom virkemidler som gir svært ulik sjanse for innvilgelse, eller at et manglende samspill mellom virkemidlene reduserer muligheten for å finansiere flest mulige prosjekter med høy kvalitet og innovasjonsgrad. Risikoen kan også være knyttet til at det er en for sterk konsentrasjon av midler mot de aller beste forskere, slik at en ikke får styrket kvalitet i større bredde. Hovedbildet er at høy kvalitet og innovasjonsgrad er relativt godt ivaretatt i Rådets portefølje. Blant forskerprosjektene i 2015 hadde 83 prosent av innvilgede prosjekter hovedkarakter 6 eller 7. Tilsvarende tall blant innovasjonsprosjekter i næringslivet og kompetanseprosjekter i næringslivet var 56 og 77 prosent. Risikoområdet berører svært mange sider ved Forskningsrådets virksomhet og er derfor et område med stor oppmerksomhet og som er i kontinuerlig utvikling. Konsekvensene knyttet til risikoområdet er store siden det berører viktige sider ved Forskningsrådets rasjonale. Både ny programmodell, arbeidet med gjennomgang av systemet for vurdering og rangering av søknader, bedre analyser av porteføljen og færre søknadstyper og kriterier er tiltak som vil redusere risikoen, slik at risikoen på området vurderes som lav på tross av høy konsekvens.

Forskningsinnsatsen må levere resultater for videre forskning og for anvendelse og innovasjon i privat og offentlig sektor. Risikoen er knyttet til evnen til å sette krav, vektlegge og identifisere nytte og anvendelse i prosjektene, og i systemer for brukermidvirkning i prosjektutformingen. Det er også knyttet risiko til målingen av resultater, effekter og virkninger, siden disse ligger lagt frem i tid og betydelig etter at Forskningsrådet har bidratt med midler, men også i at det ofte er vanskelig å spore virkningene og effektene tilbake til Rådets innsats. Dette er et område som har stor og økende oppmerksomhet. På helseområdet er det utviklet en metodikk for brukermidvirkning. På energiområdet har PILOT-E lagt vekt på et sømløst støttesystem fra forskning til marked. Innsatsen knyttet til kommersialisering er forsterket, også gjennom en ny støtteform for studententreprenørskap. Det er også lagt ned betydelige analyseressurser for å utvikle bedre målemetoder av resultater av Forskningsrådets innsats. Også den nye programmodellen har tatt tak i måle- og monitoreringsutfordringene ved å legge en programlogikkmodell til grunn for utformingen av programplanen. Det er gjort mye, men området er også svært krevende. På lang sikt oppfattes konsekvensene av ikke å lykkes med å få frem resultater av forskning som store for det videre satsingen på forskning. Risikoen på området oppfattes derfor som moderat.

Oppgaven med å sette den forskningspolitiske dagsorden, videreutvikle det strategiske kunnskapsgrunnlaget, og skape møteplasser for å formidle kunnskap, diskutere forskningsbehov og forskningspolitikk utgjør en stadig viktigere del av Rådets virksomhet. Risikoen er i særlig grad knyttet til hvor langt en skal bevege seg inn i samfunnsdebatten, kvaliteten og treffsikkerheten til kunnskapsgrunnlaget, og evnen til å utvikle møteplasser som inkluderer bredt. Rådet deltar i samfunnsdebatten, men ikke i betydelig grad. Det er lagt stor innsats i å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget, og budsjettveksten antyder at rådene har blitt lyttet til og fått effekt. Likevel viser undersøkelser at forventningene til kunnskapsgrunnlaget er store. Det er også utviklet en rekke årlige konferanser og møteplasser som treffer sentrale aktører, men som antagelig i mindre grad treffer nye grupper og aktører. Det er i all hovedsak en forventning om større innsats på hele området, men fra et relativt høyt innsatsnivå. Risikoen på området oppfattes som lav.

5 Vurdering av framtidsutsikter

Forskning og innovasjon spiller en viktigere rolle på alle samfunnsområder. Politikerne trenger et bedre kunnskapsgrunnlag for politikktutforming. Privat og offentlig sektor må bruke forskning og innovasjon i arbeidet for økt effektivitet, fornyelse og konkurranseevne. Sivilsamfunnet og det offentlige ordskiftet er i større grad avhengig av sikker kunnskap og fakta. De globale utfordringene knyttet til klima, helse, ulikhet og konfliktløsning krever nye teknologiske løsninger og sosiale innovasjoner. Disse utfordringene kan bare løses gjennom et sterkt statlig engasjement.

Regjeringen har satset sterkt på forskning og har nådd målet om at den offentlige forskningsinnsatsen skal utgjøre én prosent av BNP. Forskningsrådet har tatt del i denne satsingen gjennom en betydelig økning i budsjettene de senere årene. Gjennom strategier, policyer og planer har Forskningsrådet fremmet forslag til betydelig vekst i årene som kommer. Regjeringens utfordring er at en videre satsing må skje innenfor rammen av et statsbudsjett med en mer presset inntektsside. En mer anstrengt økonomisk situasjon kan medføre at Rådet i mindre grad enn tidligere vil få midler til å realisere nye satsinger.

Analyser av forsknings- og innovasjonssystemer tegner et bilde av komplekse systemer med behov for tydelig arbeidsdeling, god koordinering, utstrakt samarbeid, velfungerende virkemidler og en sektor preget av høy kompetanse og tilstrekkelige ressurser. Utfordringene som skal løses er sammensatte, sektorovergrepene og tverrfaglige. Det etterlyses et større helhetsperspektiv, tydeligere overordnet styring, samtidig som en tar hensyn til forskjellighet og mangfold. Løsningen med ett forskningsråd i Norge var et tidlig svar på en slik forskningspolitisk og organisatorisk utvikling. Det har gitt mulighet for å se områder i sammenheng, avstemme ulike ønsker og behov, men også å ta hensyn til forskjellighet og mangfold. Rådets viktigste bidrag er å balansere på en god måte alle de krav og hensyn Rådet er satt til å forvalte. Organiseringen med tre styringsnivåer, ansvar for alle fag og temaområder, finansiering fra samtlige departementer legger til rette for at Rådet også videre kan innta en tydelig rolle i et mer komplekst forsknings- og innovasjonssystem.

Forskningsrådets virkemidler og støtteformer skal bidra til en videreutvikling av et nasjonalt forskningssystem som er preget av høy kvalitet og relevans, tilstrekkelig kapasitet på utvalgte områder, som deltar i og utnytter det nasjonale og internasjonale samarbeidet, og til at forskningen utnyttes og tas i bruk i alle deler av samfunn og næringsliv. En forutsetning for at virkemidlene kan bidra til en slik utvikling er at de inngår i et godt samspill med forskningsmiljøenes egen aktivitet. Det krever forutsigbarhet, volum og tillit til Forskningsrådets virkemidler og ordninger, slik at forskningsmiljøene kan legge planer med utgangspunkt i Forskningsrådets satsinger.

Det er tatt viktige grep for å forsterke denne type målsettinger, både gjennom løpende programmer og satsinger, mobiliseringsordninger, søknadstyper og utvikling av en ny programmodell. Det må imidlertid på plass større systematikk og sammenheng i den samlede virkemiddelbruken, større effektivitet i arbeidet med faglig vurdering og rangering av søknader, men også større volumer i sentrale programmer og virkemidler. Det krever også en forskningssektor som i større grad er villig til selv å foreta strategiske prioriteringer i bruken av egne midler. Dette kan også skje gjennom ordninger hvor institusjonenes prioriteringer gjøres innenfor rammen av en nasjonal konkurranse gjennom Forskningsrådet.

Kvalitet i forskningen er en særlig utfordring, siden god forskning er en forutsetning for deltakelse i forskningsfronten, kvalitet i utdanning, men like viktig, som en forutsetning for å absorbere de kunnskapsbaserte ideene og løsningene som frembringes utenfor Norge. Dette innebærer blant annet at det må gis gode vilkår for langsiktig grunnleggende forskning i bredden av fag- og temaområder. Forskningsrådet er godt i gang med å utvikle virkemidler som ivaretar dette. Utfordringen er i større grad å sørge for at dette skjer mer gjennomgående i bredden av Forskningsrådets virkemidler, slik at Forskningsrådet oppfattes som en sammenhengende konkurransearena for den beste og mest grensesprengende forskningen innenfor alle fag- og temaområder. Dette må også følges av at det bygges sterkere insentiver for kvalitet inn i institusjonens handlemåte, slik at den enkelte forsker kan strekke seg lenger.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å møte globale utfordringer, for å øke kvaliteten og kapasiteten i norsk forskning og for å sikre tilgang til den internasjonale kunnskapsproduksjonen. Ambisjonene for økt deltakelse i Horisont 2020 er et uttrykk for dette. Det brukes betydelige ressurser til deltakelse og mobilisering. Stimuleringsordningen for internasjonalt samarbeid er i store trekk på plass, og utviklingen for økt deltakelse går i riktig retning. På lengre sikt må insentivene til deltakelse innarbeides som en naturlig del av forskningsmiljøenes hverdag, slik at Forskningsrådets rolle i større grad kan være å bidra til å utvikle et sammenhengende internasjonalt forskningsmarked hvor nasjonale og internasjonale satsinger er innrettet og dimensjoner i sammenheng.

Samfunnets fremtidige utfordringer er i særlig grad knyttet til større bærekraft i den økonomiske og sosiale utviklingen og ivaretagelsen av klodens klima og miljø. Disse utfordringene må møtes med forskning og innovasjon. Forskningsrådet har et ansvar for å prioritere relevant forskning av høy kvalitet som bidrar til mer bærekraftige løsninger i samfunn og næringsliv, samtidig som det må legges til rette for internasjonalt samarbeid om utfordringene. Dette vil kreve at bærekraftperspektivet og føre-var-prinsippet, kobles tettere på forsknings- og innovasjonsarbeidet, men også at forskningen som Rådet finansierer må vurderes i lys av sitt bidrag til et bærekraftig samfunn.

Forskningens prinsipper om fakta, etterprøvbarehet og sammenheng er blitt kunnskapssamfunnets felles arbeidsform på alle samfunnsområder. Samtidig skjer det en utvikling hvor kunnskap tas i bruk og anvendes som verktøy for å fremme ulike interesser og hvor grensene for hva som kan oppfattes som felles kunnskap tøyes. At kunnskap utnyttes på en interessebasert måte, er legitimt men det stiller økte krav til behovet for kunnskapsformidling, dialog, tilrettelegging, møteplasser og åpen tilgang til den beste kunnskapen. Dette handler både om videreutvikling av et bredt kunnskapsgrunnlag, spredning og tilrettelegging av forskningsbasert kunnskap, men også om en demokratisering av ekspertkunnskapen. En tydeligere rolle for Forskningsrådet i å få frem forskningsbasert kunnskap som premis for den offentlige debatten blir viktig fremover, - ikke som en forvalter av "sannhet", men som en aktør som kan bidra til at det offentlige ordskiftet blir gjennomført i størst mulig grad på en felles plattform av forskningsbasert kunnskap.

6 Årsregnskap

6.1.1 Årsregnskap 2016

6.1.1.1 Ledelseskommentar

Virksomhetens formål, vedtektene § 1

Norges forskningsråd skal være et nasjonalt utøvende forskningsstrategisk organ. Norges forskningsråd har ansvar for å øke kunnskapsgrunnlaget og bidra til å dekke samfunnets behov for forskning ved å fremme grunnleggende og anvendt forskning og innovasjon. Forskningsrådet skal arbeide for å fremme internasjonalt forskningssamarbeid. Norges forskningsråd skal gi myndighetene råd i forskningspolitiske saker.

Regnskapsstandard

Årsregnskapet omfatter Forskningsrådets virksomhet og randsonene Kilden og Teknologirådet. Randsonenes regnskap er innarbeidet i Forskningsrådets regnskap under FoU-regnskapet. Da årsregnskapet inkluderer randsonene vil tallene som framkommer for FoU avvike noe i forhold til budsjettdokumenter og årsrapport. Forskningsrådets virksomhet består av regnskap for FoU og administrasjon. Rådet er forvalter av det statlige fondet Eiendomsfondet - regnskap for eiendomsforvaltningen avlegges fra 2016 separat, jf. retningslinjer for statlige fond, se eget kapittel. Investerings- og omstillingsfondet ble avviklet pr 31.12.15. KD har godkjent åpningsbalansen pr 1.1.2016.

Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Forskningsrådets virksomhet ut fra årets aktivitet og de regnskapsprinsipper som er lagt til grunn. Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten og rundskriv fra Finansdepartementet. Riksrevisjonens revisjonsberetning vil fra regnskap 2016 publiseres på Forskningsrådets nettsider, som et tillegg til årsregnskapet, etter at Dokument 1 er levert til Stortinget.

Regnskapet er avlagt etter statlige regnskapsstandarder (heretter kalt SRS), men avviker når det gjelder pensjonsforpliktelser utenom Statens pensjonskasse (SPK), jf. note for regnskapsprinsipper.

Vesentlige endringer i resultat- og balanseposter

Forskningsrådet implementerte standard kontoplan i 2015. Under driftsinntekter og driftskostnader vises i hovedsak kostnader til egen drift og eksterne administrasjonskostnader.

Rådet har implementert SRS 17/10 (forpliktelsesmodell for avskrivninger) fra 1.1.2016, som medfører at avskrivninger ikke lenger har resultatteffekt, men finansieres etter forpliktelsesmodellen ved bruk av avsetningen i balansen til finansiering av anleggsmidler. I åpningsbalansen for 2016 er denne avsetningen etablert tilsvarende ikke-avskrevne anleggsmidler pr 31.12.15 (107,9 mill. kroner). Forpliktelsen er, i tråd med drøftinger med KD, etablert ved å redusere deler av virksomhetskapskapitalen (investeringsfondet samt deler av eiendomsfondet), ikke inntektsført bevilgning (administrativ avsetning) og forskningsforpliktelser. På inntektssiden vises endringen ved at det i note 1 framkommer ny linje for inntektsføring av avsetning knyttet til anleggsmidler (avskrivninger).

Forskningsrådet mottok 9,5 mrd. kr. i 2016 til FoU-formål, hvorav bevilgninger fra departementer utgjorde 9,3 mrd. kr. Differansen mellom tilførte midler og utdelte midler utgjør endringen i Forskningsrådets forskningsforpliktelser, jf. kortsiktig gjeld i balansen.

Forskningsforpliktelser knyttet til forskningsaktiviteter og - prosjekter (overføringer) utgjør ved årsskiftet 3,3 mrd. kr. For nærmere informasjon om FoU-regnskapet vises det til Årsrapport for 2016, samt rapport til Kunnskapsdepartementet om overføringer til 2017.

For interne administrasjonskostnader er det fastsatt en kostnadsramme for 2016 på 643 mill. kroner. Regnskapet viser at kostnadene ble om lag 47 mill. kroner lavere enn dette. Vel 35 mill. kroner av dette ble tilbakeført til FoU-regnskapet.

Pensjonsforpliktelser utenom SPK utgjorde 32,6 mill. kr. pr 31.12.16 – årets endring føres mot egen linje i balansen og reduserer ikke virksomhetskapitalen.

Investeringer i anleggsmidler

I 2016 er det gjort investeringer i varige driftsmidler/immaterielle rettigheter for 8,6 mill. kr.:

- 4,3 mill. kr. er knyttet til:
 - investeringer i IKT-porteføljen og lisenser
 - ekstern og internasjonal IT-løsning for Svalbard Science Forum
- 4,1 mill. kr. til årlige drifts- og sikkerhetsforbedringer
- 0,2 mill.kr. knyttet til utbedringer i lokaler.

Oslo, 9. mars 2017

John-Arne Røttingen
(adm. direktør)

6.1.1.2 Note regnskapsprinsipper

Norges forskningsråd er etablert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og underlagt de krav som stilles til statlig økonomiforvaltning (nettobudsjettet virksomhet). Forskningsrådet rapporterer ikke til statsregnskapet på kapittel og post.

Norges forskningsråd revideres av Riksrevisjonen. Forskningsrådets regnskap er satt opp i samsvar med SRS med de avvik som er kommentert her. Noteverket er utarbeidet iht. SRS anbefalinger med nødvendige tilpasninger.

Åpningsbalanse

I åpningsbalansen for 2016 er det etablert en forpliktelse tilsvarende ikke-avskrevne anleggsmidler pr 31.12.15 (107,9 mill. kroner). Forpliktelsen er etablert ved å redusere deler av virksomhetskapitalen, ikke inntektsført bevilgning (administrativ avsetning) og forskningsforpliktelser.

Finansieringen av anleggsmidler (eksklusive finansielle anleggsmidler) som er inkludert i åpningsbalansen for første gang, er klassifisert som en avsetning under avsnittet Statens kapital på regnskapslinjen Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Denne avsetningen inntektsføres i takt med avskrivningen av de anleggsmidlene som finansieringen dekker.

Andre poster i balansen er uendret fra tidligere år.

PRINSIPPENDRINGER OG ENDRING AV SAMMENLIGNINGSTALL

I henhold til SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigerende av feil skal fjorårstallene omarbeides for å være sammenlignbare.

Fra 01.01.2016 behandler Rådet avskrivninger og redusert inntektsføring fullt ut etter SRS. Regnskapsføringen av avskrivninger er uendret fra tidligere år. I 2016 reduseres inntekt fra bevilgning med faktisk investert beløp i anleggsmidler. Dette beløpet balanseføres som en forpliktelse, og inntektsføres i takt med avskrivningene. Tidligere finansierte Forskningsrådet avskrivninger ved bevilgninger og avsetninger/fond – fjorårets tall er omarbeidet iht de nye prinsippene.

INNTEKTER

Prinsippet om motsatt sammenstilling er i 2016 anvendt fullt ut for driftsinntekter. Bevilgning knyttet til ikke utførte aktiviteter pr 31.12 vises som ikke inntektsført bevilgning i balansen. Inntektsføring ved salg av abonnenter skjer ved faktureringstidspunktet.

Tilskuddsforvaltning er presentert som resultatnøytrale gjennomstrømningsposter nederst i resultatoppstillingen etter kontantprinsippet. Midler til tilskuddsforvaltning inntektsføres i takt med kostnadene. Ubrukte midler og tilskudd, som ikke er tildelt eller utbetalt til bevilgningsmottaker, fremgår under kortsiktig gjeld i balansen (forskningsforpliktelser).

Den andelen av inntekt fra bevilgninger som benyttes til anskaffelse av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler som balanseføres, inntektsføres ikke på anskaffelsestidspunktet, men avsettes i balansen på regnskapslinjen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.

I takt med kostnadsføringen av avskrivninger av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler inntektsføres et tilsvarende beløp fra avsetningen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Periodens inntektsføring fra avsetningen resultatføres som inntekt fra bevilgninger. Dette medfører at kostnadsførte avskrivninger inngår i virksomhetens driftskostnader uten å få resultateffekt.

KOSTNADER

Kostnader på prosjekter og programmer utbetales automatisk i henhold til fremdrift og forbruk i prosjektene. Bevilgninger som er holdt igjen i påvente av godkjenning av sluttrapport for forskningsprosjektene er periodisert i regnskapet. Forskningsrådets administrative kostnader regnskapsføres i den periode de påløper.

Pensjoner og pensjonsforpliktelser

SRS 25 legger til grunn en forenklet regnskapsmessig tilnærming til pensjoner. Det er følgelig ikke gjort beregning eller avsetning av pensjonsforpliktelser som i NRS6 for pensjoner i Statens pensjonskasse (SPK). Kostnader til årets pensjonspremie fremgår av regnskapet.

For Rådets pensjonsordninger utenom SPK (pensjoner over drift) regnskapsføres disse som ytelsesplaner. For disse ordningene beregnes pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser etter lineær opptjening basert på veiledende pensjonsforutsetninger av 31.12.15 fra Norsk Regnskapsstiftelse. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen.

Endringer i forpliktelsen som skyldes endringer i pensjonsplanene fordeles over antatt gjenværende opptjeningstid. Endringer i forpliktelser og pensjonsmidler som skyldes endringer i avvik og beregningsforutsetninger (estimatendringer) fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid. Dette forutsatt at avvikene ved årets begynnelse overstiger 10 % av det største av brutto pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler.

Endringen i årets forpliktelser resultatføres slik som Norsk standard tilsier, resultateffekten blir imidlertid ikke disponert mot virksomhetskapskapitalen, men føres som endring i pensjonsforpliktelser på egen linje mellom egenkapital og avsetning for forpliktelse i balansen. Av den grunn vil ikke prinsippforskjellen påvirke de midler Forskningsrådet har til disposisjon.

KLASSIFISERING AV BALANSEPOSTER

Fordringer og gjeld som knytter seg til den normale drift klassifiseres som omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld.

Fordringer

Kunde- og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen pr 31.12. Norges Banks spotkurs pr 31.12 er lagt til grunn.

Anleggsmidler

Varige driftsmidler som er eid av Forskningsrådet aktiveres og avskrives dersom de har levetid over 3 år og har en kostpris som overstiger kr. 30.000. Disse driftsmidlene avskrives over midlenes økonomiske levetid. Varige driftsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger. Vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende under driftskostnader, mens påkostninger tillegges driftsmidlenes kostpris og avskrives i takt med disse.

Statens kapital

Statens kapital består av virksomhetskapskapital, avregninger og statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Avsnittet viser statens samlede finansiering av virksomheten.

Avregninger

Nettobeløpet av alle balanseposter, med unntak av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, er finansiert av avregnet bevilgningsfinansiert virksomhet eller ikke inntektsført bevilgning, tilskudd og overføringer.

Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler

Balanseført verdi av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler skal ha motpost i regnskapslinjen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.

STATLIGE RAMMEBETINGELSER

Selvassurandørprinsippet

Staten opererer som selvassurandør, og det er da følgelig ikke inkludert poster i balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser. Forskningsrådet har egen tariffavtale og faller ikke inn under personal-forsikringsordningene i den statlige tariffavtalen. Forskningsrådet har derfor unntak for dette prinsippet for gruppe- og reiseforsikring for sine ansatte.

Statens konsernkontoordning

Statlige virksomheter omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle inn- og utbetalinger daglig gjøres opp mot Forskningsrådets oppgjørskonto i Norges Bank. Forskningsrådet tilføres likvider løpende gjennom året iht. utbetalingsplaner fra departementene. Oppgjørskontoen i Norges Bank renteberegnes ikke. Nettobudsjetterte virksomheter beholder likviditeten ved årets slutt.

Kontantstrømoppstilling

Som en del av regnskapet er det utarbeidet en kontantstrømoppstilling etter den direkte modellen tilpasset statlige virksomheter.

6.1.1.3 ÅRSREGNSKAP MED NOTER – TALL I TUSEN KRONER

Resultatregnskap 1/1-31/12	Note	2016	2015
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1	832 305	882 031
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	14 247	27 726
Salgs- og leieinntekter	1	1 418	1 813
Andre driftsinntekter	1	2 304	1 362
<i>Sum driftsinntekter</i>		<i>850 274</i>	<i>912 932</i>
Driftskostnader			
Lønnskostnader	2	531 239	487 733
Avskrivninger	3,4	51 724	56 581
Andre driftskostnader	5	269 065	370 261
<i>Sum driftskostnader</i>		<i>852 027</i>	<i>914 575</i>
Driftsresultat		-1 754	-1 643
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6	371	656
Finanskostnader	6	-106	-176
<i>Sum finansinntekter og finanskostnader</i>		<i>265</i>	<i>480</i>
Resultat av periodens aktiviteter		-1 489	-1 163
Endring pensjonsforpliktelser	19	-1 489	-1 163
Avregninger og diponeringer			
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Tilskuddsforvaltning			
Utbetalinger av tilskudd til andre	10	8 782 399	7 864 929
Avregning tilskuddsforvaltning	10	-8 782 399	-7 864 929
<i>Sum tilskuddsforvaltning</i>		<i>0</i>	<i>0</i>

EIENDELER	Note	31.12.2016	01.01.2016
A. Anleggsmidler			
Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	3	25 430	2 708
<i>Sum immaterielle eiendeler</i>		<i>25 430</i>	<i>2 708</i>
Varige anleggsmidler			
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4	39 974	105 660
<i>Sum varige anleggsmidler</i>		<i>39 974</i>	<i>105 660</i>
Finansielle anleggsmidler		0	0
Sum anleggsmidler		65 404	108 369
B. Omløpsmidler			
Beholdninger av varer og driftsmateriell		0	0
Fordringer			
Kundefordringer	13	46 118	28 085
Opptjente, ikke fakturerte inntekter		0	3 276
Ansatte - lønnslån	15	302	564
Andre fordringer	15	20 261	5 725
<i>Sum fordringer</i>		<i>66 682</i>	<i>37 650</i>
Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd	16	5 214 888	4 860 443
<i>Sum bankinnskudd, kontanter og lignende</i>		<i>5 214 888</i>	<i>4 860 443</i>
Sum omløpsmidler		5 281 570	4 898 093
Sum eiendeler		5 346 974	5 006 461
STATENS KAPITAL OG GJELD	Note	31.12.2016	01.01.2016
C. Statens kapital			
Virksomhetskapi tal		0	0
Avregninger		0	0
Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler			
Statens finansiering av anleggsmidler	3,4	65 404	108 369
<i>Sum statens finansiering av anleggsmidler</i>		<i>65 404</i>	<i>108 369</i>
Sum statens kapital		65 404	108 369
Pensjonsforpliktelse r	19	-33 831	-32 342
D. Gjeld			
Avsetning for langsiktige forpliktelse r			
Pensjonsforpliktelse r	19	34 150	32 661
<i>Sum avsetning for langsiktige forpliktelse r</i>		<i>34 150</i>	<i>32 661</i>
Annen langsiktig gjeld		0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		1 806 507	1 644 681
Skyldig skattetrekk		20 230	19 634
Skyldige offentlige avgifter		17 645	16 253
Avsatte feriepenge r		40 836	38 372
Ikke inntektsført bevilgning - adm.avsetning	17	32 645	21 447
Mottatt forskuddsbetaling		4 536	7 079
Forskningsforpliktelse r	18	3 305 043	3 101 680
Annen kortsiktig gjeld	18	53 809	48 627
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>		<i>5 281 251</i>	<i>4 897 773</i>
Sum gjeld		5 315 401	4 930 435
Sum statens kapital og gjeld		5 346 974	5 006 461

NOTE A SEGMENTNOTE	Note	FoU	Adm	2016
Inntekt fra bevilgninger	1	520 876	268 478	789 354
- brutto benyttet til investeringer i anleggsmidler*	1	-2 589	-6 070	-8 659
+utsatt inntekt fra avsetning til avskrivninger	1	5 572	46 037	51 609
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	14 247	0	14 247
Salgs- og leieinntekter	1	1 361	57	1 418
Andre driftsinntekter	1	2 217	87	2 304
<i>Driftsinntekter</i>		<i>541 684</i>	<i>308 590</i>	<i>850 274</i>
Lønn- og andre driftskostnader*	3	209 729	592 162	801 891
Avskrivninger	3	5 687	46 037	51 724
Administrasjonsdel av departementsinntekter		326 268	-327 855	-1 587
<i>Driftskostnader</i>	<i>2,3,4,5</i>	<i>541 684</i>	<i>310 344</i>	<i>852 028</i>
Driftsresultat		0	-1 754	-1 754
Finansinntekter og finanskostnader*	6	0	265	265
Resultat av periodens aktiviteter		0	-1 489	-1 489
Endring pensjonsforpliktelse*	19	0	-1 489	-1 489
Tilskuddsforvaltning	10	8 782 399		8 782 399
Avregning tilskuddsforvaltning	10	-8 782 399		-8 782 399
<i>Tilskuddsforvaltning</i>		<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Periodens resultat (til virksomh.kapital)	8	0	0	0

2015	Note	FoU	Adm	2015
Inntekt fra bevilgninger	1	615 729	266 302	882 031
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	27 726		27 726
Salgs- og leieinntekter	1	1 760	53	1 813
Andre driftsinntekter	1	1 359	2	1 362
<i>Driftsinntekter</i>		<i>646 574</i>	<i>266 357</i>	<i>912 932</i>
Lønn- og andre driftskostnader	2,5	325 046	539 330	864 376
Avskrivninger	3,4	5 984	50 598	56 582
Administrasjonsdel av departementsinntekter		315 472	-317 086	-1 614
Kostnadsrefusjon internasjonale nett		0	-4 769	-4 769
<i>Driftskostnader</i>	<i>2,3,4,5</i>	<i>646 502</i>	<i>268 073</i>	<i>914 575</i>
Driftsresultat		72	-1 716	-1 643
Finansinntekter og finanskostnader	6	-72	552	480
Resultat av periodens aktiviteter		0	-1 163	-1 163
Endring pensjonsforpliktelse	19		-1 163	-1 163
Tilskuddsforvaltning	10	7 864 929		7 864 929
Avregning tilskuddsforvaltning	10	-7 864 929		-7 864 929
<i>Tilskuddsforvaltning</i>		<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Periodens resultat (til virksomh.kapital)	8	0	0	0

Sammenheng resultatregnskap, segmentnote og tabell i kapittel 2

De totale administrasjonskostnadene omfatter Forskningsrådets administrasjonsregnskap (interne administrasjonskostnader) og kostnader som merkes administrasjon i FoU-regnskapet (eksterne administrasjonskostnader). Fra 2016 er kostnader med resultateffekt merket med * i tabellen over. Det er disse elementene fra segmentnotens delregnskap for administrasjon som fremstilles i de interne administrasjonskostnadene i egen tabell i kapittel 2. De eksterne administrasjonskostnadene i tabellen i kapittel 2 inngår i driftskostnadene for FoU i segmentnoten.

Note 1 Driftsinntekter	2016	2015
<i>Inntekt fra bevilgninger</i>		
Kunnskapsdepartementet - overordnet departement	454 853	525 738
hvorav administrasjonsbevilgning	268 478	257 775
- brutto benyttet til investeringer i immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-8 659	0
+ utsatt inntekt fra avsetning til avskrivninger	51 608	8 527
Nærings- og fiskeridepartementet	145 866	161 356
Olje- og energidepartementet	56 953	53 255
Fiskeri- og kystdepartementet	0	0
Landbruks- og matdepartementet	18 074	24 147
Klima og miljødepartementet	11 602	14 027
Fornyings,- adm,- og kirke departementet	0	0
Arbeids- og sosialdepartementet	5 988	6 790
Utenriksdepartementet	35 745	37 239
Helse- og omsorgsdepartementet	33 023	16 031
Barne-, likestillings- og inkluderingsdep.	1 375	2 336
Samferdselsdepartementet	11 531	14 557
Finansdepartementet	2 502	2 269
Kulturdepartementet	2 017	2 269
Justis- og beredskapsdepartementet	-1 109	1 085
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	11 046	12 311
Forsvarsdepartementet	-111	97
Sum inntekt fra bevilgninger	832 305	882 031
<i>Inntekt fra tilskudd og overføringer</i>		
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	5 384	6 680
Tilskudd fra EU	7 419	19 533
Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	244	331
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	247	429
Tilskudd fra næringsliv og private	953	753
Sum tilskudd og overføringer	14 247	27 726
<i>Salgs- og leieinntekter</i>		
Salgs- og leieinntekter	1 380	1 771
Festeavgifter	0	0
Andre inntekter	38	42
Sum salgs- og leieinntekter	1 418	1 813
<i>Andre driftsinntekter</i>		
Annen driftsrelatert inntekt	2 304	1 362
Sum andre driftsinntekter	2 304	1 362
Sum driftsinntekter	850 274	912 932

Note 2 Lønnskostnader	2 016	2015
Lønn	368 041	341 710
Feriepenger	41 642	38 979
Arbeidsgiveravgift	62 542	58 055
Pensjonskostnader	63 176	53 736
Sykepenger og andre refusjoner	-7 760	-8 509
Andre ytelser	6 094	6 980
Programmers andel lønn, Randsoner	-2 495	-3 220
Sum lønnskostnader	531 239	487 733

Godtgjørelse til Hovedstyret utgjorde for 2016 kr 1 530 000,-. Samlede godtgjørelser til administrerende direktør er kr 2 238 769 (lønn, diett og trekkpliktige naturallytelser). Administrerende direktør er medlem i den kollektive pensjonsordningen i SPK. Avtale om tilleggspensjon gjelder for den del av lønnen som ikke dekkes av avtalen med SPK, begrenset oppad til 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden (8G). Pensjonen utgjør 66 % av pensjonsgrunnlaget. To divisjonsdirektører har avtale om tilleggspensjon for den del av lønnen som ikke dekkes av avtalen med SPK, begrenset oppad til 6G.

Forskningsrådets administrasjon utgjorde 492 ansatte fordelt på 79,5 årsverk pr. 31.12.2016. I tillegg kommer 9,2 årsverk fra innleide personer. Antall ansatte og årsverk er pr 31.12.16 og viser ikke en gjennomsnittsberegning for hele året.

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Arbeidsgivers andel av premiesats for 2016 har vært 18,5 %, mot 16,55 % i 2015. I tillegg innbetales arbeidstakers andel på 2 %. Posten inkluderer også kostnader til AFP-pensjoner, administrasjonspremie, endring pensjonsforpliktelse samt ev. avkastning i fiktivfond SPK.

Note 3 Immaterielle eiendeler	Programvare o.l.
Anskaffelseskost 1.1.2016	2 754
Tilgang i 2016	4 637
Omklassifisering i 2016	126 376
Anskaffelseskost 31.12.2016	133 767
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2016	46
Omklassifisering i 2016	73 360
Ordinære avskrivninger i 2016	34 931
Balanseført verdi 31.12.2016	25 430
Avskrivningssatser (levetider)	5 år / lineært

I 2016 er det som følge av standard kontoplan gjort en omklassifisering av tidligere anleggsmidler fra varige driftsmidler til immaterielle eiendeler.

Note 4 Varige driftsmidler	Driftsløsøre, inventar o.l.
Anskaffelseskost 31.12.2015	477 939
Tilgang i 2016	4 123
Omklassifisering i 2016	-126 376
Anskaffelseskost 31.12.2016	355 686
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2015	372 279
Omklassifisering i 2016	-73 360
Ordinære avskrivninger i 2016	16 793
Balanseført verdi 31.12.2016	39 974
Avskrivningssatser (levetider)	3-10 år lineært

Note 5 Andre driftskostnader	2016	2015
Husleie	39 374	48 827
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	4 377	4 170
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	50 131	99 866
Leie av maskiner, inventar og lignende	13 726	12 409
Mindre utstyrskaffelser	4 321	3 418
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	10 559	11 453
Kjøp av fremmede tjenester	101 043	95 491
Reiser og diett	38 694	35 539
Tap og lignende	2 049	12
Øvrige driftskostnader	4 790	59 077
Sum andre driftskostnader	269 065	370 261

Nedgangen i driftskostnadene fra 2015 til 2016 skyldes i hovedsak kvalitetssikring av klassifisering av kostnader mellom tilskuddsforvaltning og driftskostnader. Norges Forskningsråd leier lokaler i et flerbrukshus i Drammensveien 288, og har forpliktelser for husleie og faste driftskostnader (om lag 16 210 m²).

Oversikt over årlige leiebeløp i henhold til leieavtaler*

Varighet over fem år

Husleieavtale med KLP eiendom tom 31.05.2029

39 000

*Kun vesentlige leieavtaler er spesifisert.

Note 6 Finansinntekter og finanskostnader	2016	2015
Finansinntekter		
Renteinntekter bank	368	592
Agio (valutagevinst)	3	64
Sum finansinntekter	371	656
Finanskostnader		
Rentekostnader - bank	-29	-56
Gebyrer - bank	-73	-77
Disagio (valutatap)	-4	-43
Sum finanskostnader	-106	-176

Note 10 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

Tilskuddsforvaltning er utbetaling av forskningsmidler til eksterne prosjektansvarlige. Tilskudd vises nedenfor sortert på mottagers institusjonelle sektor, og virkemiddel. I tabell 2 vises tilskudd sortert på virkemiddel og divisjon.

1. Tilskudd pr virkemiddel og sektor	Kommuner	Fylkes- kommuner	Ikke- finansielle foretak	Finansielle foretak	Hus- holdninger	Ideelle organisasjoner	Stats- forvaltningen	Utlandet	Sum virkemiddel 2016	2015
Program	21 606	300	2 152 958	200	8 854	25 498	1 695 166	25 156	3 929 738	3 641 598
Frittstående prosjekt	6 477	502	245 130	477	34 990	4 375	723 587	5 579	1 021 115	908 078
Infrastruktur tiltak	0	0	1 461 030	0	0	2 550	1 291 095	77 331	2 832 006	2 586 801
Diverse FoU	0	0	94 189	1 351	0	809	13 092	1 115	110 556	87 014
Nettverkstiltak	717	29 946	385 632	25 200	15	1 524	190 656	38 331	672 021	445 984
Forvaltning	636	0	72 029	0	160	2 245	129 173	220	204 463	195 455
Felleskostnader	0	0	0	0	0	0	12 500	0	12 500	0
Sum sektor	29 436	30 748	4 410 967	27 227	44 019	37 000	4 055 269	147 733	8 782 399	7 864 929
2. Tilskudd pr divisjon og virkemiddel	Program	Frittstående prosjekt	Infrastruktur tiltak	Diverse FoU	Nettverks- tiltak	Forvaltning	Felles- kostnader	Felles	Sum divisjon 2016	2015
Energi, ressurs og miljø	1 740 860	7 349	160 730	316	45 830	126 954	0	0	2 082 039	1 886 881
Samfunn og helse	759 908	23 829	3 124	19 719	36 698	1 439	4 900	0	849 616	921 289
Vitenskap	173 850	838 278	2 434 918	61 140	98 114	59 506	0	0	3 665 806	3 315 732
Innovasjon	1 254 719	151 659	233 234	4 601	464 520	16 564	7 600	0	2 132 896	1 730 128
Adm. direktør	400	0	0	24 781	26 860	0	0	0	52 041	10 899
Sum virkemiddel	3 929 738	1 021 115	2 832 006	110 556	672 021	204 463	12 500	0	8 782 399	7 864 929

Program er en målrettet og tidsbegrenset forskningsinnsats for å framskaffe ny kunnskap på et avgrenset felt, og omfatter store programmer, brukerstyrte programmer, grunnforskningsprogrammer og handlingsrettede programmer. *Frittstående prosjekter* er bevilgninger til forskningsprosjekter som ikke er tilknyttet programmer eller infrastrukturtiltak, og omfatter stipend, prosjekt- og miljøstøtte, frittstående EU-prosjekter og andre frittstående prosjekter. *Infrastrukturtiltak* omfatter grunnbevilgninger til institutter, strategiske universitets- og instituttprogrammer, utstyr og instrumenter og andre infrastrukturtiltak, samt sentre for fremragende

forskning. *Diverse FoU-kostnader* består av kontingenter til nasjonale og internasjonale organisasjoner, informasjons-, formidlings- og publiseringstiltak, planlegging, utredning og evaluering samt stimuleringsstiltak og nettverksbygging. *Nettverkstiltak* er strategiske tiltak for å koble aktører i innovasjonssystemet og støtte til nasjonale samarbeidstiltak og møteplasser, samt internasjonale kontingenter og støtte til nettverksbygging bl.a. innenfor EUs forskningssamarbeid.

Forvaltning dekker særskilte forvaltningsoppdrag finansiert av departementene for å administrere tilskuddsordninger eller gjøre spesielle oppgaver som kommer i tillegg til Forskningsrådets ordinære virksomhet. *Felleskostnader* omfatter kostnader knyttet til faglige sekretariater i Forskningsrådets administrasjon o.l.

Note 13 Kundefordringer	31.12.2016	01.01.2016
Norske kunder	45 422	27 686
Utenlandske kunder	616	206
Nysgjerrigper	80	192
Sum kundefordringer	46 118	28 085

Lån til ansatte består av lønnslån til ansatte i Norges forskningsråd i henhold til gjeldende avtaler for dette. Av fordringene til norske kunder vurderes om lag 2,5 mill. kroner som usikre.

Note 15 Andre kortsiktige fordringer	31.12.2016	01.01.2016
Forskuddsbetalt lønn	162	81
Forskuddsbetalte kostnader inkl husleie 1. kv 2017	19 378	4 495
Ansatte - lønnslån	302	564
Andre fordringer	721	1 149
Sum	20 564	6 289

Note 16 Bankinnskudd, kontanter og lignende	31.12.2016	01.01.2016
Innskudd statens konsernkonto	5 197 941	4 821 543
Fond og gaveforsterkning	6 410	32 962
Øvrige bankkonti	10 537	5 938
Sum	5 214 888	4 860 443

Note 17 Ikke inntektsført bevilgning – administrativ avsetning

I tråd med prinsippet om motsatt sammenstilling inntektsføres bevilgningen i takt med kostnadene. Den administrative avsetningen tilsvarer underforbruk på tidligere års bevilgninger i administrasjonsregnskapet. I 2016 økte avsetningen med 11,2 mill. kroner til 32,6 mill. kroner.

Note 18 Annen kortsiktig gjeld	31.12.2016	01.01.2016
Forskningsforpliktelser	3 305 043	3 101 680
Annen kortsiktig gjeld	38 024	16 402
Midler fra EUs rammeprogram	15 785	32 225
Sum	3 358 852	3 150 306

Den andel av FoU-bevilgningene som ikke er benyttet ved regnskapsavslutningen, er å anse som en forpliktelse. Tildelte, ubenyttede bevilgninger, og midler som skal behandles tilsvarende, fremstår i balansen som forskningsforpliktelser under kortsiktig gjeld. I annen kortsiktig gjeld inngår kostnader som er påløpt, men ikke utbetalt i 2016. I tillegg kommer ubrukte midler i EU-prosjekter hvorav 9,2 mill. kroner er koordinatormidler.

Det er foretatt følgende interne avsetninger:

Forskningsforpliktelser FoU									
<i>Virkemidler/divisjon</i>	Energi, ressurs, miljø	Samfunn og helse	Vitenskap	Innovasjon	Adm. dir.	Adm.	2016	2015	Endring
Program	695 108	930 179	104 921	580 998	1 907	0	2 313 114	2 137 945	175 169
Frittstående prosjekt	-4 283	27 841	97 260	40 872	0	0	161 691	121 056	40 635
Infrastruktur tiltak	112 025	656	264 578	35 121	0	0	412 380	601 147	-188 767
Diverse FoU	7 366	33 742	7 708	15 251	29 484	304	93 854	77 077	16 777
Nettverkstiltak	43 377	170 879	7 446	129 644	23 535	0	374 882	258 105	116 777
Felleskostnader	595	262	0	6 848	0	0	7 705	7 855	-150
Forvaltning	48 104	12 556	7 949	12 497	0	0	81 105	93 465	-12 360
Felles	-9 524	1 657	-36 262	-100 496	3 279	2 594	-138 752	-130 812	-7 940
Sum	892 768	1 177 772	453 600	720 736	58 205	2 898	3 305 979	3 165 838	141 141
			Randsoner				-730	-744	14
			Etablering avsetning til fremtidige forplikte				0	-56 625	56 625
			Sum				-730	-57 369	56 639
			Brutto forskningsforpliktelser				3 305 249	3 108 469	196 780
			Balanseførte forskningsforpliktelser				3 305 249	3 108 469	196 780
Forskningsforpliktelser, internasjonale nett									
<i>Virkemidler/divisjon</i>	Energi, ressurs, miljø	Samfunn og helse	Vitenskap	Innovasjon	Adm. dir.	Adm.	2016	2015	Endring
Nettverks-tiltak	-6 191	-200	-110	120	-202	0	-6 583	-2 558	-4 025
			Balanseførte forskningsforpliktelser				206	6 789	-6 583
			Sum balanseførte forskningsforpliktelser				3 305 043	3 101 680	203 363

Note 19 Pensjon

Norges forskningsråd har to kollektive pensjonsordninger, en i SPK, og en i DNB/Gabler. I tillegg er det inngått pensjonsavtaler utover ordinær ordning som tas over driften. Ordningene utenfor SPK regnskapsføres i henhold til Norsk Regnskapsstandard som pensjonskostnader etter en ytelsesplan.

Premiefastsettelse og beregning av verdien av pensjonsforpliktelsene skjer etter aktuarielle prinsipper. Det blir simulert en forvaltning av fondsmidler. Avvik i den faktiske utviklingen fra de beregningsmessige forutsetninger vil kunne gi både en over- og underfinansiering av ordningene. Ordningen i DnB/Gabler gjelder for 8 personer, mens pensjonsavtalen over drift utover ordinær ordning gjelder for 6 personer.

Den resultatmessige effekten av endringene i pensjonsforpliktelsene disponeres ikke mot administrativ avsetning, da bevilgningene skjer etter ett-årsprinsippet til dekning av premie, mens pensjonsforpliktelsene er et uttrykk for Forskningsrådets langsiktige forpliktelse. Forskjellen mellom betalt premie og estimert kostnad føres direkte mot balansen på linje for pensjonsforpliktelse.

Forutsetninger lagt til grunn ved beregningene	DNB/Gabler	Drift
Årlig diskonteringsrente	2,1 %	2,1 %
Lønnsvekst	2,3 %	2,3 %
Pensjonsregulering	1,3 %	1,3 %
Frivillig avgang ~ Opptil 50 år	2,0 %	2,0 %
Frivillig avgang ~ Over 50 år	0,0 %	0,0 %
Forventet avkastning	3,0 %	3,0 %
Årlig G-regulering	2,0 %	2,0 %
Inflasjonsrate	1,5 %	1,5 %
Uttak AFP	25,0 %	0,0 %

Pensjonsforpliktelser i balansen	31.12.16	31.12.15
Verdi DNB 1.1	-3 963	-3 873
Endring	48	-90
Verdi DNB 31.12	-3 915	-3 963
Pensjonsforpliktelse driftspensjoner 1.1	-28 698	-27 626
Endring	-1 536	-1 072
Verdi driftspensjoner 31.12	-30 235	-28 698
Sum endring i året	-1 489	-1 163
Avsetning pensjonsforpliktelse 31.12	-34 150	-32 661
Endring pensjonsforpliktelse	31.12.16	31.12.15
Verdi 1.1	-32 342	-31 180
Endring i året	-1 489	-1 163
Verdi endring pensjonsforpliktelse 31.12	-33 831	-32 342

Beregning av DNB-ordningen:		
Sammenstilling av årets pensjonskostnad	2016	2015
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	137	159
Rentekostnader på pensjonsforpliktelsen	427	549
Årets brutto pensjonskostnad	564	708
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-241	-320
Netto pensjonskostnad før amortisering	323	388
Amortisering av estimatavvik/aktuarielt tap/gevinst	-22	54
Periodisert arbeidsgiveravgift	46	55
Årets pensjonskostnad før arbeidsgiveravgift	347	497

PRINSIPPNOTE TIL OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORT

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i økonomibestemmelsen pkt. 3.7.1. Nettobudsjetterte virksomheter får bevilgninger fra departement innbetalt til sin bankkonto og beholdningene på oppgjørskonto overføres til nytt år.

Nettobudsjetterte virksomheter har en forenklet rapportering til statsregnskapet, og oppstillingen av bevilgningsrapporteringen reflekterer dette.

Oppstillingen omfatter en øvre del som viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Nederste del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser virksomhetens saldo og likvidbevegelser på oppgjørskonto i Norges Bank.

Bevilgningsrapportering for Norges forskningsråd - tildeling i henhold til tildelingsbrev:			
Kapittel og post pr departement	Kapittelnavn	Posttekst	Samlet tildeling
Arbeids- og sosialdepartementet			
ASD - Kap. 601.50	Utredningsvirksomhet, forskning mm	Norges forskningsråd	136 724
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet			
BLD - Kap. 846.50	Forsknings- og utredningsvirksomhet, tilskudd mv	Forskning	3 180
BLD - Kap. 854.50	Tiltak i barne- og ungdomsvernet	Forskning og utvikling	12 382
Forsvarsdepartementet			
FD Kap.1719.01	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under FD	Driftsutgifter	4 000
FD Kap.1760.45	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	1 000
Finansdepartementet			
FIN Kap.1600.21	Finansdepartementet	Spesielle driftsutgifter	9 000
FIN Kap.1600.70	Finansdepartementet	Forskning på og allmennopplysning om finansmarkedet	13 400
Helse- og omsorgsdepartementet			
HOD Kap. 732.21	Regionale helseforetak	Spesielle driftsutgifter	3 540
HOD Kap. 780.50	Forskning	Norges forskningsråd	336 551
Justis- og beredskapsdepartementet			
JD Kap. 400.21	Justis- og beredskapsdepartementet	Spesielle driftsutgifter	3 000
JD Kap.400.50	Justis- og beredskapsdepartementet	Norges forskningsråd	22 341
JD Kap. 496.50	Justis- og beredskapsdepartementet	Norges forskningsråd	6 939
Kunnskapsdepartementet			
KD - Kunnskapsdepartementet		Foreligger ikke kapittel post	303
KD Kap. 226.63	Kvalitetsutvikling i grunnskoleopplæringen	Tidlig innsats i skolen gjennom økt lærerinnsats på 1.-4. trinn	15 750
KD Kap.226.21	Kvalitetsutvikling i grunnskoleopplæringen	Spesielle driftsutgifter	33 727
KD Kap.226.71	Kvalitetsutvikling i grunnskoleopplæringen	Tilskudd til vitensentre	53 339
KD Kap.231.21	Barnehager	Spesielle driftsutgifter	19 243
KD Kap.231.51	Barnehager	Forskning	8 694
KD Kap.258.21	Tiltak for livslang læring	Spesielle driftsutgifter	19 250
KD Kap.281.50	Felles tiltak for universiteter og høyskoler	Tilskudd til Norges forskningsråd	167 574
KD Kap.285.52	Norges forskningsråd	Langsiktig, grunnleggende forskning	1 600 972
KD Kap.285.53	Norges forskningsråd	Strategiske satsinger	1 256 047
KD Kap.285.54	Norges forskningsråd	Forskningsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse	486 317
KD Kap.285.55	Norges forskningsråd	Administrasjon	279 676
KD Kap.287.21	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Spesielle driftsutgifter	9 000
KD Kap.287.57	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Basisbevilgning til samfinnsvitenskapelige forskningsinstitutter	178 759
KD Kap.287.60	Forskningsinstitutter og andre tiltak	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	9 100
KD Kap.288.21	Internasjonale samarbeidstiltak	Spesielle driftsutgifter	33 000
Klima- og miljødepartementet			
KLD Kap. 1400.76	Klima- og miljødepartementet	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	1 000
KLD Kap.1410.50	Miljøforskning og miljøovervåking	Basisbevilgninger til miljøforskningsinstituttene	184 844
KLD Kap.1410.51	Miljøforskning og miljøovervåking	Forskningsprogrammer	6 705
KLD Kap.1410.53	Miljøforskning og miljøovervåking	Internasjonalt samarbeid om miljøforskning	196 973
Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
KMD Kap.500.50	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	66 084
KMD Kap.552.72	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	Nasjonale tiltak for regional utvikling	74 700
Kulturdepartementet			
KUD - Kap.320.52	Allmenne kulturfomål	Norges forskningsråd	8 500
KUD - Kap. 335.73	Mediestøtte	Medieforskning og etterutdanning	12 894
KUD - Kulturdepartementet		Spillemidler - foreligger ikke kapittel.post	3 609
Landbruks- og matdepartementet			
LMD Kap.1137.50	Forskning og innovasjon	Forskningsaktivitet, Norges forskningsråd	254 065
LMD Kap. 1137.51	Forskning og innovasjon	Basisbevilgninger mm, Norges forskningsråd	183 193
LMD Kap. 1150.77	Til gjennomføring av jordbruksavtalen mm	Utviklingsiltak	46 639
Nærings- og fiskeridepartementet			
NFD Kap.920.50	Norges forskningsråd	Tilskudd til forskning	2 316 636
Olje- og energidepartementet			
OED Kap.1830.50	Forskning og næringsutvikling	Overføring til Norges forskningsråd	898 612
OED Kap.1840.50	CO ₂ -håndtering	CLIMIT	105 000
Samferdselsdepartementet			
SD Kap. 1301.50	Forskning og utvikling mv	Samferdselsforskning	140 026
Utenriksdepartementet			
UD Kap.100.71	Utenriksdepartementet	Diverse tilskudd	10 715
UD Kap.118.70	Nordområdetiltak mv	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland	45 050
UD Kap.150.78	Bistand til Afrika	Regionbevilgning for Afrika	7 681
UD Kap.163.71	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	Humanitær bistand	1 292
UD Kap.165.70	Forskning, kompetanseheving og evaluering	Forskning og høyere utdanning	103 400
UD Kap.165.71	Forskning, kompetanseheving og evaluering	Faglig samarbeid	25 316
UD Kap.169.70	Global helse og utdanning	Global helse	128 061
UD Kap. 169.73	Global helse og utdanning	Utdanning	30 000
UD - Utenriksdept.		EUs strålevern - foreligger ikke kap.post.	1 000
Sum samlet tildeling			9 574 802

	Note	Regnskap 2016
Beholdninger rapportert i likvidrapporten for Norges forskningsråd		
0677.50.0021 Drift	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		4 817 495
Endring i perioden		378 049
Utgående saldo i Norges Bank		5 195 543
0677.60.10357 Investerings og omstillingsfondet	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		29 085
Endring i perioden		-29 085
Utgående saldo i Norges Bank		0
0677.60.00084 Gaveforsterkning	16	
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		3 877
Endring i perioden		2 533
Utgående saldo i Norges Bank		6 410

Kontantstrømoppstilling etter den direkte modellen		
	31.12.2016	31.12.2015
Kontantstrømmer fra driftsaktiviteter		
Innbetalinger		
innbetalinger av bevilgning	9 574 802	8 549 186
innbetalinger av tilskudd og overføringer	227 767	207 550
innbetalinger fra salg av varer og tjenester	1 052	1 677
innbetaling av refusjoner	7 272	8 372
andre innbetalinger		67 794
Sum innbetalinger	9 810 893	8 834 579
Utbetalinger		
utbetalinger av lønn og sosiale kostnader	-531 987	-496 105
utbetalinger for kjøp av varer og tjenester	-269 065	-370 261
utbetalinger og overføringer til andre virksomheter	-8 644 115	-7 658 131
Sum utbetalinger	-9 445 167	-8 524 497
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter * (se avstemming)	365 726	310 082
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
utbetalinger ved kjøp av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-8 659	-49 167
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-8 659	-49 167
Kontantstrømmer knyttet til overføringer		
Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter	357 067	260 916
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens begynnelse	4 857 821	4 599 527
Beholdning av kontanter og kontantekvivalenter ved periodens slutt	5 214 888	4 860 443
Avstemming		
	31.12.2016	31.12.2015
avregning bevilgningsfinansiert virksomhet		
disponering av periodens resultat (til virksomhetskapskapital)	-1 489	-1 163
ordinære avskrivninger	51 724	56 581
endring i statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-42 965	0
endring i kundefordringer	-29 032	-513
endring i leverandørgjeld	171 438	200 966
endring i kortsiktig gjeld - forskningsforpliktelser	203 363	40 942
Endring ikke inntektsført bevilgning	11 198	12 106
Pensjonskostnad uten kontanteffekt	1 489	1 163
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter*	365 726	310 082

6.1.2 ÅRSREGNSKAP EIENDOMSFONDET

6.1.2.1 LEDELSESKOMMENTAR

Norges forskningsråd er etablert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter (nettobudsjettert virksomhet). Norges forskningsråds rolle som eiendomsforvalter har sin bakgrunn i Stortingets vedtak fra 1993 hvor forvaltning av bygninger og eiendommer eid av Norges Teknisk Naturvitenskapelige Forskningsråd (NTNF) ble overført til Norges forskningsråd. I forbindelse med denne forvalter rollen ble det opprettet et eiendomsfond. Dette er regulert med egne statutter.

Resultatet av eiendomsdriften blir overført til fondet, som har til formål å fremme forskningsstrategiske mål og forvaltning av eiendomsverdier. Forvaltningen er selvfinansierende med eget budsjett og regnskap.

Årsregnskapet gir et dekkende bilde av eiendomsfondets virksomhet ut fra årets aktivitet og de regnskapsprinsipper som er lagt til grunn. Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten og rundskriv fra Finansdepartementet. Regnskapet er avlagt etter statlige regnskapsstandarder (heretter kalt SRS), og revideres av Riksrevisjonen.

Oslo, 9. mars 2017

John-Arne Røttingen
(adm. direktør)

6.1.2.2 PRINSIPPNOTER FOR EIENDOMSFONDET

Et statlig fond er en formuesmasse (kapital) som regnskapsmessig er adskilt fra statens øvrige midler, og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover ett budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Midlene i eiendomsfondet er nå plassert på en rentebærende konto innenfor statens konsernkontoordning. Beholdninger på oppgjørskontoen overføres til nytt år.

Bevilgningsrapportering

Øvre del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og likvidbevegelser på fondets oppgjørskonto i Norges Bank. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Note A til bevilgningsrapporteringen utarbeides ikke, da det ikke gis tildelinger over statsbudsjettet til eiendomsfondet.

Tabell 1: Oppstilling bevilgningsrapportering 2016 (1000 kroner)

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2016				
Beholdninger rapportert i likvidrapport		Regnskap 2016		
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		40 898		
Endringer i perioden		(8 894)		
<i>Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank</i>		32004		
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)				
Konto	Tekst	2016	2015	Endring
64xxxx	Ordinære fond (eiendeler)	32 004	40 898	-8 894
81xxxx	Beholdninger på konto(er) i Norges Bank	32 004	40 898	-8 894

Årsregnskapet

Fondsregnskapet tilsvare oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondsregnskapet er utarbeidet etter statlige regnskapsstandarder. Notene nummereres fortløpende.

Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføring til fondet og overføring fra fondet, og viser netto endringer i fondskapitalen. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Resultatregnskap (1000 kroner)	Note	2016	2015
Overføringer til fondet			
Festeavgifter	1	6 776	6 644
Overføringer fra fondet			
Overføring til Forskningsrådet	2	2 019	2 003
Driftsresultat		4 757	4 641
Finansinntekter og finanskostnader			
Renteinntekter		278	446
Resultat av periodens aktiviteter		5 035	5 087
Avregninger og diponeringer			
Disponering av resultat - eiendomsfond		5 035	5 087

Balanseoppstilling (1000 kroner)

EIENDELER	Note	31.12.2016	01.01.2016
A. Anleggsmidler			
Varige anleggsmidler_tomter	3	14 680	14 680
B. Omløpsmidler			
Bankinnskudd		32 004	40 898
Sum eiendeler		46 684	55 578
STATENS KAPITAL OG GJELD			
C. Statens kapital			
Opptjent virksomhetskapital_ Eiendomsfond		41 385	36 351
Statens finansiering av anleggsmidler - avsetning tomtekjøp 2015	3	5 125	5 125
D. Gjeld			
Kortsiktig gjeld	4	173	14 101
Sum statens kapital og gjeld		46 684	55 578

Note 1 Overføringer fra andre

Overføringene til fondet hvert år består av festeavgifter. Kontraktene har normalt en løpetid på 80 år, og regulering er hjemlet i lovverket. Noen festekontrakter inngått før 1985 har i henhold til daværende regelverk en festeavgift på kroner null pr. år. Avhendingsinstruks og statsstøttereglement er implementert, og nye festekontrakter er basert på markedstilpasning.

Note 2 Overføringer til andre

Det er overført 2 mill. kroner til Forskningsrådet som forvalter eiendomsfondet. Dette er refusjon av kostnader virksomheten har hatt i forbindelse med administrasjon av fondet.

Note 3 Varige driftsmidler	Tomter
Anskaffelseskost 31.12.2015	14 680
Tilgang i 2016	0
<hr/>	<hr/>
Anskaffelseskost 31.12.2016	14 680
Balanseført verdi 31.12.2016	14 680
Avskrivningssatser (levetider)	Ingen avskrivning

Tomter som er kjøpt ved bruk av Eiendomsfondet er ført i balansen til kostpris. I tillegg har fondet ved Forskningsrådet hjemmel (Innst.nr 199, 21.juni 1952) til betydelige arealer i Gaustadområdet som ble overdratt vederlagsfritt fra staten. I 2015 ble gnr.44/bnr 259 kjøpt fra Blindern Studenterforening sammen med Statsbygg. Kjøpet ble finansiert ved bruk av Eiendomsfondet, jf. posten statens finansiering av anleggsmidler.

Note 4 Kortsiktig gjeld

Under leverandørgjeld vises poster som er ført i regnskapet, men ikke faktisk utbetalt pr 31.12. Beløpet i 2015 er i hovedsak knyttet til tomtekjøp og investeringer i møtesenteret.

7 Styrets underskrifter

Hovedstyret i Norges forskningsråd godkjente på sitt møte 9. mars 2017 årsrapporten for 2016, med tilhørende årsregnskap.

Oslo, 31. desember 2016

9. mars 2017

I styret for Norges forskningsråd

Henrik O. Madsen

(leder)

Edel Oddny Elvevoll

(nestleder)

Anne Lise Fimreite

Eli Aamot

Gunnar Bovim

Sverre Gotaas

Mette Halskov Hansen

Jarle Møen

Øyvind Fylling-Jensen

Hilde DG Nielsen

Svein Olav Nås

John-Arne Røttingen

(adm. direktør)

Norges forskningsråd

Drammensveien 288

Postboks 564

1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00

post@forskningsradet.no

www.forskningsradet.no

Design omslag: Design et cetera AS

ISBN 978-82-12-03573-7 (pdf)

Oslo, februar 2017

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner